Mons Petter og fuglene.

For Tidens Tegns Barnetidende
Av BRANDULV.

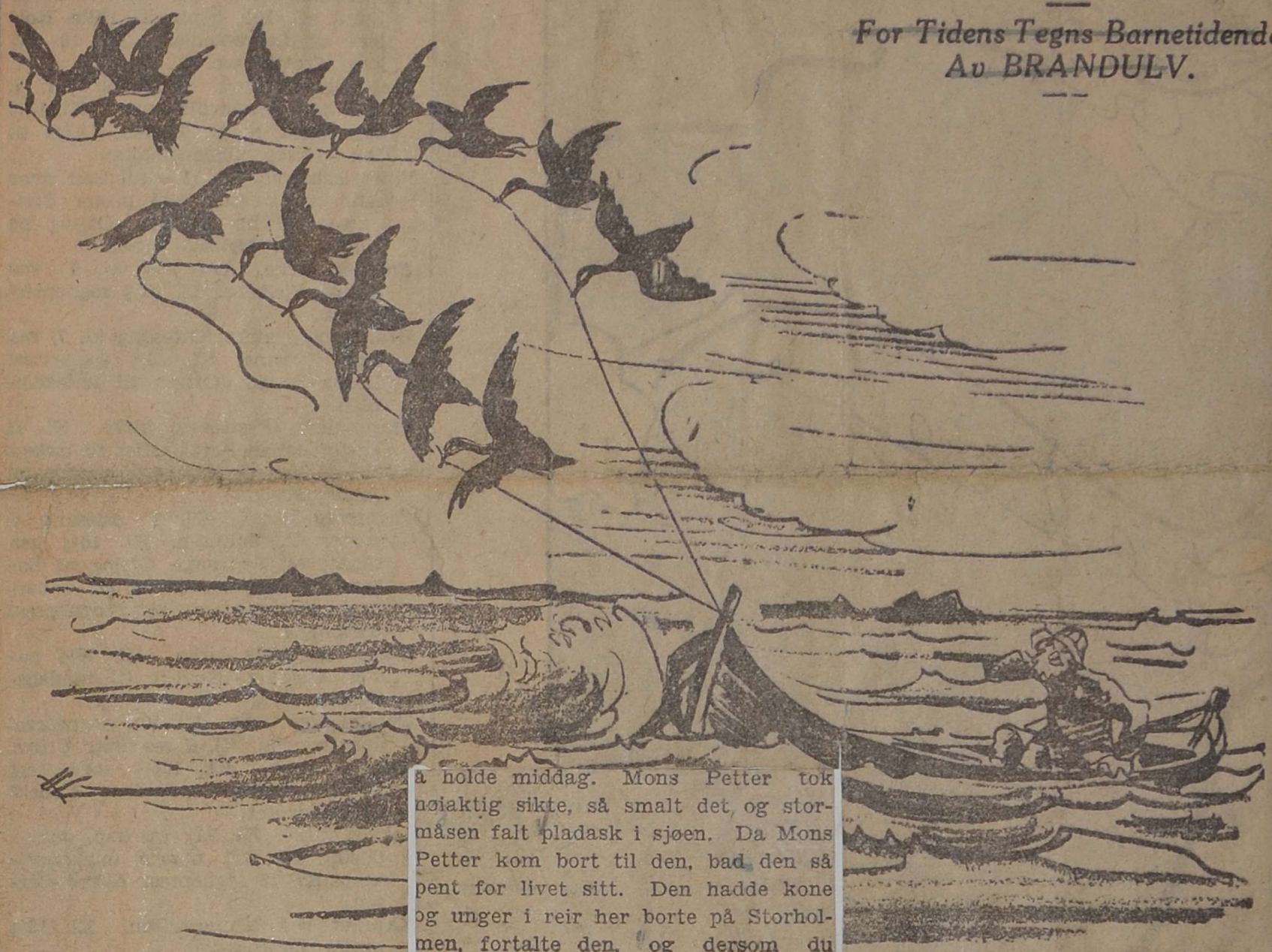

Mons Petter, Treskobakken, hadde nettop sådd til åkerlappen sin bakom fjøset. Nu skulde det bli byggmjøl til stomp og grøtgryte når høsten kom. Så slapp han gå med tiggersekken gård imellem og høre vondord for at han ikke var mann for å skaffe sig matsmulen selv. Alt det fine kornet hadde glidd så gult og kjærlig mellem fingrene på ham, der han slengte det forsiktig og med bønn om velsignelse utover den finthakkede, velpleide nyåker.

Men en morgen fikk Mons Petter en ubehagelig overraskelse. Åkeren satt full av kråker som nikket og plukket korn og gjorde ugagn til den store gullmedalje. Mons Petter ut i bare skjorten til å hysje og jage og småskjenne på de frekke krabatene, som vilde ete i sig byggen hans ennu før den hadde fått roet sig i mulden og festet rot. Kråkeflokken flakset og kraet og var fornærmet over forstyrrelsen, men Mons Petter truet knyttneve efter dem og mente at det måtte da være måte på nærgåenhet også — selv av kråker. — Da noen dager var gått, skjønte Mons Petter, at skulde han komme sig til med litt annet enn å gå her og gjete åkerlappen sin for kråkeherket, måtte han skaffe sig et dugelig fugleskremsel. Så tok han lettferringen sin og bøssen og rodde utfor holmene for å skyte storfugl til åkerskremsel. Han blev liggende lenge og vente før det endelig kom en stormåse flyvende. Den skulde nok ut til seigrunnene for å holde middag. Mons Petter tok nøiaktig sikte, så smalt det og stormåsen falt pladask i sjøen. Da Mons Petter kom bort til den, bad den så pent for livet sitt. Den hadde kone og unger i reir her borte på Storholmen, fortalte den, og dersom du skjenker mig livet, så kan jeg kanskje hjelpe dig igjen en annen gang. Ja ja, så får du bare fare din vei da, sa Mons Petter, han var slik et godhjertet menneske, som i grunnen ikke vilde gjøre en orm fortred.

Kort efter kom det en beksvart gammel skarv flyvende lavt over havflaten. Den skulde vel inn til berget for å tørke vingene sine. Du kommer som kallet, tenkte Mons Petter, la bøssen til kinnet og fyrte av. Men det gikk akkurat som med stormåsen. Skarven bad så pent for livet sitt, at Mons Petter ikke hadde hjerte til å lage et simpelt fugleskremsel av den.

Nei, dette blev det nok intet av, skjønte Mons Petter. Han hadde alltid vært godvenner med fuglene — ja ikke kråkene altså —, og de vilde nok alle be for livet sitt, og så var han like langt med åkerskremslet. Han fikk nok ro hjem med uforrettet sak og holde det gående selv med kråkekrigen. Trett og sliten var han da han kom hjem ut på kveldparten, og han gruet rett for en ny våkenatt. Men det skulde han pent slippe, for da han kom op til fjøset, satt der fullt av måse tett i tett efter hele takmønet. For sig selv oppe på takkjøren satt den måsen han hadde villet ta livet av. Da den så Mons Petter, strakte den hals og sa: Vær uredd for byggåkeren din, Mons Petter, vi skal passe den for både kråker og annet tjuepakk så lenge det trenges. Og alle de andre måsene gav sitt bifall til kjenne ved å flakse med vingene.

Godt, godt, takket Mons Petter, — var da d e n sorgen slukket. Og kråker og ravn og andre tilfeldige forbifarende fugler, som vilde snylte på Mons Petters byggåker, fikk allesammen farlig skyss av de hvite, sterke vaktfuglene på fjøstakmønet.

En dag reiste Mons Petter ut på sjøen for å fiske en hank hyse til poteten. Hyse og poteter med litt byggsuppe til var herrekost i huset på Treskobakken. Da han hadde fisket ferringsrummet fullt av trinn og trivelig hyse, kom avlandsstormen settende så sterk og umedgjørlig, at Mons Petter ikke så annet enn undergangen for sine øine. Han rodde og rodde, men stormen var meget sterkere enn etpar gamle armer, og nord til havs, lenger og lenger bar det. Dette her blir nok farvel med det hele, tenkte Mons Petter, la årene inn og satte sig overgitt ned i rummet mellem toftene. Som han satt slik og gjorde op sitt jordiske regnskap, kom det med ett en diger skarv skivende på skrå av vinden og dreiet til, da den var over båten. Det bærer nok gale veien her, ropte skarven. — Ja, det er vist ikke fritt for det, svarte Mons Petter, holdt på sydvesten og kikket op på skarven. Ho, det var jo k kjent fugl, dette, han så det var skarven han vilde skyte til fugleskremsel. — N u trenger du hjelp, Mons Petter, og du skal få den også, ropte skarven og blev borte

sjørokket. Men straks efter kom den tilbake med en hel hær av sin familie og tok ferringen på slep efter fanglinen. Det var minst tyve skarv som bet sig fast i tauet og spente i med de sterke vingene mot storm. Det blev herlig skyss mot land i. Mons Petter, han fikk ikke gjort stort annet enn å bruke øsekaret for å holde båten lens. Helt op i fjæren under Treskobakken bar det med slik fart, at båten stod halvt tørr og Mons Petter gikk på hodet i framskotten, og før han fikk summet sig var skarvene borte som en røik i vinden.

Åkerlappen gav ti fold av det fineste byggkorn. Det blev hele sekker full av velsignet god mat. Og enda var Mons Petter ikke så nøie med å la et og annet aks ligge igjen på åkren. En får tenke litt på dem også som ikke sår og samler i lade, mumlet han, og så på skakke op i luften, der fuglene kretset og ventet på sin del av markens grøde.

De velsignede fuglene, snakket Mons Petter med sig selv, mens han strevet med slutten av åkeren, de er til gagn og nytte alle sammen — jeg tror mest kråkene også, enda jeg nu ikke akkurat har sett dem ute i velgjerninger; men det er så meget skjult i naturen.

Brandulv.

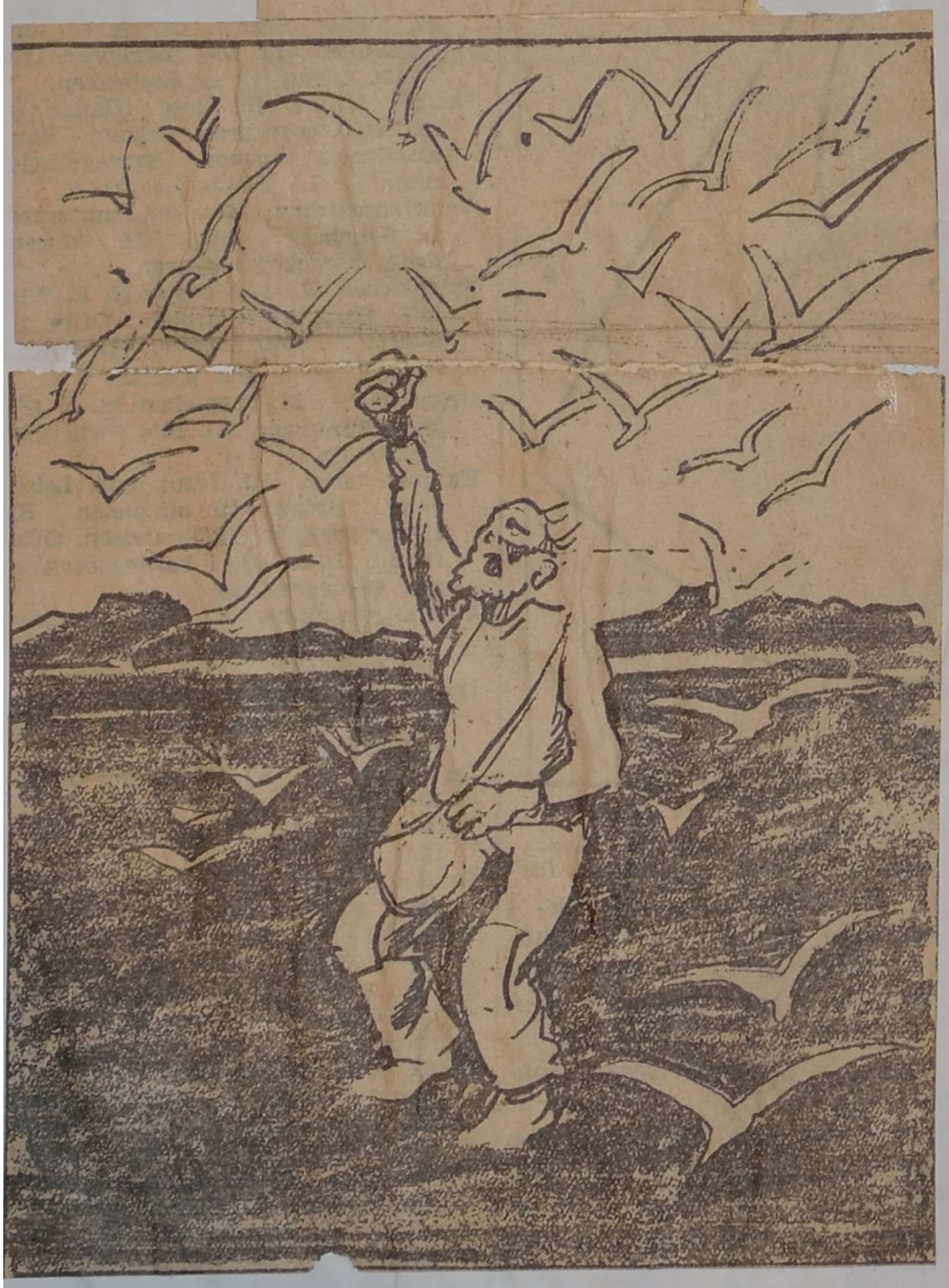

Da sjøormen holdt på å svelte ut Djupfjordfolket.

Men den fikk da sin bekomst til slutt.

For "Fiskerens Jul" av Brandulv

Denne historien ligger nokså mange år tilbake i tiden, og den handler om den gang da Djupfjordfolket holdt på å svelte kvekk ihjel.

Det er i grunnen en ganske uhyggelig historie, og han som fortalte mig den forsikret at den var sann fra ende til annen — så utrolig den enn kan høres.

Djupfjorden ligger vendt mot Vesterhavet et godt stykke vei nordpå i landet. Den hører ikke til de *store* fjorder, den er bare såvidt synbar på de almindelige karter, men i virkeligheten er den nok milen lang — og kanskje vel så det. Fjordens befolkning, som — dengang som nu — tellet omkring halvannet hundre sjeler, ernæret sig omtrent utelukkende ved fiske. Det har sig slik med fjellene rundt fjorden at de stuper sig direkte i sjøen — så *omtrent* da iallfall, men ikke verre enn at fiskerne hist og her har funnet sig undlende stort nok til en stue og et båtnaust. Bare noen ganske få har kunnet legge sig til litt jordbruk ved siden av fiskeriet. Men dette jordbruket teller ikke med i næringslivet derute. Til for få år siden fantes det ikke mere enn tre storfe i hele fjorden, noen gjeiter og en litt større flokk sauer.

Nei, djupfjordingene var utelukkende henvist til havet efter levebrødet sitt. Og det klarte sig fint med sjøen for deres vedkommende. Den hadde gitt dem hvad de til nødtørftighet trengte både av mat og klær, til olje på lampene og brensel i ovnene. De hadde meget å takke Vårherre for. Om vinteren sendte fjellene sneskred fra sig, og om våren i teleløsningen hendte det nokså jevnt at fælslige steinskred kom settende ned efter fjellsidene med bulder og brak, fylte fjorden med steinrøik og satte menneskenes liv i fare. Men hitinntil i fjordens historie kjenner man bare ett tilfelle da skredene har krevd menneskeliv og spredt sorg og jammer i de små, grå stuene.

Men så var det den store ulykken da, hvorom her skal berettes. Den kom ikke fra fjellet hverken i sne- eller steinsprut, men fra havet — og det midt i den aller fineste sommeren folk på de kantene er istand til å huske.

Det bars til med dette så meget som en fredag kveld i juli måned. Da kom det en båt roende innefter fjorden med slik fart som var det selveste hinkaren den hadde i «hælene» på sig. De tre karene rodde som for livet. Hvad kunde det være som det stod slik på med? undret folk sig. Såvidt man visste var det ingen akkurat nu som trengte hverken jordmor eller doktor, og landet levde da i den beste forståelse med sine naboer så sent som i forrige uke, så mobiliseringsordre kunde det vel heller ikke gjelde. Men enkvart som gjaldt livet eller forstanden måtte det da være de tre karene i båten brøt sig for derute på fjorden. De truet med å sprenge både årer og armer — ja ryggen med.

Spenningen øket efter hvert som båten nærmet sig land. Alt som kunde krype og gå av mennesker strømmet ned til fjæren for å høre hvad som stod på, og ikke før var trerorингen landet i støen før det haglet med spørsmål over de tre utrodde og svettvåte karer.

Hvad det var? gjentok de og tørket sig med skjorteermene over de rødsprengte ansikter. — Jau, det skulde ikke være noen hemmelighet: De hadde vært ute for noe aldeles forferdelig. Det måtte være han «Gammelerik» sjøl som nå drev sitt spill ute på seiegrunnene. Og at de nå stod her med liv

skulde ha bedt i hovedkirken, det hadde nok hatt bedre klem.

Det begynte alt så smått å helle med sommeren, da han Parelius med foten møter op en dag ved rådslagningsbordet i stuen hos han Eberg og sverger på at nå skulde i[illegible] han gammelerik gå her lenger og vente med et generalopgjør. Han var vel mann for å prekevere en liten sjøorm av lengde 300 meter. Det gikk da ikke an for voksne, fremmelige mannfolk å sitte her å svelte plent ihjel som rotter i en felle.

Parelius med foten hadde vært til sjøs i yngre år og oplevd adskillig. Dette med «foten» hadde det sig slik med: Engang han lå med en engelsk brigg borte i Golfen, falt negerkokken ombord i sjøen. De lå i vindstille, og like efter at svartingen, stakkar, hadde stompet overbord, stakk finnen av en hai op i vannskorpen noen meter borte. Parelius hoppet resolutt uti med en tollekniv mellem tennene, men før han fikk vatnet ut av ører og øine efter dukkerten, var negeren forsvunnet — inn haigapet. Og så kom turen til ham. Det blev en kamp på liv og død. Parelius stakk og flenset så blodet fløt omkring ham, men haien lå heller ikke på latsiden, og da båten fra skibet kom til, hadde han mistet et stykke av den ene foten. Doktorene på sykehuset i Havana fikk lappet ham såpas sammen at han kunde sendes hjem til Djupfjorden, men den ene foten var blitt på lag en halv alen kortere enn den andre, og således gikk det til at han fikk dette «med foten» knyttet til navnet sitt.

Men Parelius stod ikke fast i livet for det om han hadde en halv alen for kort fot. Han var som en brand alle steder, skydde ingen ting, og kom sig frem der andre blev liggende «dø». — Nu hadde han gått her i flere dager og fundert med sig selv over problemet med sjøormen. Det var en skam, syntes han, at en hel fjord skulde svelte ihjel og dø ut for dette spetaklets skyld. Sjøormen hørte vel ikke efter det presten prekte og bad, og den hadde det nok som olme okser: når den så angst og reddskap blev den motig og gikk på. Men han skulde dundre op og vise karen at det enda fantes jomsvikinger i en norsk fjordstump.

— Æg vil sjå på fyren lite gran nærmere, sa han ved rådsbordet i Ebergstuen. Det kan nu vel ikke gå værre enn at æg bare får klippet av den andre foten en halv alen, og så er æg kvitt låghaltingen og økenavnet.

På selveste en søndag formiddag var Parelius klar til å starte med lettfæringen sin til den dådrike eller dødelige ferd. Det fantes ikke en kjeft av et mannfolk i hele Djupfjorden som våget å skippe sig med ham på turen. Hele fjordens befolkning var samlet ved støen, da han skyvde fra. Ho Lovise, konen hans, gråt og bar sig. Hun kunde jo likeså godt med engang skrive sig inn som enke. Hun hadde både skjentes og bedt ham la være med denne gapstreken, men slik var nu han Parelius engang, at hadde han satt sig noe i hodet, så forplikta den stein om noen fikk ham fra det. — Det var ikke fritt for at også andre av kvinnfolkene fikk det med å tørke bort tårer på Lovise sine vegne. Men han Parelius med foten rodde som den store helt utover — og blev borte bak om ytterste ness. Det var ikke en sjel som ventet å se ham mere — ialfall på denne siden av graven.

Det gikk en dag og det gikk halve natten med. Folk hadde skiftes om å sitte på utkik efter Parelius. Og der kom det sannelig en båt innefter fjorden. Det var han — frisk og ferdig og i et humør som hadde han funnet en sølvskatt.

— Ja nu kan dokker bare ro efter seien glunta! ropte han. Han er fint ferdig den tryntørken derute. Han kan ikke lea på så meget som halesnippen mer.

— Korleisen han hadde greid den biffen — det vilde de vite. Det var kanskje ikke en ordentlig sjøorm engang?

— Om det var! mælte han Parelius. Jau, det kunde de banne på, og det en forherdet kropp av arten, bisk som en lemen og sterk som jordakselen. Men slike svin får en ta med fantestreker og hestehandlerknep. Dåkker så kanskje den ankeren æg hadde med i båtskotten? Jo, det gjorde de da. — Javel, og dåkker trodde det var en almindelig blendkagge. Men det var gammel rom på den karen, skal æg seie dåkker. Og for å gjøre den lutsterk hadde æg satt til næsten en liter svartpeppar. Det der var en styrkedrikk svær nok til å slå ihjel et helt regiment prøisiske soldater. — Jaha, så rodde og rodde æg da utover. Varmt og godt var det, og seien spratt på grunnene som galninger. Men æg var jo ikke på seifiske denne gangen. Det var større vilt æg var ute efter, som dåkker veit. Først ut på kvellingen hadde æg løkka med mig, får æg vel seie. Æg satt og halvdormet over årene, da æg plutselig fikk høre som et brott langt borte. Ka farkussen, tenkte æg med mæ sjøl, kan det være bøfall i denne blankstilla. Jau, et pent bøfall var det. Det braut alt i ett, og æg vart ikke lenge værendes i uvidenhet om hvor plaskingen skrev sig fra. Der kom han sjøbæljen settendes som en fregatt for en orkanstorm — rett på mæg og båtskarven min. Det var ikke fritt for at æg kolsa litegran, men bare et lite øieblikk, så fekk æg åndsnærværelsen på plass igjen. Da ormen var knapt syv alen fra akterskotten hivde æg romankeren mitt i trynet på den, og ned fór den

Huldre-haugen

av PER BERG

Olemann var bare åtte år da han første gang måtte ut og sørge for sig selv. Det var smalhans i den lave, grå husmannsstuen nord i åsen, og da moren hadde tinget ham bort som gjeter hos bonden på Mo, var Olemann straks villig å ta jobben.

Det var en gild dag for Olemann, da han sammen med husbonden sin og budeien førte den store buskapen oppover til seteren. De store, grove kubjellene og de små, fine sauebjellene laget sammen med morgensolen og fuglesangen den rene feststemning hele veien oppover, langs lier og over åser og myr. Noe så morsomt og storartet hadde Olemann aldri vært med på før. Vel fremme på seteren fikk han instrukser av husbonden sin, og gamle Marit budeie la til for sin egen del det som trengtes. Buskapen bestod av tolv kuer, to kalver, åtte geiter og seksogtyve sauer med lam. Alle disse dyra hadde han ansvaret for fra de blev sluppet ut av fjøset og grinnbolker om morgenen og til de ved kveldsleite var vel tilbake igjen på setervollen, sa Marit og gjorde sig streng i målet. — Når hun blåste i den lange luren sin, var det på tide å sanke buskapen sammen og jage dem hjem, forklarte hun videre.

Det var bare moro med alle disse gjeve dyra og alt dette ansvaret, syntes Olemann. Den store sauebukken med de krumme horna rundt ørene blev han straks godvenner med, men ellers var Olemann en dyrekjær kar som levde i den beste forståelse med alle sine fireføttede undersåtter. Langt borte i gjetermarken hans var det en liten fjellhomp som de kalte Huldrehaugen.

Du lyt akta deg for den, hadde Marit sagt, det har alle dager vært noe fanteri med den haugen.

Men denne advarselen pirret bare Olemanns nysgjerrighet. Han laget det gjerne slik at buskapen hans beitet sig frem til Huldrehaugen, kanskje kunde han opleve å få se litt av det «fanteriet». Marit budeie hadde snakket om. — og med solen blank og stor på himmelen og med alle dyra omkring sig, var han ikke det minste redd. Den store, sterke sauebukken «Bamse» fulgte ham forresten overalt, og han var slett ikke god å komme ut for, det visste Olemann fra den gang da «Bamse», en dag ute i marken hadde prylt op både grundig og vel, en annen stor og hornsterk saubukk, som vilde gjøre sig til herre og hersker i «Bamse's» egen saueflokk.

Olemann slapp vente lenge før han fikk syn for sak — at det var fanteri i Huldrehaugen. En dag mot kveldingen så han en liten smellvakker jente, omtrent på hans egen alder, svinte sig opefter Huldrehaugen. Hun var i blå kjole og hadde en rød, sølvfrynset hette på hodet. Olemann skyndte sig efter henne, men før han rakk bort til haugen var jenten sporløst vekk. Noen dager senere så han et par andre unger borte på haugen, og en kveld i skumringen, just i det samme Marit med sin lur varslet hjem for natten, så han ganske tydelig en kall og en kjerring sitte oppe på Huldrehaugen, og rundt dem lekte og danset en hel skokk med unger, blandt dem også den vakre jenten med den røde sølvbroderte hetten på hodet. Olemann blev stående aldeles klomset, men alle dyra satte benveis hjem i fullt sprang, med sint snøfting og mange andre slags tegn på at de ikke likte sig i dette naboskapet, og så var det jo ikke annet å gjøre for Olemann enn å følge efter så fort han kunde.

En kveld langt ut på ettersommeren, Olemann var kommet hjem med buskapen, opdaget Marit budeie at ett av lammene manglet i fårefolden. Olemann blev rent ulykkelig. Det var første gang slikt hadde hendt ham i hans allerede nokså lange gjetertid, og så var det jo ikke annet for ham enn å dra ut på leting efter den vesle lamungen, som hadde tullet sig bort og som kunde komme ut for både bjønn og gaupe. Han fikk litt ny niste med sig i skinnskreppen sin, og så la han i vei. Fort løp han, og godt brukte han øinene — og endelig langt bak om Huldrehaugen hørte han lammet bræke så sårt og fortvilet i sin angst og ensomhet. Straks han kalte på det, kom det løpende mot ham, og glad skyndte de sig begge hjemover til setren, som de kanskje vilde nå før mørket kom sigende altfor tett innover heiene.

Men som de nærmet sig Hulrehaugen hørte Olemann noen som ynket og bar sig borte i en ur med krattskog omkring. Han løp straks borttil, og sannelig var det ikke den vakre huldrejenten som hadde fått den ene foten sin fastklemt mellem to stener, så hun ikke kunde komme sig av flekken. Olemann fant sig fort en tykk staur, og fikk med den brutt stenene såpass fra hverandre at jenten fikk foten sin løs. Hun neiet og smilte og takket så pent for hjelpen, men hun klarte ikke trå på det skadede benet, og så var hun jo like langt. Olemann tenkte sig om et øieblikk.

«Du får henge dig bakpå ryggen min og holde dig godt fast med armene dine rundt halsen min, så skal jeg prøve bære dig hjem, jeg,» sa han.

Jenten så gjorde, og Olemann slet sig steg for steg frem med sin tunge bør, fulgt av lammet, som nu og da breket for likesom å gi til kjenne sitt bifall. — Endelig var de fremme ved Huldrehaugen; men da var Olemann godt utkjaset. Svetten fløt nedefter de rødsprengte, runde kinnene, og det verket både i ryggen hans og i bena. Da han hadde fått satt jenten varlig ned på en mosetue, tok hun til å hauke med slik en underlig lyd, og straks kom hele huldrefamilien løpende. Det blev stor glede på dem alle da de fant jentungen, hun Sølvi, i god behold, og da hun hadde fortalt far og mor sin om det Olemann hadde gjort for henne, kom huldrekjerringen bort til ham og sa, at Marimessekvelden kunde han hente et skrin under den store steinen på toppen av haugen her. Det skulde være lønn for hjelpen han hadde gitt datter deres, sa hun. Men han måtte love ikke å åpne skrinet før dagen efter Korsmesse. — Det lovte Olemann, og så løp han og lammet hjem til seteren så fort de orket.

Olemann levde i den aller største spenning de ti dagene til Marimessekvelden kom; da løp han, efter å ha fått buskapen vel i hus på seteren, til Huldrehaugen og fant skrinet under steinen. Det var et stort, fint skrin med kobberbeslag, og nøkkelen til låsen hang i en messingkjede, festet til hanken i lokket. — Det var seks dager til over Korsmesse, men Olemann gruet sig nesten for denne fælt lange ventetiden, så spent og nysgjerrig var han efter å se hvad som skjulte sig i dette rare, mystiske skrinet.

Imens kom bonden og drengen på Mo op til seteren med to kløvhester. Nu skulde både buskapen, Marit budeie og Olemann, og alt det av smør og ost med mere som var laget i sommerens løp, til bygds. Sommeren og seterlivet var forbi. Da Olemann stod ferdig til å forlate Mo efter endt tjeneste gav bonden ham to blanke daler atpå lønnen, og av husmor sin fikk han strømper og vatter og et tykt ullskjerf til vinterbruk, og begge gav ham mye ros for gjetertjenesten. Han var en flink og gjev gutt, og måtte komme igjen neste sommer, bad de.

Så ruslet Olemann hjem til foreldrene sine på den fattige plassen nord i åsen, glad som hadde han vunnet prinsessen og et halvt kongerike. Skrinet bar han i en stav over ene skuldren.

Han var oppe med hønsene dagen efter Korsmesse, halte skrinet frem under sengen sin og åpnet det forsiktig. Det gav et smell i låsen da den sprang op. Og der blev Olemann sittende så skuffet og mismodig. Skrinet var fylt med bare rusk og rask, det så ut som små rustne jernstykker, men var visst ikke riktig det heller. Det var såvidt han ikke skar i å gråte, så ulykkelig og nedfor kjente han sig. Faren bad ham bare ta skrinet og det hele ut av huset og kaste det på gjødseldyngen bak fjøsgammen, da en ikke kunde vite hvad for slags fanteri det fulgte med slike ting fra de underjordiske, og Olemann gjorde som han blev bedt om. Ergerlig kastet han skrinet, så innholdet drysset utover gjødseldyngen. Solen skinte, men Olemann var ikke glad.

Utpå eftermiddagen nådde solstrålene også gjødseldyngen, som lå mot vest kloss inn til fjøsgammeveggen, og da hendte det mirakel at efter hvert som solen nådde å skinne på det som i skrinet hadde vært, skiftet det kulør fra rustbrunt til det vakreste røde og skinnet som det rene gull. Og det *var* gull.

Olemann skyndte sig å samle all rikdommen sin op i skrinet og bar det inn til moren.

«Mor!» ropte han, «se her! Det er gull, bare gull altsammen! Det har solen gjort!»

«Ja, solen, barnet mitt, den har slike vidunderlige evner. Bare den får skinne og lyse og varme for oss, da blir det gull og glede omkring oss.»

Sølvgaffelen.

Eventyr av Per Berg.

Det lakket sterkt mot våren — våren for alvor.

Oppe i den store rognen nirdpå lien hadde den unge hanskjæren redet nesten ferdig. Det stod bare igjen å gjøre taket helt tett, og så litt finpuss omkring døråpningen, og så kunde han hente den unge bruden hjem til sig. Hun holdt til på en gård borte i nabosognet, riktig slik en fiks liten frøken, årsgammel som han selv og forelsket til op over begge ørene. Det fantes ikke hennes make til å kunne vippe kv'kt og elegant på den lange stjerten, og skratte kunne hun så det hørtes bort over alle hustakene. — Bare hun nu vilde komme til å like sig i deres nye felles hjem. Han vilde da virkelig håpe det. Huset var da ordentlig forsiggjort på alle vis, om han sa det var makeløst, tok han visst ikke munnen for full. Og så slik en utsikt. Rognen her var den aller høieste i miles omkrets. Her oppe fra toppen kunde han se alle gårdene nedefter dalen, og det fantes ikke den rovfugl eller mår som kunde lure sig innpå her, usett.

Endelig en formiddag stod hele herligheten ferdig. Det var et storverk, og den unge hanskjæren satte sig i nabotreet for riktig å kunne nyte synet av det splitter nye våningshuset sitt. Hun skulde såmen ikke bli husløs, kjerringen hans, og ikke ungene heller. Om han så måtte si det selv, så var han visst den fødte arkitekt.

Neste morgen i grålysningen satte den unge hanskjæren avsted for å hente kjæresten sin hjem til bryllup og et lykkelig familieliv, og ut mot middag samme dag kom de sammen flyvende tilbake. — Hun vimset ut og inn av døren, prøvde hist og her kvistene med nebbet sitt, la hodet på skakke og betraktet det hele med fagmessige øine. — Jo, dette var gilde greier. Hun hadde bare lovord å si ham. — Men plutselig begynte hun allikevel å henge litt med nebbet og se sånn mellemfornøiet ut.

— Hvad er det i veien med dig, gullet mitt? spurte han.

Hun gjorde sig til å begynne med litt kostbar, men endelig slapp det da ut av henne, at det var et stort savn i et skjærehjem at det ikke fantes såpass som antydning til litt pynt i stuen. Alle ordentlige skjærefolk hadde da nips som kunde lyse op og skape hygge i huset.

Jo, han kunde saktens være enig i det; men hvor tar man brødet fra i ørkenen. Han visste ikke hvor han skulde hente slike kostbare og sjeldne ting fra. Den slags stas hang jo ikke på trærne, såvidt han visste.

Å, hvis han var riktig glad i henne så fant han nok på en råd. Det gikk simpelthen ikke an for henne å be venninnene sine på visitt, når det ikke fantes så meget av blankt som en gammel teskilling til å vise frem til dem.

Og så hang frøken skjære ennu mere med nebbet og tedde sig så m'sfornøiet at hanskjæren var mest på gråten av fortvilelse. Men alt det han spekulerte øinet han ingen utvei til å kunne redde situasjonen.

— Du vil altså ikke gjøre noen verdens ting for m'g, utbrøt hun, og vendte surmulende stjerten til ham.

— Jeg vil gjøre alt for d'g, vennen min, sa han — ja fly like til verdens ende, bare jeg kan gjøre dig lykkelig.

— Å, fullt så langt er det nu ikke nødvendig å fare, det klarer sig med meget kortere vei. — Du vet den store gården her øverst i dalen. Der skal datteren i huset i d'sse dager holde bryllup og da blir alt sølvtøiet tatt frem. Er du noe til kar kan du vel saktens passe snittet til å hente dig en pen liten gjenstand som glitrer og vilde være som en sol her i huset vårt, hvor jeg skal ligge og kjede m'g den lange vår utefter.

Kan skjønne han vilde, når han bare visste hvor det fantes muligheter, og før han riktig fikk sanset sig var han på vingene nordefter dalen.

Der øinet han alt gården. Jo, det stemte nok at de hadde noe særs for sig i det store hvite huset på bakken, for de hadde hengt et d'gert flagg på toppen av den lange stangen, og folk kom og gikk i alle retninger mellem husene. — Hanskjæren satte sig på stabburstaket. Der hadde han fin utsikt både til tunet og våningshuset. Nu gjaldt det bare å ha øinene med sig. Solen varmet godt idag, begge kjøkkenvinduene var slått på vid vegg, og helt oppe på taket kjente han deilig duft av nystekte kaker. Den som kunde fått sig en bit, tenkte han. Men så fikk han plutselig annet å tenke på enn mat. En jente med lange, lyse krøller kommer frem til det ene av de åpne kjøkkenvinduer og legger en skinnende gaffel fra sig i karmen. Den måtte sikkert være av det pure sølv. Kan jeg fange den, tenkte hanskjæren, så er min lykke sikret. Den blev rent vill i blikket, og i spenningen holdt den på å vippe stjerten av sig. Jentungen blev stående ved vinduet en stund og stirre op på den galante skjæren på stabburstaket, så forsvant hun med krøllene sine, og nu var det hanskjærens tur. Som en pil satte han rett på vinduskarmen, fikk gaffelen i nebbet og fløi avsted det beste han hadde lært. Maken t'l hell hadde han aldri hatt med sig, og nu måtte vel kjerringen hans bli glad. Tenk sølv i huset — akkurat som hos storbonden nord i dalen.

Au! Der stupte hanskjæren pladask i bakken. Et kraftig rykk i nebbet, og så lå han der mest som svimeslått. Og sølvgaffelen? Den var vekke som en nål i et høilass.

Fortumlet og nedfor satte han kursen hjemover. Alt var med et slag ramlet i grus.

Hunskjæren møtte ham i døråpningen da han med hengende nebb og slappe vingeslag kom tilbake og slo sig ned på en gren ved siden av huset deres. — Og så fortalte han hvad som hadde hendt ham på turen.

— Nei, dere mannf lk duer til ingen verdens ting! buste hun op. Tenk en sølvgaffel i nebbet, og så gå hen og miste den! — I denne dag skal jeg selv hente den, så meget du vet det! — Hun skrattet og gjorde narr av ham, og vips var hun på vingene nordefter dalen.

En kort time efter satt hun på stabburstaket, og snakk om hell, der lå sølvgaffelen i det åpne kjøkkenvinduet og likefrem ventet på at hun skulde komme og hente den. — En lyslokket jente nikket smilende op til henne på taket, og forsvant som en vind bak karmen. — Veien var klar. Vips var hun på vinduskarmen, fikk gaffelen godt inn i nebbet sitt og satte avsted. Dette var da så enkelt som fot i hose, tenkte hun, og så gikk han, den klossmajoren og mistet hele herligheten.

Au! Der gikk også hun på hodet i bakken. Det var den rene lykke at ikke ene vingen knakk over. Hun kjente sig svimmel og rar efter fallet — og gaffelen, borte var den som en fjær i vinden.

Ussel og nedfor på alle vis satte hun kursen hjemover. Der måtte hun straks til køis, så dårlig var hun.

Siden nevnte hun ikke mere om pynt og forfengelighet. Hun var så rent tilfreds med det som de hadde det. Og da hun noen dager senere fikk det første ovale egget, var det ikke ende på gleden og hyggen i huset der oppe i storrognen nord i lien. Og eida større blev lykken da hanskjæren en eftermiddag kom hjem med lokket av en gammel messingdåse. Han hadde funnet det borte i en veigrøft.

— Blankt er blankt, sa hun og tittet ned på tre små nylagte egg. Og dessuten så er dette ærlig bekommet. Og nu kan vi ha det som andre skikkelige skjærefolk, tilføiet hun og sendte mannen sitt et nikk til takk for velgjort arbeide.

Men hvad skjæreparet aldri fikk vite var at den lyslokkede jenten hadde bundet en tråd i sølvgaffelen og lagt den frem i vinduskarmen til fristelse for skjærene. Når de hadde fløiet et stykke med sitt tyvegods, rykket hun til, og så lå de der på sin gjerning.

Hun vilde bare lære dem at ustraffet tar man ikke annen manns gods.

LASSE LETTVINT og Vestatrollene

Lasse het en gutt som var så liten og lett og snøgg i vendingen at han fikk tilnavnet Lettvint, og derfor blev han alltid kalt Lasse Lettvint. Moren hans var en fattig enke langt inne i skogen, og da hun døde, arvet Lasse ikke annet enn en gammel neverkont og en hønekylling. Da moren var begravet, tok Lasse hønekyllingen og pakket den forsiktig ned i neverkonten, hvorefter han gav sig på vandring ut i den vide verden. Da han hadde gått et par dager, møtte han en sterk vestavindskuling, som kastet både ham og neverkonten høit op i luften. Lasse Lettvint falt bløtt og bra ned i en myr, men neverkonten med hønekyllingen så han ikke sporet efter. Da han hadde krabbet sig ut av myren, satte han sig ned på en furustubbe og strigrået over tapet av arven sin, som moren hadde bedt ham ta godt vare på, for den kunde bli hele hans lykke.

Mens ham satt der og sørget og ikke skjønte hvad han skulde ta sig til, kom der en krokrygget gammel kall ruslende forbi med en stav i hånden. Da han så gutten spurte han hvad som var i veien, siden han satt her midt i solvarmen og gråt. Så fortalte gutten hvad som hadde hendt og kallkroken leverte ham da staven sin og sa, at nu skulde han gå den veien staven vilde, så fant han nok arvegodset sitt igjen. Da gutten var kommet et stykke på vei ropte kallen efter ham: „Råker du nogen av søstrene mine, så hils dem fra mig. Og det lovet gutten å gjøre.

Da han hadde gått i tre dager, kom han til en liten hytte. Han banket på og gikk inn. Ved vindusgluggen satt der en gammel kjerring og spant. Hun grinte sint mot gutten. „Godkveld, bestemor," hilste han. „Godkveld du og," svarte hun og var straks blidere. „Nu er det så lenge siden nogen kalte mig bestemor, at kan jeg så skal jeg sannelig gjøre dig et bestemorstykke." Da Lasse hadde fortalt hvad det var han vandret og lette efter, satt kjerringen en stund og tenkte sig om. „Nei, jeg kan nok ikke hjelpe dig med dette, jeg, men søster min, som har levet dobbelt så lenge som jeg, hun vil kanskje kunne hjelpe dig."

Så gikk gutten i seks dager til og kom til en enda skrøpeligere hytte. Han banket på og gikk inn. Der satt det en fælt gammel og sint kjerring borte ved gruesteinen og stekte potetkake. „Goddag, bestemor," hilste gutten. „Nei, goddag igjen, du," svarte kjerringen og var med ett så smørblid. „Nu er det så lenge siden nogen kalte mig bestemor, at dersom jeg bare kan så skal jeg gjøre dig et bestemorstykke." Så fortalte gutten hvad han gikk efter. „Og stakkars dig," sa kjerringen, „men dette vet jeg nok ingen råd med. Du får lye innom til eldste søster min, som har levet dobbelt så lenge som jeg, kanskje hun kan hjelpe dig".

Lasse Lettvint tok staven fatt og vandret trøstig videre. Da han hadde gått i tolv dager, fikk han øie på en mosegrodd rønne inne mellem trærne, gikk bort til døren og banket på. I en stor rishaug midt på gulvet satt der en forskrekkelig gammel kjerring og bant sopelimer. Hun snøste sint og arg mot ham som inn kom. „Godmorgen bestemor," hilste gutten. „Godmorgen igjen," hilste kjerringen og var med ett i godt humør. „Nu er det så lenge siden nogen kalte mig bestemor, at dersom jeg kan så skal jeg gjøre dig et bestemorstykke". Så fortalte gutten hvad erinde han var ute i. „Jo," sa kjerringen „den neverkonten føk akkurat forbi her under siste vestavindskuling, og den er nok å finne i Vestatrollenes borg langt, langt herfra. Du har en bra stav der, her har du litt å smøre den med, og så setter du dig bare omskrevs på den og bruker den som hest, for det er en styggaktig lang reise du har for dig. Når rideturen skal slutte, så er det bare å si prrro på staven som en annen hest. Her har du en blikkfløite; skulde du komme i fare, så bare blås i den, så får du hjelp nok". Kjerringen smurte selv staven med tryllesalven, stabbet sig møisommelig utenfor døren for å se ham vel avgårde.

Og heisan så bar det ivei med en fart som Lasse Lettvint aldri hadde drømt om. Staven var blitt en ridehest, som det ikke fantes maken til på nogen konges stall. Milepelene for forbi som garstaur, og før han visste ordet av var han bortenom alle blåner. Da reiste det sig med ett et stort svart fjell borte i synsranden, og fremme der var gutten just som solen tok til å synke under horisonten. — Prrro, sa han og landet pent og forsiktig ved fjellets fot. Det var en stor åpning inne i fjellet med en sterk jernport foran, og på en krok høit over porten skimtet han neverkonten. „Ja nå den nu," sukket gutten og satte sig motløs ned på en sten. Så husket han på blikkfløiten, fant den frem av lommen og gav sig til å blåse i den. Med ett flakset der en gammel hubro ut fra skogen og spurte hvad som stod på. Så fikk den da vite det, og fløi op og hentet neverkonten med hønekyllingen. — Så smurte gutten mere salve på staven og red lystig hjemover igjen. Nu rant det ham i tankene at han hadde glemt å hilse „bestemødrene" sine fra bror deres, og det fikk han sannelig gjøre nu på hjemveien. Og alle blev de så glad for at det hadde gått gutten så vel på turen. Han fikk en sopelime av den eldste, en potetkake av den mellomste og en hespe

NISSEGUTTEN, JULEGRØTEN OG TROLLET

Av PER BERG

NISSEGUTTEN TRUTE bodde i den store haugen ved Hestegjerdet, og en måneskinns-julekveld var det hans tur til å gå til den store bondegården og hente julegrøten til nissefolket nord i haugen.

Lett og glad strøk han avsted, for julegrøten var årets herremåltid i nisseheimen, kan du vite. Og ganske riktig, øverst på låvebrua stod det digre, velfylte fatet med den deiligste risengrynsgrøt en kunde tenke sig. Smørøiet var som en glinsende, liten innsjø og utover hele grøtfatet var det drysset en mengde kanel! Nu skulde det riktig bli fest nord i haugen.

Men han var såvidt kommet forbi hjørnet av låven, da en hvit, liten hare kommer hoppende.

— Nei godkveld Trute, hilste den og rystet de store ørene sine. — Fælt så kaldt det er, og ikke matsmulen å finne for en stakkars liten harepus. Du skulde vel ikke ha en godbit å forære en venn i nøden? spurte haren.

Og så fikk den spise av grøten, naturligvis. Trute hadde ikke hjerte til å si nei på en slik kveld.

— Takk for mat, sa haren, den hadde tatt bra for sig av fatet. — Du skal ikke ha gjort dette for ingenting. Så hoppet den videre.

Da han hadde gått et stykke til, kom det en rev luskende med den lange snuten sin.

— Nei godkveld, Trute, hilste den, — og takk for sist. Så hundekaldt det er i kveld, og ikke såpass som en dott fjær å se for en anstendig mikkelmann, som ikke vil bryte inn i andre folks hønsehus og gjøre skade. Du skulde vel ikke ha en bit mat å hjelpe en venn med på en hellig julekveld?

Ja, så syntes ikke Trute han kunde si nei denne gangen heller. Og reven satte til livs nesten det halve av grøten.

— Takk for god mat, og dette skal jeg huske dig for, sa den og lusket videre ....

Da Trute hadde gått et stykke til, kom han forbi den hulen, du vet, nord ved lia. Og just som han gikk forbi, kom det en stor barnsebrakar frem i huledøra og gjespet så det knaket i kjakene hans.

— Er det slikt småfolk ute og går i godværet? spurte den og gjespet ennu en gang, så en nesten kunde se ned i maven på den. — Det er omtrent solhverv nå, da må jeg frem og snu litt på mig, før jeg tar den andre økta av vintersøvnen. Men søren også som det skriker herinne efter en kjeft mat, sa den og klappet sig på den slunkne buken med ene bredlabben sin. — Du skulde vel ikke ha en kveldsbit å hjelpe en kamerat med?

Og *nei* det kunde Trute nå *slett ikke* si i et høve som dette. Så satte bjørnen til livs resten av grøtfatet, og det både fort og greit.

— Ære og pris og takk til for god mat. Jeg får se å huske dette med en håndsrekning, om det skulde trengs, sa den og skubbet sig inn i hiet sitt igjen.

Nå hadde Trute bare tomme fatet igjen. Da han var kommet nesten hjem, traff han en finnkjerring med en lang stav.

— Nei godkveld, Trute, hilste hun. — Du kommer som kallet, tror jeg. Det er akkurat et slikt stort fat jeg trenger til å vaske ungen min i. Om du kunde forære mig det, så skulde du ikke gjøre det ulønt.

Og så fikk kjerringen fatet. Hvad skulde vel Trute med et tomt fat. Men da han kom hjem like tomhendt som han var gått, og hadde fortalt alt det som var hendt på turen, kan du vite det blev opstandelse og spetakkel i nisseheimen. De skjente og skrålte i munnen på hverandre, så det ikke var ørens lyd å få. Men endelig fikk da han gamle farfar borte i ovnskroken felt dommen over Trute for gapstrekene hans, og den lød slik at han på flyvende flekk skulde hente den gryten som trollet i Svartberget eide og som hadde den egenskapen at den kokte alt det en bare ønsket sig. — Og har du ikke gryten med dig i denne kveld, så må du aldri vise dig her mere! — Ja, ja, ja, den straffen skal han ha! skrek alle de andre, og så blev Trute jagd på dør.

Der stod han ute i sneen, som månen laget sølvkorn i bortover hele vidda. Ikke visste han av Svartberget og ikke skjønte han hvorledes han skulde få hentet en hel gryte fra et sint og bergsterkt troll. Han tok til å snufse og gråte. Da stod plutselig haren der.

— Sitt på, — så skal vi snart være ved Svartberget.

Og så la den i vei med sine aller lengste byks. I en-to-tre var de fremme ved et stort berg, som selv fullmånen ikke klarte å få skinnet den svarte uhyggen bort av.

— Ja, nå vil jeg ikke være med dig lenger, sa haren og fór avgårde med et gyv av sneføik omkring sig.

Der stod Trute og ikke visste sin arme råd.

— Nei, godkveld igjen. Det var reven som hilste. — Skal du inn å ønske trollet til lykke med jula, kanskje?

Så fikk mikkel rev vite hvad det gjaldt.

— Dette skal vi nok kla[re] skal du se, sa den og ga[n]g til å prate med slik riktig innsmigrende trollkjerringstemme.

— Grynte, Grynte, nå må du lukke op, du får julebesøk! sa den.

— Hvem er *det* da, hørte de Grynte brumle med fæl bass inne i berget.

— Det er Tryte, kjæresten din fra Gråsteinåsen. kan du vite.

— Ho-hø-hø, smålo Grynte og slo den breie bergporten sin på vid vegg. Men da stakk hr. Mikkel av med en viss fart.

Grynte satte et par store, stygge øine på Trute.

— Er det du din nissefant som er ute på en hellig juleftaskveld og driver gjøn med vaksent folk, så skal jeg gi dig en så du ....

Mere fikk trollet ikke sagt, for akkurat med det samme sprang det en stor bjørn frem bak bergdøra og klasket til trollet så det stupte overende og var steindød på flekken.

Og så ruslet bamsen videre.

Ja, så hadde Trute bare å gå inn og hente gryta, og med den i neven tok han til å rusle hjemover. Men ikke visste Trute hverken att eller fram på den veien han skulde gå. Det blev nå i hvert fall ikke noen julegrøt dette året i nisseheimen nord ved Hestegjerdet.

Med ett stod finnkjerringen der og myste mot ham med sure øine.

— Du har lang vei heim. Best jeg hjelper dig litt med farten, sa hun. — Se her, sett dig overskrevs på denne staven og holdt sig fast.

Trute så gjorde.

— Hypp, hypp og heimatt, joiket kjerringen, og så fór staven og Trute med den over både berg og daler, og fortere enn han kunde få sagt det, var han ved døra til nissehaugen. Og så blev det gryte, og så blev det grøt og god jul med det året også i haugen nord ved Hestegjerdet.

Tvillingbrødrene

av PER BERG

For meget lenge siden bodde der oppe i Øvstedalen en tømmermann som var i små kår, og gammel og skrøpelig var han også. Han hadde to sønner, de var tvillinger, i skinnet lik hverandre som to dråper vann, men i sinnet var de helt forskjellige. Den ene av dem, Lars het han, var en kvikk og for sig kar i alle deler. Han gikk til sitt arbeide med sang og godt humør, for han mente på det at da gikk arbeidet så meget lettere og bedre unda. Han sang når han gikk avsted om morgenen, og trallet når han kom tilbake om kvelden. Men den andre karen, som hette Petter, var en doven knekt. Han gad ikke bestille stort annet enn å gå å dra sig heime på den vesle plassen. Stundimellem ruslet han omkring i skog og mark, satt på en tue og funderte, banket på stein og berg eller la øret til jorden og lydde. Kanskje kunde lykken komme rekende til ham sånn uten videre. Han fikk bare smøre sig med tålmodighet og lete efter den på måfå. Og så gikk han der og banket på bergene om de kunde være hule og huse troll og underjordiske, som hadde gull i sekker og kar og som det bare gjaldt å narre litt op i stry for å kunne tilvende sig hele herligheten. Slikt fordrev den dovne Petter tiden med, og fikk vondord av faren og skjenn av alle som vilde prøve ham i et arbeidsstykke.

Så døde faren deres en dag. Guttene solgte det vesle som var igjen på plassen og drog ut i verden for å friste lykken — hver til sin kant. Lars la i vei i retning av kongsgården, for der mente han måtte det vel alltids være litt å gjøre for en driftig arbeidskar. Han gikk og gikk, og endelig nådde han sitt mål. Kongen tok vennlig imot ham og satte ham til å stelle hestene sine. Det var nettop et ønskeyrke for Lars. Hester var det fineste han visste, og det tok ham ikke lang tid å få kongens hester så skinnende blanke og velfornøide som de aldri hadde vært. Kongen var så fornøid at han nesten med engang gjorde Lars til stallmester, gav ham en fin mundering med røde og blå snorer og sølvknapper i massevis nedefter bryst og armer. Og god lønn fikk han også, riktig mange dalere til å gjemme på kistebunnen for hver uke.

Imens hadde Petter ruslet *sin* vei, alt mens han filosoferte, banket på berg og stein hist og her og dovnet sig så herlig. Mat tigget han sig på gårdene og nattelosji fant han hvor som helst. Uker og måneder tuslet han på sin vandring efter lykken. Men den var nok ikke så lett å finne, lot det til. Smått om troll her i grenden, tenkte Petter, og la sig til å hvile. Det var ingen lange dagsmarsjer han tok på sig, den karen. For, filosoferte han, en kan så lett hoppe over bekken efter vann.

Endelig var han kommet op i en trang og stygg dal med bratte svaberg til alle sider. Nu eller aldri, tenkte Petter og blev riktig ivrig til å banke og lytte, banke og lytte. Jo, her var det hul lyd, og hørte han ikke styr og støi innenfor? Oplagt, her holdt han så å si lykken med begge hender. Ikke før hadde han tenkt tanken, før han kjente er kraftig tak i trøiekraven:

«Hvad er du for en fysak som rumsterer opefter veggene mine?» spurte et troll så styggelig stort og gammelt, at det måtte være født for minst to hundre år siden.

Petter fikk ikke ord for sig, så skremt blev han. Og nu kom det små og store troll ut av alle bergene i nærheten, noen med ett og noen med to hoder. Jo, her lot det nesten til at han hadde funnet lykken, tenkte Petter, han skalv i knærne og hakket tenner av redsel og uhygge. Gammeltrollet kastet ham op på skuldren sin, trasket op i bakken og bandt gutten til et tre.

«Her får du bli til vi får avgjort din skjebne,» sa trollet og skrevet hjulbent nedover igjen.

Akkurat ved det leite stod Lars borte i kongens stall og striglet hestene. En ørliten nissekall krøp frem av en halmdynge og pep:

«Kjære, snilde dig, du må gå å hjelpe bror din, kan du skjønne, han er i den største fare.»

«Hvad feiler ham da,» spurte stallmesteren.

«Det er trollene, det er trollene,» pep nissekallen, og vekk var han i halmdyngen.

Ja, så var det ingen råd. Lars gikk til kongen og bad sig fri for

noen dager. Han måtte ut å hjelpe bror sin, som var i kamp med troll og herser. Kongen var hyggelig kar, sa ja med engang og gav Lars den beste hest til å ri på.

Da han hadde ridd et stykke tok han nisten sin frem og begynte å spise. En rev kom luskende frem fra granholtet ved veien.

«Å, kjære gi mig litt mat, du,» sa reven.

«Jeg kunde vel trenge maten min sjøl, jeg,» sa Lars, «for jeg har nok lang vei å fare. Men helt fri skal du nu ikke bli, mikkelmann.» Reven fikk et godt kjøttbein å gnage på.

«Takk for det,» sa den, «og nu skal jeg vise dig vei.»

Da de hadde fart et langt stykke vei møtte de en hveps som lå på ryggen midt i veien i solsteken og ynket sig, så medtatt var den.

«Å, kjære vene, hjelp mig bort i skyggen. Jeg har skadet vingene mine og kan ikke hjelpe mig selv.»

«Det kan det vel bli en råd med,» sa Lars, tok hvepsen og la den pent ned i skyggen av en diger gran.

«Dette skal du nok ikke ha gjort for ingenting,» sa hvepsen, da Lars og reven drog videre.

Rett som det var hørte de noen som kjeklet og skjente.

«Hau, hau,» sa reven, «her går det nok for sig. Nu får du ha takk for følget. Slåss er det minste jeg duger til.»

Lars red nærmere, og der så han store og små troll bist og skjennes om hvem som skulde ha bror hans til middag. Petter, stakkar, var ikke mange sild verd der han stod bundet til et tre og hørte på diskusjonen om den lekre meny, han skulde gi trollene.

«Ja, her er nok gode råd dyre,» tenkte Lars, han holdt sig i skjul bak en furukubbe, mens han tenkte over saken. Her vilde han nok bli bare som spurv i tranedans — og knapt nok det engang. Hente hjelp var det jo heller ikke tid til. Nu hadde gamle-trollet døivet de andre såpass at det var avgjort at *det* skulde iallfall ha brorparten av steiken.

Så danset de så stubber og småstein gjøv om ørene på dem, ropte og hujet, klødde hverandre på ryggen og kort sagt bar sig som bare troll kan gjøre, når de først har slått sig løs.

Da hender det noe uventet. Det blir som en skygge for solen, og nesten med det samme suser den ene svermen større og tallrikere enn den annen av hveps frem mot trollene og bruker broddene sine det beste de hadde lært. Fortere enn svint måtte de berge sig inn i hulene sine, og så kunde Lars løse bror sin og ri avsted med ham hjemover til kongsgården.

«Nu har du vel lært at en ikke skal lete efter lykken i trollberg,» sa Lars, men søke å finne den ved ærlig og godt arbeide.»

«Ja, jeg har mest lært det nu,» sa Petter, han lovet å ta tjeneste i kongsgården, han med. «Men du,» sa han videre, «hvor kom de hvepsene fra?»

«Det var hirden min, det,» svarte Lars. «Den ene tjenesten er den annen verd, og det ene gode drar det annet efter sig,» doserte Lars, idet han svinget inn på tunet i kongsgården. «En halvdød hveps kan det være langt mere lykke med enn et trollslott fullt av gull.»

«Riktig talt,» sa Petter, han begynte å strigle kongens gamper, og sang og trallet mens han gnidde og strøk og gjorde dem fine og blanke i skinnet.

Guttene som skulde ro til natt-so-len.

For „Tidens Tegn"s Barnetidende av O. B.

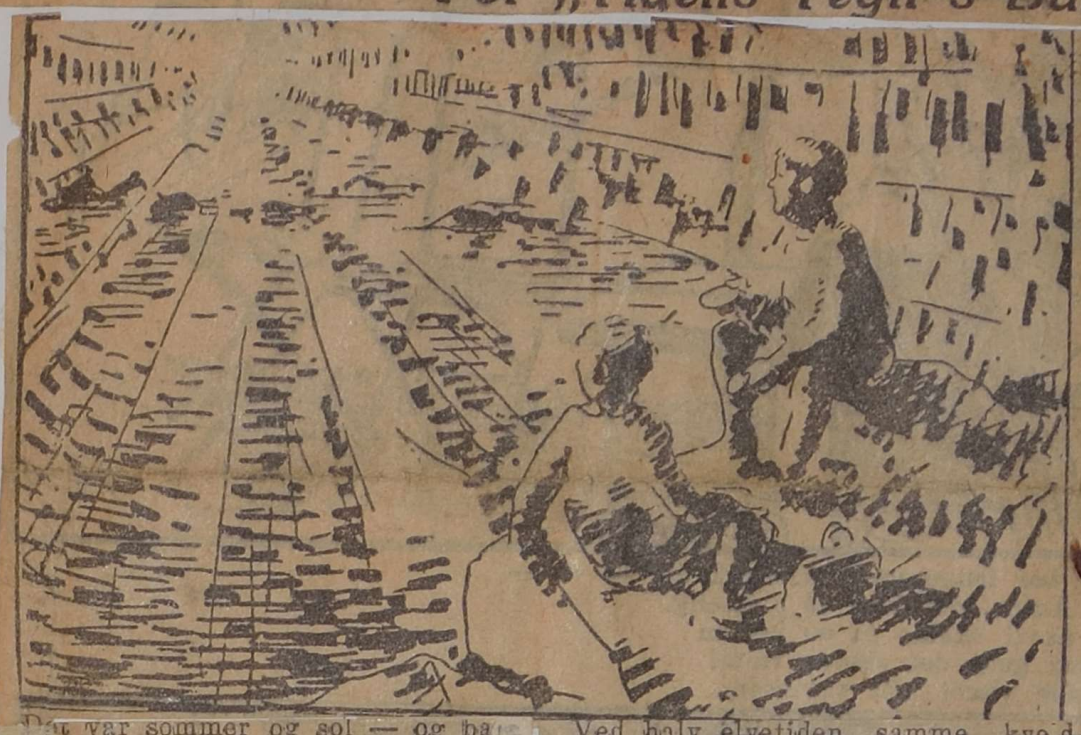

Det var sommer og sol — og ba[r]e sol — for dette var langt nord i l[a]nd[et] der natt-solen lyser med en fa[r]ve-tyllende, rødgyllen glans.

Oppe på en liten berghammer satt to gjetergutter og spiste av nisten sin. De var tvillinger og hette Per og Einar. Det var ved nonsmålstider og solen tok til å seile nedover mot vest-nes fjell. Snart skulde de samle bu-stap en sammen og begynne jagingen nei over til sauegrinner og sommer-fjøs. De hadde lært at når solskiven stod rett over Store Horntind var det på tide å jage hjem til kvelds.

De to små stabbene hadde så meget ite om, mens de tygget på sine brø skiven. Fra knausen hadde de vidt ret utsikt til storhavet, som gikk med lange dønninger inn mot land og gikk i ett med himmelhvel-ven der langt nordpå, hvor guttefan-tasien tok spranget ut i det ukjente.

Praten dreiet sig denne gang, som så ofte ellers, om solen, som de lenge hadde planlagt en reise til. Både i år og ifjor og ifornjor — og enda en god td før dengang, ja lenge før de be-gynte å gjete kjyr og sauer i mar-ken, hadde de lagt merke til solen som i hele juli ved midnattstid gikk ned til sjøen der ute i nord og rul-let sitt glødende hjul over bølge-ryggene.

Det var da slett ikke så langt dit-bort, og de hadde lenge snakket om å ta sig en rotur til solen. Mor had-de sagt, at ingen kunde nå til solen, men slikt var da vist ikke fornuftig tale. Hadde de kanskje ikke selv med sine egne øine sett at den rullet så saktelig bare et kort stykke utenfor Kobbeskjærene, — og det kunde nu iallfall ikke være lenger enn til Al-keholmen, det ytterste synlige „land" fra kysten der.

De to gjetterguttene hadde fattet den store beslutning idag. Nu skulde de bare få maten i sig, gamle krea-turene, og få dem prekevert hver til sitt sted, og så skulde de — når alle i huset hadde lagt sig til ro for nat-ten — lure sig til å „låne" båten hans Nils i Vika, for den var så lettrodd, og så skulde reisen til solen endelig bli til alvor.

Ved halv elvetiden samme kveld ser vi to guttepjokker komme luren-de nedover mot Vika. Bak fjøset hans Nils stanser de et øieblikk og tar overblikk over situasjonen. De vilde ikke risikere å få gamle Nils på nakken, da kunde det vanke mere ju-ling enn de egentlig brød sig om å få, det viste de av erfaring, og dessuten vilde da reisen til solen gå i vasken — for denne gang.

Nå, han Nils sov nok og det både godt og grundig, så det fikk stå til over tunet til naustet der færingen stod opsatt og ikke drømte om at den skulde ut på eventyr.

Det var gjort i en håndvending å få båten satt på sjøen og komme sig i årene. Så la de kursen innover til bryggen, hvor de hadde gjemt ut-rustningen sin for turen. Det var en laup med mat, som de hadde spart sammen de siste av dagene av gjeter-nistene sine, og en liten kagge med vann, en slik som fiskerne bruker når de er ute på seitdørgning.

Det var just ingen stor utrustning for en såpass lang reise, men det fikk nu klare sig for en snau natt. De måtte jo være tilbake før morgen, både for båtens skyld og for gjetin-gen — ellers vilde det nok vanke pryl både her og der.

Så la de i vei — bent til havs med kurs direkte på solhjulet som seg alt lenger og lenger ned mot havet, mens det gyllet fjelltindene rød og la lan-ge, dunkle skygger bortover bygden. Guttene hadde god øvelse i å bruke årene, og færingen var snart fremme ved Kobbeskjærene, hvor det satt store selskaper av skarv og tørket vingene sine i havbrisen, mens de med likegyldige miner fulgte små-seiens lek og sprett omkring.

Men solen var nok ennu et godt stykke borte. Det så tydelig ut som at den holdt til bakenfor Alkeholmen, som nettop nu tegnet sine skarpe kanter som silhuet i skolskiven. — De fikk ta til årene igjen og henge godt i. Nu og da rodde de forbi åte-knuter, hvor seien gasset sig i mat-berget, mens krykje og terne holdt et veldig spetakkel, fordi de syntes det ikke blev nok på dem. Små flok-ke av niser svømmet forbi og tok li-vet med ro i havskorpen. De hadde slett ikke noget hastverk med å duk-ke ned igjen efter å ha pustet ut og tatt inn ny forsyning av luft. For sig selv gikk en enslig hval med re-dusert fart vestover. Den skulde vel et eller annet sted å lete efter sild til sin borddekning. Maneter fløt omkring i store flak, dovne og like-gyldige med både kursen og farten. og et par havhester fulgte båten i passe avstand. De var øiensynlig nys-gjerrig efter å vite hvad slags foreta-gende dette var. Så små folk hadde de såvidt de kunde minnes, aldri sett derute i sin havverden.

Guttene skiftedes til å ro og spise av matlaupen. Vannkaggen måtte og-så ofte i bruk, svette og tørste som de blev. Det var jamen et drygt styk-ke mellem Kobbeskjærene og Alke-holmen — meget lenger enn de hadde drømt om engang. Men hurra, de fikk vise sig som karer, og det var da intet mindre enn selvse solen de skulde besøke.

Så rodde de på hårdere enn hårdt, fulgt av havhesteparet, som ikke kun-de stagge sin vitebegjærlighet. Alker og lunde fløi forbi med pilefart, til havs, og andre havfugler kom utefra og hastet inn mot kysten, som nu var på lang avstand og gled i ett med den nærmeste skjærgård.

Endelig var de fremme ved Alke-holmen, et stort bratt berg med en eneste stormåse på toppen, og brum av dønning ved foten. — Huff, det var næsten uhyggelig med dette våte, snaue berget her midt i havet. Det var som et uhyre der løftet sitt stiv-nede ansikt over vannskorpen og spei-det efter rov. Der lettet også stor-måsen og fløi bort, og det hele blev enda mere ødslig og goldt.

Men solen? — De trakk årene inn og så, og så nordover. Der stod den fremdeles like langt borte — ja me-re fjern enn for en stund siden, for nu var den på optur for en ny dag. Den gled lenger og lenger mot nord-øst og vilde snart være klatret høit over de blånende Senjafjellene, som det tok dager og døgn å nå frem til, for der hadde de engang vært med „dampen" sammen med far og mor.

Guttene var som lamslått, og Einar, den mist modige av dem, skar bent i å gråte. Noe så håpløst hadde han ennu aldri vært med på. Der hadde de vært like inn på solskiven, og vips var den vekke over alle bjerg.

Det var ikke stort mot igjen hos den andre karen heller, men han fikk da sannelig være såpass til mann-folk at han ikke satte sig til å gråte tårer. — Det gjaldt nu meget mere om å komme sig i rette tid tilbake igjen — både for færingens skyld og for gjetingen.

Tvi. De spyttet i nevene og rodde på så båten duvet for hvert åretak.

Dag og natt drev båten avsted med Elling ombord. Vårherre måtte vite hvor dette bar hen til slutt. Han var vel snart ved verdens ende, og like hushjelpsløs var han. — Nu strandet båten igjen. Elling op til huset. Der satt hele husstanden og fikk sig frokost, og midt på bordet satt katta og hunden og forsynte sig av både ost og smør, av brød og melk og det hele. Katta blev arg over bli snytet for opskjæret, den ristet sig så hårene fløi omkring og dalte ned over hele bordet, — men det var det ingen som tok notis av.

Huff! Huff! måtte Elling utbryte nok engang, han pilte på dør og lot det drive videre. Neste dag var han atter ivei for å prøve sig i en stue. Der satt det en jente og malte kaffe på dørhellen med en gammel og skitten tresko, og mens Elling stod og så på griseriet, ropte moren inne fra kjøkkenet, at nu fikk datteren kvikke sig med kaffen, for nu var det over ti minutter siden hun, kjerringen, spyttet sikorien på kjelen, ellers blev kaffen skjemt.

Elling bråsnudde og kom sig ned i båten igjen. Nu hadde han fått mer enn nok av all skittenferdigheten. Det var vel det beste å legge sig bent ned for å dø. Det fantes snaut mere av det som het renslighet i denne verden, og den foruten kunde han ikke leve. Traurig og trist krøp han sammen i fremskotten på sin båt og satte den for trettende og siste gang i drift.

Lenger enn lenge varte det før Elling våknet, og da han løftet sig op på albuen og gløttet over båtstripen, så han en gammel værslitt stue inne på stranda. Det var ikke rare huset, men en matsmule fantes det vel å få kjøpt, tenkte Elling, han var blitt sulten som en skrubb en vinterdag. — I en fart fikk han årene ut og begynte å ro mot land. Men det var lettere sagt enn gjort. Vind og storm stod hart av land, så Elling fikk legge alle rester av sine krefter i takene for å mestre motbøren. Han slet som hest for en plog, men frem måtte han, land vilde han ha nu — og mat, om det så var grøt av gammel senghalm.

Endelig hadde han fått fast grunn under støvlene, og så ruslet han op til det armodslige huset. På tunet blev han stående op i undring. Nei så rent og pusset det var alle steder her. Ingenting lå henslengt og på måfå.

Elling banket på den hvitskurte døren og gikk inn. En kone i snehvitt, nystrøket forklæ satt på hukk og plukket rusk op av gulvfjælene. Hun brukte seglass for å være sikker på å finne de minste stygrannene. Hoho, tenkte Elling, her er jeg da vel endelig kommet til folk. Høit sa han:

— Velsigne strevet.

— Takk for det, svarte konen, hun neiet og viste ham til plass på en stol, kritthvit som nyfallen sne.

Over alt i huset skinte og blenkte det av såpevask og nypuss. Fra gulv til tak så Elling ikke den ting som han kunde ønske sig anderledes, hvad flina angår. Selv bikkja måtte værsågod finne sig i å bruke tøfler på bena, når den var i hus, for ikke å sole til. Og katta gikk med kyse på hodet, for at det ikke skulde falle hår av den i spillkummen dens med melk.

Da Elling hadde fått mat i sig, strøk han sig over skjegget. Han var redd for et nei når han spurte konen om å bli hushjelp på Rauvær. Men konen var villig, hun.

— Hvor meget skal jeg ta med mig av det lille jeg har? spurte hun.

— Du skal ikke ta med dig annet enn rensligheten, sa Elling, det er alt jeg behøver.

— Ja, renslighet skal du få med mig, sa konen, hun blåste et rusk av dørklinken og vasket en kullbete før hun la den inn på varmen.

Og så rodde Elling hjem til Rauvær med hushjelpen sin i akterskotten, og var han ikke lykkelig før, så var han det iallfall nu.

Men der han slett med årene og rodde de mange milene hjemover tenkte han:

En opnår aldri det en ønsker ved bare å la det drive og la skjebnen rå for det hele. En lyt sandelig ta godt i selv også, skal det bli resultater.

NORSK UNGDOMSBLAD

FOR FÆDRELAND OG HJEM

(„Ungdomstidende")

Nr. 3 dobbelt nr. | Grundlagt av A. M. Hanche. Ansvarlig redaktør: cand. jur. *Josef Hanche.* | Lørdag 5. februar 1927 | Redaktion: Tor Skiftun, H. K. Busland, M. B. Landstad, Ola Berg, Reidar Haddeland, Brock-Utne. | 26. aarg.

Mons Petter og „Noravindskongen".

Av *Ola Berg.*

For rokk og sjø stod man innover til redningsdåd ved Langroholmene.

Borte i Vest-Lofoten snakker litt eldre fiskere ennu om han Mons Petter, våghalsen, storfiskeren, som når det falt ham *slik* inn hverken skydde vær eller vilkår.

I fiskeværet var han som en liten keiser; der stod respekt av ham, og man snuste gjerne efter hvor Mons Petter hadde bruket sitt stående, for han var en makeløs kar til å komme i kontakt med fisketyngda — der torsken stod tettest og bet best.

Ottringen hans Mons Petter var døpt «Noravindskongen»; det navnet fikk den en dag Mons Petter var eneste båt ute en forrykendes noravindsdag

i februar og gjorde sjøvær — enda andre fiskere bare såvidt så det «lekt» å kreke sig bu-imellem på treklompene.

Denne samme «Noravindskongen» var ikke så lite navngjeten der vest i værene som en makeløs seiler, især når den fikk ta vinden så passende «på næsen», for da var det ingen andre ottringer som stod sig med den, og han Mons Petter hadde da ogsåhjerte til å gi den det behøvelige seilpress.

På unnaføre var den derimot en fant — så altfor lett og sleppen av sig, men Mons Petter kjente både dens styrke og dens svakheter, så *ham* narret den ikke, enda den flere ganger gjorde godè tilsprang til å lage gapstreker. —

Mons Petter drev alltid med utsøkt mannskap. Det nyttet ikke for «aurvæser» og topartkarer å by sig frem til vinterror med ham. Der måtte være både skulderbredde, rundelige «armlegger» og never som kunde holde gjennem en rusking hos de mannfolk som Mons Petter knyttet til toftene på «Noravindskongen».

Så var det nu det jeg egentlig skulde fortelle om her:

Det var vinteren 1900. Mons Petter var ennu i sine beste år og «Noravindskongen» førte også sitt seil med heder, enda den var kommet adskillig op i årene for en stadig brukt ottring å være. — Den vinteren hadde Mons Petter råket bort i et mannskap som var mer enn sedvanlig framifrå: Det var han Stor-Krestian på skotten, han Odda-Julius i framrummet, han Bastian Vågli i hundrummet og han Nils-Jakob i bakrummet. De var alle fire karer som stod for sitt tak, og i sjøværsdager hvor det spurtes efter årene, var alltid «Noravindskongen» å finne i god formon, — men håledø som det også gikk på efter reserveårene.

Den vinteren likte han Mons Petter sig. Både han og båten hans befestet ytterligere sitt ry i været. — I de dager var det almindelig når været var utrygt og rusket om morgenen at høvedsmennene og andre av mannskapet møtte op på «gløshaugen» for å se i været og diskuttere muligheten for sjøvær. Der stod da kallene og spyttet og pratet og la ut, «peilet» drotten og målte tungsjøen og fant gjerne ut at han «farkenta ikkje var melegganes».

Mons Petter satte aldri sine ben på en gløshaug. Det var en passende plass for værprofeter og høvedsmenn av den gjennemsnittlige kaliber hvorav der gikk 15 stykker på bismerpundet. — Nei, Mons Petter han rodde simpelthen ut når han fikk det så opi, og tok ikke kulingen alt for hårdt på buveggen, så var der ved normal tid om morgenen rørelse i «Noravindskogen». «For,» sa Mons Petter, «kem kan sjå sjyver på ei labru heller en gløshau, — slikt kain en best bestemme innfor holmene. Dæ e inna skam å prøv — å snu når han ikkje e melegganes.» — Slikt praktiserte Mons Petter det, — men det skal tilføies at det sjelden hendte han snudde.

— Så var det som sagt i året 1900.

En morgen i begynnelsen av mars. Vestavinden tutet godt i ovnsrøret og kastet sig med sterke byger mot buveggen. Hele fiskeværet lå trygt utover morgenen. Det var av de dager da man ikke engang behøvet gå på Gløshaugen for å «sjå i han». — Men ved 9-tiden om formiddag «datt han» plutselig i stilla. Men svarte skyer hang truende og spøkte om noget av hvert, og tungsjøen buldret og braket med svær allarm ute i skjærgården.

Mons Petter satt inne ved bordet og batt kavlbensel. Han hadde nylig vært ute i budøra og kikket sig litt om, men likte ikke den plutselig svartstilla, som øiensynlig bare var et «hekst» før stormen brøt løs igjen.

De fire andre karer satt og lurte på hvad der gikk av han Mons Petter idag. Her laget Vårherre den rene daustilla midt i travleste fisket — og der satt han Mons Petter og puslet med kavlbensel, som om det var i juleveka. — Han Stor-Krestian hivet på sig islendingen og gikk ut, og kort efter bar det ut på kaia også med han Odda-Julius og han Nils-Jakob. Hvad de drøftet der ute vet jeg ikke, men da de kom inn begynte de å slå på, at den som nu ikke vil ro ut når sola skin, han må fare ut når mærra grin. Og da Mons Petter lot som han ikke hørte spydighetene, øket de på med å gi fantord fra sig, og spurte som så om glasskavlen fraus mens den så nødvendig skulde ha hyr på sig idag — og så videre bortover i den lei. — Så kom han Bastian ramlende inn og fortalte at nu var de første astøingan i båtan sine. Likefullt satt Mons Petter og puslet med sine kavlbensel, — han var bare blitt så rød over panden, og de som kjente ham så han arbeidet med å kjempe ned et storsinne i sig. Men han Stor-Krestian drev på med sitt. Han gikk og slamret i dørene og slengte fra sig at han mente «Noravindskongen» hadde fått hjertefeil idag, — eller kanskje det var synd å drive fiskje i stilla.

— Avsint springer Mons Petter op: «Hold kjeft din vasskalv! Vel dokk absolutt ut idag, så skal dokk jagu få viljan dokkers. Hiv på dokk hyre, kraka, å stå ikke der å gap, så dåkk skul ha fått veivkjerna i baklås.» — En snau kvart time efter skyter «Noravindskongen» fart ut forbi Teistholmen med fem kraftige karer i årene. — Og flere andre båter fulgte efter.

Men stilla holdt sig ikke lenge. Man var bare såvidt halvveis inn mot meene der bruket stod, da sydvesten blåste op. Den kom ikke, som sydvesten sedvanlig, med rimelighet og forstand, nei denne gang hadde den mye til hastverk. Den sang op med fullt orkester næsten med en gang, og i slikt sjøføre som det var på forhånd, blev det snart nok å gjøre for en liten ottringsbask. Bak over i hele båtlaget kom da også mastrene fort op, og med en seillapp bar det hodekuls mot land igjen.

Også Mons Petter kommanderte årene inn og mastra op. Da seilet var rakket for, leverte han Stor-Krestian begge skjøtene bakover og han Nils-Jakob tok imot dem, men da kommanderte Mons Petter luvart skjøt satt fram på stikka og fire klør duvet nedåt. — Når kalvan vel drekk, så skal de også få det, sa han og det lynte kvast under de buskete bryn. — Det var klart å skjønne at «Noravindskongen» skulde den andre veien — mot stormen, enda det var åpenbar galmannsferd å gi sig

til å krysse inn fjorden i et vær og sjøføre som dette. Men det var ikke høvedsmannen som idag hadde fristet til utror, så de fikk holde kjeft og passe hver sitt. — —

Det gikk et par bauter med fire klør, så måtte den femte duves. Fremme i halsen satt han Stor-Krestian og han Odda-Julius og tok den ene vaskingen efter den annen, våte som skjurunger, men uten å mæle et ord. Og i bakrummet skiftedes Bastian og Nils-Jakob med øsekarret for å holde båten lens. De hadde mer enn nok å gjøre, for han Mons seilte som en forherdet kar idag. — Han skjønte selv at dette var gapstreker, at dette gikk på livet løs. Men de fire forover i båten skulde tuktes på dette vis, han skulde skylle hovmodigheten og toskskapen av dem. De skulde få erfare hvor bestemmelsen og høvedsmannen satt i *denne* båt.

Efter fjerde baut lå de på høide med øvreilen sin, men å trekke børnskap idag var ikke forsøk verd. — Nu hadde dog Mons Petter nådd sitt mål. Han *vilde* ikke snu før han hadde nådd inn i mea. Redd var han også for å legge «Noravindskongen» unna i et rokk og en skavlsjø som dette, så laus båten var på unnaføret. — —

Tre ganger fikk Mons Petter «søkkan» den dag på opturen, og alle tre ganger var det bare lykken å takke for at det ikke gikk galt for alvor. — Men så hadde kanskje Vårherre sin mening med *det* også. For oppe mot Langroholmene reddet Mons Petter den dag seks mann fra to båthvelv. Begge båtene hadde kullseilet, og tre-fire kameratbåter hadde vært vidne til ulykken, uten å se det mulig å yte hjelp. Enhver hadde så evig nok med å berge sig selv med båt og liv i land. — Da er det Mons Petter kommer og utfører det redningsarbeide like ned mot holmenes brenning, som der ennu tales om som den største bedrift i fiskerlivets saga der vest. — Fire mann var glidd ned i den våte grav, men seks reddet han bare få alen fra den visse død.

Efter den dag la Mons Petters mannskap sig aldri borti den ting å bestemme sjøvær. — Siden som før rodde Mons Petter når han fant det passet, og han og «Noravindskongen» holdt trofast sammen til i 1915, da rev stormen naustet ned og knuste ottringen, og så sa Mons Petter også takk for sig med Vestfjorden. —

Nu gjør «Noravindskongen»s framskot tjeneste som bekkhus på Tangstad. Og hver prekensøndag ser man Mons Petter i kirken på sin faste plass i fjerde benkerad fra kordørstokken.

Da bærer han alltid redningsmedaljen på sitt bryst.

Nisserne og Marjas julegrøt.

Dette er en av gamle farmors historier. Hun fortalte mange slike i de dage da hun endnu sat i den brede armstolen ved ovnen og bandt store sjøvaatter paa blankslitte træstikker, mens vi unger sat paa smaaskamler rundt omkring og hørte historier og eventyr, til rædselen krøp i hver nerve i kroppen paa os.

Aa, det var vel dage dengang!

Nu er farmor forlængst gaat til hvile derinde paa den rummelige kirkegarden rundt kirken; men hendes eventyr og fortællinger de husker jeg endnu alle sammen. Ved den barnelige fantasis bistand fik de fæstet sig godt i bevistheten.

— Dette er historien, og den handler om to smaa nisser. Den hændte i de dage da nisserne endnu fandt det bergendes at leve i naboskap med mennesker, til glæde og hygge baade for sig selv og husbondsfolket paa gaardene. Nu har jo som man vet dette mørkefolket forlængst maattet dra ut i ødemarken, langt ind i de øde dale og indover de lydløse vidder. De kunde nok ikke forlikes med telefonens og automobilens tidsalder — og takket for sig.

Farmor var en nykonfirmert jentunge den gangen hun saa ordentlige nisser med langt skjæg, toplue og alt sammen.

Det høvde sig slik:

En juleaften var Marja budeie blit syk, hun laa paa svaleloftet og bar sig under smerterne av en forfærdelig tandpine, som rev og slet, og hamret og rumsterte uten naade og forstand i Marjas sidste skrøpelige tandrester.

Saa sa mor til farmor: Du Johanna du faar gaa op til Marja med risengrynsgrøten; og det blev gjort. Det var enda et digert fat av den fineste, feiteste grøt en kunde ønske sig. Smørøiet stort som en indsjø, rosiner som brune perler overalt og dryge dryss av kanel rundt hele fatet. Aajo, mor til farmor hadde ikke ufortjent ord paa sig for at være en gasta god matmor for baade folk og fæ.

Men Marja stakkar hun estimerte ikke julegrøten den kveld. Hun stod paa hodet i sengen og var ikke sig selv lik paa nogen maate.

— — Der blev læst og sunget ved stuebordet, takket Gud for maten — og saa seg den store nattero over huset.

Men farmor hun kunde ikke faa sove. Hun maatte ligge og tænke paa Marja budeie som stod galendes i sengen og hadde det saa fælt slemt en hellig juledagsnat.

Saa fik hun strømperne paa og listet sig over svalegangen til Marja-loftet. Gik saa lydløst for ikke at bli hørt av far og mor sin i sengkammerset, og fik riklet klinken til svaleloftsdøren op uten knirk og smeld.

Men da fik farmor se det hun aldrig hadde drømt at bli vidne til: Midt paa gulvet sat der to rigtig

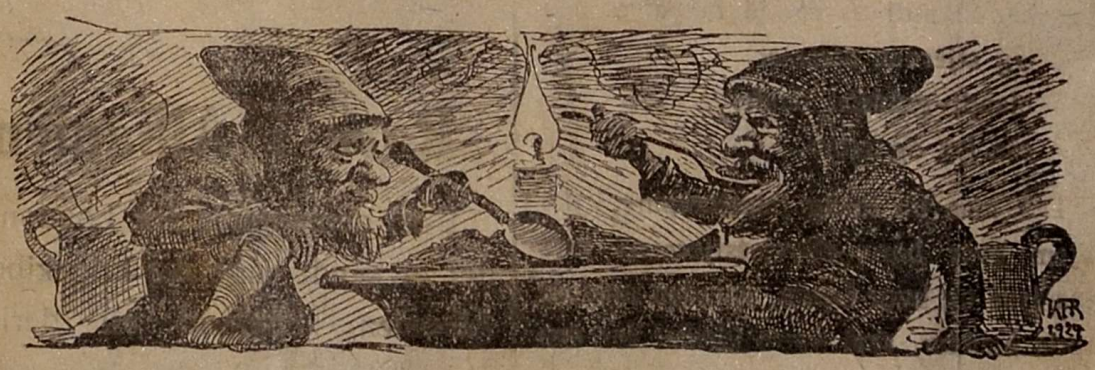

Der sat der to gamle nisser og tok godt for sig av grøtfatet.

nogen gammelknøsker av nisser, de hadde Marjas grøtfat midt imellem sig, lysestaken ved siden av — og hugg sig med glupende appetit indover det feite grøtfatet. De hadde nok slet ikke hørt farmor komme, for de aat uforstyrret videre, og pratet paa et sprog som ikke var almindelige menneskers.

At farmor blev forskræmt over slikt et møte er det nok unødvendig at fortælle; hun satte avsted over svalegangen, snublet over et hespetræ og væltet en stor uldkasse. Men da skrek hun høit av rædsel, saa far kom op trappen og trodde alle trollene var løse paa loftet. Og det kunde han ogsaa ha ret i, for midt i trappen farer der to nisser forbi ham ned med slik en fart, at det slog gnister under hæljernene.

Farmor laa avdaanet paa svalegangen, og maatte hele den vinteren ligge i sengekammerset.

Men juledagsmorgenen var Marja budeie fri tandverken og i det tomme grøtfatet laa der en fin sølvske. Det var takken for god mat.

Siden hele den vinteren hadde Marja god hjælp i fjøset, hun saa aldrig sine hjælpesmænd, men skjønte saa vel hvem det var. Der blev baaret vand i de store tøndegryterne, der blev taaget høi paa laaven og der blev stelt i kalvestakkerne.

Det var et sjelden grøtfat som betalte sig saa godt, det sa baade farmors mor og Marja budeie. —

— Men om vaaren møter Marja en dag i fjøsdøren en liten fyr med sæk paa ryggen. Han vilde svinte sig forbi, men Marja som vilde ha rede paa hvad slags gods der var i sækken, griper den og slaar døren i for næsen paa mandslingen; men da hun skal se sig om er karen som blaast bort, og sækken med.

Siden paa dagen skal hun se til sølvskeen sin, da er den blit til et misfoster av en hornske, ikke det grand penere end de Bastian sogning arbeidet.

Aa nei, tilføier farmor, nisserne de er gode med det gode varer;

Hvorfor ikke jubilere baade ved dette og næste nytaar, saa alle kan bli tilfredse. Mosjøværingerne er da sagtens saapas festglade at de er med paa det.

Vi sender forslaget til byens formandskap til velvillig overveielse.

FINN-ANDERS

For „Barnesiden" av Per Berg.

Det fantes ikke det menneske i hele bygden der nordpå som ikke kjente Finn-Anders, ja langt utenfor kirkesognet er det nok ennu mange som husker den rare, stygge lappen. En skulde kanskje ikke si om folk at de er stygg, men «Dagsposten»s unge lesere får undskylde mig for denne gangs skyld, Finn-Anders var ikke noe vakkert syn.

Hvordan det hadde gått til at han hadde tullet sig så langt bort fra sine stammefrender, vet jeg ikke riktig, men det blev iallfall fortalt at han i sine yngre dager hadde gjort en eller annen forkestrek inne på fjellet, der han hørte hjemme, og da lappekniven gjerne sitter nokså løs i sliren, fant han det vel tryggest å stikke av for godt.

Finn-Anders var det vel egentlig ingen som likte, ikke de voksne heller, og jeg snakker nu ikke om ungene, de var redd ham som styggen selv. Det var almindelig i de dager å skremme slemme barn med han Finn-Anders, og den bussemannen kunde ingen stå for, selv den uartigste gutten holdt sig helst i skinnet noen dager efter at mor eller far hadde truet med å sende bud efter ganlappen nord i Kvervelåsen.

Anders var som lapper flest en liten tufs. Nesen var mest bare som en stor vorte, og dessuten satt det lille som var nokså skakt i ansiktet på ham. På haken hadde han noen skjeggtafser av skittengrå farve, håret hang ham ned på skuldrene, og på den ene hånd manglet han to fingre. Han var krokrygget, bøid i knærne og svinget med hendene når han gikk. Men øinene var det nok som især folk la merke til og som gjorde ham lite hyggelig og tiltalende. Jeg skriver øinene, men i virkeligheten hadde han bare ett, det andre var det bare en rød, stygg flekk efter. Det øiet som ennu var brukbart, var ganske sammenknepet. Det var bare en liten åpning mellem øielokkene og ut av den vesle sprekken sprang det stråler fra et skarpt, stirrende øie, som lot til å kunne se tvers gjennem plankevegger. Øiet hadde den egenskap at det likesom stirret alle steder samtidig. Du kunde ikke fly unna den blanke gnisten, når Anders var i nærheten.

Men Anders gjorde nytte for sig. Ofte kunde en se folk streve sig op bakkene til Kvervelåsen, der han hadde hytten sin stående like inn til en bergvegg. Finn-Anders var nemlig det man kalte «kurerer». Fattedes det noe i fjøset, med ku eller sau, hest eller gris, var Anders mann for å reparere skaden. Og han sa ikke nei til litt kurering på folk også. Han brukte urter og medisiner han selv laget, og han brukte kniver som han gjørde rød i ovnsvarmen, i siste tilfelle når det var en riktig ondartet sykdom eller sott han skulde ta knekken på. Anders var stadig på farten. På ryggen bar han en gammel skinnveske i et tau over ene skulderen. I den opbevarte han sine medisiner og andre tryllemidler. Rundt midjen hadde han surret et langt rep til å holde den halvside, forslitte og alt annet enn rene pjekkerten fast. Knapper eide den ikke.

Ja, slik for da Finn-Anders i mangfoldige år og rak gårdimellem, natt som dag, vinter som sommer. Uvær brydde han sig ikke om, og nådde han ikke hjem til hytten sin i Kvervelåsen, så var det hus under hver busk for en slik som han. Han var ungenes skrekk i mer enn et slektsledd — inntil det jeg her skal fortelle om hendte.

Det var om høsten i begynnelsen av oktober. Efter et par døgns frost var tjern o gvann blitt såpass islagt at guttene turde våge sig ut på med skøitene sine. Dere vet guttene og den første isen. Den er fristende som epler i naboens have, som mors syltekrukke og som et hvepserede. De er til å begynne med svært forsiktige, men efterhvert som den synes å holde våger de sig lenger og lenger utpå, de simpelthen gir ikke op før det brister. Og det gjorde det altså denne oktoberdag for 30—40 år siden.

Vannet en gutteflokk på 8—10 stykker øvde sine karstykker på ved denne leilighet, lå langt unna, helt oppe i skogkanten. Einar var den dristigste. Han var sønn til selveste lensmannen, og syntes vel han hadde plikt på sig til å vise modighet. Lenger og lenger utpå prøvde han sig. Isen småbrast og gav varsel om forsiktighet, men Einar hørte ikke på det øret. De andre guttene holdt sig på passende avstand, spent og med øinene på stilker. Einar var gutten sin han.

Så braket det plutselig — og Einar lå og basket mellem isbrottene. Han ropte høit om hjelp, og alle de andre berget sig inn på fast land, mens de også ropte alt de orket. Det var minst 4 kilometer til nærmeste gård, og hvad skulde de så gjøre. Et par av de største guttene la på sprang efter hjelp, mens de andre bare stod rådville og så på. Einar strevde tappert i det iskolde vann. Forgjeves forsøkte han å komme sig op på iskanten, men hver gang brast den ned under ham, og så var det å prøve på nytt. Men efter hvert ebbet kreftene hans ut. Nu ropte han ikke lenger, bare småkavet for å holde sig flytende....

Da kommer det helt uventet en liten kalltufs vandrende langs lien. Det var Finn-Anders. De minste av guttene la enda mere redd på sprang ,da de så ham nærme sig, men de større og modigere blev stående, og den aller modigste løp lappen imøte og fortalte hvad som var hendt. Lappen satte i fullt sprang, og han kunde bruke bena, enda så gammel han var. Han satte bent mot en liten utløe som lå like ved vannkanten, fikk med en stolpe slått løs et par brede bord, og med dem under armene entret han sig utover til Einar, som sikkert ikke hadde mange minuttene igjen, for han var helt ferdig. — Dette var spennende. Gutteflokken på land stod og dirret av ophisselse. Der var Anders nådd helt bort til hullet. Han rev løs repet han hadde omkring pjekkerten og kastet enden av det bort til Einar. Gutten var litt møid med å holde fast, så forfrossen han var, men endelig hadde Anders Einar hos sig på de brede, bærende bordene. En kort stund efter hadde lappen berget gutten inn på land. Nu rev han av sig pjekkerten, pakket Einar inn i den, og så i strak gallop til bygden med Einar i armene og med hele gutteflokken efter sig. Det var vel et optog i ilmarsj som den oktoberdagen kom ned til Orstad gård — akkurat som 3—4 menn derfra stod ferdig til å starte opover med redningstau og andre greier for bergning.

Einar slapp fra det med en streng forkjølelse, og Finn-Anders fikk en klekkelig redningsbelønning av lensmannen. — Men fra den dag var Finn-Anders alle gutters store helt. Han hadde vist både handledyktighet og raskhet tross sine mer enn 70 år. Og enda viktigere: Under den slitte og skitne pjekkerten banket det et hjerte som satt på riktig plass.

Det nyttet ikke å skremme med Finn-Anders efter den dag. La gå med det gnistrende øiet som kikket ut mellem en smal stripe og så tvers gjennem alt med en underlig, likesom gnistrende trollsk glans, men hjertet var iallfall ekstra godt hos lappkallen, det var nu kjent for alle. Og tankene hadde han med sig, og kunde hamle op med hvem som helst når det virkelig gjaldt.

Finn-Anders blev bygdens lille rare Tordenskiold blandt de unge til sin død. Den inntraff selveste juledag. Han hadde ligget lenge syk oppe i hytten sin. Ingen visste det. Det hadde vært et fryktelig vær i flere dager, med sne og streng kulde. Først juledag så lensmannsdrengen det rådelig å ta ivei opover med sin bør av julegodt fra lensmannsgården. Da han kom inn lå lappen livløs borte i den tarvelige sengbenken sin. Men han hadde nok nylig åndet ut, det var ennu litt varme i kroppen hans under armhulene. Doktoren kom siden til. Han sa at døden i første rekke skyldtes frosten. Han var med andre ord frosset ihjel, stakkars Anders. Sykdommen hadde holdt ham slik fast til sengen, at han ikke hadde kunnet fyre op på gruen engang.

Finn-Anders er forlengst borte, men rester av hytten hans er ennu å se oppe i Kvervelåsen. Det spøker der, sier skremte folk. Men jeg for min del tror nu at det spøker bare godt. Anders selv var jo i bunn og grunn et godt menneske, selv om han blev brukt til skremsel for uartige unger i bygden.

Per Berg.

Severin og draugen

Av PER BERG

På en forblåst tareholme i det ytterste av Lofoten bodde det for mange, mange år siden et par folk i en liten værslitt, grå stue. Even het mannen og konen hans hette Gurine. På holmene rundt omkring bodde det også folk, så det var et helt naboskap av disse holmværingene.

Even og Gurine hadde en sønn som bar navnet Severin, og denne gutten var mere djerv og foretagsom enn gutter flest derute i Holmgrenda. — Nu hadde han lenge gått og spekulert på om det ikke for en gangs skyld kunde la sig gjøre å komme på kloss hold av draugen. Det var så mange, og han selv med, som flerfoldige ganger hadde hørt brølene og jammeren fra denne fyren, men det fantes ikke et eneste menneske i hele øygaren som kunde si sig god for å ha sett havtrollet. Derimot hadde Severin både lest og hørt fortellinger om både fiskere og andre som hadde vært i kontakt med draugen i gamle dager. *Da* hadde det til og med hendt at han hadde kommet inn i naustene til folk og måtte jages bort både med bønn og besvergelser. — Ikke for det, den lot sig fremdeles villig *høre* vest i havskjærene med hese og uhyggelige rop, men da holdt holmenes folk sig helst innadørs. De visste at disse fælslige ropene ikke varslet noe godt.

Mangen svart høstkveld hadde Severin stått ute ved stueveggen på Tareholmen og lyttet til draugens uhyggelige rauting, og hver gang kjente han nysgjerrigheten pirke i sig med lyst til å kunne lære dette mystiske trollet nærmere å kjenne — draugen som det gikk så mange uhyggelige sagn og beretninger om.

Og en månelos novemberkveld tok den fjortenårige Severin den store beslutningen å gjøre alvor av saken. Den siste uken hadde draugen vært mer enn almindelig virksom med å raute der vest på, og det hørtes slik for ham at det måtte være på det store Skarvskjæret han holdt til. Skarvskjæret, som forresten var som en liten holme å regne for, lå en knapp kvart mils vei fra Tareholmen. —

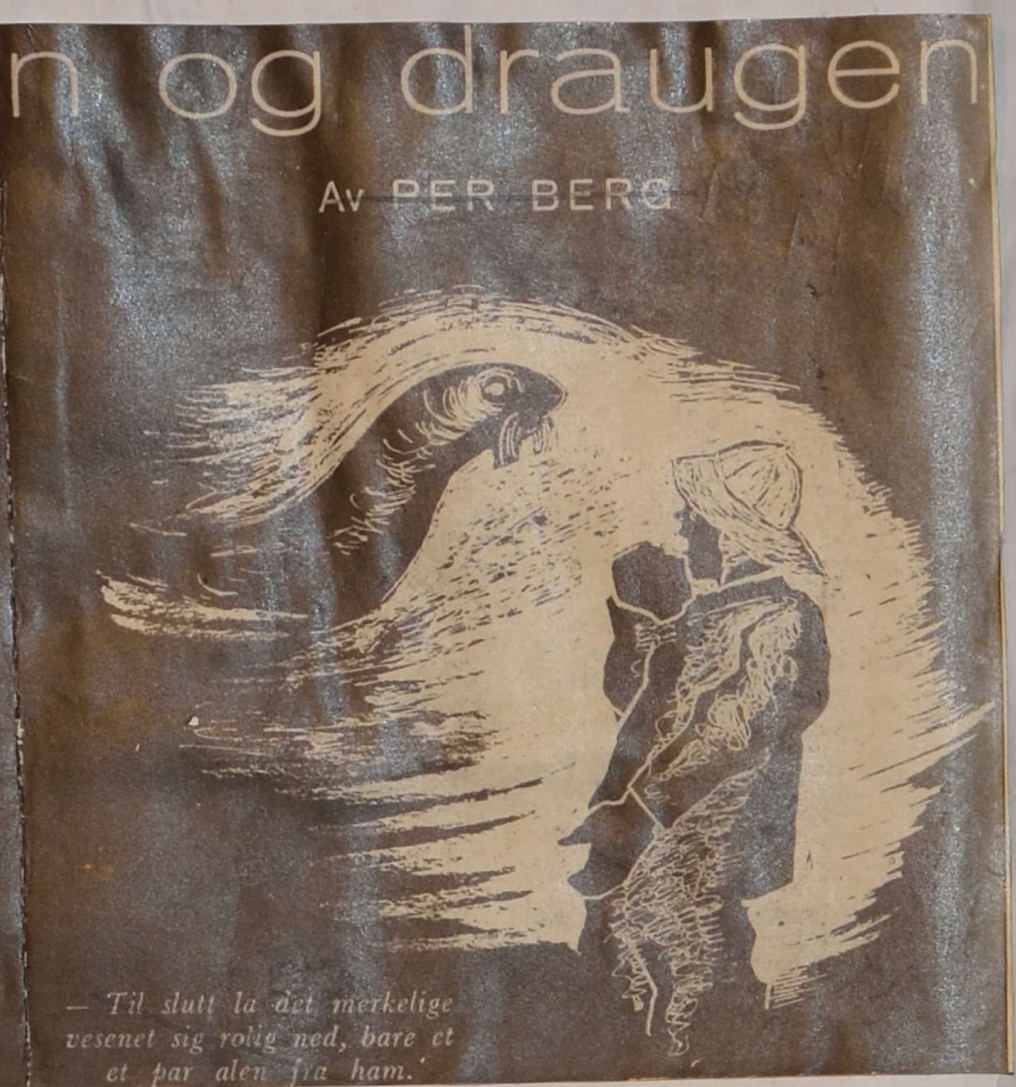

— Til slutt la det merkelige vesenet sig rolig ned, bare et et par alen fra ham.

Mens faren var optatt med å spikke på et par treklomper inne ved gruen i kjøkkenet, og moren var borte i fjøsgammen for å gi de par-tre geitene kveldsmaten, stakk Severin av vest mellom holmene i farens gamle lettferingsbåt. Nu vilde han skaffe sig syn for sagn, som det heter, og lyktes turen for ham, kunde han siden briske sig av å ha sett — ja, så å si ha hilst på stygggen. Han vilde for alle tider være et aldeles makeløst menneske — iallfall i hele Holmgrenda.

Severin var ingen reddhare, han var heller en stor våghals, skjønt skulde han i dette tilfellet si det akkurat som det var, så rislet det nokså kaldt nedefter ryggen hans hver gang han hørte en lyd der vest fra, enten det nu var en skarv som lettet på vingene eller skvulpet av tungt dragsug.

Nå gudskjelov, der hadde han jo Skarvskjæret. Sjøen var tålig smul i kveld, så det voldte ham ingen større vanskelighet å lande. Båten festet han i en tarelegg, og så satte han sig til å vente på draugen bak en liten bergknatt øverst på skjæret. — Kvelden var vindstille og lydløs, det bare surlet og sukket hver gang dragsuget gikk inn og ut gjennom tareskogen rundt skjæret. Nifst var det sannelig. Han angret mest at han hadde gitt sig i kast med dette. Det gikk både timen og vel så det, men ingen draug viste sig. Skulde han virkelig være så uheldig å ha gjort turen forgjeves.

Jo, der hørte han noe usedvanlig. Nei, dette kunde ikke være dragsuget. — Noe stort og tungt basket og plasket nede i tareskogen. Severin dirret av spenning, tilsatt en god porsjon redsel. Nu kom det nærmere. Det svakket som av våte luffer opefter de sleipe bergene. Severin brukte øine og ører det beste han kunde. Der skimtet han noe. Det kom nærmere. Han hørte det puste og stønne. Det falt nok kaven litt vanskelig å bevege sig oppe på land. Jaja, han visste jo at draugen først og fremst var *sjømann*, og det en riktig farlig en også. Til slutt la det merkelige vesenet sig rolig ned bare et par alen fra ham. Nu kunde han se hele kroppen ganske tydelig, ja, til og med skjegget som hang ned fra hodet.

— Pøh, slikt for noe til draug! tenkte Severin. Det var jo bare en kobbe, men riktignok en diger rurg. Severin satt mussetille, og den store kobben rørte sig heller ikke. Den riktig gasset sig i latskap, lot det til. Men så plutselig løftet den sig op på de brede sveivene sine og tok til å gaule, først engang, så to, tre, fire ganger på rappen. Det var så tromhinnene hans Severin skulde sprenges.

Nå, dette var altså «draugen» — en rett og slett og simpel storkobbbe. Severin kjente sig mest flau. Var dette noe å fare rundt i Holmgrenda og briske sig av kanskje, kobbe var det å se på alle skjærene nesten hver dag. — Han ble altså ingen berømt mann på dette, og sint reiste han sig op og sprang rett mot kobben som i hui og hast kastet sig med tunge byks og med snøs og fres nedefter svaberget og fôr til sjøs.

Men båten? Hvor var det blitt av *lettferingen?* Dragsuget hadde nok slitt den løs fra tareleggen, og vekk var den med strømmen. Jo, der satt Severin riktig nydelig i det. Nu blev han redd for alvor, livredd. Blev det uvær med høi sjø, vasket bølgene stadig over Skarvskjæret, visste han, og bare *tanken* på det som *da* vilde skje, fikk blodet hans til å stivne i årene.

Han gav sig straks til å rope om hjelp. Holdt så op en stund og lyttet efter åreslag, men bare dragsuget svarte ham med sine sukk og surl, om igjen og om igjen. Atter og atter ropte han så lenge han orket. Hele den svarte natten blev han værende på Skarvskjæret.

Først i grålysningen neste dag kom redningen til ham. Et par fiskere som skulde ut med hyselinene sine fikk øie på ham.

Om de ikke hadde hørt ropene hans efter hjelp? spurte Severin. Jovisst hadde hele Holmgrenda hørt det rope fra vest i skjærgården, det mankerte såvisst ikke på det, men alle hadde som sikkert gått ut fra at det var draugen som var ute og varslet ulykke, denne gangen for stakkars liten Severin. Folk fra alle holmene i nabolaget hadde natten lang vært på leting efter ham sammen med foreldrene, og de holdt visst på med å søke efter ham ennu derinne, sa fiskerne.

Nu, Severin fikk jo sitt navn skrevet i Holmgrendas historie, ikke bare for å ha *sett* draugen, men for selv å ha agert som dette havtrollet en lang, svart natt.

22

MORTEN KONGETORSK

Vi kaller ham Morten.

Og Morten sprang ut til livet en aprildag for omlag tolv år siden, og spranget gjorde han i den verdenskjente fødselsklinikken — kanskje verdens største — som heter Vestfjorden. Moren hans var en noe alderstegen torskemadame som i tidens løp hadde satt, Gud vet hvor mange torskeunger inn i verden, men regnet en i en rund sum dreidde det seg sikkert om flere hundre tusen.

Ja, så lå da Morten der og var et ørlite frø i et drøss av søsken, fettere og kusiner som drev omkring i sjoen — til liv eller død, viljeløs, vimrende, vet ei hvorhen, som dikteren sier. — Men om en tid begynte vesle Morten å ta form av en slags fisk, og han kjente seg ikke så lite stolt da han en dag kunne vrikke litt med sporen og bevege svømmesveivene, sette opp en viss liten fart og skvette unna en overhengende fare. Litt lenger ut på tida kom han i lag med en skokk jevnaldrende små kanaljer som ble enige om å karre seg inn til kysten. Svømmeturen tok uker og måneder, men endelig fikk de land i sikte, og snart var det bare et par favner vann ned til bunnen, der det lå strødd med sjøstjerner og kråkeboller og mye annet rart som de ikke skjønte det plukk av. — Men her var det iallfall godt å være, og til slutt havnet hele kompaniet inne på en polle i Lofoten, med frisk straum fram og tilbake og med bra kosthold.

Morten var nå vokset seg til 3—4 tommers lengde og var blitt en hel kar til å ta seg fram, både i matfatet og i de mange kinkige situasjoner som kunne oppstå, og hvor det gjaldt om å være snøgg i vendingen for å berge seg unna livsfaren. Han lærte snart å skjønne at en slik liten Morten-mann hadde mange fiender å ta seg i akt for. Fra fiskeandas skarpe nebb hadde han mer enn en gang måttet redde seg ved en ilsom flukt; forslukne, lusete vårskråper av hans egen stamme var heler ikke å lite på, og måsen og tenna kunne slå ned som lynet og snappe til seg av kameratflokken, før en fikk sukk for seg. — En gammel rognkjekse som en sommerkveld kom ruggende forbi langs med landet, hadde gitt ham flere gode råd med på livsveien. Hold deg ikke for nær opp under vassskorpa, hadde den sagt, for da kan flygende fugl ta deg, men ta deg også i vare for å komme for nær botnen, for der ligger fiskesompa og lurer med den svære flabben sin. Du kan nesten ikke se den der den ligger dørgende stille, men kommer du den passende nær, spretter den til, rask som en kattelabb, og da er du solgt, sa rognkjeksa og snappet seg luft gjennom den lille sirlige munnen sin. Hold deg, når du kan, under flytende tang; og de store manetene med en skog av tråder slepende etter seg, er også bra skjulesteder. Og skulle du komme ut for gutter — og det gjør du sikkert før eller seinere — som står ute på steiner langs stranda, eller som sitter på bryggekanter med en stang og en liten blank krok i en tynn tråd, så la deg ikke narre, gutten min.

Morten takket for de gode råd, fulgte dem og holdt seg fint klar av alle de truende farene som opsto i hans barndom.

Snart vokste han seg fra livet i Pollen, han måtte ha djupere vann under buken, rikere gressganger å beite på og en større vidde for sin torskefantasi. — Samtidig begynte det å utvikle seg en merkelig krum på hans nese, som etter hvert ble mer og mer arabisk, og da han som nesten voksen en dag langt til havs helt overraskende løp opp i en allverdens stor stim av torsk, flokkedes massevis av gifteferdige frøkener seg rundt ham og la ikke skjul på den store beundring han vakte i deres krets, og adstadige, høybyrdige skrei kom og gjorde ham sin oppvartning og kalte ham kongetorsk. — Så var altså denne krumnesen et slags adelsmerke, som det bare er forunt en av flere millioner å bære.

Og det gikk ikke mange årene før Morten inntok en slag høvdingestilling i torskenes verden. Storvoksen ble han også, med en vekt som taksmessig kunne settes til minst 25 kilo.

Årene gikk, og kong Mortens veier var blitt både mange og lange gjennom havenes endeløse og brokete riker og land. Sine talløse undersåtter loste han fra det ene forsyningsområdet til det andre, over svarte, botnlause djup, inn mot egger og bakker, og hvor som helst det bare var stabbur med mat å gasse seg av. Det var nærmest det rene slaraffenliv, og da Morten var blitt 6—7 år gammel, ble han for første gang med på den lange reisen til Lofoten. Alle av hans stamme skulle jo, før eller siden, dit, det var noe som en dragelse som lå en i blodet og som øvde en magisk higende makt, — kanskje var også noe som hadde med heimlengsel å gjøre med i spillet.

Og nå, sa en gammel oldefar-torsk, skurvet på skinnet og med skjell på nesen, nå heter vi inntil videre alle sammen s k r e i. Jeg vet ikke så sikkert hvorfor, men man kaller oss i tilføyde han. Og når vi er vel fremm så må dere alle sammen bruke vettet og forstanden og ikke glefse etter alt dere ser, for der er menneskene, verre enn noen andre steder, ute med sin arge list.

Ved Lofoten likte Morten seg riktig godt, og aldri hadde han sett så mange av far lien samlet på ett sted som her. Det måtte være generalforsamlingenes generalforsamling som her var satt. Så han opp var det buk ved buk, så han ned var det rygg ved rygg, og når alle vrikket med sporen ble det en straum akkurat som i Poller i barndommens dager.

Og her vrimlet det også av disse blanke krokene, som han husket så vel, både fra Pollen og andre steder, bare med den forskjell at disse var så mye større og farligere. Men Morten mintes rognkjeksens vise ord og formaninger og lot seg ikke narre eller lokke, og han klarte også å holde seg i farefri avstand fra noe lureri med masker, lik tusenvis av små vinduer, som mange av hans kamerater tullet seg bort i og ble hengende fast ved.

«Mannefallet» var stort og hver dag tynnedes det stygt i rekkene. At en aldri kunne lære seg til å bruke vettet og ta seg i vare. Men dere narrer ikke meg, sa Morten kongetorsk — rodde seg for fjerde eller femte gang bort fra Lofoten, da vårsola begynte å steike ham litt for heitt i nakken.

Så kom vinteren 1949. Morten var igjen i Lofoten. Var han ikke høvdingen, skulle han ikke lede sine undersåtter. Noen fare for hans vedkommende var det heller ikke her, mer enn andre steder, han kunne peke krumnese til alle fiskerne. — Javel, der engte de med fin, feit og fersk sild. En stor fristelse var det for Mortens øyne, særlig nå som han mer og mer kjente et sug i seg av sult, men han visste at gjemt inne i hver eneste sildebete lurte den blanke, lumske kroken — og den visse døden. Enda hardere var det å verge seg mot fristelsen når den nydeligste nygravde, lyserøde sagskjella hang der i rad og rekke. Tennene løp i vann, men en konge var en konge, tenkte Morten og vendte seg bort fra alt som ville lokke ham i fordervelsen.

Men så en dag hender det to merkelige ting. Først kommer der noe blankt fallende ned gjennom sjøen, en bitte liten tingest, et slags gulløye, og noe så vakkert og så skinnende hadde Morten aldri sett for sine øyne. Det var som en dråpe av selveste soløyet. Han stakk ned, dypere og dypere og fulgte tingesten, som fikk slik en dragende makt over ham. Den hang i løse sjøen, ingen tråd her, nei ingen mistenkelig tråd kunne han se. Ingen krok heller — men likevel, hva kunne ikke disse utspekulerte menneskene hitte på av fanteri. — Enda dypere ned — nå ble det nesten mørkt, enda det var blanke formiddagen med sol på himlen. Snart ville det bli for sent.... Morten gjorde en sleng på seg og snappet til — og der var det gjort.

Han kjente seg godt redd en lang stund etterpå, men nei, det hendte in-

gen ting, han var frisk som en fisk fremdeles. Men noe skitt til kost var det, den var nærmest smaklaus og mettet ikke det minste.

— Utover middagstid var Morten midtpunktet så omtrent i en stor stim av skrei, et lag over lag av fisk. Da hendte det noe forunderlig, noe aldeles nytt og uvant. Det var som han og alle de andre ble løftet, stykke for stykke, et merkelig og uforklarlig trykk fra neden, ja, det var som sjølveste havbotnen var i bevegelse oppad.

— Nå ble det også press fra sidene, hardere og hardere. Det oppsto snart den største forvirring, alle ville redde seg unna en ukjent fare, men det ble ikke til noe, vegger av bittesmå ruter sperret for friheten til alle sider. Til slutt fikk Morten nesten ikke snudd seg, han var som dynget ned av en stor tyngde, alle slo til alle med sporene, og han hørte alo av menneskerøster.

— — Det siste Morten kunne huske var et rom han ble kastet ned i — et lufttomt rom. Han gapte ihardig, snappet etter sjøvann, slo argsint med sporen. Men så orket han ikke mer, det sløret til for hans øyne — —

Titusener av kolleger måtte den dagen dele hans skjebne. En konge var ikke mer.

Posenøter hadde folk snakket om. Det var et bakholdsangrep ingen kunne verge seg mot — ikke den mest erfarne adelige skrei.

— — —

På den store fiskebrygga samme kvelden. En gjeng sløyere driver sitt verk med lange, skarpslipte kniver.

Plutselig roper den ene av dem:

— Nei, vil dokker sjå her, glunta! her har vi vel en ordentlig kar, riktig en keisar Aleksander. Og sjå på den nasen, dokker, krom som på en sauebokk.

— Ser dokker ikkje at detta er en ekte skreikonge, og den største eg nokken gong har sett, sa den gamle basen for sløyerne.

Vekta viste 32,5 kilo for rund skrott og skolt og det hele.

Det var vår venn Morten.

— — —

Dagen etter var det noen oppe i bryggedøra som ropte over til en skøyte en halv kabellengde borte. Det var en av sløyerne.

— «Håbet» hoi! ropte han.

«Håbet» her, kom svaret. Ka er det dokker vil?

— Varsku han Eling Hansa med at han må komme hit, så skal han få seg ei foræring hos meg.

Da Elling kom, fikk han sin tapte ring tilbake.

— Eg hørte du hadde mista den, sa sløyeren, og eg veit kona di heite Alise. Les sjøl, her står inngravert «Din Alise». Så var det bare å legge to og to sammen.

— Kor du fant den? spurte Elling og smilte over hele ansiktet.

— I magen på en kongetorsk, en kjempe på over 30 kilo.

— Hils ham fra meg og han Elling med takk for velgjort.

Men da var Morten alt blitt til det en kaller rotskjær.

Slik endte det med en kongetorsk.

Da dommedagen kom til husmandsfolket i Dalmodalen.

Det var i Dalmodalen denne sommer.

Det lakket mot slutten av ferien, og firekløveret Erik og Rolf fra sorenskrivergaarden langt oppe i Nordland og deres fættere fra Oslo, Jens-Petter og Kristian var saa smaat begyndt at kjede sig hos onkel Jacob og tante Birgitte, endda saa frit og godt de hadde det i alle maater.

Visstnok kunde tante Birgitte av og til skjænde en smule, paa sin godmodige maate, og det var da især for to ting: Naar de ikke passet middagsmaten søndagene eller laget labveier paa nyvaskede gulv. Men var onkel Jacob tilstede, fik han altid vendt uveiret om til solskin, og det endte da gjerne med at tante Birgitte gav en ekstra omgang vafler med syltetøi.

Allikevel, det skulde ikke negtes: Nu begyndte de virkelig at længes bort fra «kjøtgryterne» paa Dalsgaard. Hele programmet var gjennempløiet baade paa kryds og tvers — baade en og to gange. Alle tinder i omegnen var besteget fra alle tilgjængelige sider, hvert forladt trostreir undersøkt, hver multe plukket paa myrene, og det var ikke det vand og den smaakjønn i en mils omkreds, som de ikke hadde fisket og badet i. Heller ikke fandt de længer nogen større moro ved elven, som i den sterke og langvarige varmen var tørket ind til en ganske ordinær liten bæk, der saavidt orket dra sig frem over grus- og smaastensbunden. — De hadde forlængst opgit at fange flere fisk i kulpene, som var ribbet til sidste liv — endda onkel Jacob hadde sagt at de maatte levne alet igjen.

Nei, nu skulde det bli morsomt at komme til byen igjen, faa hilse paa kamerater og høre larmen av trafik og travelhet.

Som de sat slik oppe paa haugen bak fjøset og antok, og forkastet forskjellige forslag til program for dagen, kom husmandskroken, han Iver Olai, gaaende oppover fra pladsen sin nede ved elvesvingen, der han og kjærringen hans, hun Tolina, bodde i en liten stue og hadde det saa bra sammen i sin alderdom.

Det vilde være synd at si, at Iver Olai og de fire sommergjesterne paa Dalsgaard stod paa den bedste fot. Gamle Iver likte ikke unger, som rak omkring paa hans eiendom, og netop ved elvesvingen fandtes de bedste kulper nu under sommertørken, med stor fisk, som ikke sa nei tak til en godbit metemark. Flere gange hadde de lurt sig til at fiske i Iverkulpene, som de kaldtes, men altid var gamlingen over dem med en stok og jaget dem væk uten pardon og med svært mundbruk, flittig understøttet av Tolinas tunge. Det var efterhaanden blit en slags krigstilstand mellem gutterne og han Iver Olai; han gav dem knubord, hvor han saa mødte dem, og de paa sin side ertet ham ved hver anledning.

Iver Olai var en enfoldig stakkar, som litet kunde læse, og skrivekunsten forstod han sig slet ikke paa. Overtroisk var baade han og Tolina, og religiøs som han var paa sin maate, hadde han det især med at gaa omkring og fortælle, at verdens undergang var nær. Denne undergangstroen sat igjen hos ham og Tolina siden en prædikant for flere aar siden for omkring der i dalen og fortalte, at dommedag stod for døren, det viste alle skriftens tegn for dem, som skjønte disse ret.

Akkurat for nogen dage siden hadde der staat en notis i aviserne om en svensk lægprædikant, som reiste rundt i sit hjemland og forkyndte ragnarok, og da denne tidende ogsaa var kommet gamlingerne i husmandsstuen ved elvesvingen for øre, hadde Iver og Tolina faat vand paa kvernen sin igjen, og de gik nu begge rundt i nabolaget og mante folk til at berede sig til det som skulde komme.

Antagelig var Iver Olai nu ute paa en slik missionsfærd, og det slog Erik, at nu skulde de lage en liten dommedag for elvesvingfolket.

— Bravo, ropte de andre tre. Det var en glimrende idé, den skulde gjennemføres til punkt og prikke. Nu skulde gamlingen faa sig en liten omgang av usedvanlig art.

Allerede samme dags eftermiddag finder vi fire karer travelt beskjæftiget med at grave sig ind i en liten haug like ovenfor stuen vel elvesvingen. Gravningen foregik paa den siden av haugen, som vendte fra husmandsstuen, saa de intet kunde se til arbeidet fra denne, og de store havetrær paa Dalsgaard skjulte godt utsigten fra den kant.

Efter tre dages arbeide var haugen saapas uthulet, at der var rummelig plads for de fire fættere, en stor feltsmie, som var hentet fra Dalsgaards redskapsskjul, og en respektabel dynge knusktør torvaske. Ved hjælp av feltsmien, nogen gamle kasserte ovnsrør og askedyngen skulde de lage en liten vulkan like foran næsen paa Iver Olai og Tolina — som en forløper og et varsel om dommedagen.

Feltsmien hadde god pust naar to mand drev paa med fuld kraft, og asken var let og mer end villig til en luftreise.

Lørdag formiddag skulde vulkanutbruddet ved elvesvingen finde sted i al sin majestæt; da pleiet ver at komme op i haven like ved for at ta op nypoteter til middagsmaten søndag, saa han vilde straks kunne se og skjønne, at undergangens time var nær. — I notisen fra Sverige hadde det staat om lægprædikanten, at han sa, at jorden skulde spy ildsluer og himmelen skulde regne glødende aske, saa Iver og Tolina skulde her faa se akkurat det de gik og ventet paa og prækte om for andre.

Der kom næsten ikke blund paa gutternes øine den sidste nat før «vulkanen» skulde eksplodere. Alt var paa plads og godt tildækket, det var bare at gaa til verket — pumpeverket — naar Iver kom ruslende op bakken til den vesle potetakeren sin med grævet og zinkbøtten.

Baade onkel Jacob og tante Birgitte syntes det var noget febrilsk og uvant over gutterne ved frokostbordet denne gang, ja Jens-Petter og Rolf var saa i spænding, at de næsten ikke orket at faa ned en bit av brødet, endda det var røket ørret av egen fangst til paalæg, men de tænkte da mindst at de alle sammen sat saa at si paa et ildsprutende berg.

Efter frokosten stak de en for en bak om haven, og saa var det i ilsprang over marken bort til «vulkanen». Kristian fik i opdrag at holde utkik bak en sten og varsle naar Iver Olai kom ruslende.

Det blev en baade lang og pinlig ventetid for de spændte guttenerver. Minutterne sneglet sig frem og en time var evighetslang. — Endelig ved halv-elvetiden varslet Kristian om rørelse nede ved husmandsstuen. Tolina var ute med en vaskevandsbøtte, som hun tømte paa søppeldyngen, saa røsket hun høimugle langs fjøsveien til grisen og bar bort. — Atter en stund livløshet dernede.

Endelig kommer Kristian krypende saa fort han kan langs bakkekanten til hulen med vulkanverket.

— Hei, karer! roper han med undertrykt mæle, nu kommer Iver.

Vel, saa var det at gaa til verket. De ventet bare endnu et halvt minut for at være sikker paa, at Iver var kommet næsten helt op til kanten av potetakeren, som laa knapt tyve meter fra «vulkanen»s krater, og saa satte firkløveret maskineriet til verdens undergang i funktion. Erik og Jens-Petter, som var de største og sterkeste, trødde feltsmien alt det kræfterne for-

maadde, Rolf pøste og i rennen som førte ind i ovnsrørene og puster fra smiebelgen og Kristian hadde til opgave med passende mellemrum at sende tilveirs nogen raketter, som de hadde fundet paa mørkloftet i drengestuen tidligere i sommer, og som nu endelig skulde komme til nytte.

Der var travelhet over al maate i «vulkanen»s indre den halvtimen utbruddet stod paa, — men saa svarte da ogsaa resultatet mer end godt til forhaapningerne.

Ikke før kom første askespruten op av haugen, før Iver Olai blev opmerksom paa fænomenet og stoppet braat op.

— Ka ska no detta bety for nokko?

Kort efter gik første raketten med fræs og ildmørjehale tilveirs; men da slap Iver Olai grævet og bøtten og satte paa sprang nedover til stuen og ho Talina. Han kom stupende ind av døren som en orkan:

— No kjem han, Tolina, Gud hjelpe os!

— Kem kjem, seie du?

— Dommedagen daa vel!

— Korheilst ser du den, Iver?

— Sjaa op paa haugen, kvinnfolk, og staa ikkje der og sjaa forfjamsa ut. Dettan gaar aldri godt, dæ e sist i versens tid, dæ kan vi stole paa. — Aa jøie mæ!

Tolina var ikke sen om at komme bort til vinduet — og fandt snart ut, at han Iver ikke for med fjas denne gangen. Det rauk op av haugen med aske og ildsprutende troldskap, og hvad øieblik det kunde være sprak vel hele Dalmodalen, og fjeld og fjord ramlet sammen og begrov baade folk og fæ.

— Vi kan vel ikkje sitte her aa la os fange som sau i en grindegar, mente Iver Olai og for som en galning ut og ind av dørene, gløttet smaat op til haugen, — men der røk og allarmerte det bare værre og ikke bedre.

— Det ser jamen likere ut paa andre sia av elva, Tolina, eg kan ikkje sjaa røik nokon steder derborte, sa Iver. Vi faar kaste rasket vort i baaten og komme os over dit.

— Du har ret i det, Iver. Synna er vel størst paa denne siden, mente Tolina og hjalp til alt hun orket med at bære indbo og løsøre ned til baaten, som snart ikke kunde bære mere av jordisk mammon, — og saa rodde da Iver Olai med sig og sine og sit over elven alt det aarerne taalte . . . . Imens graat Tolina og bar sig for at verdens undergang skulde komme net no mens kreaturerne melket som bedst og poteterne stod i blomstring. Men synna var vel saa stor. Aa den synna, den synna, klaget hun, som var like stor baade vinter og sommer . . . . men mest paa Dalsgaardsiden av elven.

«Vulkanen» var det ikke bare husmandsfolkene ved elvesvingen, som hadde set, og før gutterne var rigtig færdig med at sende de sidste kilo aske tilveirs, kom onkel Jacob og et par av drengene til — og saa blev der tilstaaelse og opklaring paa staaende fot.

Tante Birgitte lo og skjændte om hinanden og onkel Jacob var utvortes heller ikke blid til sinds, men indvortes moret han sig ret godt over spøken, det var let nok at se.

Det meste strævet fik han med Tolina og Iver Olai, som absolut ikke vilde flytte over elven og hjem til stuen sin igjen. Til slut maatte Dalgaardsfolket ta dem med tromp i baaten, og det gik næsten en uke, før Iver Olai vaaget sig op til «krateret» paa haugen. — Der fik han sandheten at vite, og bra var det nok, at gutterne samme dag drog til stationen for at flytte hjem hver til sin kant efter en god sommer og en velykket ferietid paa Dalsgaard i Dalmodal. —

For Iver Olai lovte herlig pryl av stokken, men det blir det jo ikke noget av — ialfald ikke før til næste sommer.

O. B.

Arne lettvint og Leif dovenknekt.

Eventyr av Per Berg.

Arne og Leif var tvillinger. Da guttene var i 10 årsalderen døde begge foreldrene deres, og det gikk for sig på den måten. En dag skulde faren ro en gammel kramkar over elven, og på tilbakeveien kom han for nær fossen. Han rodde for livet, og sterk som han var, hadde han nok tatt for hårdt i slik at den ene åren knakk tvers av, og så var Tosten solgt. Fossen tok ham. Konen hans, hun Malene, stod på elvebredden og så på den sørgelige tildragelse. Hun fant en morken pram, lette sig et par gardstaurer til årer og la ivei ut på elven. Fossen tok også henne, og så var det bare tvillingbrødrene tilbake i den vesle husmannsstuen ved elvesvingen langt inne i skogen. Arne var en lettvint og livlig gutt, men Leif var en dovenknekt som ikke gad ta sig til noen verdens ting. Hver dag var Arne ute i skogen for å hente never og kvist til brensel, mens Leif lå hjemme på sengbenken og drog sig og spilte på en blikkfløite.

En gang Arne var langt nord i skogen, fikk han med ett høre slik en fin dumbjelleklang langt borte. Gutten stod lenge og tenkte hvad dette vel kunde være for slags folk som var ute og kjørte med dumbjeller nu midt på sommeren. Så skyndte han sig hjem med veden, og bad bror sin være med for å undersøke hvor den underlige bjelleklangen skrev sig fra. Men Leif orket som sedvanlig ikke å røre sig av flekken. Det raket ikke ham hvem det var og hvor de skulde hen, og så blåste han videre på sin fløite. Arne la ivei alene. Stuslig syntes han nok det var, men han syntes han måtte ha greie på dette.

Da han hadde gått et stykke så han en snegle som lå i solen og vred sig og holdt på å forgå av den sterke varmen. «Å kjære, hjelp mig ut av dette glødende tidlyset, for ellers må jeg omkomme,» bad den. Og Arne tok straks sneglen og bar den bort i skyggen av et stort tre. Nu sa sneglen: «Siden du var så snild å hjelpe mig skal du få ønske dig en ting.» Arne stod lenge og tenkte hvad han skulde ønske. Til slutt sa han: «Midt høieste ønske er å eie et sverd som er slik at når jeg svinger det engang omkring hodet mitt blir alt rundt mig til sten.» Da tok sneglen frem en liten pipe og fløitet i den, og straks kom der en hel flokk med snegler krypende, og på ryggen av dem lå der et ørlite sverd. Sneglen mumlet noen ord som Arne ikke forstod, og litt efter litt begynte sverdet å vokse, til slutt var det like stort som et almindelig sverd. Arne grep det nu i det fine gullforsirede håndtaket, takket for gaven, sa farvel til sneglen og gikk videre gjennem skogen.

Da han var kommet op på en haug, hørte han atter dumbjelleklangen, og fortsatte videre i den retning lyden kom fra. Langt om lenge kom han frem til en grønn eng med de vakreste blomster og det frodigste gress, men det var hverken hus eller folk å se noen steder, og bjelleklangen var også blitt borte. Skuffet satte han sig ned på en tue, og sulten og trett som han var, sovnet han straks. Ut på kvelden ved solnedgang våknet han plutselig ved å høre dumbjelleklangen igjen, og nu så sterkt at den hadde vekket ham.

Borte fra en bratt haug på andre siden av den grønne engen, så han en jente komme jagende med en flokk kyr. Arne krøp straks i skjul bak en sten, og der satt han musestille i flere timer, mens jenten med dumbjellen gikk og gjette kyrne, som beitet på engen. Det var slett ingen vakker jente, hun var nærmes grim å se til, og slem var hun også, for rett som det var slo hun til dyrene med en stor stav. Da det led frem mot morgen, og de første rødmer av solen begynte å vise sig over skogranden i øst, kom det en gammel mann op på toppen av den bratte haugen og gav sig til å hauke til jenten. Det var signalet til at hun skulde jage buskapen hjem. For det var nok underjordiske vesener dette, og de tålte ikke solen. Jenten tok straks til å samle bølingen sammen for å jage den hjem, men en stor blå ku vilde ikke følge med de andre, den fortsatte stadig med å ete av det saftige grønne gresset. Jenten fløi på den og slo alt hun orket med staven sin. Da blev Arne harm, sprang frem og rev stokken fra den slemme jenten. Straks begynte hun å ringe med dumbjellen sin, og fra alle kanter myldret det frem av tuftekaller og haugfolk, som riktig så fæle og sinte ut. Arne stakkars blev først ordentlig redd, men så husket han på sverdet sneglen hadde forært ham, løp bak om stenen og hentet det og svang det rundt hodet sitt. Øieblikkelig blev alt omkring ham til sten, tuftekaller og kyr, den grønne eng og den slemme gjeterjente — ja dumbjellen også naturligvis.

Arne gikk bort til jenten og tok den forstenede dumbjellen. Det skinte og glen i den, men alt det han ristet på den så gav den ikke lyd fra sig. Mismodig vandret han hjemover med bjellen i lommen. Da han var kommet et stykke på vei fikk han se en liten mannsling som holdt på å hugge trær med en flintøks.

«Velsigne arbeidet,» hilste Arne. — «Takk skal du ha,» svarte mannen, «men ellers så er det nu vel ikke større velsignelsen med dette. For nu har jeg holdt på i et år med å felle dette treet, og enda så er jeg ikke kommet mer enn halvveis, som du ser.» «Vil du låne sverdet mitt og hugg med?» spurte Arne. Jo, det vilde mannen svært gjerne, og i en to tre hadde han lagt treet til jorden. «Det var en riktig gild øks,» sa mannen, «hvor meget vil du ha for den, gutten min?» «Å, du kan godt få den til forærings av mig, for jeg gjør vist bare ugagn med den.» «Takk skal du sannelig ha for det,» svarte mannen, «og kan jeg gjøre dig en hjelp igjen, så bare snakk ut». — — Arne tok dumbjellen ut av lommen sin og viste mannen den. «Kan du få denne til å ringle igjen, så er jeg mer enn godt betalt for sverdet.» «Det kan det nok bli en råd med,» svarte mannen, han tok bjellen med sig og var borte et øieblikk bak en berghammer, og da han kom tilbake hadde dumbjellen fått den fine klangen sin igjen.

Glad sprang Arne hjem og viste broren sin den singlende fine dumbjellen sin. Leif var ikke mindre glad. Han hadde lært å spille de fineste sanger og slåtter på blikkfløiten sin, og så blev guttene enige om at de skulde dra ut i verden og spille for folk, så meget de kunde leve av. Og det gjorde det.

Per Berg.

Hanen som ikke kunde gale

Eventyr av OLA BERG

Hanen på herregården Høiendal var så fin og fjong som noen hane kunde være. Det røde skjegget hang langt nedefter bringen, kammen stod rett til værs med mange skarpe takker, og fjærpynten hadde alle regnbuens farver.

Men det hjalp jo ikke med all stasen. Hanen på Høiendal var stadig i dårlig humør. All gremmelsen kom sig av at den ikke kunde gale, ikke så meget som en nybegynner av en hanekylling engang. Og en hane som ikke kan gale, mister jo rent både respekt og aktelse blandt sine tupper. Han hadde saktens fått erfare *det*, hanen på Høiendal.

Hver eneste morgen ved solopgang, sprengte det på inne i brystet hans, og så *måtte* han gi fra sig denne ynkelige låten han kunde prestere, men noe som lignet et hanegal, var det nu slett ikke, det hørtes mest som et «kratsje-ratsje-ra», og tuppene gjorde narr av ham og lo så de falt ned av vaglen. Det hjalp ikke alt det han i stillhet øvde. Det var noe fanteri i halsen et steds som stengte av for alle skikkelige lyder.

Her stod de alle hanene rundt om borte på husmannsplassene og galte både sent og tidlig så det ljomet i åsene, mens han, selveste herregårdshanen, ikke kunde få en skapelig lyd fra sig.

Rent ille blev det da han en dag hørte stallgutten og budeia snakket om at dette hanekreket, som ikke kunde gale, fikk de se å få gjort det av med. Han kunde ikke vekke dem en eneste morgen, og så forsov de sig og fikk skjenn av husbondsfolket sitt. Nu skjønte hanen at det stod om selveste livet, og det vil da også en hane verge så lenge det er mulig. Noe måtte gjøres og det litt brennfort, og så en tidlig morgen spankulerte hanen avgårde for å høre om det ikke skulde finnes noen som kunde lære ham å gale.

Den første han møtte var en liten harepus.

— Er det slike storfolk ute og ferdes? spurte haren.

— Det er nok det ja, svarte hanen. — Du vet ingen råd med det at jeg ikke kan gale?

Nei, vesle harepusen kunde nok ikke hjelpe med slikt. — Men her lenger inn på skogen treffer du en århane, kanskje han kan gi dig undervisning i slikt, sa haren. Og så trasket hanen videre.

Oppe i en stor furu satt det en gammel århane og spilte sitt instrument.

— Hei du! ropte hanen, — kan du lære mig å gale?

— Sier du gale? spurte århanen. — Er du hane og ikke kan gale? Og så satte den i å storskratte.

Fornærmet strøk hanen videre inn gjennem skogen. Så møtte han en bjørn.

— Goddag, hilste hanen.

— Goddag igjen, svarte bjørnen. — Er det slike storfremmede ute og går?

— Å hør, du vise bjørn, kan du lære mig å gale?

Bjørnen satte sig pladask ned på den brede baken sin og begynte å tenke, og det gjorde den både vel og lenge; men til slutt måtte han som sant var si, at det kunde han ikke påta sig å være læremester i. — Men har du hørt med Mikkel Rev? Det er fyr som kan mer enn mate sig, kanskje han kunde lære dig kunsten.

Så travet da hanen videre. Han likte bare så måtelig bjørnens forslag om å spørre Mikkel Rev til råds. Det gikk mange slemme rykter i bygda om den karens meritter både i hønsehus og andre steder hvor han slapp til med fantestrekene sine. Men her var det bare ett å gjøre, lære å gale eller vandre som en bytting alle sine dager. Han møtte både rype og trost, ekorn og hjort, ravn og kråke, men lære ham kunsten å gale, nei, de kunde ingen, det måtte da være Mikkel Rev, mente de alle sammen.

Endelig borte på en åpen mo råkte han hr. Mikkel.

— Goddag, hilste hanen, han var litt fryktsom.

— Goddag, goddag du, svarte reven og slikket sig om snuten. — Nei det var da et sjeldent besøk, må jeg si. Og hvad er det som har ført den herren så langt til skogs?

— Å det er nok det, hr. Mikkel, at jeg ikke kan gale, og nu vilde jeg høre om du kunde lære mig den kunsten?

— Ja, det skal være fort gjort. Jeg er nettop utdannet læremester i det faget, og har lært utallige haner å gale slik at det kan høres over sju kirkesogn. Nu skal du flakse op på den furustubben der borte, og når jeg sier én, skal du si «ky». Når jeg sier to, skal du si «ke», og slik fortsetter vi til vi er kommet igjennem hele «Kykelikyet» — ja for teksten den kan du vel?

Joda, den kunde da hanen på fingrene, det vil si klørne.

Det gikk bra så lenge hanen galte de enkelte stavelsene, men straks han skulde gale hele strofen i ett, blev det bare det samme ravgale og stygge «kratsje-ratsje-ra». De øvde både vel og lenge, men det blev ikke bedre.

— Nei, du lærer nok ikke å gale du, min reven, — og da kan jeg vel like godt først som sist ete dig, og dermed gjorde han et veldig byks opefter furustubben for å hente hanen, men den fikk reddet sig op i et tre hvor reven ikke kunde nå den.

— Du skjønner vel dette bare var en prøk. Kom ned igjen så skal vi øve videre, lokket reven.

Men hanen blev sittende den, og langt om lenge måtte Mikkel Rev luske sin vei. Men hanen visste den lå på lur etsteds i nærheten, og han torde ikke for sitt bare liv forlate grenen den satt på. Det gikk flere dager, og til slutt holdt hanen nesten på å krepere av sult. Han fikk forsøke å tilkalle hjelp. Men når han nu ikke kunde gale, så var det vel ingen som hørte ham og kom og jaget reven bort. Han fikk skrike og bære sig så godt han kunde, og det gjorde han da av alle krefter. Plutselig var det noe som løsnet inne i strupen hans, det var som en ert som skvatt ut av nebbet, og straks var underet skjedd: Høiendalhanen kunde gale, og det så klart og høit og trillefint som noen hane kunde ønske sig.

Så fikk han fort tilkalt den nødvendige hjelpen av skogens mange dyr som jaget den lure, men ikke lure nok Mikkel Rev bort.

Og så spankulerte hanen kry hjemover mens den galte i ett vekk. Han tenkte at nød lærer ikke bare naken kvinne å spinne, den lærer også stum hane å gale.

At den siden blev sett op til av alle sine tupper som en hane av meget høi rang, er det vel ikke nødvendig å fortelle.

Gutten og juletreet.

En liten julefortelling for barn.

Av Ola Berg.

Allt for flere uker siden hadde Erling begynt å telle dagene til jul. Det var så mye han skulde ha unnagjort til høitiden. Mor skulde ha en øse, far en liten skammel til å hvile benene på når han sov middagsluren sin, vesle John en ringle og Benny et riktig fint lite skrin. Og alt sammen skulde gjøres ferdig i all hemmelighet borte i arbeidsstuen bakom låven. Sannelig fikk han henge i, skulde ikke julen komme på ham like plums som solen på trollkjerringen.

Men igår fikk Erling en liten skuffelse, da han var nede hos handelsmannen i Vågen; så rent liten var den forresten heller ikke den skuffelsen, nei, rettelig stor var den. Det var beskjeden om at iår kom det nok ingen juletrær sør fra Helgeland. Det var så vanskelig med skibsleilighet, sa handelsmannen til selveste presten, som var ivei og spurte efter juletre, og så fikk Erling vite det med det samme. Dessverre, hadde handelsmannen sagt, og dradd på et aldri så lite sukk. — Jeg kan nok ikke skaffe presten noe juletre iår. Og når ikke presten fikk, så visste Erling at det ikke fantes spor av chanser for ham.

Og juletre som han hadde gått og lovet Benny både sikkert og visst. Nu stod han der med lang nese og visste ikke sin arme råd. Og han vilde ikke skuffe søster, nei, det vilde han ikke. Men hvad skulde han gjøre? Ute på den nakne Lofotøya fantes det ikke spor av skog, knapt nok til en sopeline eller en visp til å røre i suppegryten med. Her stod han med penger og altihoptil å kjøpe for, han hadde tjent dem som løpergutt utover høsten hos et entreprenørfirma i Vågen, men så var han altså like langt.

På hjemveien gikk Erling og grunnet. Plutselig gikk det som et lys op for ham. Høit oppe i en kløft i «Ryten», det høie fjellet nord for heimens hans, visste han om en riktig fin rogn, den eneste skikkelige busken i miles omkrets, såvidt han kjente til. Den hadde nok fått stått i fred og vokse sig stor, fordi hverken geit eller ku hadde nådd den med tennene sine. Nu var jo en rogn ikke noe ordentlig juletre, men i mangel av noe bedre fikk den saktens klare sig. Noe er bedre enn intet.

Næste formiddag spente Erling slireknivremmen på sig og stakk tilfjells. «Ryten» var mer enn vanlig vrien med sne og is opefter de bratte sidene. Rett som det var måtte han klore sig fast med fingrene for ikke å gå i spinn utover knausene. Men gi op vilde han ikke. Juletre skulde Benny og alle de andre ha også iår, selv om det ikke fantes en eneste Helgelands-gran i hele verden.

Der han stod på en hylle i fjellet fikk han kik på rognen. Den stod til opover tykkleggen i sne og viftet med de nakne grenene sine. — Nu var det bare å komme sig over denne gropen, som ikke var så grei å forsere. Det lange svaberget var islagt, og bar det løst med ham, vilde det ikke ende før langt nede mot utlendet, og da kunde det spørs efter helse og hele lemmer. Han fikk klyve litt lenger op, der så det bedre ut, og der greide Erling gropen. — Nu var det å ta fatt med kniven. Det var ikke lett gjort å få skåret av den ganske tykke leggen med bare en speiderkniv, selv om den var kvass og gjorde godt arbeide. Erling svettet og drev på, og endelig lå rognen der. Jøss for et juletre, mumlet han for sig selv — men de fikk klæ ordentlig på det med all stasen mor hadde i den nederste kommodeskuffen — og henge på det alle eplene han for lenge siden hadde sikret sig hos handelsmannen, så skulde det vel klare sig allikevel.

Det gjaldt nu bare på skikkelig vis å få det med nedover. Erling stod oppe i kløften og tok overblikk. Her hadde han nu visst tatt sig vann over hode. Han begynte å kalisvette. Alt så håpløst ut. Han blev vel stående fast i fjellet akkurat som den sauen faren og Petter dreng måtte hente i taug ifjor sommer, og så hoppet den allikevel og drepte sig med lamungen sin i storuren.

Erling slo et rep omkring rognstammen og begynte å hale ivei. Et par ganger holdt det på å gå galt i den vriene gropen, men endelig var han over det verste, og stykke for stykke entret han sig nedover, smått på buksebaken, smått på knærne og stundevis opreist og på skikkelig vis. Rognen fulgte trolig i repet. Nu hadde han slette lien under sig, og vanskelighetene var så omtrent overvunnet. Men så plutselig bar det løst med ham. En hålkeflekk under sneen hadde lurt ham. Han gikk da akkurat med juletreet mellem benene og på aketuren nedgjennem lien blev han sittende overskrevs på den store rognebuskklimen. Lien var lang og bratt og farten var som når kjerringene skulde til Bloksberg Sankt Hansaften. Det hvinte om ørene på Erling og ingen makt i verden kunde få stanset denne vesle Åsgårdsreien. Ned ved et homp bar det overende og så gikk det kast i kast nedover gjennem den hårdblåste sne. — —

Erling husket ikke mere før han våknet hjemme i stuen hos mor, som satt og holdt ham i den ene hånden og hadde våte øine, mens Benny og vesle John stod ved siden av med store, redde øine. Far var efter lægen.

Nå, kort fortalt var det ikke så galt med Erling som man først trodde. Petter dreng hadde vært oppe i marken for å ryske litt ener til pynt på gulvene i julen, og så hadde han vært øievidne til den merkelige aketuren ned gjennem Langlia, og hadde bragt gutten hjem — bevisstløs. Det hadde mest gått utover den ene foten, som hadde fått stygge skrammer, men alle lemmer var hele og i full orden.

Og da julekvelden kom stod rognen pyntet i stuen på Nesset og var så fin og fjong at den mest ikke var til å kjenne igjen. Og da mor og far og Petter dreng, Benny, vesle John og Erling gikk rundt det og sang

«O, jul med din glede og
barnlige fryd,
vi ønsker dig alle velkommen»,

var det intet som manglet på den rette julegleden i hjemmet på Nesset. — Men før Erling gikk til sengs, måtte mor ennu engang ta ham inn til sig og trykke ham ordentlig. Det var som hun var redd for å miste kjernegutten sin. Og Benny smøg sig godt inn til ham og takket med juleaftensblanke øine både for det fine skrinet og det enda penere juletreet.

Men blir det ikke Helgelands-gran å få til næste jul, så vet ialfall ikke Erling noen utvei til juletre, for den snaublåste Lofotøya hadde bare den ene rognen å by på til slikt bruk, og det hadde nær kostet Erling livet å hente den hjem.

EVENTYR FOR "NP"s LØRDAGSTILLEGG
AV **PER BERG**

DYRENE SOM LÆRTE GUTTEN FOLKESKIKK.-

Det var engang en gutt som hette Sigmund. Han var ikke som gutter bør og skal være, for han var både ulydig mot sine foreldre og en slem kar til å røve fuglereder og fare stygt frem mot umelende mindre dyr. Blandt andre fikk katten og hønsene hjemme på gården mangen gang bittert erfare hvilken ond og råhjertet gutt Sigmund var. En dag tok han og klippet begge vingene av en gammel høne, og efterpå jaget han henne gården rundt, så den til slutt falt dødtrett om i en sølepytt, hvor den blev liggende og gjespe efter luft. Da stod Sigmund og lo og frydet sig over den stakkars skadede fuglen, som i mange år trofast hadde forsynt ham med egg til frokosten.

Så en dag sa far til gutten at han skulde gå ut i skogen for å hente hjem sauene, som nu skulde klippes; og kom han ikke tilbake med hver eneste sau og med alle lammene, skulde det bli en annen dans. Sigmund hadde slett ingen lyst til å gå, men da han så farens strenge ansikt, skjønte han at her nyttet det ikke å nekte, for da blev det bare juling å få, og han kjente litt til den leken, så den lystet han ikke være med på. Altså var det bare å trave ivei innover skogen. Smått gikk han og smått lydde han efter om det var sauebjeller å høre, men ikke hørtes det en lyd, og ikke var det såpass som en ulldott av en sau å finne. Da han hadde gått både vel og lenge kom han frem til et stort fjell, og mens han stod og betraktet de stupbratte flågene hørte han plutselig en sau breke høit oppe mellem bergene. Ergerlig også, tenkte gutten, skal jeg nu helt ditop efter disse forargelige kreaturene, så skal de også få en herlig omgang juling for sin vidvanke, småskjente han med sig selv, og rev sig en lang bjerkekvist til svøpe.

Han gikk og han gikk, og opover bar det, men med ett stod han fullstendig fast oppe i et bergklip og kunde ikke komme sig nogen vei. Han prøvde å komme sig nedover, den veien han var kommet, men det gikk ikke, og opover var det nu slett ingen mulighet med å finne vei. Han ropte efter hjelp, men bare bergene rundt om svarte med sine kolde, likegyldige ekko, og til slutt blev han så ilde til mote at han satte sig på en sten og begynte og stortute.

Som han satt slik og var aldeles overgitt så han en lem åpne sig i berget like ved, og en underlig skapning kom frem i åpningen og stod og betraktet den gråtende gutt. Mannen hadde tre armer og et uformelig stort hode, men han så godslig ut, så gutten blev ikke så fælt redd heller.

«Hvad er det du gråter for?» spurte mannen. — «Jeg kan ikke finne vei hverken op eller ned, jeg har gått mig fast i fjellet», svarte gutten. — «Å, ikke verre», sa mannen, han var nu kommet helt bort til gutten «Jeg skal hjelpe dig, jeg». Og så tok han gutten med sig inn i fjellet, og videre bar det gjernem en lang, lang og mørk gang. Endelig kom de frem til en dør, og gjennem den kom de ut på en stor åpen plass, hvor det var så lyst og deilig med den fineste skog rundt om og med rislende småbekker. Midt inne på plassen satt der en masse dyr og fugler, ja like ned til de minste kryp så var de å finne i denne store forsamling.

Mannen med de tre armer førte Sigmund midt inn i forsamlingen, og trakk sig derpå tilbake. Det var dødsstille, ingen melte et ord, og gutten forstod ikke det kvekk av det hele. Men så plutselig kom den gamle hønen vandrende henover engen, vingeløs og forpjusket. Den gikk like foran Sigmund og blev stående lenge og se på ham Så gikk den og satte sig i ringen av alle de andre dyr og fugler og kryp, og det begynte da en mumlen mellem dem, som gutten ikke forstod noget av. Men til slutt lot det til at de var blitt enige om et eller annet. Atter trer den gamle hønen frem og sier nu med klar, skarp stemme: «Dommen er den at du skal omskapes til et lite dyr og så overlates til en slik slem menneskegutt som du selv har vært. I tre timer skal du lide denne straff, fordi du har vært uartig mot oss og pint og plaget oss alle på mange måter.

Mannen med de tre armer rørte så ved Sigmund og med ett var han blitt til et lite ekorn. Så blev den slemme menneskegutten hentet og lidelsene for Sigmund ekorn begynte. Det var en ordentlig slem gutt dette, kanskje en smule verre enn Sigmund, men alt det ekornet bad for sig så drev han bare på med å pine og plage det, og lo og godtet sig når det arme dyr hadde det riktig ille. Da de tre timene var omme kom den tre armede mann tilbake og skapte ekornet om igjen til gutten Sigmund. Og atter samledes dyrene, fuglene og krypene i en stor ring omkring ham. Den gamle hønen kom frem og spurte, om han ønsket å fortsette med å være et vergeløst dyr eller om han vilde love og være en snill og hjelpsom menneskegutt. Og på sine knær gikk Sigmund rundt til dem alle og bad dem om forlatelse for alt det onde og gale han hadde gjort imot dem. Nu først forstod han hvor slem og hårdhjertet han hadde vært, og herefter vilde han bare være god og hjelpsom mot alle, både dyr og mennesker.

Mannen fulgte ham tilbake gjennem den lange, mørke gangen og ut av hvor lemmen i fjellet var, og han hjalp ham både ut av det farlige bergklipet og med å finne alle sauene. — Til rette tid kom han jagende til gårds med hele buskapen av sauer og lam, og både faren og moren roste ham for en flink og rask gutt han var. — Siden fikk han bare ros og aldri ris, for Sigmund blev den flinkeste og kjekkeste gutt i hele nabolaget, og alle dyrene og fuglene, såvel som de minste små kryp i støvet hadde i ham sin beste forsvarer.

Når han så nogen som plaget sine medskapninger gikk han bestandig bort til og refset plageåndene og forsvarte den vergeløse, idet han sa: «Husk, at bare alt det dere vil at andre skal gjøre imot dere, det skal dere gjøre imot dem».

Et egg og et ønske

Eventyr av PER BERG

GULLKAM var engang den flinkeste verpehønen på Storaker. Det gikk nesten ikke en dag over himmelen uten at den var borte i kassen og leverte fra sig et stort og drivende hvitt egg, og efterpå varslet den og bar sig så det kunde høres over hele nabolaget. «Gullkam» la såvisst ikke skjul på sin dyktighet i eggleggingsfaget. — Den hadde en ildnende rød kam, så stor at den nesten kunde måle sig med en dårlig hanes, og derav fikk den som ung og spretten kylling navnet sitt.

Men akk, det var nu lenge, lenge siden. «Gullkam» var blitt meget gammel for en høne å være, og kammen var forlengst blitt både falmet og lav. Ja så gammel var «Gullkam» at den ikke lenger var istand til å huske sin egen alder. På det ene øiet hadde den helt mistet synet, og det var nu ikke stort gagn i det andre heller, så den var brydd med å ta sig frem på noenlunde skikkelig vis; men aller verst var det å få matberget sig. Også vingene hadde i det siste slått omtrent totalt feil, så når hanen og de andre hønemadamene lett og elegant svinget sig op på vaglet for natten, måtte «Gullkam» nøie sig med å flakse op i vinduskarmen og tilbringe natten der.

Foraktet og hundset var den også av alle de andre hønsene på gården, som hakket efter den i tide og utide, som skjente og smelte og ikke lot den i fred noen steder, — og den nye krønske hanen brydde sig aldri et grand om å ta den i forsvar. — Det var ikke som dengang da «Gullkam» var dronningen i hønsegården på Storaker, og det nesten ikke var ende på all den stas hanen gjorde på den.

Allikevel var «Gullkam» fremdeles vell ansett av sin gode husmor, som år efter år hadde bedt for den engang flinke hønen, hver gang det av husbond blev yrtet om å kvitte sig med det gamle forpjuskede spetakket av en høne.

Men så en dag fikk Jens, den fjortenårige gjetergutten på gården beskjed om å hugge hodet av «Gullkam», og Jens hadde jo ikke annet å gjøre enn å lystre ordre. Han fant frem den kvasseste øksen i vedskjulet og gikk bort i hønsehuset, der hønsene hadde vaglet sig for natten. «Gullkam» satt og duppet og halvsov for sig selv i vinduskarmen. Da den så Jens med øksen, skjønte den straks hvad som stod for. Gutten tok hønen under armen og bar den ut, men da han var kommet bort til huggestabben, bad «Gullkam» så tynt for livet sitt.

— Jeg har et eneste lite egg igjen, sa den, — og det skal jeg med en gang legge til dig. Og dette egget det er slik, at den som spiser det, han kan ønske sig hvad det skal være, så vil det gå i opfyllelse.

Jens slapp straks hønen. Et slikt tilbud fikk han så menn ikke hver dag, og det var jo tusen ting han kunde ønske sig, fattig som han var. — Gutten lot hønen løpe og sprang straks inn på drengestuen og kokte det underlige lille egget. Og mens han satt der og ventet på at egget skulde bli kokt, tenkte han nøie over hvad han nu skulde ønske sig. Det gjaldt å ta ordentlig godt i nu, tenkte han. Til slutt blev han stående ved, at det måtte være den ting at han kunde finne den bortkomne prinsessen, som far hennes, kongen, hadde lovet så meget gull for som den orket bære med sig, som fant henne. Så kunde han bli rikere enn noen annen han visste om.

Jens tok egget op av gryten, nu var det ferdigkokt. Men akkurat som han var i ferd med å putte det i munnen, kom han plutselig til å huske på mor sin som lå farlig syk i den vesle husmannsstuen oppe under åsen. — Mor hans ja, den snildeste mor i hele verden, som bestandig var sa god imot ham på alle vis. Selvfølgelig vilde han ønske at hun måtte bli frisk igjen. At han ikke var kommet på dette med en gang. Det var som han skammet sig over sig selv. Og med en gang spiste han egget. — Hvad skulde han med en sekk full av gull, når han ingen mor hadde?

Dagen efter var det søndag. Da fikk han fri fra tjenesten, og straks løp han bakkene opover til den vesle stuen under åsen.

Det var som han nesten ikke vilde tro sine egne øine: Der stod morens han frisk utenfor døren, og var så glad som bare en mor kan være når barnet hennes kommer hjem.

Og aldri angret Jens det ønsket sitt, dengang han spiste det forunderlige egget «Gullkam» hadde gitt ham i all hemmelighet.

Gull er mest ingenting, men mor er alt, tenkte han ofte siden, når han kom hjem til sin gode mor, som aldri blev trett av å vise ham kjærlighet og omtanke.

Langt oppe i Nordland var det for mange herrens år siden en gutt som hette bare Hans. Far hans, som var tømmerhugger, bodde nokså avsides langt inne på skogen i en stor dal. Moren var død, så gutten måtte nesten alltid være hjemme for å lage istand middagsmaten til faren kom tilbake fra det tunge, slitsomme tømmerhuggerarbeid. Det var mer enn smått med utkommet i huset, for alt det mannen strevde med sin øks og drog på de tunge tømmerstokkene, så blev det aldri til mere enn en knapp levemåte. Og Hans gjorde sitt beste, han også. Av og til kunde vel suppen svi for ham og kjøttet brenne i pannen, men om så galt hente, så skjente ikke faren for det. Han var glad i gutten sin — den eneste hjelpen han hadde siden guttens mor døde.

Øverst oppe i dalen var det to store bergknauser, og i hver av disse knausene bodde der et troll, som ikke var de beste venner, må vite. Når de røk uklar om et eller annet — og det hente både titt og ofte — sloss de så fillene føk og jorden rystet, og flokker av svart ravn fløi skrikende bortover homper og hei.

Hans hadde lenge bedt far sin om å få være med ham på tømmerhugst inn i skogen, og endelig en dag fikk han da dette ønsket sitt opfylt. Det var nu ikke noe mannfolksarbeid å stå der ved ovnen år efter år å koke mat. Han var femten år alt og kjente sig nesten som voksen kar. Med hver sin øks på nakken gikk de inn over de store furumoer, og straks bar det til å hugge så det ljomet bort i åsene. Ut på dagen gav faren sig i kast med et digert best av en gran, riktig en av skogens konger, men alt det han hugg og maset med den store øksen sin, så var det ikke mulig å få treet overende. Han måtte nok hjem efter sagen, og mens han var ivei for å hente den skulde Hans drive på med arbeidet. — Det blev likesom så stuslig, syntes Hans, nu han var alene der inne i den tause skogen, hvor det bare suste svakt høit oppe i trekronene og hvor et og annet ekorn hoppet mellem grenene.

Nettop som han hadde fått felt et gammelt furutre og satt sig for å ta en liten tvil efterpå, hørte han det brake borti skogen, og like efter kom det fram i skogkanten et utyske av et troll med to hoder og et ragget skjegg som rakk det til knærne. Gutten gjemte sig så fort han kunde bak en tykk fururot, men trollet kom labbende bent bort til gjemmestedet og tok et godt tak i nakken på den forskremte gutt, som skalv av redsel så han dirret i buksene. Han hadde aldri sett et troll for, hadde bare hørt faren fortelle om dem, men at de var så heslige å se til, hadde han ikke kunnet tenke sig.

«Hvad er det du er så redd for?» gryntet trollet og holdt gutten på strak arm. «Jeg skal ikke gjøre dig noe, hvis du bare vil hjelpe mig med det som jeg ber dig om. Men nekter du det, kan det bli ille for et slikt lite menneskebarn som dig», fortsatte trollet, og gikk avsted med gutten under armen, som var det en byit det bar på.

Da de var kommet bort til den bergknausen hvor trollet hadde hulen sin, satte det gutten fra sig og sa: «Hvis du vil bli med mig bort til naboen min og stjele alt gullet hans, skal du straks få slippe fri og dertil bli vel belønnet for hjelpen. Du skal bare gjøre som jeg sier: Når du kommer inn av døren til hulen hans, ser du en liten dør til venstre, der skal du gå inn og hente den flasken som ligger gjemt inne i kjeften på en d[ø]d bjørn. Når du så hører trollet komme, skal du lure dig bak om ytterdøren og skvette på det av den oljen som er på flasken, da mister det all makt og kan ikke røre sig av flekken. Så skynner du dig og henter skattkistenøklen fra beltet hans og gir mig den. Jeg kunde selv gjort dette, men jeg er for stor til å komme inn den lille døren for å hentet flasken».

Ja-ha, gutten forstod det hele og gikk straks inn i hulen til det andre trollet. Han fant med en gang både den lille døren og flasken med den merkelige olje. Like efter hørte han trollet komme ruslende ut av døren til storsalen sin, og gutten smatt som en vind bakom døren. — Au, det var en ordentlig rusk av et troll, dette, med tre hoder og armer så lange og tykke som tømmerstokker.

Hans fikk med det samme en lynrapp tanke. I stedet for å skvette av flasken på trollet, gikk han modig midt foran trollet og sa: «Hør her, store og mektige troll. Utenfor slottet ditt står naboen din og vil ha tak i alt det gull du eier og har. Bare selv gå ut og se om jeg ikke snakker sant».

Trollet fnyste med engang av sinne og strøk på dør med slik fart at det rev store stener av dørkarmen med sig. Gutten løp efter, og det slagsmålet han her blev øienvidne til var ikke noe småtteri. Det formelig gjøv av jord og stein og trerotter omkring de kjempende, og nedover dalen stod vel folk atter engang stille og lyet til trollkampen, slik de hadde gjort det på mangen gang. Det var ikke godt å vite hvem som vant, men hvem det så enn blev, så skjønte Hans at det vilde bli hans egen tur efterpå å måtte stå til regnskap.

Men flasken! — Han stod jo her med vidunderflasken i neven! Det fikk bare våge sig, nu vilde han være med i leken. Så løp han bort til og skvettet alt det han kunde av oljen utover de kjempende troll, som straks dovnet av i kampen, for kort efter å ligge som stendøde på valen.

Flasken kastet Hans langt bort i uren så den gikk i knas og sprang så inn i det trehodede trolls hule hvor han lesset på sig alt det gull og solv han kunde bære.

Siden blev det bare velstand og glede i tømmerhuggerens hytte, og aldri mere var det bråk og leven av troll og styggedom oppe ved bergknausene, for Hans, det var gutten sin som fikk gjort det av med trollskapen der i bygden.

AMERIKA REISEN

Ill. G. ELIND.

EVENTYR AV OLA BERG 1936.

Halvard og Nils var tvillinger og to kjappe karer. Enda de bare var syv år og så vidt begynt på skolen kunde de gå ærender for mor til handelsmannen inne i Vågen, hente fars aviser på postkontoret, mate hønsene og jage kyrene op i lia — ja adskillig annet kunde de også utrette av småting som hører med til yrket på en landsens gård. Men sammen måtte de bestandig være om alt; de hørte ilag som meiene på en slede og hver for sig kunde de likesom aldri få gjort noen ting ordentlig.

Hvert år til fødselsdagen sin fikk de brev fra onkel Edvard i Amerika, og inni var det bestandig lagt en papirdollar til hver av dem, så de var nu ganske velhavende karer, syntes de hver gang de var og løftet på den felles tunge sparebøssa, som gjemte alle de norske sølvkronene dollarsene efterhvert var omgjort til .... Nu siste 24de april de hadde fødselsdag hadde onkel Edvard i brevet lovet dem en stor overraskelse til jul, noe de riktig måtte glede sig til. Det var en lek opfunnet av selveste han Edison, hadde onkel skrevet, og var meget hemmelighetsfull av sig. — Dette blev riktig så meget å gå der hjemme og spekulere på for Halvard og Nils. Dagene så lange gikk de der og pratet sig imellem om hvad for noe rart det vel kunde være onkel Edvard hadde tenkt å sende dem; men mest overveiet og fantaserte de om saken når de hadde lagt sig om kveldene, ja det var mangen kveld nesten brysomt å få sove, slik arbeidet det inne i de små hodene deres. — Kanskje det var et jernbanetog, et ordentlig ett altså, som kunde gå på skinner, maken til det kronprinsen engang hadde fått av kongen av England, — eller det var kanhende en liten flyvemaskin — eller en radio .... Onkel Edvard hadde jo så ustyrtelig mange penger, hadde far sagt, så han kunde vel kjøpe hvad som helst. — Mor måtte gjentagne ganger hjelpe dem med å regne ut hvor lenge det var til jul, og sist de hadde fått opgjort regnestykket viste fasitten ennu nesten to hundre dager. — Nei, dette klarte de visst ikke å holde ut. Dagene gikk nu også så bedrøvelig sent også, syntes de, ja, tiden vilde ingen ende ta før det blev jul denne gangen.

Imens var det blitt sommer. Og en søndag formiddag, far og mor var kjørt til gudstjenesten i kirken, fikk Nils en glimrende idé, som Halvard straks var med på. Juli var det og slikt strålende fint vær. Nede ved bryggen lå fars nye, fine Bindalsfæring og speilte sig i sjøen. Enn om de tok den og rodde til Amerika. De var da virkelig flinke rorskarer, det hadde både mor og far og flere andre voksne folk i nabolaget sagt. Og Amerika var da visst ikke så forferdelig langt borte, — bare de var kommet forbi Haggarnesset der ytterst ute i fjorden, måtte de vel kunne se New York, der onkel Edvard bodde i et forferdelig høit hus som man kalte skyskraper. Lengere enn til kvelds kunde vel ikke den turen ta, og solen skinte jo nu nesten hele natten med, iallfall så blev det nu ikke noe mørke å snakke om, for det tilfelle at reisen skulde vare litt for lenge. — Det var dette med å ta båten ulovlig, og fars og mors engstelse, ja, kanskje vrede med som voldte de største betenkeligheter; men hvordan skulde de på den annen side holde ut en ventetid på ennu over halvannet hundre dager. Nei, det fikk nu bare våge sig med alt og så gav de sig i vei mens tjenestejenten var oppe ved sommerfjøset for å se til en syk ku som stod i tjor deroppe.

Å hei som det bar i vei efter fjorden i den blikkstille sommersøndag. De satt i toft sammen og rodde med hver sin åre. Litt snirklet og krokete blev nok kursen, men de hadde landet på vestsiden å holde sig langs, så alt ialt bar det nu rette veien. Titt og ofte snudde de sig på toften og så frem, men Haggarnesset lå stadig et godt stykke unda. Merkelig så lang vei det i grunnen var, men de gav ikke op, enda sulten så smått begynte å melde sig. De fikk da være såpass til karer for sin hatt, at når de hadde gitt sig ut på Amerikatur, så måtte de også se til å fullføre den. — Solen var alt kommet et godt stykke ut mot vest da de endelig hadde Haggarnesset på siden, og der lå det store hav åpent vestover. Men noe Amerika var det ikke å opdage. Derimot så de et nytt nes som stakk ut i sjøen, det var ikke så langt bort til det, og bak det lå ganske sikkert New York og Amerika og alt ihop. Og så rodde de på alt de orket; men da de hadde rundet også det neset

var det nok et nes lenger vestpå, det gikk bratt op og blev til et høit fjell. — Bakenfor der lå aldeles sikkert Amerika. Nu fikk de bare henge på årene en halv times tid, så var det undagjort. En lett havdønning gjorde det litt vanskelig for guttene å bære årene ordentlig og i takt, men det gikk da så noenlunde — og neset det tredje nådde de også. Solen var nu kommet nokså langt ned mot synsranden borte på vesthimmelen, og sulten skrek i de tomme mavene. Men, hurra! der like bortenfor på en stor holme lå det et forskrekkelig høit hus, meget høiere enn kirketårnet, og nede ved foten av det store huset lå det et par mindre. Det var ikke tvil lenger i de to små guttehjerter, her hadde de New York for sig. Det stemte alt sammen. Onkelen hadde skrevet at han bodde vest i aftensolens land, og akkurat bak den store holmen holdt solen på å synke. Og dessuten så hadde de jo skyskraperen for sig; de kunde med sine egne øine telle 7—8 etasjer. — Så klemte de på å ro det beste de hadde lært. Det fosset fra baugen av Bindalsfæringen og i en-to-tre var de like i le av holmen. Men her blev de ordentlig forskrekket. Plutselig kom det noen rare dyr som stakk nesen op av sjøen og pustet så det freste om ørene på dem. De gikk i ring rundt båten og drev på med å puste alt de orket. Først begynte Nils å gråte og bære sig av redsel, og med engang tok Halvard i med ham. I forfjamselsen mistet de årene, og så skrek de enda høiere. Det var ikke tvil om at det var sjøormen som var ute efter dem. De hadde hørt fortelle så meget om det stygge havuhyret, som kunde sluke hele skib, så akkurat nu som de var så godt som kommet sig til onkel Edvard i Amerika, så var det altsammen forbi. Mor! Far! Onkel Edvard! skrek de omkapp, og tårene rant nedefter kinnene på dem. Da hører de plutselig åreslag i nærheten, og der ser de en båt som med sterke tak kommer ned mot dem fra holmen med skyskraperen. Det var sikkert onkel Edvard, og så holdt de op å gråte — samtidig som sjøormene farsvant.

Men det var nok ingen onkel Edvard som kom dem til undsetning, men fyrvokteren på Gråholmen fyr. Skyskraperen var fyrtårnet og sjøormen var fredelige små niser, som likte å leke sig i sjøskorpen.

Så blev det landgang på holmen, god mat å få hos fyrvokterens kone, og tur hjemover igjen i fyrvokterens motorbåt. Ute i fjorden møtte de flere båter som var på leting efter de forsvunne gutter. Far skjente nokså meget og truet med ris, men mor gråt — nu av glede, og bad så pent for dem, så de slapp for denne gang fra sin «Amerikatur» uten alvorligere følger.

Og nu venter Halvard og Nils med mere tålmod på julen som skal komme. De er klar over at det ikke lar sig gjøre å fare til Amerika i en liten Bindalsfæring, selv om det er sommer og solskinn.

Husmannen, «Revluren» og huldrejenta.

Under en stiv kuling måtte noen sildfiskere engang — det var i 1874 — søke nødhavn under en øy i Steigen, og mens de lå der værfaste og nesten vilde omkomme av kulde — det var senhøsten — var det en av mannskapet, en ofoting som fortalte følgende hendelse:

En gang levde det på Havnes i Ofoten en husmann, han var opprinnelig fra Lurøy på Helgeland. Hans far hadde en rifle som hadde gått i arv i familien, og nå var det husmannen på Havnes som eide den. Denne rifla hadde fått navnet «Revluren». En sommer skulle husmannen, men det var mens han ennå var hjemme i Lurøy, sammen med sin far reise ut til Sjøholmen i Træna for å drive fiske. Dette foregikk i krigsårene 1807—1814. Som de lå derute på fiske, ble de en dag plutselig overrasket ved å se et fartøy nærme seg holmen, og plutselig smalt det et skudd, og så enda ett, med sikte mot holmen. De to menn ble oppskremt av dette, og visste ikke hva som ville hende; men så gikk gutten resolutt inn etter «Revluren», skjøt to skudd mot det fremmede skip, og dermed var bataljen over, skuta strøk til havs igjen og forsvant.

Da gutten var blitt voksen kar, kjøpte han seg storbåt (fembøring) og med den seilte han til Lofoten. Underveis fikk de en stor storm, så ikke mindre enn 5 klør måtte drives nedåt. Som de best seilte kom de i følge med en råjekt, og Lurøyværingen ropte over til jekteskipperen om de skulle holde lag over Vestfjorden, for Nordlandsjekta var Lofotfaren den også, men skipperen svarte bare hånsk at dette var vel ikke noe seilfølge for dem. Dette stakk mannen ved fembøringsstyret, han kommanderte alle 5 klør stukket opp og seilet heist til topps. Det ble en segling som spurtes både vidt og bredt. Bakrumsmannen austemer enn han var kar om, og måtte ofte ha hjelpesmenn for å holde båten lens så noenlunde. Og så er fortalt at de «fisket» inn over båtripa ikke mindre enn tre mann som hadde vært ute for forlis foran dem på fjorden, to til luvart og en til lo. — Men over fjorden kom de seg velberget — to timer før den kaute jekteskipper kunne kaste sitt anker.

Det ble den vinteren storfiske i Østnesfjorden, og dit stevnet da også vår mann. I Østnesfjorden rodde der den vinteren en mann som skulle være så ualminnelig sterk, en ren kjempe var han. En gang kom denne kjempekaren til helgelenderens rorbu, men så svær var han, at for å komme inn gjennom døra (de var jo lave den gang), måtte han krype på knærne. Straks begynte han å egle seg inn på ham, som vi før kalte husmannen, og da denne så at kjempen grep til lommen etter tobakksdåsen for å slå med, strøk han med et lynrapt grep over «Revluren»s skyterør, og så bar det i hop med dem, og det var så hele bua rystet. Kjempen fikk aldri ordentlig ram med tobakksdåsen, mens husmannen stadig fikk inn gode fulltreffere — og det endte med kjenmpen og kranglefanten ble liggende der i svime. Han målte, er det sagt, fire tommer mellom øynene, nesen var et godt fingerspann lang, og kjeften så brei som tredjeparten av en favnvedski.

Da dette Østnesfjordfisket var slutt, var det at helgelenderen reiste inn til Havnes og tok seg husmannsplass der. Her ble han også gift.

En gang hadde han kveitevaden sin stående utenfor Havnes, og da han skulle dra den neste morgen var det storfesk på kroken. Forsiktig halte han og dro, og kveita sluntret så passe motvillig etter til den var helt under båtripa, men da mannen med «høtten» (kleppen) kikket ut for å ramme riktig, ble kveita skremt og satte til bunns det beste den hadde lært — og mannen, som hadde fått vaden viklet rundt det ene benet sitt, måtte følge med «til sjøs». Av bar det ut gjennom Ofotfjorden. Pokker til fyr og til fisker, tenkte vel kveiten, han følger etter meg her også, og satte farten ytterligere opp. Ved Vaholmen vendte den og gikk på vestre side av Kjeøya, og her fikk mannen holde seg fast i en bryggestolpe, mens han puste litt ut; men snart bar det av sted igjen, og nå innover Ofotfjorden, den samme vei og med samme fart som utover, og der rente kveita med slik fart på land nedenfor husmannsplassen på Havnes, at både den og mannen ble liggende helt «flofri». — Men alt det mannen dasket og slo på kveita, med årelommer og lunner, med stokk og stein, så fikk han ikke livet av den, den bare stirret hånsk på ham og likesom flirte med den skjeve kjeften sin. «Revluren», tenkte mannen, «Revluren» — og opp etter rifla, men alt etter første skuddet sukket den ikke mer. — Det var en tre tønners fisk, noen sa fire, mannen selv sa fem. —

En dag kom naboen og foreslo at de skulle slå seg sammen og fare vest i sunde ved Svelingan for å skyte kobbe. De tok en åttringsbåt til turen og husmannen hadde «Revluren» med, hva bedre ellers! — Det var mørkt da de kom til fangstplassen, og naboen foreslo at de skulle vente til neste morgen før de begynte jakten, men det, mente husmannen, var ikke nødvendig. Han stilte seg opp i framskotten, ladde «Revluren» og skjøt mens de seilte vestover gjennom sunde i belgmørke, og da det grålyste av dag neste morgen, vente de og rodde austover den samme vei, og så mye «dauskotten» kobbe fant de at åttringen ble dyplastet.

Men så en dag han satt og

lurte på en bjønn oppe i marka, en riktig sauedreper var det. kom det slik en snytevakker jente gående stien ned fra en kolle. Hun kom bent bort til mannen, neiet og hilste og var bare smilet, — og mannfolk er nå ikke annet enn mannfolk hele veien, så da jenta kom og satte seg på ene knæet hans, sa han ikke neitakk til det — enda gifte mannen som han var, men dro henne godt inn til seg. Hun fikk også fingre med rifla, og sannelig spyttet hun ikke midt inn i løpet på den, og straks løp hun sin vei. Da først så mannen dusken av en rompe stikke fram under stakken.

Med det samme var også bjørnen der og mannen siktet den midt i planeten og brente av. Nå, døde den ikke, gikk den ikke hodestups i bakken? Langt ifra. Den merket visst ikke så meget som et myggstikk, enda husmannen ladde og skjøt «Revluren» og fyrte den av tre ganger. Men da syntes bjørnen også det kunne være nok for den gang og jagde mannen til gårds. —

Siden var det ikke «dømmen gagn» i hele «Revluren», da kunne ikke få tatt livet av ei skarve skjur eller ei hinkende kråke med den.

At han skulle la seg fortulle av den sleidske huldre-førkja!

Ja, så fortalte han, Ofotværingen på sildtur ut til Steigen en seinhaustes dag i 1374. — Og «Revluren» er det vel nå ikke flisa igjen av.

Tom.

Nissene og Sankt Hans-grøten.

En historie fra Nordland.

Dette er en av gamle farmors historier. Hun fortalte mange slike i de dager, da hun ennu sat i den brede armstolen ved ovnen og bandt store sjøvåtter på blankslitte trestikker, mens vi unger sat på småskamler rundt omkring og hørte historier og eventyr till redselen krøp i hver nerve i kroppen på oss.

Å, det var vel dager dengang!

Nu er farmor forlengst gått till hvile der inne på den rummelige kirkegården rundt kirken, men hennes eventyr og fortellinger de husker jeg ennu alle sammen. Ved den barnlige fantasis bistand fikk de festet sig godt i bevissthheten.

Dette er historien og den handler om to små nisser. Den hendte i de dager da nissene ennu fant det bergendes å leve i naboskap med mennesker, til glede og hygge både for sig selv og husbondsfolkene på gården. Nu har jo, som man vet, dette mørkefolket forlengst måttet dra langt ut i ødemarken, helt inn i de øde daler og innover de lydløse vidder. De kunde vel ikke forlikes med telefonens, automobilens og radioens mennesker — og takket for sig.

— — Farmor var en nykonfirmert jentunge den gangen hun først så erdentlige nisser med langt skjegg, rød topplue og altsammen.

Det hævde sig slik:

En Sankt Hansaften var Marja budeie blit syk, hun lå på svaleloftet og bar sig under smertene av en forferdelig tannpine, som rev og slet og hamret og rumsterte slik som vi alle vet en tannpine av rette slaget kan gjøre det. — — Au! au! jamret Marja stakkar og vred sig under pinslerne i sine siste skrøpelige tannrester.

Så sa mor til farmor: Du Johanna, du får gå op til Marja med rømmegrøten — det er skikk her også å ha rømmegrøt Sankt Hansaften — og det blev gjort. Det var enda et dilgert fat av den fineste, feiteste grøt en kunde ønske sig. Den svømmet i fett og dryge dryss av kanel lå som store vøer bortover den herlige „hengemyr". Å jo, mor til farmor hadde ikke ufortjent ord på sig for å være en gjæsta god matmor for både folk og fe.

Men Marja stakkar hun estimerte ikke Sankt Hansgrøten denne kvelld. Hun stod på hodet i sengen og var ikke sig selv lik på noen måte.

Nede i storstuen, som var pyntet med bjørkeløv og enerbar, blev der ved det store hvitskurte bordet sunget og lest for maten til Guds ære, — — og så seig den store nattero over huset, mens solen gikk rund og rød over de gyldne åser i nordvest. — —

Men farmor Johanna, hun kunde ikke få sove. Hun måtte ligge og tenke på alt det rare hun hadde hørt som skulde hende slik en Sankt Hansaften, når trollkjerringer red til Bloksberg på sopelimer, og når de blå huldrene danset i gullsko på sletten under Hammerhoberget, og meget mere som var fortalt. — — Hun måtte også tenke på Marja budeie, som stod opmed i sengen og hadde det så feilt slemt en slik herlig midtsommerhatt.

Så fikk hun strømperne på og listet sig over svalegangen til Marjaloftet. Gikk så lydløst for ikke å bli hørt av mor og far, som lå i sengekammerset nedenunder, og fikk riklet den svære klinken til svaleloftsdøren op uten knirk og smell. — — Men da fikk vel farmor se det hun minst hadde ventet: Midt på gulvet sat der to riktig noen gammelknøsker av nisser, de hadde Marjas grøtfat stående mellem sig på gulvet, ved siden av satt der en snehvit katt. — — Og slik så de hugg sig med glupende appetitt inn over det feite grøtfatet! De hadde nok slet ikke hørt farmor komme, for de åt uforstyrret videre og pratet på et sprog som ikke var almindelige menneskers.

Og der blev farmor stående som trollbatt og fjetret like innenfor døren. Marja sov i sengen, hun hadde vel endelig fått en lise.

Men så med ett får den hvite katten øie på farmor og setter i et bykk op på hodet på den ene nissen, og i ett nu er alle tre skapninger forsvundet under Marjas seng. Men da kan det vel også hende at farmor, vettskremt som hun var, fikk føttene for sig. Hun satte avsted over svalegangen, snublet over et hespetre, veltet en stor ullkasse og fikk kjolen sittende fast i en spiker i kanten av denne; men da ropte hun også høit av redsel, for nu var det naturligvis nissene som tok hende. — —

Farmors far hadde hørt skriket og kom styrtende op trappen, han trodde alle Sankt Hansstrollene var løse oppe på loftet, — — og det kunde han også ha rett i, for midt i trappen farer der to nisser og en skinnende hvit katt forbi ham med en slik fart at det suste og slog gnister. Ut døren for de, og stju og stjei sa det efter dem der de forsvandt bak låvenoven.

Farmor lå avdånet på svalegangen. Hun måtte hele det første året efter få ligge i sengekammerset.

Men Sankt Hansdags morgen var Marja fri tannverken, og da hun så frem over sengen fant hun i det tomme grøtfatet en fin sølvskje. Det var nok takken for god mat.

Siden hele den sommeren hadde Marja god hjelp på sæteren. Hun så aldri sine hjelpesmenn, men skjønte så vel hvem det var. — Der blev båret torvstrø hver kvell i kufjøset, kreaturene drog der sommer aldri nord til stupene ved Jørvjefjellene, hun var ikke det dust brydd med å få smør en eneste gang og alt hun stellet med laget sig som av sig selv.

Det var neimen ikke alle grøtfat som betaler sig så got, det sa siden mange ganger både farmors mor og Marja budeie.

Men våren, året efter, møter Marja en kvell en liten fyr, som skal svinte sig ut av fjøsdøren med en sekk på ryggen. Dit rakkels, setter Marja i med sit gode mæle, kor skal du hen med det tjuvegodset! Hun så ikke de var en nissekall, og smekket fjøsdøren i for nesen på ham. Den sekken skal sandt for yden bli løsk t, sier Marja idet hun får låsen godt i. Men da hun skal se sig om efter karen med sekken er begge borte — som blåst ut gjennem hele veggen. —

Siden på dagen skal hun se til sølvskjeen sin, da er den blitt til et misfoster av en hornskje, ikke det gramm penere enn de Bastian sogning skapte til.

Å nei, tilføiet farmor. nissene er gode så lenge en har det godt med dem, men en skal ikke legge sig i deres vei, for da kan de bli leie å ha i hus og grannelag.

De to svaleloftsnissene kom forresten en julekvell siden engang, — men det er en annen historie.

Onkel Lars.

Til Solkongens slott.

Et eventyr fra Finnmarksvidda.

Solen stod og brente lavt over horisonten der ytterst ute i nord. Langt, langt inne på Finnmarksvidda satt der en liten jente utenfor teltdøren og stirret forundret og betatt inn i det glødende kjempeøie, som kastet slik en vidunderlig glans over myr og mo og mosebakker.

Kaisa var bare åtte år gammel, men hun hadde allikevel faret adskillig omkring i den vidstrakte verden som er flyttlappenes land. Vinter som sommer, høst som vår, alltid var Mons Kela på vandring med sin store reinsdyrflokk for å skaffe den nye friske mosebeiter og gressganger.

Dagen forut var Mons Kela og eldste sønnen hans dradd vestover til den store elv for å fiske. De hadde utrustet sig for en tre dagers tur, da veien vest til den brede dal med storelven var lang og besværlig. For noen timer siden var Kaisas mor og den yngste av hennes brødre gått bortover åsen for å se til reinsdyrene, som beitet sør i Naidadalen. Imens skulde lille Kaisa holde sig pent alene hjemme ved teltet sammen med den store kjørereinen, som stod tjoret nede ved silrebekken.

Men moren og Lasse blev borte meget lenger enn beregnet. Reinsdyrene var kanskje blitt skremt av udyr, og så hadde de og gjeterhunden det svære maset med å få dem samlet og beroliget igjen. — Imens satt Kaisa der utenfor teltdøren og drømte sig inn i det merkelige solslott som stod der langt, langt nordpå vidda etsteds og lokket med sitt skinnende gull og sin varmende glans. Natten var så lydløs og stille. Bare nu og da de små knirk i kjørereinens klover, når den beveget sig, eller en ensom heiloes klagende skrik over myrene.

Lille Kaisa hopper ned av steinen hun sitter på. Hun har fattet den store plan, at hun vil ride til solslottet og kanskje bli en prinsesse i Solkongens borg. Og Kaisa er rask i vendingen. En kort stund efter ser vi henne på kjørereinens rygg fly avsted nordover vidda med vindens hastighet. Bakke op og bakke ned bærer det, gjennem små klynger av bjørkekratt, over store blomstrende multemyrer, forbi blinkende vann, surlende bekker og brede elver. Slottet hun skal til har hun rett der foran. Det står akkurat nu på toppen av en blånende ås der helt ute i synsranden. Hun kan se det så tydelig nu, det er av det reneste gull. — Fra en haug øst på hører hun lang hauking. En gang, flere ganger ropes der: „Ho—oi, Kaisa! Ho—oi, Kaisa! Men Kaisa enser ingenting. Hun har så evig nok med å holde sig fast og styre sin rein mot målet.

Og stadig videre jager hun på reinens rygg mot nord. Å, det var en farlig fart, men Kaisa var vant til å ri på reinrygg.

Endelig var hun fremme på kanten av den blånende ås. Men solslottet var slett ikke der å finne. Det hang i løse luften uendelig langt der ute bak et umåtelig stort vann, som skyllet med sine tunge bølger like inn til foten av det fjell hun stod på. Kaisa mintes at hennes far hadde fortalt noe om det store vann som heter havet, og det måtte vel være det hun så her foran sig. Hun mintes også at faren hadde advaret henne og brødrene mot noensinne å søke til havet. Det hadde ødelagt så mangen bra sames lykke og gjort dem til forkomne og elendige sjølapper — en skam for sitt folk.

Ja, havet var nok ondt. Her lå det og stengte totalt for Kaisas lykke. Hun kunde aldri bli prinsesse i det skinnende solslottet, men var for alltid dømt til bare å drømme sig nord til det i de langt, vakre sommernetter.

Alt dette tenkte hun på mens hun satt der på fjellet og stirret i undring og lengsel utover det mektige hav. Reinen var løpet fra henne, og solen var gått op til en ny dags vandring over himmelen. — Da skar hun plutselig i å gråte av redsel. En mann i rare klær, hun aldri hadde sett maken til før, stod ved henne og talte i et sprog hun ikke forstod. Han tok og bar henne ned til sin stue ved fjorden, og der blev hun. — Noen år efter kom der en dag en mann og hans kone av fjellsamenes folk forbi. De ledte efter sitt bortkomne barn. De hadde uten rast og ro faret vidde og kyst rundt, år efter år, og her fant de da endelig sin Kaisa igjen. Hun blev med dem hjem til teltet der langt inne på den vide vidde, — men hun blev aldri mere den viddens glade Kaisa som før. Dette forunderlige havet lå og drog i hennes sinn, — og en vakker dag var hun atter borte — tapt for vidden for bestandig.

Det blir hennes ulykke, sa gamle Mons Kela til sin kone. Havet har tatt henne fra oss, fra vår vakre frie vidde og det folk hun tilhører .— For slik er havet — det lokker og drar med en sterk og uimotståelig makt dem som har sett dets skjønnhet og velde.

Den samme kveld da Mons talte med sin kone om dette i teltet, banket Kaisa på døren til et hus ved fjorden. Det var intet solslott, men bare en liten værslitt grå fiskerstue. —

Piken fra vidden blir nok aldri noen prinsesse. Men de lange sommernetter sitter hun ute på nesset mot havet og ser solslottet dra forbi der ute i all sin gylne glans og prakt.

Brandulv.

Gompen på frierføtter

Per Berg

Gompedalstrollet, den viden kjente, godmodige Gompen, snudde sig så tungt på trebrisken at den knakk, og han falt i gulvet med et brak som hørtes over hele dalen — og dermed så våknet han.

«Jamen var det godt å få sig en blund,» sa Gompen ved sig selv, snøt den lange nesen sin og kjek ut. Han hadde nok sovet en god stund, for småfuruen bortefter lier og rabber hadde vokset sig til ordentlig tømmerskog siden han la sig ned-før til en liten kvil efter alt maset med gravølet over kjerringen, som gikk hen og døde. Det følger nå alltid så, mye strev og styr med slike gjestebud, og Gompen, han likte ro og makelighet.

Nu kjente han sig skrubbsulten, men ikke trodde han det fantes matsmulen i huset, og iallfall så var det nu ingen til å stelle den for ham lenger. — Gompen blev sittende og rugge på sig noen dager og tenke over sin stilling. Smått klødde han sig i det tafsede skjegget, skuttet så litt på den digre baken, rullet med de godmodige øinene og var slett ikke i sitt ess.

Nei, dette blev nok bare et hundeliv. Han fikk ut og se sig om efter en ny kjerring til å vøle om i huset og lage i stand den matsmulen han behøvde. Ja, det fikk han så riktig gjøre.

Småtrollene skvatt av veien bak om stein og bergknatter da Gompen kom ruslende med lange steg nedover dalen for å begi sig ut på frierferd. Det hørtes bra der han fór frem. Stein rullet i ur, trær lå brukket, og snøste gjorde han gjennem nesehårene som et stort lokomotiv.

Efter å ha labbet gjennem fire kirkesogn så han det røk av en haug. Her må det vel være noe for mig, tenkte Gompen og gikk inn. En kjerring holdt på å røre graut med en sopelime.

«Du får sitte innpå,» sa hun da Gompen hadde hilst og ønsket velsigne maten. «Hvad ærend er det ellers den karen er ute i idag?» mælte kjerringen.

«Å, det var nok bare det om du vilde være andrekjerringen min?» spurte Gompen og gjorde sig lekker.

«Andre eller tredje blir det samme for mig,» svarte kjerringen, «jeg slår til, jeg. En blir trøit av å rote slik for sig selv.»

Men Gompen, som var vant til renslighet i huset, vilde først se bakstetrauet før han festet sig kone. Kjerringen viste ham ut i svalen, og der lå det en skitten gammel gris med fjorten unger og rotet i trauet.

«Gris-kjerring!» ropte Gompen og stakk på dør.

«Tvi dig ditt gamle spetakkel!» skrek kjerringen efter ham og spyttet så Gompekallen blev søkkvåt langt opefter leggene.

Så stabbet han videre gjennem sju kirkesogn, da han råket bort i en gammel kjerring som drev på med å vaske et berg.

«Goddag og velsigne strevet,» hilste Gompen.

Og endelig ruslet Gompen hjemover med andrekjerringen i hælene på sig, glad og fornøid.

«Å, det er nok ikke stor velsignelse i slikt,» svarte kjerringen; «det er så mye kråke og trost som skitner til veggene for mig. Men du får se inn, så jeg får høre hvad for ærend den fremmedkaren er ute og reiser i.»

Jo, det fikk hun da vite, og ja gav hun på stående fot. Men da hun måtte vise frem bakstetrauet sitt, var det enda verre å se til enn den forrige kjerringens. Hun brukte det til gjødselslede.

«Slurvkjerring!» ropte Gompen og la avgårde det forteste han orket.

nye kirkesogn og møtte omsider en kjerring som var iferd med å gjøre op et stort bål. «Goddag, og godt yrke,» hilste Gompen. «Hvad skal det brennes her?»

«Å, det er nok mannen min det,» svarte kjerringen, «han døde igår.»

«Det passer bra det,» sa Gompen, «så kan jeg overta plassen, jeg er akkurat ute for å skaffe mig kvinnfolkhjelp i huset.»

Ja — kjerringen hadde ikke noe imot å holde gravøl og bryllup samtidig, men da Gompen bad om å få se bakstetrauet hennes, stusset hun litt; men var det absolutt en betingelse, så fikk han bli med op på loftet. Hun trakk et åklæ til side — og der lå mannen hennes på likstrå i trauet.

«Nei, nå kan det være kveld med all uvørenskapen!» ropte Gompen og trasket avsted innover skogen. Han måtte brekke sig bak en fururot. Sulten gnog i ham, og trøit var han i beina av å vandre, men finne en reinslig kjerring var nok like håpløst som å få en hare til å hoppe baklengs over et gjerde, eller en gråstein til å gråte tårer. Han fikk forsøke ennu engang før han snudde nesen hjemover igjen. —

Så labbet han gjennem så mange kirkesogn at han ikke kunde holde tall på dem, og til slutt stod han for enden av et bratt fjell som stupte rett ned i en avgrunn. Nu var han nok kommet til verdens ende, skjønte han, og like kjerringlaus var han. Akkurat som han vilde snu fikk han øie på et kvinnemenneske som satt på en skrent og jaget op og ned i dypet med et tykt tau med en trekjepp på enden som et slags angel.

«Velsigne strevet ditt,» hilste Gompen.

«Å, det er nok ikke større velsignels med det,» klaget kjerringen. «I syvogsytti solskifter har jeg sittet her for å fiske mig en mann, men det synes like vonlaust som å fange loppe med sjøvotter.»

«Er det mann det skal være, så er det akkurat ærendet mitt på disse kanter av verden at jeg vil ha mig en kjerring, og da kan vel vi to slå oss sammen.»

Kjerringen slapp tauet og danset rundt av glede. Det var ikke nei i hennes munn.

«Men jeg lyt nok få se bakstetrauet ditt,» sa Gompen.

«Et bakstetrau har jeg aldri eid i mitt lange liv,» svarte kjerringen. «Jeg eter mjølet og drikker vatn til. Det er riktignok råkost, men er jeg ikke både frisk og vakker?» spurte kjerringen og tok sig nok en polka på skrenten. Gompen kunde ikke nekte for det, og når det ikke fantes en eneste kjerring med rent bakstetrau i hele den vide verden, så fikk han nøie sig med en foruten trau. En kjerring uten trau er da bedre enn ti som har dem fulle av lort og skover, tenkte Gompen, han ruslet hjemover med andrekjerringen i hælene på sig.

«Slurv mig både her og der din rakkerfant!» skrek kjerringen og kastet katten efter ham.

Efter å ha trasket gjennem enda ni kirkesogn banket Gompen på døren til en hule. En tannlaus og pukkelrygget kjerring lukket op og bød velkommen til gårds. Hun hadde både hjerterum og husrum for en vandrende gesell, sa hun.

«Det er bra det,» sa Gompen, «jeg vanter begge deler, jeg.» Så fridde han og fikk ja med engang.

Men så måtte han se bakstetrauet, og det var så skovet og grønnmuglet og illeluktende at han måtte holde sig for nesen. «Muglekjerring!» ropte Gompen og satte avsted det beste han hadde lært.

«Din gamle tufs!» truet kjerringen efter ham, «og her har du den!» skrek hun og kastet en glødende ildraker efter ham, så det tok fyr i Gompens side buksebak.

«Ille og ondt er det en kommer ut for alle steder, og renslighet er det smått med i denne verden,» klaget Gompen, han vandret gjennem mange

Hos de underjordiske i Mørkdalen.

En skrømthistorie fra Lofoten.

For „Tidens Tegn"s Barnetidende av Brynjulv B.

Lofotøerne ligger langt nordpå. Som perler efter en snor stikker de sig tilhavs vestover og enner ytterst ute i et stort fyrtårn, Skomvær. På alle sider går havet til i makt og vælde; men de grå nakne fjellene er sterke, de trosser all motstann der de majestetiske vokser sig op av selve havdypet og setter sine spisse tinner inn i skyene.

Himmeltinnene heter da også øgruppens høieste fjelle. De ligger på Vestvåg[illegible] [illegible] alle sider [illegible] innesmel[illegible] [illegible] ligger der en liten [illegible] [illegible] [illegible] dal. Fjellene er så høie, at solen aldrig når å skinne i dalen, og den har derfor med rette fått navnet Mørkdalen. Nesten hele dalen er desuten optat av vann, og det vannet er fra gammel tid av betegnet som „bunnløst". Man sier også, at det ved skjulte grotter under fjeldene etsteds står i forbinnelse med havet. — Fisken i vannet er stor og merkelig, men den tar aldrig i på fiskernes snøret, — — og bare få tør friste den også, for det er trollfisk, forteller gamlekarene. I oldefars tid hændte det endog engang at en fisk tok en gjetergut, som satt og lekte sig ved vannet.

Slik er det i Mørkdalen, svart og uhyggelig, tyst og øde — — og over dalens svarte svelg flyr underlige fugle i månenetter, sier sagnet.

I gamle dager var Mørkdalen et [illegible]ikkert tilholdssted for de underjordi[illegible]ske. Dalen lå jo så godt bortgjemt den var trygg for menneskene og solen sendte aldrig sine straaler generende dit ned.

Da var det en septemberkveld, at en jente som var paa saueleiting, hadde forvillet sig bort til Mørkdalen. Hun stod der på en stor helle og speidet i skumringen op mot fjellet efter de bortkomne sauene. — Med et begynte det å dundre som av torden innover dalen, men det var dog ikke riktig torden heller. Og før hun visste ordet av det gled hellen bort unner hennes føtter og hun falt ned i en felt lang unnerjordisk gang. — Da skjønte hun at det var lemmen ned til de unnerjordiskes boliger hun hadde stått på.

Først tok gråten henne, men siden fattet hun mot og begynte å gå innover gangen. Så kom hun til det ene rum gillere enn det annet i lang rekke. Der var sølvbeslagne borde og stoler og skaper — og i det ellevte rum, som var nesten purt gull, sat der en stor svart katt og ringet med en liten sølvbjelle. Tilslut kom gjeterjenten ut på en lang, lys vei og da hørte hun atter det samme tordenlignende rammel, som da hun stod oppe paa stenhellen — eller huldrelemmen, som den nu kaldes.

Længe blev hun dog ikke stående der, før hun fikk visshet for hvad det var all den ramlingen skrev sig fra. Ti borte på veien så hun nu selve Mørkdalsmannen kongen over alle de unnerjordiske i dalen, kom [illegible] i sin svære vogn med en stor [illegible] blå hest forspennt.

Jenten blev stående aldeles forfjamset og sanset sig ikke før hun blev tatt i nakken og slengt op bak på vognen. Det var kjøretur som sa seks, og fremme på vognen sat den fæle skjeggete kongen, gryntet grovt og snøste som en gisen smiebelg. Jenten gråt og bad så tynt for sig at hun måtte få slippe op på jorden igjen, men den sinte Mørkdalsmannen kjørte bare på og sa, at nu skulde hun være med når han og Reppmannen skulde dele Bjønndalsoksen, som de hadde røvet fra Bjønndalsfolket, fordi disse hadde bygget nyfjøset sit rett over matbordet til de unnerjordiske der i grænnen.

Oksen travet motvillig efter vognen, festet til denne med et kobbertaug. — — Og så bar det til Reppmannen, som bodde unner Stakstohellaren og var like rik og mæktig som Mørkdalsmannen.

På en stor plass skulde oksebyttet finne sted. Der var både Reppmannen og Mørkdalsmannen med sine ringlekatter, og det krydde og krøp alle steder av småtroll og stortroll, fine langrompede huldremadamer og gamle rukkete gyrgrer med skurvnese.

Men de to høvdinger kunde ikke bli enige om byttet av oksen. Ingen vilde ha bakparten, som var ringere enn forparten — og oksen skulde absolut deles på tvers. Og så lenge kjæklet de og spyttet, freste og sparket efter hverandre til det bar i hop at slås. Og værre slagsmål skulde da

vel aldrig ha kunnet drømt om. Jor-
den stod som et kok omkring de to
trollhøte. Men da passet gjeterjenten
sitt snitt, hivde sig op på okseryggen
og så oksen til at trave alt den orket
veien tilbake den var kommet. Da de
underjordiske opdaget at okseteken og
jenten var forsvundet, satte de efter
hele herket. Hold godt fast i hornene,
sa oksen til jenten, den hadde lært
sig til at snakke mens de gikk og fei-
tet sig op hos Mørkdalsmanden før
den skulde til delinga. Og jenten hun
holdt fast av alle krefter, og oksen
den spendte i og sprang så småste-
nene føk og røken stod den ut av ne-
sen. Det bar i fykende fart tilbake
gjennem alle de fine rummene jenten
nys før hadde passert. Den ene før
og den anden efter av dørene sprang

[illegible]

og over alle de andres Mørkdalsman-
dens tordenrøst.

Endelig var de fremme ved lemmen.
Oksen stanget løs på den av alle liv-
sens krefter og jenten hjalp til alt det
hun formådde for at få den op, men
den sat fast ved sin tyngde og truet
med at stenge dem ut fra redningen,
un den var så nær. Endelig gav den
dog efter for oksens kjempekrefter —
men da var det også i siste øieblik-
ket, for idet de smatt op av åpningen
var også trollene der og fik revet til
sig halen av oksen; men oksen bare
flirte tilbake til dem og ropte:

„Dåkk slås om bøger og feite lår,
tilslut dåkk snaueste halen får".

Så kom solen, og oksen, som hadde
fåt trollhamm av de underjordiske
stivnet til sten. Den står endnu —
gammel og mosegrodd, haleløs og
stum — øverst på Oksetinden, fjellet
som stenger for Mørkdalen mot vest,
rett op for gården Vik i Buksnes
bygd.

Men jenten hun var siden så tufset
og rar av sig, at hun intet skikkelig
kunde ta sig til. Hun måtte hver dag
opp på en stein og ride, stakkar, —
hun skrek på de underjordiske og
grov sig inn i fjellkløfter og skrek
efter oksehalen. Tilslutt blev vist de
underjordiske opærgret av hendes
gjøn, for de knep hende til sig en mik-
kelsmessekvell. Det stedet hvor hun
forsvandt heter den dag idag Olava-
gjella, for jenten hette Olava. — Og
i Olava-gjella der skrømter det endnu
på gammel vis i svarte høstkvelder,
sier folk, som en sjelden gang lusker
der forbi.

Det er ikke lenger siden hun Olava
levde, enn at gamle farmer husker
den forgjorte jenten, som „hadde trol-
lene", og som alle de andre ungerne
i naboskapet var redd.

Brynjulv B.

Hans og „Rødsi".

Eventyr av Per Berg.

Hans våknet av noe som alarmerte utenfor stueveggen. Han blev liggende og lytte. Hvad kunde det være? Det var langt på natt og temmelig mørkt. Bare nu og da fant månen sig en rift mellem skyene til å kaste sitt skinn gjennem. — Der hørte han det igjen. Det var noe som grov og skrapte opefter veggen nedenfor loftsvinduet hans. Han trakk dynen godt opover hodet, og det var nær på at han ikke skar i å gråte, så angst og forskremt kjente han sig.

Det var jo ikke så greit heller med en gutt på ni år som var mutters alene langt inn på skogen. Moren var dagen iforveien gått til brukseieren for å hjelpe til i huset der nede i anledning av brylluppet for datteren, og hun hadde bedt gutten holde sig pent i ro inntil hun kom tilbake om et par dager. Og det var jo ikke første gang Hans var latt alene tilbake i den vesle husmannsstuen inne på skogen. Moren måtte ofte ut i arbeide, og det var ikke alle steder det passet for henne å ta gutten sin med, og så var han da henvist til sig selv og ensomheten.

Der hørte han det igjen — tvers gjennem den tykke overdynen. Det frøs i ham av redsel. Nei, dette kunde vist aldri gå bra. Det var kanskje en røver som vilde gjøre innbrudd. Hans hadde hørt om røvere som snek sig omkring i mark og skog og gjøre innbrudd hos enslige folk på avsidesliggende plasser. Moren hadde ofte sunget en vise fra Telemark om hun der seterjenten, som fikk besøk av røvere og som tilkalte hjelp ved å blåse i en lang lur så det hørtes helt ned til bygden, og på den måten fikk hun tilkalt hjelp og berget livet sitt. Men i stuen under Svartberget fantes det ingen lur å blåse i. — Han bad en bønn moren hadde lært ham, bad den både to og tre ganger, og det gav som en liten lindring, syntes han.

Men der var det igjen, og nu meget verre. Det dunket og puffet mot veggen — og nu hørte han også noe som snøftet — og så lød det en langtrukken sytende lyd, mest som når et menneske ynket sig i smerte. Hans lyttet med stive ører. Hvad øieblikk det skulde være kunne han vel høre fottrinn op efter loftstrappen, og så —. Nei, han orket ikke tenke ut den tanken. — Der hørte han snøftingen og det ynkende målet igjen, og så kom det en hård dunk mot veggen.

Det blåste en frisk vind, og suset fra de store granene bares inn til ham på værelset. Det gjorde uhyggen enda verre. — Men plutselig blev det stille utenfor veggen — Skulde det være varg som var på ferde? Det var ikke trygt hverken for varg eller gaupe der i traktene. For ikke mange ukene siden hadde folk funnet ihjelrevne sauer og lam bare noen hundre meter fra plassen under Svaberget, og moren hadde advart ham mot å gå forlangt inn i skogtykningen.

Månen skar igjennem skydekket og sendte en blank strime av lys innover loftsgulvet til ham. Det var som en kjærlig hilsen, en opmuntring fra himmelen. Men som tatt av et vindkast var den borte igjen, og der lå han og hadde det så mørkt og trist omkring sig til alle kanter, så usigelig ensomt. Det kjentes som var han ganske alene i hele den vide verden.

Å, om han bare kunde ha nådd til mor! Men det var lang vei ned til bygden, minst en halv mil. Riktignok lå brukseiergården øverst i dalen, helt oppe under skogkanten, men allikevel, — nei han turde ikke tenke på å ta ivei nedover nu midt på natten igjennem en skog hvor det krydde av røverpakk — eller av hylende varg.

Der hørte han den såre lyden igjen, nu litt lenger borte, antagelig henne ved fjøsgammen. Stakkars lille «Rødsi», nu var vel turen kommet til henne. «Rødsi» det var kalven og hans eneste og beste lekekamerat. Moren hennes var sammen med de andre kyrene på seteren, men kalven beholdt de hjemme, og hver kveld var det Hans' opgave å sette den inn på det vesle fjøset, så at den ikke kunde fryse eller lide overlast på annen måte. Og nu tok kanskje røverne den med sig, eller vargen fikk bryte sig inn til den og rive den istykker.

Hans holdt ikke ut denne tanken. Han måtte frem til vinduet og se ut. Men mørket var såpass tett at han bare såvidt kunne skimte konturene av fjøsgammen under berget tyve til tredve meter borte. — Han blev liggende på sine bare kne foran det lave firkantede vindu. Bare månen vilde komme frem igjen og lyse op for både ham og lille «Rødsi». Men den holdt sig godt skjult nu, Alt var som forkjert.

Et hårdt dunk i veggen fikk Hans under dynen med en viss fart. Og nu skar han i å gråte for alvor. Han ropte på moren mest som i villelse, enda han viste det var så fåfengt, så fåfengt.... Og der ynket det sig igjen et eller annet sted utenfor....

Han holdt ikke dette ut lenger. Han måtte bort fra denne fare og elendighet Det fikk bære eller briste. — Det var tydelig at røverne — eller vargen — holdt til på nordsiden av huset. Han kunde da liste sig ut av et stuevindu mot syd og ta stien nedover mot bygden. Barføtt kunde han løpe som en vind, det viste han. Han hadde øvelse til det. — Tanken om flukt modnedes hurtig hos ham, og med et sett var han fremme på gulvet, fant buksen på stolen henne ved ovnsrøret og fikk den på i en fykende fei. Så listet han sig stille som en mus nedover trappen, og slapp sig ned på gressbakken. — Og så var det til å løpe. De små føttene gikk som trommestikker under ham, og snart var han inne i tykkeste storskogen. Men han kjente stien som sin egen bukselomme, så selv nu i nattemørket skulde han ikke fare vill. — Det suste i de høie grantoppene over ham, et evig sus som av flagrende spøkelser. Et ugleskrik like i nærheten gjorde ham stiv av skrekk, men han bare løp og løp videre, løp som for livet. Nu og da slo han føttene sine mot stein og stubb, det verket og sved, men her var det ikke tid til å tenke på slikt småtteri som smertende tær eller et blødende lite ankelsår.

Men hvad var det? Hørte han ikke noe bak sig — noe som kom løpende efter ham? Jo, nu hørte han det tydeligere. Det var en røver — eller det var en varg. Nu var han nok ferdig, — men han løp bare enda fortere. Hjertet hamret og slo i det lille brystet hans, og pusten gikk ut og inn med knappe stønn.. Ennu var det ikke noen lysning å øine frem mot skogbrynet og bygden. Han klarte vist ikke dette stort lenger. Et eller annet sted inne i ham var det noe som vilde sprenges i stykker. Og bak sig hørte han rappe fotslag som stadig nærmet sig. — Gråten tok ham igjen, han småhulket og løp. Kreftene ebbet ut efterhvert.. Nu hørte han tydelig pust og snøfting av det som forfulgte ham.... Det var like innpå....

Da snubler han i en halvrâtten trestamme, som lå tvers over stien, og falt så lang han var med nesen

ned i mosen. Utkjørt og med redselen sitrende gjennem hver nerve i kroppen falt han i avmakt. —

Da han igjen våknet til liv og besinnelse kjente han noe som slikket ham opefter de nakne blødende føtter. Han snudde på hodet og sa op. Det var blitt klart måneskinn, — og der stod hans egen deilige lille «Rødsi». Hans spratt op, yr av glede.

«Gud velsigne dig kjære lille «Rødsi» er det du som er her hos mig!» Han holdt den om halsen og klemte den varmt inn til sig, blev aldri ferdig med å kjele for den.

Og med ett gikk det hele op for vesle Hans: Det var nok bare «Rødsi» som hadde kommet sig ut av fjøset ut på natten, og da den var vant til å ferdes ut og inn i stuen sammen med Hans og moren hans, akkurat som et menneske, så hadde den lett og gravet efter døren for å få avlegge sin gode venn en liten nattlig visitt. Med de små hornnubbene sine hadde den stanget mot veggen, og lyden han hadde hørt var kalvens såre syten over ikke å finne frem dit den ville.

Og så ruslet Hans og «Rødsi» sammen opover mot stuen under Svartberget. Og den fikk ligge resten av natten på gulvet i stuen, der Hans hadde ordnet sig et leie på et par stoler med mors gamle kåpe over sig. Nu var alt så trygt og godt igjen. Og månen sendte himmelens hilsen inn til dem gjennem vinduet — helt til det lysnet av ny dag.

TROLLHAUGEN.

Ola Berg

Eventyr av onkei Hans.

I riktig gamle dager var det jo, som dere vet, småtroll i næsten alle haugene — å ja store troll også, for den saks skyld. I Svartådalen ialfall krydde det av troll og underjordiske. Men efter hvert som menneskene krøp op efter dalen og bosatte sig, måtte trollene vike unna og finne sig mere bortgjemte plasser, for ligge sån kloss inn på de hvite menneskene likte de nu slett ikke. Det var så mye rart de for mer som ikke passet i trollenes kram.

De eneste som ikke vilde flytte var trollene i Komlehaugen. Denne haugen, som lå midt i dalen, hadde vært i Komleslektens eie så langt tilbake som den aller eldste i familien kunde minnes, og gamle Komle var da nu sikkert mye over de to hundre år.

Men så hendte det noe som vakte stort opstyr i Komlehaugen. En dag kom det fire-fem mennesker op efter Svartådalen, og disse karene foretok sig noe ganske merkelig. De hadde med sig lange hvite-, rød- og blåmalte staver, og den ene av dem, han som så ut til å være basen i laget hadde en rar liten tingest som han satte foran øinene sine og kikket igjennem. Dag efter dag strevet disse folkene med å stake op og sikte og sette små trepinner ned i jorden, den ene nøiaktig efter den annen i strak linje. De stevnet bent på Komlehaugen, og øverst på haugen satte de også en av disse trepinnene sine. Småtrollene vimset om hverandre inne i haugen og var helt i villerede med hvad alt dette merkelige skulde bety. — Hvad kunde det være disse menneskene nu hadde funnet på? Det skulde de riktig hatt lyst til å vite. Aldri kunde de nu holde fred. Et eller annet underlig foretok de sig. Tenk å plante en slik trepinne midt på haugen deres. Det var nu det frekkeste de ennu hadde oplevet, det sa gamle Komle også, og det kunde ikke bety noe godt, mente han.

Mennene fortsatte videre opover dalen og forsvant over heien som skiller mellem Svartådalen og en dal på andre siden av fjellet, og trepinner stod det i rekke og rad efter dem hele veien.

I Komlehaugen var det en stadig voksende forundring og nysgjerrighet, og til slutt sendte gamle Komle speidere ut for at man kunde få greie på hvad hensikten var med disse mystiske trestikkene. Den pinnen på toppen av Komlehaugen stod som en ordentlig trollsplint i trollenes øine. En vakker dag vilde kar'skje hele haugen eksplodere og ryke i filler. En kunde se litt av hvert av slikt, der menneskene for frem.

Endelig kom speiderne tilbake og kunde fortelle, at efter det de hadde lyttet sig til bak halvåpne dører og vinduer hos menneskene, skulde det

Julenissen hører til de hyggeligste blandt de underjordiske.

bygges en kongsvei op gjennem Svartådalen og videre over heien til nabodalen, og det var denne veien disse folkene hadde stukket op. Pinner på Komlehaugen betydde rett og slett at veien skulde bygges tvers gjennem heimen deres. Trollkjerringene gråt og bar sig, ungene hylte og kartrollene murret og grynte av innett sinne. Det var ikke ørenslyd å få i Komlehaugen på en hel uke, slik bråket og bar de sig alle sammen over sin store ulykke. Noen vilde de skulde flytte sin vei straks, slik som de andre trollene hadde gjort det før dem, andre mente at det eneste de nu hadde å gjøre var å legge sig bent ned til å dø, mens atter andre hevdet, at disse menneskene skulde bli blå for å få ruinert Komlehaugen, deres hjem i masser av slektledd. Og da gamle Komle mente som de siste, blev det da til det, at de vilde prøve en dyst.

Smått om sen kom den nye veien krypende op efter dalen. Nu kunde de fra Komlehaugen se folkene i arbeid. Felt som de for frem. De boret og minerte så jord og steinfiller føl til alle kanter, og det smalt så det rautet av ekko i alle åsene i miles omkrets. Det blev nok ikke så greit nei å ta op en kamp mot slike karer mente de fleste av småtrollene, men gamle Komle holdt fast ved at de ikke skulde vike en tomme. Storjutulen, som engang holdt til oppe i Svartflåget, var så god kjempe som noen, og larme og brøle kunde han som et steinskred, men allikevel fikk da småtrollene gjort det av med ham til slutt. Det kommer ofte mere an på vettet enn på kreftene, sa gamle Komle og strøk sig betenkt i det tufsete skjegget sitt.

Nu var veiarbeidsfolkene et par hundre meter fra Komlehaugen. Basen deres, en kar med briller på nesen og med blanke støvler på bena hadde alt vært og kikket på haugen fra alle sider. Trollene satt musestille og lyttet. De turde mest ikke trekke pusten. Der rente han en av disse lange, bemalte stavene sine inn i haugen, så det rydde av jord og smågrus midt ned på matbordet til trollene. Nei men noe så frekt da, mumlet Komle. Ja noe så frekt, sa alle de andre trollene i kor, de satt der og rugget og visste ikke att-fram på noen ting. — Men de skulde nok få tatt hevn.

Næste morgen da folkene kom tilbake til arbeidet sitt, fant de ikke gjen et eneste av redskapene sine. Nye måtte skaffes; men næste morgen var også de borte, og slik gikk det i flere dager på rad. Arbeidet gikk i stå, og både foged og lensmann blev satt i virksomhet for å gripe tyvene. Men det var nok lettere sagt enn gjort, så det ut til, for alt det de ledte og alt det de grov og spurte sig for alle steder, var tyvene som sunket i jorden — hvilket de jo også var.

En dag basen hadde samlet alle arbeiderne sine for å holde råd sammen med lensmannskarene, kom det en gammel halt kjerring hinkende forbi. Det var like under bakken av Komlehaugen. Kjerringen gav sig plutselig til å karre og rote med staven sin i haugen og lot som hun ledte efter noe.

— Hvad graver du efter? spurte en av karene.

— Å, det kan vel være mye rart å grave efter her, mente kjerringen.

Vend

det kunde jo være både spader og pett, trillebårer og mineborer og slikt nnet, sa hun og rotet videre med sin tav.

— Hvad mener du med det, kjer- ing? spurte selveste lensmannen og jorde sig brysk i stemmen.

Men da blev kjerringen taus og tverr g laget sig til å gå videre.

— Det var en galn kjerring til, det, a en av karene, og de andre lo høit il det.

— Galn eller ikke, rev kjerringen v sig, hun var ilter i stemmen, men ere kommer ikke gjennem denne hau- en, hvis dere ikke får bedre vett enn ere har nu, sa hun og stabbet videre.

Men nu vilde de godsnakke med enne. Rart med slike gamle kjerrin- er, de gikk omkring og var på litt v hvert av verdens visdom. Da de adde fylt sekken hennes med det este de hadde av proviant, og med lere blanke kroner atpå, fikk hun nelet sitt igjen.

— Dette er en trollhaug, må dere ite. Ja, det var engang troll i alle augene her i Svartådalen, men nu er et bare i denne haugen rompefolkene itter tilbake og biter fra sig, som are troll kan gjøre det. Det nytter ok ikke hverken å lese eller mane em bort. Men dere har jo krutt der dunken. Prøv dem med en aldri så ten salutt her i kanten av bakken. Den står de vist ikke for, — og med et samme smatt kjerringen sin vei, un vilde nok ikke være med på alutten.

klare, så skulde det sannelig bli en salutt som for selveste kongen, sa basen og brente av så det drønnet i alle haugene borefter dalen.

Men da blev det vel så meget til liv og leven. Ut av haugen krydde det av småtroll, som sprang til hver sin kant med litt av hvert av deres bohave, gryter og ildrakere, spanner og bøtter, kopper og karr, stekepanner og klæsbylter, bord og benker. Sist kom Komle. De hadde veltet den gamle, lemstre kallen op på en kjerre, og fire av trollene løp avsted med ham så de kårte bena deres gikk som trommestikker. Gamlingen var så eitrende sinna at det gnistret av de svarte øinene hans.

Men var småtrollene sinna, så lo de andre så meget mere av alt det rare den sprengte haugen bragte for dagen, ja de lo så de måtte holde sig både for mave og bryst. — Nu kom også alle de tapte redskapene deres for dagen, og veien blev bygget videre dit den skulde.

Og siden har man aldri sett noe hverken til små eller store troll der i dalen. En må nok lenger enn langt til fjells og meget avsides i dal og grend for å finne dem nu — hvis de overhodet eksisterer mere.

H a r d u h ø r t - -?

Et alvorlig eventyr, fortalt for barn av Per Berg.

Det tok til å suse aldri så lite borte i en krok i grenda. "Hvad var nu det for noe?" spurte folk, undret sig og var nysgjerrige.

Straks efter for det et ørlite vindkast av ord forbi. "Har du hørt - -?" spurte det og var vekk med det samme.

Nei, dette hadde da ingen hørt - og så tok ryktet til å spre sig, og eldande fort før det. Vestavinden bar det med sig austover, nordenvinden strøk avgårde med det sørover, austavinden pilte i vei med det vestover og sønnavinden hadde ikke mindre hastverk med å bringe det nordover.

"Tsjuii", hvinte vestavinden, "Hei-av-vei" ropte nordenvinden. "Ylli-ylli-ylli", pep austavinden. "Urr-urr-urr", brummet sønnavinden. Alle hadde det forferdelig travelt må vite med å få spredd ryktet, de nyss hadde fått tak i. Det vesle suset borte fra grenda et sted, der såvidt hadde gitt et lite pist av lyd fra sig, var øket til en liten storm. Nu skulde verden sannelig få høre noe, og så blåste og blåste det fra alle fire verdenshjørner: "Har du hørt det?"

Og snart hadde næsten alle mennesker hørt det, både de i grenda og i hele bygda. - Men ryktet skulde videre, det. Det fauk og fjomset over fjord og fjell, hvisket og tisket, og før en viste ordet av var de par-tre setningene det første suset hadde ymtet, sån hen i vær og vind, blitt til en hel historie. For også dette ryktet hadde - på alle rykters vis - det med sig at det vokste og trivdes og este ut i alle ender efter hvert som det vimset omkring og var innom i gård og grend.

Men den stakkaren som ryktet gikk utover hadde det vondere enn ille. Ryktet rumsterte med både aktelse og ære og gav sig en goddag om at det brøt ned et ungt og vakkert menneskeliv.

Men så var det noen gode og rettsinndige mennesker som syntes at nu gikk det sannelig over støvlene.

"Kom", sa de til hverandre, " så legger vi i vei og sanker ryktene sammen igjen og viser at det bare er løgn og fantere alt det di farer med.

Javel, så strøk de avgårde, noen mot aust, noen mot vest, noen mot sør og noen mot nord. De løp alt de orket, de cyklet og bilte, og til slutt brukte de også flyvemaskiner. Men ryktene var dem allikevel for snar i vendingen. Onde og sladderaktige tunger kunde sette op en fart og spre løpeilden mye fortere enn den raskeste flyver. Og alle de gode og rettsindige menneskene måtte vende tilbake med uforrettet sak. Å sanke sammen et rykte det var nok et like fånyttes som å telle sandkornene i en ørken eller å ville berge en pose dun sluppet løs i en storm.

Men til slutt så spaknet da vindene fra aust og vest, og fra nord og sør av, og ryktene blev liggende død og maktesløse. Bare hist og her ulmet det litt i dem. - Men nye rykter var på farten. Stadig kom det flere av dem, og alle hadde de mer eller mindre ondt i sinde, alle hadde de til opgave å rive ned og skade og skape sorg og fortvilelse i menneskehjerter.

"Kom så slutter vi med å være slike giftige småtroll i menneskeskikkelse", var det en av ryktesprederne som foreslo.

"Ja, kom", svarte flere av de andre, de syntes nok at det begynte å gå nokså langt over streken.

Men det var mange, mange som vilde fortsette med dette tidsfordriv, denne mørkets gjerning, og de holder på fremdeles.

Du og jeg vi skal ialfall bli enige om ikke å ta del i denne dårlige form for underholdning, denne underjordiske gjerning: å blåse til rykter så de fyker og farer avsted og sprer ondt omkring sig alle steder. Vi skal heller så godt vi formår søke å stanse dem på veien. For midt i ringen av hvert eneste slikt løst flagrende og vindfarende rykte sitter der en ulykkelig og som oftets uskyldig sjel og lider.

MMMMM

Da han Jørn kappseilte med troll kjerringa.

Fra en gård i ytre Vesterålen reiste en sommer, for mangfoldige år siden, tre mann i en småbåt til et av fiskeværene der ute for å fiske seg mat til slåtta skulle begynne. Den ene av dem, som hette Jørn Johnsa, var høvedsmann. Og han Jørn var en staskar, i sine beste år og alt i hop.

Det gikk bra med fisket, ho beit godt både hysa og flyndra, og kvelden før de skulle reise heim med lastet båt, gikk han Jørn et snarærinde ut av rorbua, men kom ikke tilbake. Og hvor i allverden ble det av mannen? spurte karene hverandre. Ja, hvor hadde han tatt vegen? Ingen kunne svare på det, og alt de lette, fant de ikke så meget som et spor etter ham. Jo, langt om lenge fantes treskoene hans like under et bratt berg nede ved sjøen. — Javel sa'n, det var grei skuring: Han Jørn var blitt bergtatt. Desto mer sikkert var det, da folkene på stedet visste om at det i Svartsvaberget, som det het, bodde en trollkjerring med dattera si, så han Jørn var nok kommet i bra selskap, var blitt svigersønn i «huset» og alt sammen — for alt det en kunne vite.

Med Jørn forholdt det seg slik: Nettopp som han sto nede på steinvorren ved båtstøa for å bedømme været for heimreisa neste dag, hørte han noen harke og spytte bak seg, og der sto det en både gammel og grim kjerring, med en stor bøtte i den ene handa.

— Å du vil vel ikke hjelpe til med å bære denne bøtte hjem for meg. Det er skuresand til storrengjøringen i morgen. Jeg er så gammel og veik vorten, så jeg orker det visst ikke sjøl.

— Jo, Jørn var da straks villig til å gjøre det gamle mennesket en tjeneste, og så tok han bøtta og fulgte etter kjerringa. Bent bort til Svartsvaberget bar det, der åpnet det seg en dør, og kjerringa ba Jørn bli med inn. Som skikk og bruk var satte han treskoene fra seg på dørhella — og så smalt steindøra igjen bak ham med et brak. Da skvatt han til, for nå skjønte han hva slags folk han var kommet til. Han ba om å få slippe ut igjen, men da flirte bare kjerringa med sin stygge, tannlause munn og mente som så at det kunne det nok ikke bli tale om. Denne døra kan kristenfolk bare gå inn av, sa hun, og flirte enda mer.

— Jeg har forresten utsett deg til mann for min datter, og skikker du deg vel imot henne, skal du arve både rikdom og et langt liv, men gjør du det ikke, har du ikke meget godt i vente. truet trollkjerringa, og i det samme banket hun med en tykk kjepp under loftet. En luke åpnet seg og dattera kom ned etter en stige. Ville mora være fortapt i skjønnhetskonkurranse, så var dattera det enda mer. Hun var rettelig stygg, ja som sjølveste arvesynda.

Jørn Johnsa var en drivendes kar på sjøen — og han fikk bruk for all sin kløkt da han kappseilte med trollkjerringa —.

Nei, dette ekteskapet skulle han Jørn betakke seg for å tre inn i, ikke på vilkår ville han gjøre det — enda det ble dekket på kveldsbordet med både sølvtallerkener og gullfat. — Men han måtte inntil videre gjøre gode miner til slett spill, som det heter, og han tok for seg av rettene, og jamvel det å sende dattera et slags jeip av et smil klarte han.

Det meste av sommeren gikk, og endelig dyktes det han Jørn å få lurt av kjerringa hemmeligheten med å få åpnet steindøra. Det var bare å ta en glo fra gruvesteinen, spytte tre ganger på den og si: Heks, teks, prepleks, opp og igjen, så gikk døra av seg sjøl.

En godværskveld bestemte Jørn seg for å rømme om natta. Da kjerringa og dattera var sovnet og lå der oppe på loftet og snøste som smiebelger, gjorde Jørn kunsten med døra. Nede ved støene fant han seg en høvelig båt som han låntok, heiste seilet og satte kursen heimover for en føyelig vind.

Men han var ikke kommet langt stykke før det begynte å blåse rett kraftig, og vinden økte etter hvert til en hel liten storm, enda himmelen var så klar og blank, som den skulle være nyvasket. Han kunne ikke riktig skjønne dette, han Jørn, men noe fanteskap måtte det være med i laget. Stadig måtte han minske seil, og til slutt for han unna uværet med en lapp som ikke var stort større enn et kjøkkenforkle.

Rett som det var hørte han hui og rop, og da han så seg bak møtte det ham et rart skue. Der kom, forlate ham hans synd, trollkjerringa seilende i en stamp. Nå skjønte han Jørn hvem det var som styrte for været, og det visste han — for det hadde

han hørt mange fortellinger om, at klarte kjerringa i stampen å seile forbi ham, så ville han være fortapt.

Nei, så var det ingen annen råd, han fikk gi lett mer seil, og så lot han det stå til, på lykke og fromme, men på livet laust gikk det. Likevel,, kjerringa og stampen halte stadig innpå ham, og så måtte enda en klo settes opp i seilet. Båten vasket gjennom sjøene og rokket, det var dog som en usynlig hand verget den fra å gå under. Men stampen med kjerringa åt seg stadig nærmere, og Jørn skjønte at rett nå så ville det hende noe julsligt.

Da husket han med ett at han i den ene trøyelommen hadde en gammel salmebok av Kingo, som han hadde fått i konfirmasjonsgave av presten, fordi han var så flink til å svare for seg på kirkegolvet. Og var det noen kraft i en slik bok, så fikk det vise seg nå. Han fant den fort opp av lommen og kastet den av all sin kraft bortover det brølende havet, slik at den falt i sjøen like framfor stampen.

Det under som da skjedde hører til miraklene, for med ett ble det blikkstille. Nå hadde kjerringa ingen årer med seg, men straks begynte hun å kamse og ro med nevene, mens hun freste av argsinne og brukte en riktig sånn vederstyggelig munn. Men det ble snart klart, at her kom hun til kort. Jørn rodde av alle krefter, og stampen sakket godt akterut, og til slutt gikk den i staver, og trollkjerringa sank til bunns .

Og så var han Jørn berget.

Døren til Svartsvaberget står åpen den dag i dag. Kjerringa hadde slik hastverk da hun skulle seile etter svigersønnen sin, at hun glemte lukke den, og åpningen heter, nå som før, Trollkjerringhullet. I fjære like nedenfor ligger det en stein av liknelse som et kvinnemenneske som sitter på huk. Det er kjerringdattera som satt der og ventet på at mora hennes skulle komme tilbake med mannen hennes, ventet og ventet så lenge til sola kom opp, og så vart ho forsteina.

Truls.

Nils Rasktilbeins

Av Per Berg

NILS var den snøggeste gutten til å løpe i heile grenda. Det fantes ikke hans make når det gjaldt å bruke beina. De gikk rappe som trommestikker, og han kunde holde ut nesten så lenge det skulde være.

Det var bare rimelig at han snart fikk tilnavnet «Rasktilbeins», og Nils Rasktilbeins blev han kalt helt til han gikk hen og døde, gammel og mett av dager.

I alle løp og renn plukket han førstepremiene til sig, som andre folk plukket moreller. Alle stod op i undring når Nils satte avsted. Maken til fart da, sa folk og stod med øinene på stilker.

En får kanskje tilgi Nils Rasktilbeins at han efterhvert satte nesen sin nokså kry høit i sky og var overlegen som en kaut hane mellem en flokk høns. Jo flere premier han hentet sig desto høiere reiste han den korte opstoppernesen sin. De andre guttene syntes han var rent ekkel mangen gang.

Engang løp han omkapp med selve doktorhesten, som var kjent som bygdas aller beste traver. Den gamle, sinte distriktslægen brukte svøpen mer enn bra var på «Blakken» som langet ut det beste den hadde lært, men Nils Rasktilbeins holdt sig tappert ved siden av kariolen helt til «Blakken» pustende og svett svinget op foran trappen til doktorgården.

— Du er da gutten i røiken til å løpe, sa doktoren, han kom sig forsiktig ned av det høie kariolsetet. — Du kommer da visst til å springe forbi alle Olympialøperne med tiden. Her har du en opmuntringsskilling for det mesterstykket ditt, å holde tritt med selveste doktorblakken.

Var Nils kaut og kry før, blev han det så menn ikke mindre efter denne bedrift, med en blank, tung 2-krone og dertil ros fra den sinte, ordknappe gamledoktoren, som ellers ikke hadde det med å strø roser omkring sig.

Olympiaden hadde han sagt. Nils så sig i ånden alt som innehaver av verdensrekorder og med fine ordener på brystet. Han var snart ikke til å få snakke med for de andre guttene i grenda, så stolt og overlegen var han.

Så hendte det en dag budeia på en av gårdene i grenda var i grisehuset for å fli hos den halvårsgamle purken «Smellfeit», at den så sitt snitt til å stikke av. Med glade grynt og kåte sprett for den ut av døra, raste rundt på tunet og satte så av bortover eng og åker. Sola skinte og dagen var god og varm. «Smellfeit» priste friheten ved å løpe i kors og krok og gjøre ugagn i fleng.

Alt det budeia lokket og skjente, løp og kalte på den med godt i en bøtte, var «Smellfeit» ikke til å få i hus igjen. Den nød sin uventede frihet i fulle drag. — Til slutt var alle folka på gården i kappløp efter grisen, men just som de trodde å ha den i fangenskap, smatt «Smellfeit» vekk mellem hendene på dem, og vips var den langt borte, og holdt dem alle for narr med snoft og kåte sprett.

Matmor stod på tunet og var nesten på gråten over alt det gilde flesket som hun kanskje kunde skyte en hvit pinn efter.

— Men om vi lot Nils Rasktilbeins prøve, sa budeia.

Ja, Nils Rasktilbeins stemte de alle i. At de ikke hadde tenkt på ham for lenge siden. Han var jo nettop mannen til å få stagget den galne grisepurken. Og straks blev det sendt ilbud efter Nils.

Jo, Nils var ikke den som sa nei til et *slikt* opdrag. Han kom med nesen i været, og mente på at det måtte da være den letteste sak av verden å fange inn det balstyrige flesket. Mange folk, især gutter, hadde samlet sig for å se på kappløpet mellem Nils Rasktilbeins og «Smellfeit».

Gutten satte avsted bent på grisen; men «Smellfeit» viste sig å være en løper av de virkelig store. Når Nils omsider hadde nådd like innpå, gjorde grisen et bråkast og løp i fullt sprang i en annen retning. Slik holdt de på gutten og grisen, hele formiddagen. Nils måtte til slutt kaste sig pladask ned på bakken, nu orket han ikke mer. Han var rød som en kokt hummer i ansiktet av overanstrengelse, mens «Smellfeit» fremdeles lot til å være utmerket oplagt til å fortsette leken. For siste gang bet Nils tennene sammen og satte ivei efter grisen. Men det blev bare som før. den var ikke til å få hånd på, den løp i strak galopp, bråsnudde og for som et olja lyn i stikk motsatt retning, vrikket og vred sig og gryntet av tilfredshet.

Og så endelig gjorde den sitt mesterstykke: Den satte bent mot Nils, boret sig inn mellem bena på gutten og løp til gårds med ham sittende baklengs på den glinsende fleskeryggen. Midt på tunet gjorde «Smellfeit» et hallingkast så Nils føk som en rakett op i lufta og dalte ned like foran budeias føtter.

En lattersalve fulgte på denne cirkusopvisningen av «Smellfeit». Ja, ungene lo så de måtte holde sig på knærne.

Og så ruslet «Smellfeit» av sig selv inn i huset sitt, til god mat og fortsatt dovenskap.

Men Nils Rasktilbeins ruslet hjemover både flat og flau. Han var i mange folks påsyn slått ut av en tarvelig gris. Nesen måtte han efter den dag trekke mere nedover, og nå blev han hyggelig kar igjen i kameratflokken.

Gutten som ikke var redd

Eventyr av PER BERG

DET er mormor min som har fortalt mig dette eventyret om gutten som ikke var redd noen verdens ting.

Han hette rett og slett Hans og var en frisk og munter liten tykksakk på elleve år.

Mens alle de andre ungene, ja mange av de voksne med, var redd og skvetten av sig for både det ene og det annet, var det ingen som noensinne hadde sett eller hørt om at Hans hadde fått sig en skrekk i livet, og derfor kalte de ham for Hans Uredd.

Den gang var det jo fullt op av nisser og mange slags troll i hauger og berg, og ute på skjærene beljet draugen i svarte haustnetter så det grøsset i alle som hørte målet hans — undtagen i Hans. Han vilde bare endelig ha far sin, eller hvem som helst andre med sig i en båt og ro utover for å se litt nærmere på den karen som kunde rope så høit og uhyggelig. Men det var jo slett ingen som for sitt bare liv torde våge sig i vei på en slik galmannstur, og alene fikk Hans ikke fare, alt det han bad om å få se [illegible].

Engang hadde han dratt en gammel nissekall efter skjegget, og en annen gang hadde han sittet og spilt seljefløite like ved den mosebenken hvor det store, stygge og illsinte Haurehompetrollet lå og tok sig middagslur. Trollet blev eitrende arg og skjente så det freste mellem tannstumpene, men Hans spilte bare uforstyrret videre, han, og til slutt gav trollet sig og syntes det ikke var så verst allikevel med denne musikken. Det la sig ned igjen og sov videre med tunge, buldrende snork.

Selv den gangen Hans hang efter en tynn buskkvist utfor et høit stup, var han ikke minste redd. Han fordrev tiden med å plystre melodien til «Kjerringa med staven» mens han ventet til noen fikk halt ham op med et tau.

Nei, Hans kan nok ikke ha fått utlevert den sansen, han som varsler og gir redsel, sa folk. de var mest littegran redd ham *og*.

Oppe i et grantre i skogkanten hang det et humlebol: Hele våren hadde Hans holdt et øie med dette bolet. Han kunde sitte under treet i timevis og følge humlemor og humlefar i deres slit og strev med å samle føde til sitt avkom. Men Hans var nok ikke riktig så snild som han burde være, for en og annen gang var han i vei og pirket litt med staven sin borti bolet, og syntes det var riktig morsomt når humlene kom pesene ut og var småsinte og brummet mest som en tåkelur.

Men en dag gikk Hans for vidt. Det kunde være artig å få kike litt nærmere efter hvordan et slikt humlebol så ut innvendig, tenkte han. Og uredd bestemte han sig på stående fot til å undersøke det. Han fant sig en lang kjepp og gav sig i kast med å få løsnet hele greia fra grangrenen det hang efter. Men humleforeldrene ante nok straks at det denne gang for alvor var fare på ferde, og resolutt gikk både humlemor og humlefar til angrep og fløi rett i synet på Hans; men han bare lo og syntes dette var ordentlig moro. Redd var han ikke, — redd *han*, neida! Humlene angrep fra alle sider, mens Hans fektet med armene og forsvarte sig så godt han kunde. En og annen gang fant han også anledning til å pirke med kjeppen op i humlebolet. Det var bare moro med å føre en sånn liten krig med dristige angripere, syntes han.

Men så fant humlemor som var den ivrigste, sitt snitt til å smette ned mellem halslinningen på skjortet til Hans og inn på bare brystet hans, og der krøp den omkring og stakk med den spisse brodden sin, stakk og krøp ustanselig.

Hans kjente med ett en vill redsel i sig. Med vidåpne øine og med høie rop om hjelp sprang han, alt han orket hjemover. Hele landsbyen kom straks på benene: «Hans er blitt redd! Hans er blitt redd!» ropte de i munnen på hverandre. Hvad i all verden kunne det være for noe fryktelig som var på ferde ute i skogen, siden selveste Hans Uredd kom løpende på denne måten, sanseløs av redsel. Var det kanskje trollene som hadde mobilisert til et ordentlig og samlet overfall på landsbyen? Eller var det noe enda værre? Ja, helst var det vel det verste en kunne *tenke* sig, sa de vettskremte folkene til hverandre og stimlet sammen utenfor det huset hvor Hans bodde for å høre den uhyggelige nyheten.

Kort efter kom mor*en* til Hans frem på dørhellen og slipper ut av ene hånden sin en liten ting som straks setter surrende avsted mot skogen.

— Hvad var det for noe rart du slapp ut av hånden din, mor Stina? spurte alle i kor, de hadde øinene på stilker.

— Det var Hans Uredds redsel, svarte hun og lo.

Og så lo de og var glade igjen alle sammen, — med undtagelse av Hans. Han hadde fått sig en ordentlig skrekk i livet.

Kirkeklokken som ikke vilde ringe.

FOR „NORDLANDSPOSTEN"S JULENUMMER AV BRANDULV.

Jens og Eivind var ikke det man kaller bestevenner med gamle Martin ringer. Misforståelsen opstod den dagen her i sommer da guttene hadde låntatt Martins snekke og var reist ut på fjorden for å fiske. Ved hjemkomsten fikk de mye skjenn og litt juling atpå begge to. Begge dele tok de ham ikke så ilde op, de syntes vel det i grunnen var nokså fortjent, men da han efterpå hisset den sinte bikjen sin efter dem, så de måtte løpe som for livet for ikke å bli bidt fordervet bak i leggene, da stakk forargelsen i dem, og de lovte hevn.

Anledningen kom juleaften da Martin skulde op i kirketårnet for å ringe høitiden inn over bygden. Gamle Martin var pakkende full av historier om skrømt og underjordiske av alle slag. Han hadde selv, påstod han, sett både tomtegubber og hulderkjerringer, ja engang endog et rettelig stortroll med flere hoder — om det var to eller tre kunde han ikke bestemt si, for mørkt var det, og han gav sig ikke tid til å stå og telle dem. Reddvoren var han også, så det var nok med hjertet et godt stykke op i halsen han gikk til sitt ringerarbeide i svarte juleaftener. — Og denne gangen var det godt månemørk — en kunde nesten 'kke se neven for nesen.

Ved 6-tiden passet Jens og Eivind på oppe ved kirken. Der kom Martin ruslende med lanternen opover bakken. Han hadde bare et lite talglys i den, så den lyste just ikke lang vei. Fra kirkens forgang førte der to trapper op til tårnfoten, og dette hadde guttene regnet med i sin plan. Da Martin stampet op den ene trappen på sine tunge sko, føk de op den andre på sine myke lugger, lett som katter, og før Martin ringer hadde nådd op til tårnfoten, hvor ringertauene til de to klokker hang ned fra taket, var guttene alt oppe på tårnloftet, der kirkeklokkene, en stor og en mindre, hang på sine bjelker. Hurtig fikk de hektet tauget løs fra den store klokken og festet det til vippestangen for den mindre. — Der begynte Martin endelig å trekke i taugene med de seige, vante takene. Lilleklokken skar i med sin spinkle, sprøde tone, men den store klokken, som skulde gi lyd der bar vidt utover til bygdens fjerneste husmannshytte, den var fullstendig taus.

Martin kunde ikke begripe dette. Han fikk prøve engang til, men det samme var det, storklokken vilde ikke synge med ikveld. Så måtte han op den lange, bratte tårntrappen for å se efter. Fortere enn svint fikk guttene hektet klokketauget på plass, så da ringeren kom til og lyste og undersøkte både grundig og vel, fant han alt i skjønneste orden. Så ned igjen for å fortsette ringingen. Men storklokken, som atter hadde mistet tauget sitt, var like umulig. Tre ganger var Martin oppe på tårnloftet uten å kunne opdage hvad som var i veien med storklokken, den hadde slått sig totalt vrang i kveld. Hver gang Martin var oppe gjemte guttene sig bakom det vev av tykke sperrer og bjelker, som gav det beste skjul.

Til slutt skjønte Martin at det ikke kunne gå naturlig for sig her. Han fikk nok hente presten. — Prestegården lå like nedenfor kirken. Fra tårngluggene kunde guttene se Martin med sin lanterne ruste nedover til prestegården, og en stund efter var to mann med hver sin lanterne på tur opover igjen. — Der hørte de prestens dype stemme nede i tårnfoten. — Martin til å ringe igjen. Lilleklokken gjorde sitt aller beste, men storklokken var det ikke en lyd å få utav. Nu kom både presten og ringeren op på tårnloftet, lyste og undersøkte høit og lavt, prøvde balansen for klokkene og rørte ved dem med kolbene. Jo de sang så vakkert, som de skulde, den lille med lys, sprød tone, den store med sin herlige malmfulle bass. — Så gikk de ned, og Martin til å trekke i taugene igjen. Men like galt var det, bare lilleklokkens tynne kling-klang var alt de hørte. — Nu kom presten op trappen alene, og så fort han gikk skjønte guttene han måtte være sint. Det var bare såvidt de fikk hektet tauget på plass og fikk stukket sig vekk bakom sperreverket før prestens lanterne kastet sitt lys utover rummet.

Nu ringer du Martin! ropte han ned gjennem trappåpningen. Og Martin kastet sig tjenestivrig i taugene. Jo, der kom endelig storklokken med den også, sterk og fyldig, det var som dens kraftige toner vilde løfte hele kirketaket av. Presten blev stående der hele tiden mens ringningen varte. Han var tankefull og tok sig nu og da i det kortklippete, gråsprengte skjegget sitt. Dette var da merkelig, mumlet han, aldeles ufattelig. — Guttene satt musestille på sin plass. Tenk om presten skulde fatte mistanke og begynne å lete efter årsaken til mysteriet. Jo, da var de pent oppe i det. Men der gikk han ned, og straks efter hørte de Martins stemme.

— Kor meine presten dette kunne ha sig?

— Jeg skjønner ikke det, men det må vel ha vært noe i veien med klokken.

— Åneida, det var nok overnaturlige ting med i spillet her, det kan presten være sikker på.

— Langtifra, kom det bestemt fra presten. Vi snakker forøvrig ikke mere om dette.

Så gikk de ut av kirken og låste døren efter sig.

Dette hadde guttene ikke tatt med i sin beregning. Nu var de låst inne. Det rislet koldt nedefter ryggene deres. Det er jo ikke akkurat så hyggelig julenatt alene i en kirke. De hadde kanskje krenket det hellige ved sin spøk med Martin ringer, og så vilde åndene komme å ta sin hevn.

Eivind var den som fikk idéen med klokketauene. — De bant dem sammen, det for storeklokken og det for lilleklokken, og da kunde de nå jorden der oppe fra tårngluggene, som heldigvis lett lot sig åpne. Gutten kunde sine ting i klatring og nådde både hurtig og lett jorden.

Men Martin ringers forundring da han juledags morgen kom op til kirken for å ringe til høimesse og fant klokketauene hengende ut av tårngluggen, den var større enn stor.

Nu kunde presten komme og fortelle at det hadde gått rett og naturlig for sig her igåraftes. Ånei, han skjønte det nu med engang, at det var julebukkene som var ute og gikk — i hvad skikkelse det nu kunde være, det visste de best selv. — Da han hadde fått tauene på plass igjen lød klokkenes kling-klang så vakkert i den stille juledagsmorgen, og alt var bare herlighet og glede igjen.

Men Martin ringer hadde fått sig en historie mere å fortelle. Det var nå ikke så ufarlig, som folk flest trodde, det å være ringer — særlig mørke juleaftener. Men det var nu en løkke at presten bodde så nær, sa han.

Brandulv

Landet som ikke hadde nogen prinsesse.

Av Ola.

Det var engang et land, som ikke hadde nogen prinsesse. Landet laa langt langt nordpaa og det het Nordendania. Der var mange og høie fjeld, mange og dype daler, fossende elver og store indsjøer. Og fjord ved fjord skar landets kyst op i store tagger. Havet brøt mot klipperne men indenfor skjærgaarden gik den lune skibsled og der var det altid trygt at fare.

Det var et godt og et sterkt land, og folket som bodde der var glad i landet sit, for der hadde de stor frihet og fik styre som de selv vilde, bare de holdt sig indenfor rammen av den gamle grundlov.

For mange aar siden hadde landet kaaret sig en ny konge, og denne nye konge og dronningen hadde med sig en liten søn, som da blev landets prins, — den første virkelige selveiendes prins Nordendania hadde hat paa mange hundrede aar.

Men en prinsesse fandtes det ikke der i landet, ja hadde vist i grunden aldrig været det heller, og dette syntes Nordendanias folk ikke var akkurat som det burde.

Prinsen vokste op og blev en gjæv idrætsmand, rigtig en prins efter folkets hjerte. Han kunde sætte paa ski utover de bratteste bakker og staa i de sværeste hop og i kapseiladserne tok han prisen med hjem til Nordendania. Da jublet hans folk og ropte bravo saa det ljomet mellem fjeldene, og serv de gamle elgokserne inde paa storskogen spidset ører og lyttet og undret sig over hvad som nu var tess med menneskene bortover i bygderne.

Da prinsen var blit myndig og storvoksen kar tok folk saa smaat til at snakke sig imellem om han ikke snart skulde føre hjem en prinsesse til dette prinsesseløse landet. Men det gik baade et og to og flere aar uten at prinsen fandt nogen Tornerose ute i den vide verden, der han reiste ved tid og høve. — Du skal sandelig se, sa nogen, at her ingen prinsesse kommer til Nordendania. — Vi er kanske dømt til ingen prinsesse at faa eie, at faa kalde vor, sa andre. — Slik snakket man borte i dalerne og ute på sletterne, inde i fjordene og paa de ytterste nakne holmene om denne prinsesse som hele landet ventet paa, men som det syntes aldrig skulde komme.

— Men saa en dag tok sønnavinden med sig en stor og glædelig nyhet utover hele landet; den var fremom til hver eneste avkrok med den og glemte ikke den mindste hytte. Og det sønnavinden kunne fortælle var intet mindre end at nu skulde der komme en prinsesse til Nordendania, en virkelig prinsesse, og god og vakker var hun, som ingen, nogen hadde drømt om. Den dag danset alt folket av glæde, og overalt stod der unge og gamle, mænd og kvinder som lyttet efter hvad sønnavinden kunde ha mere at fortælle om denne store begivenhet, som hadde fundet sted.

— Naar fiskerne ute paa sjøen fik en rigtig stor fisk paa kroken sin spøkte de og sa, at den skulde være til prinsessens kjøkken. Naar tømmerhuggerne fældte et av skogens kjæmpetrær, var det til prinsessens slot. Bonden som pløiet, arbeideren som sprængte malm ut av berget, sjømanden som fo'r over de store verdenshav i al slags veir og kvinderne som strævet med væv og rok og sæterstel, alle la de ind i arbeidet sin kjærlighet til den nye prinsesse. De vilde alle sammen at hun skulde finde sit nye fædreland som et godt land, der alle gjorde sin pligt i helg og yrke og var glade mennesker med sol over sit sind og over sit arbeide.

Og da vaarens første toner tok til at lyde over by og land blev der brygget og kokt til bryllup i kongsgaarden, for det skulde være et storbryllup efter landets sæder og skik. Og der kom konger og dronninger og prinsesser og prinser fra mange land til bryllupsgildet, som spurtes over den vide verden. Og Nordendanias folk sat atter og lyttet til Sønnavindens beretninger om al stasen og glæden i kongsgaarden, og paany tok man til at danse og fryde sig over at landet endelig hadde faat sin egen prinsesse.

Elvene styrtet sig frem i vaartravle fosser og stup, skogen pyntet sig med det grønneste grønne løv og fuglene sang fra alle lier. Vaaren har bestandig slik hastverk i Nordendanias land. Den er gjerne forsinket og har tusen ting at faa gjort fra sig til sommeren kommer. — Og nu da det nye prinseparret var ventedes paa reise rundt om i landet ifølge med selve høisommeren, maatte alt være pudset og rent, hver rose og blomst paa plads, for nu skulde prinsessen faa se hvilket vakkert land hun var kommet til; og alle vilde de hilse paa hende og by hende velkommen — prinsessen som de hadde ventet paa, Nordendanias første prinsesse.

— ——' Og saa kom sommeren og prinsessen.

Dagposten, lørdag, påskeaften 1929.

DER STORFOLK FERDES

Eventyr av Brandulv.

Kjempetrollet langt av vei vest i ødemarken, Jørte het det, reiste sig overende oppe i den sekkedalen, som det hadde valgt sig til seng, myste litt med øinene og skuttet sig.

— Huff, det var nå aldri fred å få heller! Hvad kunne det nu være for spetakkel igjen?

Jørte tok en stor mosetue og gnikket søvnen av øinene med, og snøt sig så ravn og kråke fløi op og flakset forskremt omkring mellem kollene.

— Nei, nattero var det nesten aldri her i huset.

Jørte kom sig smått om senn på bena. Han var blitt så stivbent og støl i alle lemmene i det siste. Det var vel gikta. Den styggheita kan rumstere fælt i en gammel kropp. Og Jørte tok til å dra på årene nu. Det var gått minst hundre somre siden han sist la sig ned til en liten hvil her i dalsøkket. Småbjørka borte i lia var blitt både voksen og mosegrodd av elde siden sist han snudde på sig og gløttet bort på den.

Å jau, tiden går den.

Der hørte han det igjen, bråket og uroen. Det var som jorden rystet og fjellene stod på skakke. — Jørte reiste sig op i sin fulle høide og stirret vidsynt utover kollene.

Det var nok noe på ferde øst på Sjumilskogen, var det likt til. En sterk lysning og tykke lag av svart røk som veltet frem.

— Ho-ho, du skal gjerne se at det er brand løs hos jomfruen på Skogajord. Og så var vel alle vennene hennes på farten for å hjelpe til med slukkingen. — Så, det var altså dette spetaklet som hadde vekket ham.

Jørte satte sig godt til rette på en fjellknatt. Han vilde tenke, og slikt tok det tid med for et gammelt troll.

Skogajordjomfruen ja, han mintes saktens henne. Fin og krønsk på det hadde hun bestandig vært. Ingen frier var god nok *der* i gården. De hadde fått kurven, gang efter annen, både han selv, Breifjellstrollet, jutulen nord i Hompedalskaret og frenden hans den søkrike Skøtebøgubbe. Ja, ikke engang den snobbete rissen sør i Skårdalsjuvet hadde lykken med sig, enda han møtte op med både skill i håret og halen kveilet fint og galant over armen. — Og så var det da å leve livet til endes som gammelungkar. Å ja, det gikk nå det med, selv om det stundom hadde vært stusslig og skralt stell både med mat og annen flina.

Jørte klødde sig oppe i hårtjafsene og skuttet sig igjen.

— Huff rett for en tilstand! Å bli vekket slik midt i beste middagsluren. Men enkvart skulde det nu være.

Nedefter bratte lien kom det med ett en tufse fykende, lettbent og snøgg som en skremt hare.

— Du må komme og hjelpe til med å slukke varmen! Hele Sjumilskogen står i lys lue, og Skogajordjomfruen kan brenne inne! ildskrek tufsen, idet den strøk forbi. — Fort dig nå gammelstøiten! føide den til.

— Fort dig, hermet Jørte. Ha ha, nu trengs det altså karfolk øst på Skogajord. Høh, det var ikke for tidlig hun kom på det, den fine jomfrua, mumlet han og spyttet bort i svabergene andre siden dalen, så det silret og rant nedefter dem.

Men Jørte vilde nu først tenke litt nøiere over saken. En skal aldri forhaste sig. Tid var det da gudskjelov nok å ta av — for hans vedkommende iallfall. Trøit var han, og det var ikke fritt for at sulten meldte sig også. Han spiste riktignok en hel elgokse og drakk tørr hele Tverrelva nyss før han la sig nedåt nu sist, men det var jo en stund siden, og den digre maven krevde nu ny forsyning av mat.

Nok en tufse svintet forbi.

— Du lyt skynde dig nå, du Jørte! ropte den, ellers blir det ulykke for alvor borte på Sjumilskogen.

Jørte sparket til en berghelle så den føk tvers over dalen og havnet borte i et myrsøkk

skyrtet syv—åtte varm innover ildhavet, men da var også varmen godt kverket — og jomfruens liv berget.

Skogajordsjomfruen bøyet fra nuten rett ned i armene på Jørte og gav ham en smellkyss midt på munnen.

— Den skal du ha for at du reddet livet mitt, sa hun, og så gikk de arm i arm bortover til det store Skogajordberget, der hun bodde og hadde det fint og flott som i selveste kongsgården.

— Og hvad ønsker du dig så nu, min helt og redningsmann? spurte jomfruen.

— Et godt måltid mat og nattero, svarte Jørte og smilte over hele det rynkede ansiktet sitt, mens han klødde sig under haken.

Og det fikk han, både maten og natteroen.

Og sist jeg hørte fra ham sov han fremdeles.

Det er langt mellem øktene i trollenes verden.

HALVARDS FØRSTE LOFOTTUR

For „Lørdagskvelden" av PER BERG

Halvard var rent op i styr av glede. Nu skulde det endelig skje dette som han i mange år hadde gått her og stundet mot: å få bli med som «voksen kar» på den første Lofotreisen. Faren hadde sitt ham løfte herom allerede lenge før jul, og nu var dagen kommet for avreisen. Fembøringen lå fullastet med ferdigstelte fiskeredskaper, store kostkister, digre sengklæsekker og alt det annet som hører med til Lofotfiskernes utrustning. Det var bare å strekke til topps det brede, brunbarkede råseilet og så fare nordefter leia.

Vinter efter vinter hadde han vesle Halvard mot slutten av januar stått i ungskavlen der nede på nesset og sett båtene, enkeltvis eller mange i følge, fare forbi til eventyret på Vestfjorden der oppe under Lofotveggen. Han hadde hørt hundrevis av spennende historier fra Lofotfisket, om kapproing og kappseilaser ut og inn fra fiskefeltet, om livet i rorbua og i værejerens store krambu med optil 5—6 betjenter, men først og sist om de mange ganger når uværet kom fallende som sloppet ut av en sekk, og det blev alvors kamp på liv og død med stormens jetter og halvbrotts troll. Og nu skulde han da endelig engang selv få være med. Han var 15 år alt og sterk som en liten bjørn — syntes han selv da.

Han stod i fjæra nedenfor naustet sammen med faren og det øvrige mannskap, klar til å skyve fra land og begynne den mange mil lange reisen. Moren og de andre som skulde være tilbake der hjemme, stod så lenge en kunde se dem nede i båtstoa og vinket, og smått gikk forklæsnippen op til øinene. — En kan jo aldri vite — Lofothavet har tatt så mange hundrer av staute fiskere i årenes løp. — Fembøringseilet fanget godt av den friske sønnavind, og båten rundet nes og holmer med frisk fart. Det bar strykende i vei, syntes Halvard, som for første gang i sitt liv var ute på en ordentlig seilas med fullbemannet storbåt.

Utpå næste dag hadde de Vestfjorden liggende åpen og blånende bred foran sig. På andre siden av den, der den lange takkete fjellgarden lå som en såvidt synbar kvit kiming over havskorpen, der var Lofoten. Det var lang vei dit enda, og den bar over åpne storhavet. Tungalla tok til å rulle med høie, runde rygger innefter, og fembøringen steg og sank og syntes riktig i sitt ess.

Ut på natten, som de var kommet omtrent midtfjords, sprang vinden om til vest og det begynte å kule på. Cljehyrte menn fikk nu nok å bestille. Vinden øket efter hvert til storm, og sjøen gikk høi og med kvasse, farlige brekninger. Det hårdtpressede seil måtte minskes med klo efter klo, og snart lå råen ikke høiere over båtripen enn at en voksen mann kunde legge hånda på den. Halvard satt i midtrummet og holdt sig fast om masten. Sjøen skyllet inn både til le og luvart, og to mann hadde sin fulle hyre med øsekaret. Det blev seilt hårdt, det gjaldt liv eller død dette, det visste de alle. — Efter et par timers forløp blev Halvard av far sin, høvedsmannen, kalt til ausekaret til bytte med en annen som ikke orket mer.

— Nu får du syne hvad kar du er, sa faren, idet han halte sterkt inn i skautet og lot båten skjære op mot en brottskavl.

Nu og da, når fembøringen ridde hardt på en sjø, gikk Halvard overende i rummet, men han var straks på benene igjen, og bar sjø ut alt det han orket med det store ausekaret. Svetten silte av ham og det verket i ryggen, men det veltet stadig ny skumfrådet sjø inn, og den måtte hurtigst ut igjen. Ikke blev det tid til å tenke, og ikke husket han på å være redd heller, enda han nok skjønte så pass at det var alvorlig fare på ferde. Tre ganger fikk båten så store brekninger over sig at den var i ferd med å synke, og da måtte seilet plattes ned og alle mann til å lense med stamper og kvarttønner og hvad en ellers kunde bruke. Det veltet av faksende brott til alle sider, og hvert øieblikk kunde være det siste.

Endelig utover midnatt nådde de frelst og velberget op under Lofotveggen og fikk vernende land til luvart, og kort tid efter pilte fembøringen inn på fiskeværet Balstads havn, som lå der oplyst av hundrevis av topps- og ankerlanterner. De steg og sank, om og om igjen i sakte rytme med sjødraget der ute fra den oprørte og stormherjede fjord. — Så mange båter og en slik vrimmel av lys hadde Halvard ennu aldri sett på engang. Det lyste som fra et Soria Moria, og utenfor hørtes det tordenlignende drønnet fra havet som kastet sig i hevnsyk villskap mot forlandets klipper og skjær.

— Vi kan takke Gud for at vi er kommet fra det i natt med livet, sa høvedsmannen, han satt sammen med de andre karene akter i båthuset og fikk sig en skvett gloheit svartkaffe til livs.

— Vestfjorden døpte dig ordentlig, du Halvard, første gangen du prøve den, sa halskaren, han Jeremias.

— Det er godt høvedsmannsemne i den glunten, bemerket en tredje, og bet sig en skrå. Det beviste han med engang. Han vil sikkert kunne ta sin tørn med havhestene.

Og Halvard på Nes gjorde såvisst ikke skam på disse forhåpninger. Han blev navnspurt både som fisker og høvedsmann. De eventyrene den lofotlengtende *gutten* borte på Helgeland gikk og drømte om når han så Lofotbåtene fare og komme, de gjorde han som moden *mann* om til virkelighet. — Nordlandet har hatt mange slike gjeve menn, opdratt og herdet i fiskerlivets hårde skole.

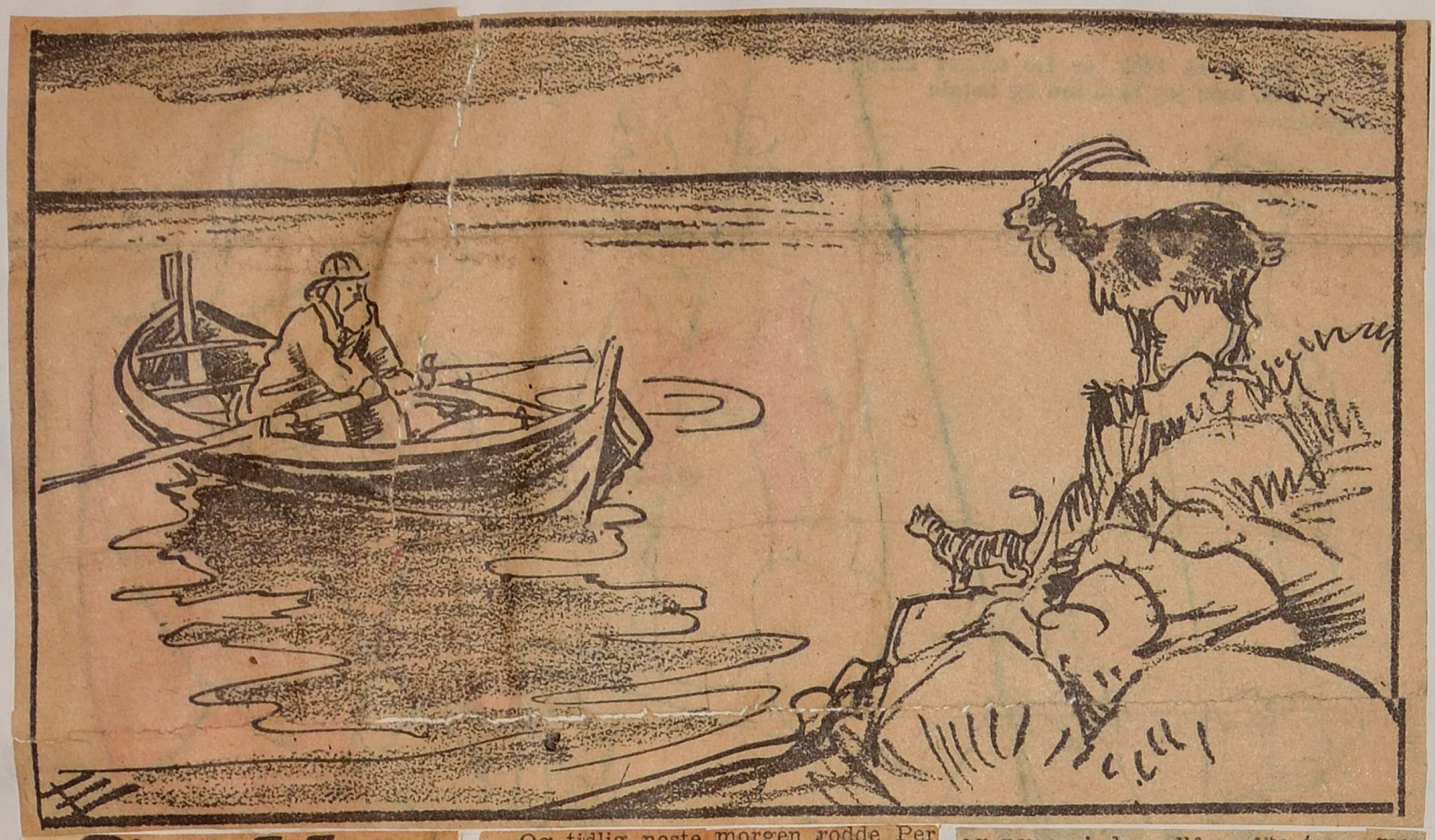

Gull-øya.

Eventyr av Brandulv.

Det hadde alltid vært smått stell i Karivika, og siden kjerringen hans Per Olai gikk hen og døde, blev det nu vont så stualig der ute i havskjærene. Det eneste selskap han hadde var stormåsene som flakset og fløi med ilske skrik over holmene og småseien som lekte sig i sjøskorpen. Ikke for det, han Per Olai var godt vant til ensomheten, men litt for stille blev det nu allikevel siden han blev mo alene med den gamle katten og den grå, raggete geita, som breket og bar sig mer enn den melket. Men det var nu ikke det verste; verre var det med armoa, som hadde vokset ham opover ørene. I det siste året hadde han sultet mer enn han egentlig hadde godt av, og nu vilde han gjøre en slutt på elendigheta.

Han kjente et gammelt sagn om en øi langt ute i havet, hvor alt var av det pure gull, og i mange år hadde han gått og tenkt på en tur til denne gulløia, men det var nu aldri blitt til noe alvor med denne turen. Nu var han dog så luta lei av både Karivika, gammelkatta og den stadig jamrende geit at imo gen den dag vilde han ta færingen og stikke bent til havs, på lykke og fromme. Gikk det galt så fikk det nu bare våge sig, han svalt nu korsom var plent ihjel her hjemme.

Og tidlig neste morgen rodde Per Olai avsted. Alt han åtte igjen av mat i huset sitt hadde han tatt med sig i en bomme, og både katta og geita fulgte ham ut på ytterste ness. Per Olai rodde og rodde, dag og natt satt han og slet med årene, men ikke var det noen gulløi å se til noen kant, så langt synet rakk. Det tegnet riktig til bomtur dette, men endelig den fjerde dags morgen fikk han se noe som skinte som den fagreste solnedgang der langt borte i horisonten. Det måtte vel være gulløia tenkte Per Olai og stormrodde hele dagen. Jo nærmere han kom desto sterkere blev glansen, og til slutt var det som han rodde det reneste gullhav. Det dryppet gull dråper av årene når han løftet den op av sjøen, fuglene som fløi omkring ham var gullforgylte og tangen langs fjæren hadde den samme fine farve. Og ikke før hadde båten hans tatt land før også den og alt det som var i den blev til gull. Og der lå hele øia foran ham så blank og skinnende at det mest gjorde vondt i øinene. Per Olai visste ikke hvad ben han skulde stå på, så glad var han. Nu var det slutt på fattigdommen med alle dens sorger og bekymringer. Alt han tok i var det reneste gull.

Da han hadde gått og sett sig om i all denne herlighet en stund, kjente han sig godt sulten, og nu skulde det riktig smake å få sig en bit mat. Per Olai ned til båten for å hente bommen sin. Den var imidlertid blitt så tung at ham nesten ikke orket bære den, og da han åpnet den var både havrelefsa og ostebiten blitt til gull. Per Olai gjorde store øine. Gleden over all rikdommen begynte å få en liten bismak av redsel over at han kanskje allikevel måtte sulte ihjel. Han lette hele øia rundt efter noe til å spise, men gull og bare gull var det han fant. Neste dag satte han sig til å fiske på en berghammer, men også fiskene han fikk var av gull. Der hang fine epler og pærer i de gullforgylte trær, men gull var det altsammen, og kveld efter kveld måtte han legge sig på et leie av gullmose, sulten som en skrubb. Til slutt blev han ganske gal av redsel over å skulle sulte ihjel, og fortest han kunde fikk han skjøvet båten sin fra land og begynte å ro hjemover til Karivika. Gullbåten hans lå tungt i vannet og gullårene vant han nesten ikke å arbeide med. Per Olai streve alt han orket for å komme sig bo fra alt dette fryktelige gullet. Han hadde fått slik redsel for det, at han rodde mer enn kreftene kunde tåle for å bli kvitt synet av det. Og efter hvert som han fjernet sig fra Gulløia svant gullet og tyngden av både båten og årene. Maten i bomma blev spisendes og fisken han fikk på kroke var den fineste kolje. Han var kommet utenfor gullets forbannelse, skjønte han, og glad rodde han videre hjem til Karivika.

Der stod den grå, raggete geita og brekte oppe ved fjøsgammen, og gammelkatta gav sig straks til å male omkring beina hans. Å så deilig det likevel var her i Karivika, selv om han aldri så noe som kunde lignes med gull engang. Og Per Olai levde alle sine dager siden glad over at han fikk reddet sig bort fra det tunge, uhyggelige gullet, som bare hadde bragt ham angst og fortvilelse.

Og hvor han traff folk advarte han dem mot å komme Gulløia for nær.

Brandulv.

Mannen som gikk til verdensende

Av BRANDULV.

Sefanias på Vassjordenden var nok litt av en underlig skrue. Han hadde sine egne meninger om alt, og ikke kunde noen i denne verden få ham til å ombestemme sig i sin tro. Nei, han var like sta som han var sjølvgod og fattig.

Det var nu dette med jorden, som endog småungene gikk og fortalte, at den var rund. Hørt slikt tull — jorden rund som knoppen på en havegjerdestolpe, å nei, han bet nu ikke på alt det, folk fôr med heller. Og så skulde den dessuten danse runde med en svimlende fart. Jo, han måtte rett si det var godt funnet på, men de skulde bare ikke innbilde sig at h a n gikk på den limpinnen.

— Hvordan kunde mennesker og dyr og alltingen holde sig fast på en kule som tullet rundt som rasende — for ikke å snakke om sjøen? Den måtte jo falle midt i ansiktet både på månen og stjernene. — Og solen den stod stille, rørte sig ikke av flekken ,sa de. Ha, ha! han måtte rett storle. Kunde man kanskje ikke med sine egne øine se at det var solen som vandret og gikk der borte på himlen, strøk bak om fjellene i vest om kvelden og kom frem i øst om morgenen. Men verst av alt var det nu næsten at det blev påstått her ikke fandtes en verdens ende engang. Det hadde han hørt selve presten stå å si i mange folks påhør, og slikt var jo den åpenbare vranglære. — Jorden var flat og den hadde sin ende, det hadde han hørt av sin egen kjødelige far og mor, og av flere andre gamle folk forresten, som forlengst var gått med heder i sin grav.

Naboene og mest ungdommen, drev stadig ablegøier med Sefanias for hans gammeldagse gale meninger om jorden, solen, verdens ende og det hele, og så lenge ertet de og gjorde ham fortred om dette, at han en dag harm og argsinnet slo i bordet og sa at han skulde vise dem at han kunde gå på sine egne ben til verdens ende, og da måtte de vel kunne gi sig over med tullet sitt.

En tidlig morgen, just som solen rant over skogåsene i øst ruslet Sefanias avsted fra den vesle stuen sin nord på Vassjordenden for å gå til verdens ende. I kløv over skuldren bar han på ryggen et stort knippe furupinner og fremme på brystet en diger neverkont med mat for turen. Furupinnene skulde han med passe mellemrum stikke i jorden, for at han kunde være sikker på å finne veien heimatt igjen. Den første stakk han ned i mosemyren like bortenfor huset sitt, og så bar det avgårde. — Nu skulde rett snart både naboene og presten med, få tie om sin runde jordklode, at det ikke eksisterte noen verdens ende og slikt annet prat de fôr med.

Sefanias han gikk og gikk og stakk sine pinner i jorden. Når knippet på ryggen var tomt, laget han sig et nytt. Han var ikke ment å bosette sig på verdens ende, han vilde heimatt til Vassjordenden med sine beviser, og det var best å ha det på greit stell med tilbakeveien, at han ikke gikk sig vill.

Da han hadde vandreet både vel og lenge og brukt op minst et halvt hundre knipper furupinner, mente han verdens ende ikke kunde være så fælt langt borte, så det var nok best å vise litt forsiktighet, at han ikke gikk sig utfor og ramlet i avgrunnen. En dag traff han en gammel kjerring som krokrygget og trett av å gå kom vandrende mot ham.

— Hvor kommer du fra og hvor akter du dig hen? spurte Sefanias.

— Jeg kommer fra det land, hvor solen går ned, og er ute for å finne verdens ende, svarte kjerringen, og så ruslet hun straks videre.

Galne kjerring, tenkte Sefanias. Her går hun mot øst, samme vei jeg er kommet, for å lete efter verdens ende, og han hadde da aldri hørt annet enn at en måtte gå vestover for å nå frem dit. — Og så gikk og gikk han, i dager og år. Skjegget blev hvitt og håret falt av hans hode, ryggen blev kroket og kreftene tok av, så han både titt og ofte måtte sette sig ned for å hvile. Men verdens ende hadde han ikke funet. Det var da jamen stygglang vei frem til den.

Langt om lenge nådde han endelig en dag frem til en bygd hvor han syntes han kunde kjende sig igjen, enda så skrall han var blitt på synet i det siste. Smått gikk han, men rett som det var måtte han stoppe og undre sig. Visst var det sin egen hjembygd han var kommet til — og der lå jo Vassjordenden med den skjevblåste vesle stuen ,som hadde stått her og blitt så vanflidd og skrøpelig under hans lange vandring. Og der borte i mosemyren stod sannelig ennu den første furupinnen han satte ned. Den var mest oprådnet.

Nei, dette var vanskelig å skjønne. Han hadde hele tiden gått mot vest, det var brennsikkert, og så var han allikevel kommet hjem til sig selv igjen. Dette måtte Sefanias sette sig ned og tenke riktig grundig på.

Den første som kom forbi var en noe eldre mann, som var pure ungguttен dengang Sefanias trasket avsted på sin lange vandring.

— Nå, hvordan gikk det på turen, du fant vel verdens ende? spurte mannen.

— Jaha, det gjorde jeg da, svarte Sefanias. Den ligger akkurat her på Vassjordenden, men jeg måtte gå jorden rundt for å finne det ut.

Vidunderfela

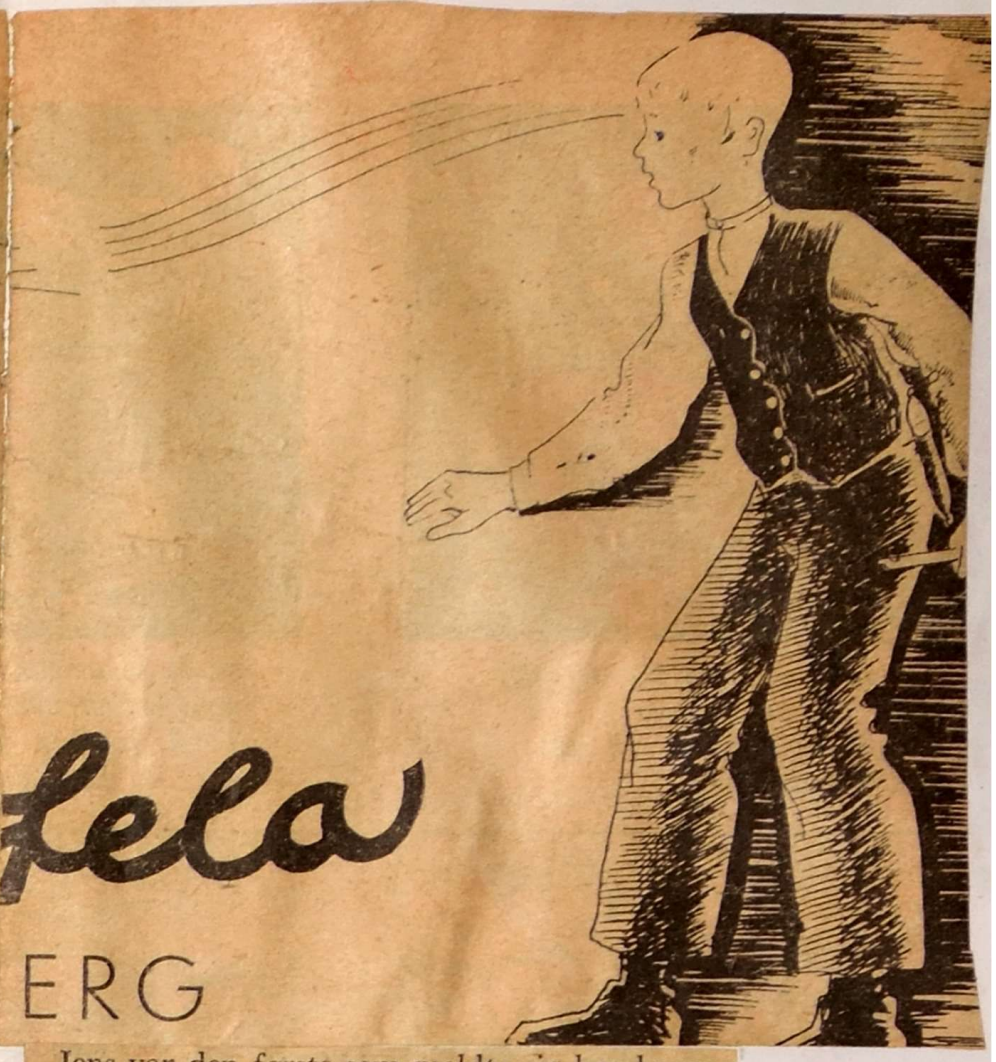

Eventyr av PER BERG

Det var engang en konge som var så glad i musikk. Det had de lykkes ham å skaffe en fic lin som det ikke fantes maken til i hele verden, for bare man slo på den med buen, så spilte den av seg selv den ny deligste musikk. Kongen var så glad i denne fela at han hver eneste natt hadde den li ggende under hodeputen i seng en sin, for han visste nok at det var mange som var ute et- ter det merkelige instrument- et i kongsgården. Men tross all forsiktighet, en morgen kongen våknet var fiolinen bo rte,

alt det man lette, både høit og lavt, var den ikke til å finne.

Kongen blev så nedfor av sorg at han gikk til sengs, og der blev han liggende og sørge over sin tapte skatt. Fela *måtte* han ha tilbake, ellers orket han ikke å leve, og så var det ingen annen råd, han lovte bort eneste datter sin og halv- parten av riket til den som kunde skaffe ham vidunderfela tilbake.

Nu blev det liv i landet. Alle vilde p[illegible]e lykken, både rike og fattige, både grever og baroner, men alle sammen kom de tilbake med uforrettet sak, og til slutt blev kongen sint over alle disse mislykkede forsøk at he[illegible] falte hovmesteren sin å klippe det ene øret av dem som meldte sig for å finne fiolinen og ikke var i stand til det. Det gikk både år og dag, og det var snart ikke den voksne kar i landet som hadde begge ørene sine i behold, og i nabostatene la man derfor økenavn på landet og kalte det «Enøre- landet».

Borte i en avkrok av landet var det tre gutter som lenge hadde gått og tenkt på kongens for- svunne fele, prinsessen i gullsko og alt det gilde de kunde skaffe sig om de bare kunde råke til å skaffe kongen hans tapte klenodium. En dag la de to eldste av guttene, Jens og Lars, i vei. De fikk nu bare våge sig, om de så skulde miste begge ørene. Hvo intet våger han intet vinner, sa de og trasket avgårde.

Jens var den første som meldte sig hos kongen og sa at nu vilde han forsøke å finne fela til hans majestet. Kongen satt både mager og blek i sengen og bad ham gretten bare skynde sig avsted.

Langt om lenge kom han til en myr, og ute i myren stod en eldgammel mann med en tung vedbør på ryggen. Han stod fast i gjørmen og kunde ikke komme sig av tverre flekken, alt det han strevet.

— Du har da også en jobb! ropte Jens til ham og satte op en skrallende latter.

— Stå ikke der og glis, men kom og hjelp en gammel krok, bad mannen.

— Jeg har ikke tid til slikt, svarte Jens og løp sin vei.

Året efter kom han endelig tilbake både fillet og trett, men noen fele hadde han ikke funnet. Han skrek ilt da hovmesteren klippet det ene øret av ham, og så blev han jaget bort.

Ikkeverat på samme måte gikk det med Lars. Han kom til myren der mannen stod og strevde til op over knærne i gjørmen og ikke kunde kom- me sig løs. Den gamle kroken bad også ham om hjelp, men Lars svarte at han fikk se til å hjelpe sig selv, han kunde ikke hefte sig med slikt, nu han var ute i kongens ærend, og så løp han videre. Men noen vidunderfele fant nok ikke Lars heller, og så måtte også han gi fra sig et av ørene sine.

Vesle Petter syntes det var rart dette at ingen kunde finne fiolinen til kongen som holdt på å forgå av sorg og gremmelse. Ett øre er nu bare ett øre, tenkte Petter og ruslet avsted til kongs- gården. Kongen var blitt så gretten og lei av det hele at han ikke vilde se flere feleletere hos sig, men Petter fikk da til slutt slippe inn, han også. Liten og tufsete var han, og da kongen så ham, hånlo han bare og sa at skulde en slik kar også ut å lete, så fikk da Vårherre fremmedfolk.

— Å, si nå ikke det, herre konge. En skal ikke skue hunden på hårene og fanten på fillene, sa Petter. — Jeg kan vel få prøve mig, jeg også!

— Ja, bare dra ivei da! snerret kongen.

Tredje dagen kom han til myra der kallen med vedbora på ryggen stod og stampet i gjørmen.

— Hvad er det du strever med, gamlefar?

— Å, for nær et hundre år siden, da jeg skulde hente hjem vinterveden til kjerringen min, gikk jeg mig fast i denne blautmyra, og her blir jeg nok stående resten av min levetid!

— En skal aldri tro det verste, sa gutten. — Løs fra myren skal du nok komme! Og så løp han inn i skogen hvor han fant kvist og trefang som han la ut i myra slik at gamlingen kunde berge sig op på det tørre.

— Du er den eneste som har vist mig neste-kjærlighet, og nu får du orde om hvad du skal ha for umaken.

— Hjelp skal en nu ikke ha annet enn takk for, svarte gutten, — men dersom du kunde være mig behjelpelig med å finne kongens vidunderfele, så sier jeg ikke nei takk til den håndsrekningen.

— Det kan det kanskje bli en råd med, gutten min. Den har trollene i Gråberget røvet til sig, og jeg håper du har lykken med, så kongen kan få instrumentet sitt tilbake. Og her har du en sølvpipe som har den egenskapen at når du blåser i den røde enden av den, så åpner alt sig for dig, og når du blåser i den blå enden, så kan du løpe fortere enn den raskeste hjort. Og Gråberget det er det du ser der borte i blånen!

— Takk for det! sa gutten og labbet fornøid.

Nu gikk det jo som det var smurt. Han blåste i den blå enden av pipen og straks føk han som en vind bortover både stokk og stein, og akkurat som solen sank nådde han Gråberget. En stor forgylt port førte inn til trollenes hule, men den var stengt med syv lås. Pytt, tenkte Peter. Han blåste bare i den røde enden av pipen sin og så stod porten åpen for ham.

Efter å ha vandret gjennem lange og mørke ganger kom han inn i en stor kobberrød sal, og midt på den ene salsveggen hang vidunderfela og spilte så det var en fryd å høre på.

— Ho, tenkte Petter, — dette går jo som fot i hose, tok felen under armen, blåste i den blå enden av pipen og formelig danset bortover mot kongsgården med kongens dyrebare skatt.

Han var imidlertid ikke kommet lang veien før han hørte bulder og bråk bak sig, og hvem andre kunde det være enn trollene fra Gråberget. Enda han blåste noen ekstra ganger i fløiten, så halte trollene sterkt inn på ham. Det spøkte sty[illegible] både for ham og fela, men hver gang det stod e[illegible] fjell i veien, blåste Petter i den røde enden a[illegible] pipen, og så kunde han løpe tvers igjennem, men trollene måtte ta en stor omvei forbi.

Endelig i grålysningen så han kongsgården der langt fremme på sletten; men da var også trollene like i hælene på ham.

— Nu har jeg dig, din rakkerunge! ropte fremste trollet og vilde gripe efter gutten med fela, men i det samme kom solen og så kan dere vite, var det ute med trollene!

At det blev fest og glede i kongsgården da Petter kom ruslende inn på tunet med vidunderfela under armen, det skjønner dere nok alle sammen. Og kongen var ikke den som gikk fra løftet sitt. Petter fikk både prinsessen og halvparten av riket, og da gamlekongen døde blev han hans efterfølger på tronen i «Enørelandet».

Alt sammen fordi han hadde vært god og hjelpsom, og vist at han hadde hjertet på rette sted.

MARIT OG MUSEN PÅ STUSSERØD

EVENTYR AV PER BERG

TEGNINGER

AV

FR. HANSEN

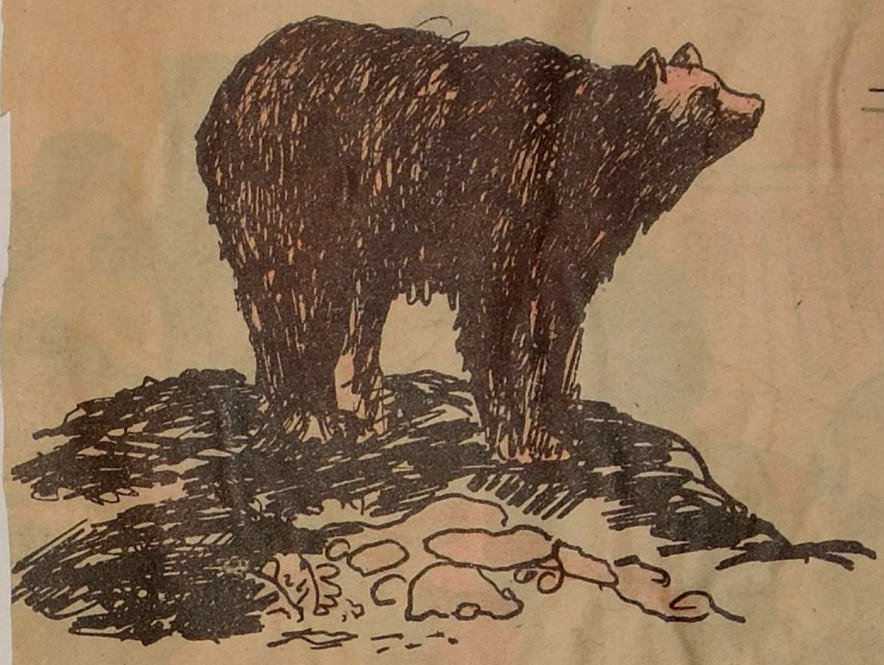

Under kjøkkengulvet hos den fattige enken på Stusserød bodde der en mus. Den hadde hatt sitt tilhold der i mange år, og kunde ikke tenke sig å flytte. Noen overflod av mat hadde det riktignok aldri vært der i huset, men gamle Marit var snild og omgjengelig, ikke holdt hun katter og ikke tok hun det så blånøie med litt naskeri fra kjøkkenbenken en gang imellem. Det var rent så trygt og bra å bo i den gamle hytten på Stusserød, selv om det ofte var smalhans i spiskammerset både for Marit og musen.

En dag musen kom listende frem fra sitt lille hull bak dørkarmen for å se sig om efter litt middagsmat, så den Marit sitte på krakken borte ved gruen og gråte. «Herregud, nå må du hjelpe mig med litt mat,» sukket hun, «ellers sulter jeg ihjel.» Og så gråt hun enda mer og var så rent ulykkelig.

Hm, tenkte musen, er det slik fatt her i huset, så er det vel lite og ingenting å finne til mig også. — Den løp langs veggen, smøg sig bak ved-

kassen og smatt inn i hullet, som den hadde gnaget sig til spiskammerset. Jamen så det riktig fattigslig ut her. En gammel muggen osteskorpe, som det nesten ikke bet tenner på, var alt den kunde snuse op av spisendes, men den fikk greie sig i mangel av noe bedre.

Marits rokk var det blitt mindre og mindre bruk for i det siste. Musen hadde hørt det kom sig av at folk nå for tia fikk mest av slikt arbeide utført på noe de kalte spinnerier. Og når rokken hennes Marit stod, blev det lite og intet å kjøpe mat for, og så måtte den snilde gamle konen både sulte og fryse.

Musen satt på den hyggelige, lille hybelen sin under kjøkkengulvet, og tenkte så det rent gikk rundt i den lille skolten hennes. Den kunde jo alltid flytte til en annen gård, f. eks. ned til bonden på Breivoll, hvor det fantes nok av både pølser og flesk og andre delikatesser. Men den var blitt så glad i Stusserød og visste sig trygg for katteklo heroppe, og dessuten hadde den lært at man ikke skal forlate sine venner i nøden. — Den fikk heller se til å hjelpe så godt den kunde.

Neste morgen i grålysningen drog musen avsted ut i marken. Den gikk op under storuren til bjørnen, som var kåret til dyrenes konge samme året og bad om den ikke vilde være så innerlig snild å kalle sine undersåtter sammen til ting for å rådslå om hvad der kunde gjøres for den fattige konen på Stusserød, som holdt på å sulte ihjel. Bamsen som var vranten og sur efter middagsluren, vilde først ikke gjøre noe for saken, men musen brukte talegavene sine så godt at den til slutt gikk med på å hjelpe. Så gikk Bamse Brakar op på en stor stein og gav sig til å brøle av alle krefter. Dyrene kom løpende til fra alle kanter, og snart kunde det store ting settes, hvor musen la Marits sak frem og fortalte om hvor snild og god hun var mot den og mot alle andre dyr som til var. Engang hadde Marit sluppet en rev løs fra en saks. Et lam som holdt på å bli tatt av ørnen fortalte om *sin* vidunderlige redning ved Marits hjelp, og en hare, som i mørket hadde løpet bent i brønnen på Stusserød, hadde alene Marit å takke for sitt liv. — Ja ja, brummet bjørnen og var kongelig morsk og myndig, dette kan være nok. Vi har plikt å hjelpe her, og jeg håper hver især av dere gjør sitt beste for å skaffe nøden ut av stuen på Stusserød.

Dagen efter var det kommet både mat og brensel til huset oppe i Enerbakken. Alle dyr, både små og store, hadde om natten vært på ferde og skaffet til veie, hver efter sin evne, det som Marit behøvde. Røskatten hadde til og med tenkt på slik luksus som egg — hvor den lurifasen nu hadde hentet dem fra. Det blev stor velstand og glede på Stusserød, og den gamle Marit manglet siden aldri det hun trengte for å opholde livet — selv om rokken stod og det var smått med fortjenesten. Og musen hadde også sitt på det tørre. Den var hver dag flere småærend bortom kjøkkenskapet, og kom aldri tomhendt tilbake. — Og når Marit i sin aftenbønn takket Gud for dagen og velsignelsen i alle måter, satt musen foran døren til sitt lille hull ved dørkarmen og pusset snuten og var så takksom og glad den også. Alle kan vi gjøre litt godt og spre glede omkring oss, bare vi virkelig vil, tenkte den og smatt ned i hullet sitt.

Nils's lykkereise.

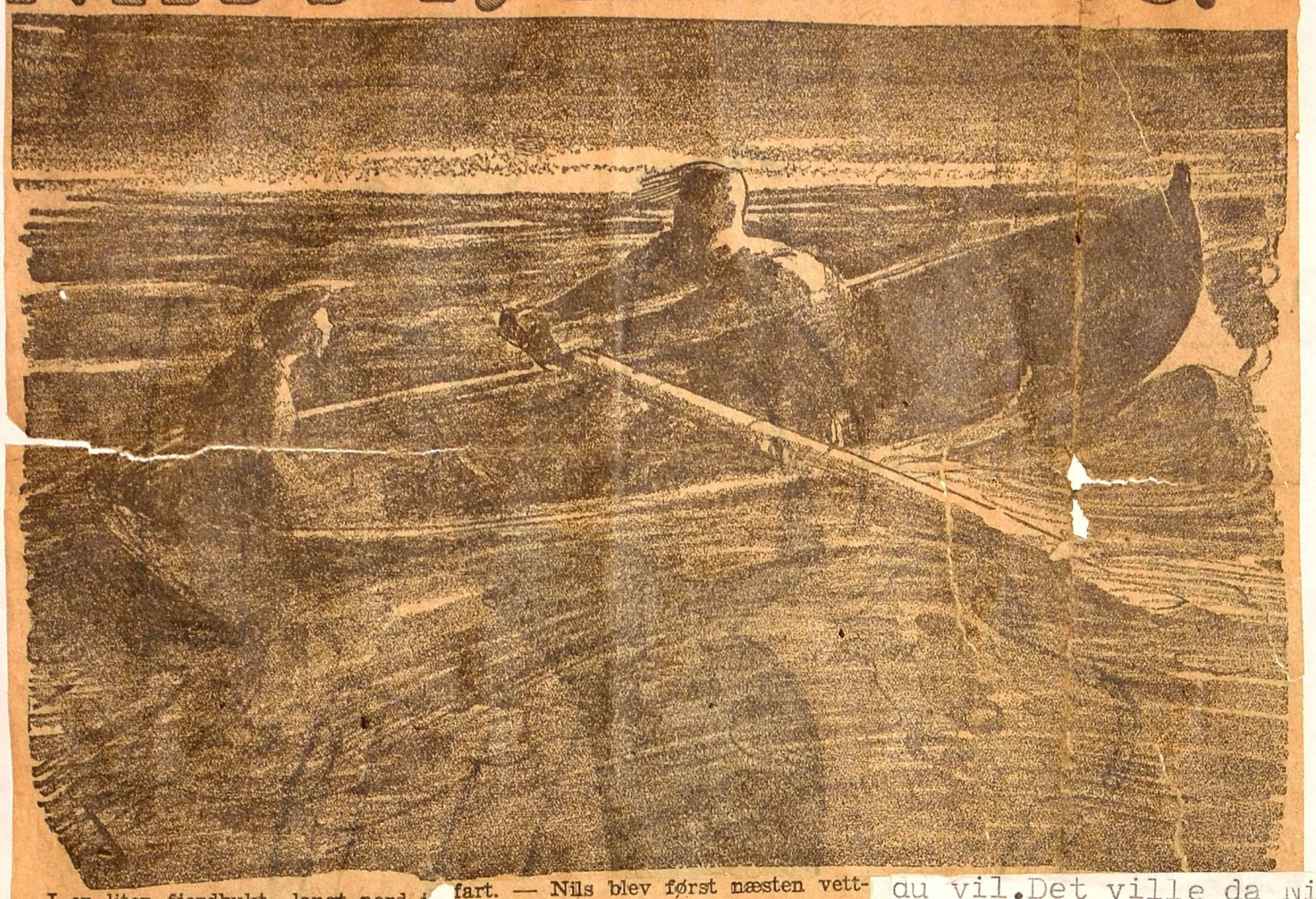

I en liten fjordbukt langt nord i landet bodde der for mange herrens år siden en fisker med sine to sønner, Ola og Nils. Nils var den yngste og bare 13 år. Han kunde aldri glemme mor sin, som var død noen år i forveien før det hendte hvorom her skal fortelles. Stadig gikk Nils der for sig selv og sytte og gråt over mor sin, som bestandig hadde vært så god og snild imot ham. Faren og eldste broren bar sig ikke så pent åt mot Nils, som de burde. De hundset og jaget ham så snart de bare så sig anledning til det, og stakkars lille Nils han gråt da bare enda mer og ønsket sig død og dit mor hans nu var — og sikkert gikk og ventet på ham.

En natt efter at faren og Ola hadde vært riktig slem mot ham, fattet Nils den beslutning, at nu skulde det være jamt slutt med dette hundelivet hjemme i Bukta. Da de andre i huset hadde lagt sig og var sovnet godt inn, løste han småfæringen, rodde fra land og bent til havs. Han husket et eventyr moren engang hadde fortalt ham om gutten som lot sig drive med strømmen og kom til regnbuen, og der stod det fullt av engler som hjalp ham op av båten, og sammen med dem gikk han efter den farverike regnbuevei like inn i himlen, der alle hans kjære, mor og søsken, møtte ham med sang og harpespill.

Da Nils hadde rodd et godt stykke ut fra land, kastet han årene fra sig og la sig ned i bunnen av båten for å drive dit skjebnen vilde bestemme. — Langt om lenge sovnet han. Men ret som det var våknet han ved at det var slik rumstering i båten, og der satt det en stor kjempe og rodde alt det han orket med et par svære jernårer. Hele natten drev kjempen på med årene så det fosset for båtstevnen, og bent til havs i vest bar det med mange mils fart. — Nils blev først næsten vettskremt, men da han så at mannen syntes så godlynt og blid, dristet han sig til å spørre hvad dette skulde bety, og hvor det bar hen. Men mannen han var nok både døv og stum, for han bare rodde og rodde, som han skulde ha stor betaling for det. Da solen rant over havrannen i øst, hivde han årene over skuldren og hoppet overbord så det både boblet og brøt efter.

Slik gikk det tre netter i trekk. Men den fjerde dags morgen, just som den svære, mystiske rorskaren jumpet overbord med jernårene sine på nakken, så Nils et land like forut, og så lenge bakset han med øsekaret, at han endelig nådde op til fjæren. Han trakk båten op og gikk efter en vei som førte gjennem en skog. Ikke lenge efter stod han med ett foran et stort, gildt slott med forgylte kupler og spir. Det var kanskje selve himmelen dette, tenkte Nils, for noe så gromt og vakkert hadde han aldri drømt om å få se for sine øine. Best som han gikk rundt slottet, for å bese det fra alle kanter, hørte han noen som ynket sig inne mellem trærne. Nils bort til. Der stod det en gammel kjerring nedsunket i jorden til ovenfor knærne.

— Å, er du et kristent menneske så hjelp mig, bad hun og rugget og rugget.

— Ja kristen trodde da Nils han skulde være.

— Kjære bånet mitt, det er mann min som tre netter har vært ute i båten din og rodd dig hit, og nu må du løse mig fra trolldommen her. I tyve år har jeg stått her på dette vis, uten å kunne røre mig av flekken, og mannen min han er fordømt til hver dag å leve som en selhund i havet, bare om natten får han et menneskes skikkelse igjen, og nu har han ført dig hit for at du kan prøve å hjelpe oss — om du vil. Det ville da Nils mer enn gjerne.

— I et vårelse i slottet holdes datter vår fornekset av et fält troll. Vi var de kongelige i dette land, og levde lykkelig og glade med alle våre undersåtter. Men borte i det blånende fjellet bodde der et stygt troll, som hvert femte år krevde en av landets vakreste jenter, for å holde fred og la være å overfalle oss, og alltid fikk det sin tributt rett og redelig. Men så for et snes år siden hadde trollet i Blåfjellet kastet sine øine på vårt eneste barn, den lille prinsesse, og vi kunde jo ikke bære over våre hjerter å skille oss av med henne på en slik måte, til det fele trollet. Da tiden var omme og det ingen prinsesse fikk, kom det labbende en mørk natt og kastet sin trolldom over oss alle — land og folk og slott. Prinsessen ser jeg bare en kort stund hver Sankt Hans natt i et av slottets vinduer, og mann min, kongen, er menneske bare hver natt, og da går trollet bestandig her og passer på så han ingenting kan gjøre for hverken sig selv eller oss.

Så ledte kjerringen, som altså i virkeligheten var en dronning, frem en sølvnøkkel av kjolelommen og leverte Nils.

— Nu skal du låse dig inn den lille eketresdøren på det hvite huset til høire der borte, bak slottsporten, så

kommer du inn i en gang, og den følger du til du kommer til en stor kobberdør, den låser du op med samme nøklen, og da er du i slottet. I det annet værelse du kommer til finner du et blått skap på veggen. Ut av det skapet tar du så det sverdet som står der, smører det med salven fra den krukken som står under skapet, og så setter du dig til å vente til det blir natt. Da vil trollet komme, men ikke vær redd. I en kristen manns hånd vil det sverdet alltid seire, og kan du drepe trollet, så er trolldommen brutt, og du har gjort en stor og god gjerning, som du skal bli rikelig belønnet for. Men bare ikke spar på salven, gutten min, bruk alt som finnes av den i krukken, for det er den som skal gjøre utslaget.

Ja, Nils han gjorde akkurat som han var bedt om, og så satte han sig ned i en fin skinnbetrukket stol i den store sal og ventet på trollet.

Da solen vel og vakkert var gått ned bak fjellene i vest, hørte han bråk og allarm utenfor, og like efter kom et uhyre av et heslig troll stormende inn i salen og vilde fare løs på det lille menneskekrypet der borte i kroken. Men Nils var ikke redd, han. Han spratt op som en annen ridder og hugg til alt han orket. Og huff og hei, der trillet det store, stygge, hårete trollhodet bortover gulvet, så det drønnet i salen. Før gutten rett fikk sanset sig ordentlig, hadde trollet fått det under armen og løp avsted, som om det hadde selveste lynilden i baken på sig. Med ynk og rop labbet det hjem til sin hule i Blåfjellet.

Nils ut, han også. Men i porten møtte han den fineste dronning nogen kunde ønske å se. Og ned en bred

teppebelagt trappe kom en ung, nydelig prinsesse løpende og falt om halsen på sin mor, dronningen. De var ennu ikke ferdig med den lange, lykkelige omfavnelse, før en stor, stolt mann med krone på hodet og en fin skinnkappe over skuldrene kom gående over slottsplassen og i stor lykke sluttet sin hustru og datter i sin favn.

Da gjensynets første store glede var over, kom turen til Nils. — Kongen og dronningen kom med den fagre prinsessen mellem sig bort til ham, idet kongen sa: — Nu er prinsesse Irmelin din, og konge er du fra den dag jeg selv ikke lenger orker bære kronen på mitt hode.

Og den unge prins Nils levde mange og lange lykkelige år sammen med sin vakre, gode prinsesse, og siden blev de konge og dronning og styrte landet der borte bak vestenvinden til stor velstand og gode kår, — og er de ikke døde, så lever de nok ennu.

Brandulv.

Trollet ved Hinnsteinen.

Jeg lovte å fortelle dere om trollet ved Hinnsteinen og her har dere nig nå med historien.

For mange, mange år siden bodde det et stort og stygt og ondskapsfullt troll oppe ved Hinnsteinen, det fjellet dere vet her sør i Sandtorgbygda. Så var det en dag i tyttebærtiden at en bror og hans lille søster, Jens og Bernharda het de, fikk lov av mor sin til å gå op i marka for å plukke bær. Men så hadde de nok tullet sig litt for langt avsted i sin iver for å sanke de små spannene sine helt fulle. Plutselig hørte de det braket borte bak en homp, og før de fikk tenkt sig om stod det store trollet, Hinnkallen het det, foran dem og snøste og brumlet og stirret på dem med onde øine.

Ha, ha, lo han, så det lå rynker som små plogfurer opefter hele det hårete ansiktet hans. Nu tar jeg dere med hjem til hulen min.

Jens og Bernharda bad så tynt for sig, at de måtte få slippe hjem til mor og far, men trollet flirte bare enda mer.

Du skal få alle bærene våre, sa Jens, hvis vi får lov til å å gå hjem.

Men trollet mente på på at bær kunde det få så mye det ønsket sig av sine egne unger, og så tok det både Jens og Bernharda i nakken og bar dem hjem til hulen sin.

Jens gav sig dog ikke, han tigget og bad og lovte at de aldri mere skulde komme op i nærheten av Hinnsteinen, og til slutt lovte da Hinnkallen å slippe dem fri, hvis Jens kunde løpe omkapp med ham. Den som greide å løpe hurtigst mellem Hinnsteinen og Kilbotn skulde kunne velge hvad han ville. Jens skjønte nok at han ikke kunne hamle op i løp med dette store, langbente trollet, men i sin fortvilelse slog han allikevel til. Det var nu et forsøk verd.

Så kastet trollet barna ned i hulen.

Ved solopgang næste morgen kom trollet buldrende ned i kjelleren, tok Jens med sig op. og så startet løpet. En, to, tre, ropte trollet og bykste avgårde, det var så jord og småstein føk om beina på det og det slog gnister under de svære heljerna. Men Jens gjorde det ikke dårligere. Skoene for avsted med ham svintere enn fort. Han formelig spratt fra den ene haugen til den andre og før han viste ordet av det var han i Kilbotn. Der gjorde han helt om, og på tilbakeveien traff han Hinnkallen ved Kila, da var han mest sprengt. Nu gjorde også trollet helt om, men Jens satte ennu mere fart på springskoene sine, og da han var ovenfor Breivik hørte han et fryktelig brak langt bak sig. Det var trollet som sprengtes i småbiter av overanstrengelse.

Jens løste nissen fra jernringen i veggen, takket den for lånet av skoene, tok en stor pose gull med sig i den ene hånda og søstra si i den andre og ruslet så i fred og ro hjem til Medkila, hvor det blev stor glede i hele naboskapet over at de nu var blitt kvitt det stygge trollet.

mørke kjelleren sin, for de skulde ikke starte løpet før næste morgen. Der satt da Jens og Bernharda og gråt sine modige tårer. — Men pluselig hørte de noe som sutret og pistet borte fra en krok i kjelleren. Jens kravlet på alle fire bort til, og da øinene hans nu var blitt vant til mørket kunde han skimte en liten nisse som satt bunnet til en jernring i kjellerveggen. Nissen fortalte at den for flere dager siden var blitt tatt til fange av Hinnkallen, og slapp vel aldri i livet mere ut herfra. Jens fortalte nu nissen om det kappløpet han skulde ha med trollet. Da lyste det op i det godmodige nissefjeset. Det løpet skal du komme til å greie fint, sa nissen. Du skal få låne springskoene mine, så lover jeg for at du skal bli førstemann, og det med glans.

De underjordiske i Kollvika.

Et sagn fra Nordland.

Denne historien hørte jeg av moster Annette, og den skal være sann, slik den er fortalt og skrevet.

Det var langt nordpå frem mot høsten for omkring hundre år siden. På en rydningsplass som hette Kollvika hadde folkene nettop flyttet inn i det lille nye huset, og mannen, han Thomas Hemmingsen, og begge sønnene, Knut 17 år og Sedenius 15 år, var hver dag i hårdt arbeid med å få gjort fjøsgammen ferdig. Det var jo ikke rare greier til fjøs de foreløbig la ivei med, for buskapen i Kollvika var enda næsten ikke noget å snakke om: et par gjeiter, en kalv og fire utgangersauer. Derfor fikk det nu til en begynnelse klare sig med denne jordgammen til fjøs og uthus.

Omkring Mikkelsmesse kunde endelig kalven og gjeitene flyttes inn på båsene sine. Den første morgen dun Bolette, konen i Kollvika, kom inn i nyfjøset, blev hun ikke lite skremt over å finne gjeitene løse og kalven hengende halvdøu over bolken. Hun hadde selv vært den siste i fjøset om kvelden, og var viss om at det var jorden både med klaver og bånd, men her gikk gjeitene og spankulerte midt på gulvet, og kalven stakkar hadde ikke stort av livet i behold.

Det blev spekulasjon i det vide og brede hele dagen inne i stuen over hvordan slikt kunde hende, og han Thomas, som ikke vilde vite noget av det overnaturlige, skyldte på at klavene måtte være for rommeslige.

Næste morgen var det akkurat likedan fatt i fjøset, og tredje og fjerde morgen på samme vis. Det hjalp ikke at Thomas hadde ordnet med klavene og gjort dem i trangeste laget, og heller ikke at han fikk satt et forsvarlig hengelås for ytterdøren. Her måtte det nok allikevel være trollskap med i spillet, og Thomas, som ikke hadde huset betenkeligheter med å flytte hit ut i ensomheten, en drøi halvmil fra nærmeste nabo, vilde ikke finne sig i noget fark og fanteskap, enten det nu var synlige eller usynlige makter som gjorde hans fjøs til en røverkule. Han skulde nok vite å sette sig i respekt hos hvem det så enn var som drev ap med nybyggerfolket i Kollvika.

Syvende natten la Thomas sig i fjøsgammens forgang. Ventetiden blev lang, både for de i stuen, som ikke fikk blund på sine øine under en slik spenning, som for ham som lå på en krøbel brisk med høi i fjøsforgangen. — Endelig en stund utover midnatt hørtes der fottrin utenfor, døren sprang op som om den hadde fått et kraftig spark av en Goliat-støvel, og inn stiger en gammel kjerring, så krokrygget at hun mest minnet om en grytehank. Hun snuste og gryntet og sparket til alt som lå i veien. Døren inn til fjøset sprang op like hårdt og uforståelig som ytterdøren, og kort efter hørtes raslen med klaver og lenker. Nu var det Thomas's tid til å gripe inn. Her skulde det statueres et eksempel som ikke var til å misforstå. Enten kjerringen hørte til over jorden eller under den, så skulde hun nu få vite hvad en real mannfolkeneve egentlig var for noget. Og så langet Thomas ut til høire og til venstre, men alt det han slo og alt det han lekket, så var han ikke istand til å ramme kjerringen en eneste gang. Hun skvatt til side, for mellem benene på ham, fløi over bolkene og danset rundt som en snurrebass, alt mens hun lo en hes latter og hermet efter gjeitene og kalven, som var blitt rent fra sig av redsel og skrek og beljet så det var en gru. Tilsist trillet kjerringen ut gjennem døren og forsvant bak gammeveggen som en skygge.

Jo, dette så ganske bra og hyggelig ut. Her blev det nok ikke værendes, mente ho Bolette. En kunde jo ikke bestå midt op i et bol av trollskap og hevnsyke underjordiske.

Og det skulde bli enda verre. Efter bataljen i fjøset var det snart ingen ting som fikk være i fred. En natt var det båten og fiskeredskapene nede i naustet som det var leket huskestue med, en annen natt gikk det løs i kjøkkenet, og trollkjerringen — hun måtte det vel være — drev det

endog så vidt at hverken Thomas og konen hans i kammerset eller gut-tene på loftet kunde nyte sengklærne i fred over sig mens de lå og skulde forsøke å sove. Men helst var det nu fjøsgammen besøkene gjaldt; og ingen av dyrene derborte vilde trives og arte sig som skikkelige husdyr flest. Kalven stakkar var både tuf-set og folkesky, og gjeitene var det snart bare ragget igjen av. Her blev det nok bare å gå til grunne, og slite sig ned i armod og ulykke.

— — —

En kveld kom eldste sønnen, han Knut, gående veien utover til Koll-vika. Han hadde vært et ærinde inne i bygden. Det var måneskinn og klart med lett nysne over skaren. Et styk-ke nordenfor Kollvika ser han friske spor efter etpar nette damesko, og guttens nysgjerrighet var straks vakt. Slike spor her og på denne tid av døgnet, det måtte han ha nærmere undersøkt, og det på flekken. — Oven-for husene svinger sporet av til høire og fører i en stor bøi til en liten haug bak fjøsgammen. På haugen satt en jente med kappe og kyse og de nær-ligste sko på benene, og så vakker var hun at gutten blev næsten helt forfjamset. Da Knut kommer helt borttil henne, reiste hun sig og neiet og var undselig og blyg som vakre beskjedne piker skal være.

— Hvor kommer du fra? spurte Knut.

— Fra farmor i Kleppstadhaugen, svarte jenten.

— Akter du dig langt i kveld da?

— Hit — og her er jeg hjemme. — Vil du ikke bli med mig inn til oss. Jeg har hver dag siden dere kom hit gått og vært glad i dig. Men far din var slem som bygget fjøset sitt rett over oldemors sovekammer, så hun fikk gjeiteperler rett ned i sy-net på sig hver eneste natt.

Jo, Knut vilde gjerne bli med inn til en nabo som hadde så vakker en datter i huset, og da han gikk der-fra, lovet han gamlehuldren at fjøs-gammen skulde bli flyttet.

Da Kollvikfolket fikk vite årsa-ken til all den forargelse og alt det onde de hadde lidt, var Thomas straks rede til å flytte gammen sin, og si-den levet de i fred og beste forstå-else med sine underjordiske naboer.

Men våren efter blev Knut, som hadde gått og sturet og ikke vært sig selv lik hele vinteren, en kveld plut-selig borte. Han var ikke til å fin-ne noget sted, og både moren, som gråt og var utrøstelig, og faren, som gikk mer stille med sin sorg, hadde nok sin mening om hvor gutten var blitt av.

Mange år gikk.

Thomas og Bolette var blitt gam-le mennesker, bøide og grå. Men lyk-ken hadde fulgt dem hele tiden, og Sedenius satt nu med gården, som var ryddet og utvidet til et vakkert og velstelt bruk på 7—8 kjør og en hest, en hel flokk gjeiter og mange store, ulldigre utgangersauer.

Det er sommer og søndagmorgen. Da gamle Bolette kommer ut for å hente ved til gruen, sitter der en mann på trappen. Han er nedbøiet og sorgfull og melor ikke et ord.

Det er Knut.

Først flere dager efter husker han så meget av sitt morsmål at han kan fortelle om sitt liv siden hin vår-kveld for mange, mange år siden: Han hadde igjen truffet den vakre jenten på haugen. Han hadde fulgt med henne og de var straks blitt gift på underjordisk vis. Han hadde det godt i alle måter, men fikk aldri lov til å besøke sine foreldre eller i det hele tatt å vise sig for menneskene oppe på jorden. Han kunde nu og da høre moren synge de kjente viser, når hun på tur til og fra sommerfjø-set gikk like forbi den haugen hvor han bodde, og han hadde også ofte kunnet høre faren og broren bryne ljåene sine når de slo teigene i nær-heten, og likeså deres hus når de satte båten op i naustet. Mangen gang kunde lysten til å nå de få skrittene hjem, op i solen og dagen om bare for et øieblikk, komme så sterk over ham at hjertet vilde sprenges istyk-ker, men han var så fastbundet der nede hos de underjordiske, at de ikke evne eller makt til å rive tilside det forheng som holdt ham lukket ute fra sine egne og bundet til en halvlys og kold underverden.

For nogen dager siden døde hans kone, og da det nu var blitt tormeg-bråk av mennesker der på stedet, v hele familien flyttet fra haugen o til et sted mange mil opover i dale-De hadde satt ham igjen, da de fly-tet midt på natten, og sagt at ha kunde gå hvor han vilde. Han va ikke lenger deres nu efter at han kone var død og de bånd som bandt ham til dem, var revet over.

Knut levet ikke mange timene ef-ter at han hadde endt sin fortelling. Han blev begravet i kristen jord på kirkegården i bygden. — Men det på-ståes at man ennu, og helst i lyse søndagsnetter, kan se en mann sitte på „Trollhaugen" i Kollvika til solen rinner, da blir han borte som en skygge, slutter moster sin fortelling.

Ole Berg.

DET STORE REISEFØLGET

av PER BERG

Ill. av GRØGAARD

Ole-Magnus het en gutt som hørte hjemme på en plass langt nord i dalen. Skogen vokste tett opefter de bratte liene til begge sider, og midt nede i dalbunnen rant den store elven, som kastet sig i foss efter foss nedefter fra den gråsvarte breen høit der oppe, hvor topper og tinder reiste sig som kjempetroll mot den blå himmel. Men akkurat der hvor plassen lå falt elven mere til ro, og i store buktninger forsvant den bak det høie neset der nede, hvor kirken lå på den annen side og lyste så hvit og vakker med sitt slanke, kobberbeslåtte tårn. Ole-Magnus satt ofte ved elvebredden og funderte på hvor alt dette vannet, som strøk forbi her i en endeløs strøm, vel kunde bli av. Verden derute måtte i sannhet være umåtelig stor, som klarte å ta imot og gi plass for alle disse uhorvelige masser av vann.

Men det var det kjedelige ved Ole-Magnus at han var så doven. Når far og mor bad ham utføre et lite arbeidsstykke eller løpe ærender for dem, lurte han sig helst unda, og skulke skolen gjorde han også, så sant han bare fant høve til det. Derfor vanket det både titt og ofte en liten «kinnhest» fra far eller et klyp i øret fra mor, men verst var det med den barske lærerinnen, for hun brukte spanskrøret eller bjerkeris på rygg og bak, så det både sved og verket lenge efter slagene.

Efter en slik riktig uheldig dag satt Ole-Magnus igjen nede ved elvebredden og sturet. Han var [illegible] lei sig over alt her hjemme, hvor det ikke var noen glede mere ved det altsammen. Så kom det plutselig en stor furustokk rekendes forbi.

«Vil du sitte på hos mig?» spurte tømmerstokken.

Ja, det vilde da gutten mere enn gjerne, og så bar det ivei nedefter.

Et stykke lenger nede stod det en gris og gryntet så mismodig.

«Vil du sitte på med oss!» ropte gutten, og det vilde grisen så gjerne. Den var blitt grundig lei av det fele, skitne huset sitt og den ensformige kosten. Uke efter uke hadde han ikke fått annet enn stappet småpoteter og tynn melrøre. — Nede på et nes stod det en hane og galte, så den var mest hes i røsten.

«Vil du sitte på med oss!» ropte gutten. Og haren fløi straks over til stokken og blev med på turen. Den hadde mistet mange av de fineste fjærene sine, og syntes den var bar mest som en skam for hele hønsegården. Det var også lett å skjønne at hønemadamene ikke brydde sig stort om ham heller nu; de bare snadret og sladret bak hans rygg og gjorde narr av ham, og så hadde han forlatt det alt sammen.

Så seilte de alle lenger enn langt — forbi både husmannsplasser og herregårder, kirker og landsbyer, smøg under broer og suste nedefter ville stryk. I en kulp i elven stakk det en digen laks hodet op og spurte om han kunde få følge med på turen ut i verden. «Jo, bare værsågod,» svarte alle sammen. Her var det både hjerterum og husrum. Og så blev også laksen passasjer på den store furustokken. Det var ikke fred å få lenger hverken natt eller dag der i kulpen, hvor det var fiskere på ferde med alle slags redskaper for å få fanget ham, så nu vilde han rømme fra det alt sammen, enda det var midt i sommersesongen. Det fikk da være grenser for hvad selv en laks skal finne sig i fra uvettige og hensynsløse mennesker.

Tredje dagen møtte de en rotte som lå på svøm midt ute i elven.

«Å kjære vene,» bad den så tynt, «kan jeg ikke få sitte på med dere? Dere ser de slemme guttene derinne på land, de kaster sten efter mig for å få slått mig ihjel, enda jeg ikke har gjort dem det minste fortred og jeg har fem små unger i huset, som vil omkomme, hvis ikke jeg får beholde livet og kan hjelpe dem,» klynket rotten.

«Jo, værsågod, bare stig på,» svarte gutten, grisen, hanen og laksen i kor. «Her er det bare godt hjertelag, og herlighet og glede. Vi er alle sammen her lei oss der vi holdt til, og skal ut i verden for å finne oss bedre levevilkår.»

Og så gikk turen videre, og alle hadde det hyggelig og bra. Hver morgen galte hanen så det ljomet borte i bergene langs elven. Hver middag knurret grisen, når den kjente sig sulten og tom i maven, og hver kveld pistet rotten og bar sig litt, når den tenkte på ungene sine som ikke fikk hverken mat eller flina. Men gutten og laksen holdt sig tause. Laksen syntes det var riktig deilig med en slik gratis og makesløs sjøreise, og gutten var så optatt med å se sig om til alle sider, at han rent glemte hvad både mat og søvn var.

Endelig en morgen kom den store oplevelsen: Foran dem lå det store, grenseløse havet. Noe så vidt og veldig hadde gutten aldri sett. Dette var altså den store verden. Maken til omfang på noe hadde han aldri drømt om. Jo, her kunde det saktens være plass for alt elvevannet, tenkte han.

Elvestrømmen bar dem lenger og lenger ut på, og til slutt lå landet der inne bare som en tynn liten strime i horisonten. Men så tok det plutselig til å blåse en frisk vind som satte store, tunge bølger i sving. Furustokken dukket og rullet og vilde kaste hele reiseføIget sitt av. Sjøsyke blev de også alle sammen, undtagen laksen, så det var bare jammer og elendighet over hele «skuten». Laksen var den første som stakk av. Med et byks var den borte i de skummende sjøer. Så takket hanen for godt følge og flakset avsted med stormen inn mot land. Heller hønsegårdens vanære enn dette, tenkte den. Rotten var den tredje som takket for sig. Den svømte som en fisk og holdt stø kurs mot land. Grisen satt på den fete fleskebaken sin og gryntet både av anger og sjøsykens kvaler. At den kunde kaste sig bort i så megen kummer og elendighet på sine gamle dager! Den som bare var med livet og begge ørene tilbake hos småpotetene og lorten i det lune grisehuset hjemme på gården! I ren fortvilelse kastet også den sig uti og la på svøm. Den regnet vel med å flyte på fettet sitt.

Så var det bare gutten som satt ensom tilbake på furustokken. Han gråt så tårene trillet, og ropte efter hjelp til han blev både hes og trett. Men annet enn undergangen så han ikke for sig. Det var rådløst for ham å forlate tømmerstokken, for han hadde ikke engang orket lære sig kunsten å svømme. Med ett dukket det op like ved ham en stor laksestørje.

«En laks som nylig svømte forbi heimen min nede på havsbotnen bad mig dra avsted for å hjelpe dig i land. Sett dig op på ryggen min, så skal det allikevel bli en råd med å få dig att igjen på det tørre land,» sa størjen og la sig tett inn til furustokken.

Gutten satte sig op på ryggen til størjen, og så bar det i vei med en viss fart innover mot land. Først nådde de igjen grisen, som klaget over både sult og slit, så fôr de forbi rotten, som hakket tenner og frøs og bad hilse inn til ungene sine, og til sist tok de igjen hanen, som hadde tatt til de aller siste kreftene for å holde sig klar av sjøen. Men så hadde den nu heldigvis ikke langt igjen til strandbredden. Laksestørjen satte gutten av oppe ved elveosen. Ole-Magnus takket for hjelpen, og så la han i vei, fortere enn fort, hjemover.

Men siden var han hverken doven eller uvillig. Han strevet både hjemme og på skolen og blev en meget nyttig og dyktig mann.

På toppen av Durmålstinn

Av Per Berg

Vi gutter her borte i Vest-Lofoten som er født og opvokset mellem berg og stein og som har de himmelhøie tindene like over hodet på oss, både som en trussel og som et ærgjerrighetsmål, er ikke store pjokkene før vi begynner å øve oss i å klatre. Like bortenfor husene våre står „Jomfrusteinen", som engang har ramlet ned fra hengflågene der oppe i den nakne, kneisende „Durmålstind". Allerede som 5-åring satte jeg mig som mål å nå toppen av „Jomfrusteinen", men det tok mig hele 6 år å klare den biffen. Steinen var bare 8—10 meter høi, men den stod rett opned som en stolpe, med meget sparsomme rift og revner til å finne fot- og fingrefeste i, og det kostet mig, foruten 6 års strev og møie, en mengde buksekne- og baker, og omtrent like så mange ørefiker av mor å få hentet hjem den triumfen.

11 år og ha klart bestigningen av „Jomfrusteinen", det var dog en bedrift som spurtes blandt guttene i naboskapet. — Einar, kameraten min, måtte slite i to år til før han klarte „Jomfrua".

Et par år efter hørte vi om noen ordentlige tindebestigere, som hadde utført storbedrifter både i Lofoten og andre steder her nord i landet. Tinder som op- og avgjort var ubestigelige, hadde disse karene tatt toppen av som nesten ingenting. I „Lofotposten" leste vi gutter med grådige øine om disse bedrifter, og de lange dager i gjetemarken la vi store planer om å utføre like berømmelige bedrifter. Vi følte det som litt av en fornærmelse at ekspertene sørfra ikke hadde forsøkt sig på vår egen „Durmålstind", den var ennu aldri blitt besteget av menneskefot, men på den annen side var det jo bra at vi hadde den i behold for oss selv.

Einar og jeg gikk i stillhet år efter år og kikket op mot den høie toppen, som i svarte høstkvelder syntes å spidde selve månen, når den strøk forbi mellem skyene. Vi hadde alt faret vidt og høit i fjellene omkring, berget sauer og lam og geiter ut og op av de farligste „einsteller", hengt i taug utfor svimlende stup og plukket sløike der ingen tidligere hadde våget sig efter denne lekkerbisken.

Men selve „Durmålstinden" var dog målet for vår ærgjerrighet. Vi var 16 år og optimister av høieste klasse. I et par år hadde vi drøftet vår plan, og endelig en søndag i august skulde „Durmålstinden" bite i gresset for oss. Men det helst måtte skje i største hemmelighet. Fikk våre foreldre nyss om saken, gikk hele bedriften bardus i vasken. Vi hadde studert det lille vi kunde komme over av tindebestigerlitteratur, og hadde

dessuten våre egne erfaringer å bygge på. Det nødvendige av rep hadde jeg skaffet til veie av iletaug og kasserte garnlenker fra fars lager i naustet, mens Einar hadde forsynt lauparskoene våre med pigger — av sitt slags. Hos gammelsmeden nord i Vika hadde vi fått laget hver sin jernhake og noen bolter til å kile fast i bergrevner og feste taugene efter. Om det så var fjæren i huen — efter sveitsisk forbillede — så hadde vi også d e n med i utrustningen, da vi like efter frokost la i vei, godt dekket bak haugene mellem gården og „Blårabben", som vi hadde valgt til å ta oss op efter i første omgang.

Oppe i 200 meters høide begynte vanskelighetene. Hittil hadde det gått som kjepper i hjul, men her reiste snaufjellet sine vegger nesten loddrett til værs. Vi klønte oss frem gjennem storur og over bratte kneiker lenger vestover, hvor vi viste om en grop. Der vilde vi prøve. Her var det meget løst grus og smuldret fjell. En 30—40 meter gikk det dog så noen lunde, men plutselig snevret gropen sig inn til en trang slukt. Det så stygt ut. En berghammer stod i veien. Den var våt og sleip, men ikke høiere enn at jeg ved å klyve forsiktig op på Einars skulde kunde komme op på den. Einar fikk en taugende av mig og kom efter. Nu blev det fastere fjell, mere kløftet, og slett ikke så verst å ta sig frem i, når vi benyttet remediene våre, jernkilene, tauget og hakene. Einar var alltid foran og jeg kom efter. Fot for fot entret vi oss opover. Skal jeg si det akkurat som det er til, så svimlet det for mig mer enn en gang, når jeg kikket nedover mot sluktet og det evig langt borte undlende nedenfor. Omkring 20 meter fra toppen råket vi bort i en „benk" som gikk på skrå opefter. Den var jo mest som en slagen vei å krype efter på de fire, og klokken ett stod vi på toppen og hadde all verden dypt dernede under oss. „Durmålstinden" var besteget, og det var to 16-åringer som hadde utført det karsstykket. Jo, vi var nok bra selvbeviste der vi stod og svalte oss i sønnavindsdraget. Her var vi hvor ingen menneskefot før hadde tråkket. Det kjentes nokså rart. Det var som et hellig sted. Et ravnepar kretset omkring toppen, og gav noen stygge skrik fra sig, og en toppformet tue på ytterste pynten viste at ørnene hadde sin faste standplass her. Den var hvit av ekskrementer og avblekede små ben lå strødd omkring.

Under nedstigningen, som alltid er den vanskeligste, kanskje særlig fordi man da er nødt til å kikke ned i avgrunnen, hadde vi et lite uhell, som kunde ha blitt s t o r t, om ikke lykken hadde fulgt oss. Nettop som vi var kommet ned gjennem før omtalte slukt, glir noe løst grus unda mig, jeg taper balansen og går på siden utfor en hammer, hvor jeg blir hengende i løse luften efter det taug jeg heldigvis hadde surret fast om livet og hvis annen ende Einar er ansvarlig for. Han var i tide opmerksom på mitt

„sprell", fikk huket sig fast til en bergrevne og klarte derved å holde igjen. Men for et strev han fikk med å hale mig op til vår smale gangsti og livet igjen. En annen gang var Einar på gli, men klarte å bremse sig selv av før det bar utfor.

Først ved 5- tiden om eftermiddagen var vi igjen trygt nede på undlendet. Vi hadde beseiret „Durmålstinden"; det v a r fint levert. Men i flere dager efter grøsset vi oss når vi så op til toppen, og tenkte: om det nu hadde gått galt — —

At det var på nære nippet med en ordentlig rundjuling efterpå av våre faderlige ophav, er det kanskje overflødig å fortelle. Jeg har dog den dag idag en bitte liten mistanke om at far innerst inne var bra stolt av gutten sin, og det var ganske sikkert denne skjulte faderlige stolthet som reddet mig fra en omgang med taugenden. — Men mors forskrekkelse over min formastelighet og halsløse gjerning var sikkert ekte nok.

P. R.

DA VI SKULDE STIKKE SJØORMEN

Det må være makeløst meget med sjøorm i havet i sommer, hvis en kan tro alle de historier avisene bringer om visitter av dette ellers meget sjeldne uhyre — snart her og snart der, for ikke å snakke om den skotske sjøorm i Loch Nes som praktisk talt er blitt stasjonær, og som forhåpentlig kommer på lydfilm til høsten.

De siste tvilere om sjøormens eksistens er ganske sikkert slått av marken i sommer. Når både svenske rektorer og norske jurister med laud har sett den, k a n det da ikke lenger være tvil om at dette pattedyr virkelig eksisterer — ikke bare som et enkeltstående fenomen, men at de finnes store stimer av det i fjordene, fortrinsvis kanskje med samlagsbyer i nærheten. Det s i s t e er forresten, ser jeg av «Tidens Tegn», at der også skal eksistere en art sjøorm som foretrekker landlivets gleder og som av en eller annen krigersk årsak kalles «hærormen». Men denne skapning har forekommet så sjelden i den senere tid, at det er grunn til å tro at den døde ut omtrent samtidig med mammutten og de siste kjempeøgler. — Men sjøormen lever og er i beste velgående, og efter sommerens rike forekomster av den å dømme kan man sikkert regne med at vi går en sjøormperiode imøte. — Han visste nok hvad han talte om den hvalskytteren jeg snakket med her om dagen som mente, at nu når de fikk istand forbud mot å skyte småhval, så vilde han kjøpe sig en litt større kanon og basere driften utelukkende på fangst av sjøorm — som for til revegårdene. — Bare nu ikke Carl Schøyen og de andre dyre- og fuglevenner kommer og får istand fredningsbestemmelser også for sjøorm — i likhet med for ørn og bjørn og andre hyggelige og sjeldne vesener innen vår fauna. En kan jo aldri vite hvad de norske lovgivningsmyndigheter lar sig narre med på.

Jeg vilde kanskje ikke ha trodd så meget hverken på den svenske rektoren eller på den norske overrettssakfører hvis ikke d e t var tilfellet at jeg selv med mine egne øine — det er jo dem en helst bruke når en skal se — engang har sett sjøormen. Og det var en orm som måtte overstige de dristigste forventninger, både hvad lengde og øvrige utstyr angår.

Men la mig begynne i den riktige ennen av historien:

Det var sommeren 1908 med fiskeriutstilling i Trondheim og en mektig varme i Nordland. Vi drev seifiske på en trereoring ute på yttersiden av Lofoten, han Senevold, høvedsmannen, han Nils Kristensa og jeg. Den egentlige høvedsmannen vår hadde fått statsstipendium og var reist på utstilling, og så skulde da han Senevold midlertid overta kommandoen over skib og besetning. Og Senevold var ingen klein høvedsmann, han kunde bare ikke fordra gammelost på maten, og så var han meget stam.

Så var det en dag midt i hundedagsvarmen. Solen bakte som en ovn vest på himlen og sjøen lå speilblank. Det hadde vært litt bit på seien utover formiddagen, men plutselig søkte åta sig og hverken vi eller måsen fikk minste rått av sjøen mer der dagen. Allikevel blev vi liggende å drive med strømmen, i håp om bedre lykke utpå kvelden og fornatten. Klokken kunde vel være henimot 4 om eftermiddagen da han Nils Kristensa halvt forskrekket slapp syrblengkaggen og ropte ska i Guds namn det var for nokke som flaut på have der borte». Både han Senevold og jeg kom oss hurtig op i over vår skott av båten, hvor vi lå og «lurte han av», for å finne ut hvad det var for slags opplevelse han Nils var ute for. Vi slapp å lete lenge bortover havskorpa for å finne det vi søkte efter. Enda så varmt som det var blev vi alle tre karene kulsen og kald nedover ryggen, for som med en mening og munn tenke og sa vi at dette gudnåde oss var spøormen — så skinnbarligen og så fæl og ufyselig som ingen ennu hadde sett ham, hverken han Hans Egede eller han Kolombus.

En lang stund lå den bare og dovnet sig, ugget bare litt med nogen svære luffer, den hadde med et par meters mellemrum bakefter ryggen, og plasket med halen, som var kløvet i to akkurat som tungen på en giftslange. Med kortere mellemrum løftet den på hodet, men bare aldri så litc.

Til å begynne med var vi fullstendig lamslått av skrekk og forferdelse; men efter hvert som minuttene gikk og vi skjønte at uhyret var et ganske gemyttlig vesen, som ikke brød sig om nogen verdens ting annet enn å sole og dovne sig i hundedagsvarmen, fikk vi adskillig mere av mot til å drive studier på nærmere hold. Han Senevold mente især at det ku-ku-ku-kukunde være trøilig å sjå kor stor han faktisk var, og som det vindskibelige mannskap vi var føiet vi oss efter høvedsmannens vilje og rodde — ikke uten en smule angst og beven — nærmere mot ormen. Da den fremdeles ikke vørte oss det grand blev vi helt motige, og da høvedsmannen foreslog at han skulde surre en tollekniv til en årelom og «harpunere» vemlingen sanksjonerte vi lettsindig planen og gjørde oss klar til angrepet. Med den seks tommers lange tollekniv festet til årelomen tok Senevold opstilling i akterskotten av båten, som vi rorskarer hadde dreiet til like op under sjøormens halesplitt. Alle tre holdt vi vaktsomme øine på både halen, de svaiende luffene og hodet som bare såvidt kunde skimtes over vannskorpen. Senevold hadde akkurat løftet sitt drapelige våpen for å «felle» sjøuhyret, da vi alle tre får et sjokk værre enn om en ildkule hadde rammet oss. Nettop som Senevold med alle muskler spent skulde stikke til, løfter ormen sitt veldige hode meterhøit over vannet og retter sine store køine på oss. Og for et hode og en nakke var det ikke. Nogen detaljert beskrivelse er jeg dessverre ikke istand til å levere, da ormens hale samtidig gav oss nok å bestille. Den pisket nemlig sjøen slik at det stod i fullstendig storms kok omkring oss, båten la sig over på siden, Senevold mistet «harpunen» og ropte av alle livets krefter: «Hammella! Hammella!» Det skulde bety så meget som at vi skulde hamle att, for ikke å få båten slått i stykker av den voldsomt roterende sjøormhale.

Så meget husker jeg imidlertid av dette hode og denne nakke, at der like bak øinene satt et par horn som mest av alt minnet om en amerikansk bøffels horn, dessuten hadde den bukkeskjegg under haken og hele nakken var besatt med etslags utstående spiss-skjell, som klapret mot hinannen idet den kastet sig fremover gjennem sjøen og forsvant som i et grunnbrott. En halv mils vei borte så vi den atter over havskorpen men den holdt fremdeles stor fart, der den flyktet for menneskenes ondskap.

Tilbake lå vi tre forskrekkede menn

i en av sjø halvfylt båtskarv. Vi hadde mistet både årer og øsekar — og naturligvis all lyst på å forsøke fiskelykken mer den dag. Vi stormrodde mot land, og holdt mer en halv ve natten hele seirorværet våken v vår fortelling om møtet med sjøormen, som på et hengende hår hadde forlist oss med bare et lite vift av sin hale.

*

Jeg håper «Nordlandspostens utmerkede tegner får gitt «min» sjøorm den riktige hodeform; især er det av viktighet dette med bøffelhornene og bukkeskjegget, for jeg har ennu ikke sett noen sjøorm avbildet med det utstyr. Likeledes håper jeg videnskapen ikke kommer å tar denne eneste sjøormen jeg eier fra mig, ved å fortelle at det var en håkjerring en flesket brugde eller et annet slags mere ordinært havets vesen. For dette var en virkelig sjøorm. Lengden avgjorde Senevold, han Nils Kristensa og jeg dagen efter til omtrent to otringslengder — uten minste overdrivelse, og hodet takserte vi av omfang næsten som et parafinfat.

Når han Senevold siden i flere år har gåt og skrytt av «det var pi-pi-pi-pikajor ikkje mykje om å gjær at ikkje fikk tatt ta-ta-ta-tabben på ormen», så er dette det minst sandferdige i hele historien. Et eneste bede øiekast fra sjøormen var nok til næsten å svimesl det faktiske.

Tore.

KJEMPERISSEN

PÅ FRIERFERD.

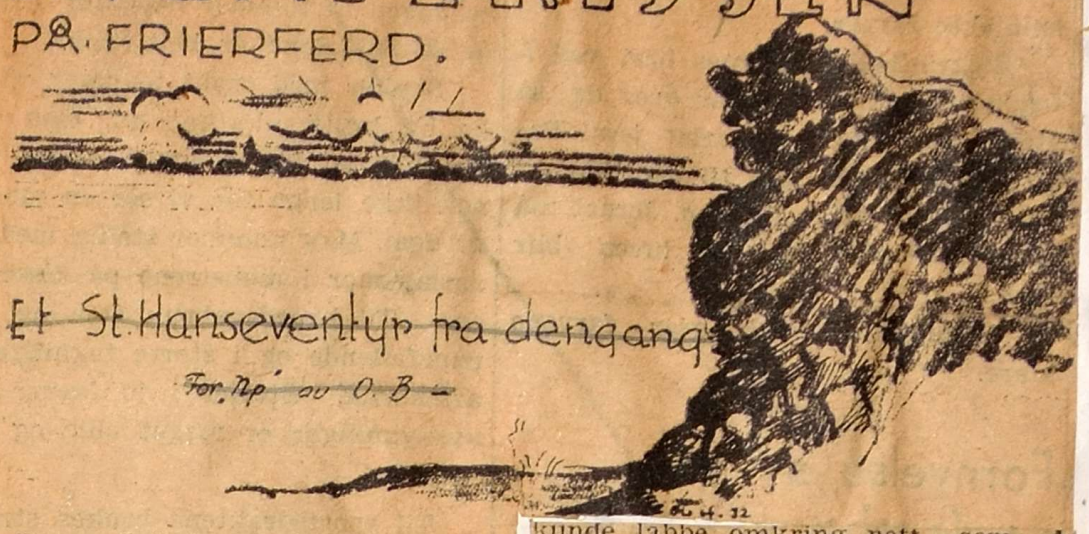

Et St. Hanseventyr fra dengang

For Np og O. B.

Denne frierferden hendte for lenge, lenge siden, dengang da bergtroll og risser og annet styggedom hadde mere frihet enn nu til å gjøre hvad der fallt dem inn.

Nord i Skreppfjellet satt den veldige kjemperisse «Tryten» og hadde god utsikt over sitt store rike av fjell og daler. Han var konge for alle risser og troll der i trakten, og ingen våget sig til å løfte hodet så høit som han. Solen skinnet i hans hvite snøhatt og stormen rusket i det svære skjegg av kronglebjørk og vidje som hang ham vilt og uredt nedover den brede bringe. Godmodig lot han rein og rev, elg og gaupe farte omkring på sin veldige kropp og grave og gnage, ryske og bite og innrette sig som de selv vilde. Det var alt sammen slikt småtteri som «Tryten» ikke heftet sig noget videre med. Han var en tolerant og bra konge slik.

Men så var det at han en riktig blank og skinnende klar vinterdag fikk øie på en vakker og inntagende ungmø langt, langt borte, helt vestenfor yttergrensen av riket sitt. Det var et syn som fikk rissekongen på Skreppefjellet til å stusse og tenke sig om; men nei, alt det han grov og ledte rundt i den store og uryddelige tankekisten sin så kunde han ikke finne frem nogen erindring om å ha sett denne vene og stolte ungmø der vest i synsranden tidligere. — Hun satt mest like høit til hest som han selv, og det funklet som tusen diamanter av hennes blåhvite brekyse, når solen kastet sitt skinn henover den.

Ved å spørre sig for hos flakkende rein og løpende rev fikk «Tryten» vite at hans nye tilbedte var en gammel og adlet rissefamilie og hette «Gurokoll».

Fra den dag hadde «Tryten» i Skreppfjellet mistet hjertefreden sin. Såsnart det var fint og siktbart vær stod han og skygget med hånden over øinene for bedre å kunne se og beundre den vakre jomfru «Gurokoll». — Og endelig da der var gått omlag etpar-tre hundre år bestemte han sig for å dra på frierferd til henne. Det skulde skje første St. Hansnatt, når alle risser og troll og underjordiske vesener slapp los for nogen timer or kunde labbe omkring nett som de selv lystet, og gjorde det følelig for de små menneskekryp, som rottet sig sammen og brente bål til beskyttelse mot alt fanteskapet.

Nu høvde det sig slik, at akkurat samme St. Hans-natten aktet en annen kjemperisse sig på frierferd til den fagre jomfru «Gurokoll». Det var Gompetinntrollet «Breigompe» som hadde sitt kongerike lenger sørpå, og som var en minst likeså stor og navngjeten høvding som «Tryten».

— Da solen St. Hans-aften var gått ned bakom fjellene der langt ute i vest, tok det til å bli ganske livlig rundt om på de øde fjell og i avdalene. Nisser og småtroll stakk de fæle hodene sine frem av bergsprekker og kløfter, småfniste og gryntet, spyttet og harsket og kallflirte før de tok til å danse og hoppe og pirke hverandre med enerkvister og bjørkris. Nogen stupte kråke og andre kastet til måls med store stein efter en gammel gråbjørn, som løp alt den orket for å nå vinterhiet sitt og komme sig i sikkerhet. — Oppe på en høi bergknaus satt gammeltrollene, som var mosevokset av elde, og lysket sig mens de så til og moret sig over de yngres lek.

Så med ett blev det stans såvel i leken som i lyskingen. Både nordfra og fra sør hørtes der brak og larm og bulder, jorden rystet og det drønnet som av mange tordener på engang. — Hau, hau, sa gammeltrollene på bergknausen, her er det nok voksne karer som er ute og ferdes. Alle småtroll og nisser og gammelgyrgrer stod dorgende stille og lyttet. Elg snøftet og sprang, rein pilte avgarde så fort de lange, slanke ben kunde bære frem, revene sokte sine huler og himmelens fugler fløi forfjamset og skremt til alle kanter.

Ajo, en kunde da skjønne at det var kongelige personer som var ute på St. Hansmoro. — Der kom selveste «Tryten» fra nord, og «Breigompe» fra sør, og begge aktet de sig vestover til jomfru «Gurokoll» for å frie, — og de kappgikk for å komme først frem. «Tryten» skrevet fra tinn til tinn så det fok av småstein og jordfiller, og store hengflåg slapp taket og ramlet ned i dalene. Og hin karen, han fra Gompetinnen, for såvisst ikke spakere frem.

Rett nord av Blåhammartinden, der de store fjellryggene fra øst og sør løper sammen til brede heier, møttes de to fyrstelige friere og rok ænt på hverandre i et fryktelig slagsmål. Det var en jettekamp som ikke har spurtes hverken før eller siden der i traktene. Det lynte og tordnet, det stormet ut fra de svære neseborene deres, og alt land i mange miles omkrets rystet og slog revner. Borte i dalene satt folk rent vettskremte og trodde verdens siste time var kommet.

Men i trygg sikkerhet på sin høie herskerstol satt jomfru «Gurokoll» og så på kampen og hisset til stadig større anspendelse ved å rope over til valplassen:

Den som vinner,
mitt hjerte finner.
Med den som seirer,
jeg bryllup feirer.

Da, nettop som «Tryten» hadde slått til rivalen sin med en svær berghammer, som han hadde revet løs fra nærmeste fjellvegg, så han lå og ynket og bar sig som i mavepine, steg solen sterkt lysende over åsene i øst, og så sprakk de der de stod og lå begge kamphanene.

Der «Breigompe» blev liggende som den tapende part til slutt, heter fjellet Gomperyggen, og litt lenger i nord ser du den andre St. Hansnattfrieren stå, trett og lutende efter slagsmålet. Berghammeren han slog «Breigompe» fordervet med ligger i halsokket like under.

Men et stykke vei i vest sitter jomfru «Gurokoll» høi og vakker som alltid, med soldiamanter i sin blåhvite brehette. Hun har ingen friere hatt siden hin livlige St. Hans-natt, og venter vel ingen heller; for nu er trollene bastet og bunnet for bestandig og slipper ikke fri til såpas som en lek mellem hauger og koll en liten nattime midtsommer.

Den første skoledagen

Av onkel Ola Berg

Så var den kommet den store dagen, som jeg så lenge hadde gruet mig for, min første dag på skolen. Den oprant med sol, som sig hør og bør en sommerdag mot slutten av august. Mor vekket mig, la ABC-boken sammen med penalet og fire nystekte vafler i ranslen og ønsket mig lykke til på denne min første vandring på pliktens tunge vei.

Langt der borte lå det store rødmalte skolehuset oppe i bakken. Jeg ruslet avsted med mine bekymringer og mange bange anelser i mitt lille syvårige hjerte. — Mor hadde de siste måneder forsøkt å gjøre mig kjent og fortrolig med de 28 bokstavene i den fine ABC-en, som begynte med en mandig skrevene stor-A og endte med en krønsk hane, som — det hadde både mor og tante Sofie sagt flere ganger — vilde hilse mig med et flott og feiende kykkeliky, når jeg hadde stavet og lest mig frem til dens siste blad. Men jeg hadde slett ikke lett for å lære lesekunsten. Alle disse rare kruse-dullene løp det rent i surr med inne i hodet mitt — så *den* hanen slapp nok å gale — til ære for mig.

En og annen gang skranglet det litt penalet i ranslen bak på ryggen, og da kvakk jeg nesten til. Det var som det vilde minne mig om dagen og veien — og læreren der borte i det store røde huset med den lange raden av vinduer der likesom holdt strenge øine med mig og fikserte mig kritisk fra skoene til den hvite luggen under toppluen.

Læreren hadde jeg sett et par ganger tidligere. Han var høi og stram som en grenader, hadde lange, hårdt tvinnede mustasjer og gikk med sterkt forstørrende briller under de buskete øiebrynene, som gav de nærsynte øinene hans et vilt og gjennemborende blikk. Det ryktes også at han både brukte linjalen og skammekroken nokså flittig, når han ikke fikk det som han vilde. — Skoene blev så tunge, ranslen hang som et lass i remmene sine over de smale skuldrene mine. Jeg mante frem all verdens ulykker mens jeg gikk, og samvittigheten var meget flittig til å anklage mig fordi jeg bare kunde gjøre rede for noen ytterst få av de 28. Det strakk nok ikke til hverken med linjalen eller skammekroken for en slik en som jeg, og hvad så?

Der lå skolehuset like op i bakken. Læreren stod på trappen. De lange, brune mustasjene laget en mørk truende stripe tvers over ansiktet hans, og sollyset glimtet farlig i brilleglassene. — Jeg var nok ikke alene om å være fylt med angst og beven. Jeg leste det samme i mange av disse små nybegynneres ansikter, gutter og jenter som stod og tok mål av hverandre for en årelang vandring sammen gjennem syv klassers slit og gjenvordigheter.

En skarp, rullende plystring skar gjennem stillheten. Noen minutter efter satt vi benket i klasseværelset med læreren stor, myndig og ransakende oppe på kateteret. Ved den svarte veggtavlen bak ham hang det en lang linjal på en spiker. Jeg så mig om efter skammekroken. Det måtte vel være den mellem ovnen og skapet. De kvasse øinene oppe på kateteret var alle steder. De var som ildsluer, syntes jeg. — Så blev vi en efter annen ropt ved navn og ført inn i en diger protokoll. Jeg kvakk til da navnet Ola runget gjennem salen. Tanken fór lynrapt både til linjalen og til skammekroken — ikke så godt å vite hvilken tortur en først fikk smake.

— Dere har vel ABC-bok med alle sammen? Og så kan dere vel alfabetet, går jeg ut fra, lød det fra mustasjene oppe på kateteret. — Er det noen som ikke kan det, må dere rekke hånden i været.

Nu var hundreogett ute, syntes jeg. Linjalen og skammekroken hersket en på hver side av mig i pulten. Selv den skrevende A-en og den runde koselige O-en kunde jeg visst ikke gjøre rede for i dette redselens øieblikk.

En liten, krøllhåret jente var den første til å rekke hånden sin i været, så enda en liten jente, og en til. Langt fremme til venstre kom det en gutteneve i været, så et par-tre til, og da den fregnede og rødhårede ved siden av mig, sønnen til selveste lensmannen, også gikk til bekjennelse, fant jeg det på tide å gjøre det samme.

Læreren tellet: En, to, tre, fire, seks, åtte — nå, det er altså ni av dere. Linjalen, tenkte jeg — men vi er altså ni til å dele den på .... Men læreren kom bare smilende nedover mellem benkeradene:

— Ja, så er dere velkommen hit da alle sammen! Vi skal nok få det riktig hyggelig sammen. Og så klappet han flere av oss nærmeste på hodet, og sa at dette skulde nok gå riktig godt. —

Med et skinte solen så forunderlig vakkert inn gjennem de høie vinduene. Det var som den vilde klappe mig på håret, den også og smile det varmeste og beste den kunde.

Hjemover løp jeg lange strekninger, og i ranslen skranglet penalet så det holdt på å gå i stykker, men nu lo det bare og var munter og glad — som gutten der bar det. Skolevei og skole og lærer og altsammen var noe forferdelig hyggelig og morsomt, syntes jeg, og alle de vriene 28 skulde jeg nok snart mestre like godt som både mor og tante Sofie.

Så den krønske hanen bak i boken fikk nok allikevel belage sig på å gale, og det litt ordentlig også, om ikke så svært mange ukene.

ØRNEFJÆRENE.

EVENTYR
av Brandulv.

Det var engang en liten jente som hette Kari. Og maken til snill jente som Kari skulde en få lete efter. Alltid hadde hun et godt smil og en klingende lys liten latter til alle, og når hun danset i solen glitret det i de gulblanke hårlokkene hennes. Alle var glad i vesle Kari, og Kari var glad i alle hun kjente. Men mest var hun nu glad i den grådroplete sauen sin, for maken til fin og god sau fantes det ikke. Den var født nesten samtidig med Kari, og hvad var da rimeligere, mente moren, enn at det skulde være Karis sau, og for riktig å slå dette fast fikk den navnet „Karine".

Da Kari og „Karine" var blitt syv år gamle hendte det en dag at „Karine" med ett blev borte. Den kom ikke hjem om kvelden sammen med de andre sauene, og ikke var den hverken til å se eller høre alt det en lette både i skog og mark efter den. Kari var helt fra sig av sorg, og en dag bestemte hun sig for selv å gå inn i skogen for å lete efter stakkars bortkomne „Karine"; men moren sa tvert nei, det gikk aldeles ikke an at en slik liten jentunge som hun gav sig ivei alene inn på store, ville skogen, hvor det både var bjørn og ulv og olme okser. Nei nei, så var det nu ikke mere til å tenke på det da, sa Kari ved sig selv og gikk bort i dukkehuset sitt for å gråte sin sorg ut der alene.

Et par dager efter bad moren henne løpe ned til landhandleren efter en pose risengryn til middagssuppen. Kari sprang lett og glad avsted, for den snilde betjenten pleide bestandig å gi henne litt godter „atpå handelen", som han sa. På hjemveien kom hun plutselig i tanker om den bortkomne sauen sin, og straks bestemte hun sig for, nu hun allikevel var ivei med å gå, til å gjøre en avstikker inn gjennem skogen, som lå der like på siden av veien. Hun gikk og gikk, og lydde imellem for å høre efter „Karine"s bjelle, men det var aldri annet å høre enn den tunge susingen oppe i tretoppene høit over hodet hennes. Endelig stod hun oppe på en bakke med utsikt langt innover en trang dal med bratte fjell til begge sider. Hun kvakk med et til ved å høre susende vingeslag, men før hun fikk riktig sanset sig var hun grepet av sterke føtter og opgjennem luften bar det med en svimlende fart. Da hun kom til sig selv igjen lå hun i et stort rede høit oppe i bratte fjellveggen, og Kari skjønte da at det var ørnen som hadde fanget henne. Hun skar først i å gråte, og begynte å rope på mor sin alt det hun orket, men de bratte bergvegger rundt om kastet bare tomme, kolde ekko tilbake. Så var det intet annet å gjøre enn å forsøke ved egen hjelp å komme sig hjem igjen, men hvor hun snudde sig var det bare bratte glatte flågene. Så med ett er det Kari gjør en stor opdagelse: Bak ørneredet finner hun en liten åpning i bergveggen akkurat stor nok til at hun kan komme igjennem, og nysgjerrig som hun er gir hun sig til å krype inn. Straks er hun inne i en lang gang. Hun kommer til den ene dør efter den annen, og endelig efter å ha passert den fjerde står hun plutselig i en fin forgylt sal. Der sitter det en gammel kjerring og spinner på en gullrokk, og trådene hun tvinner er blanke som sølv. Kari hilste pent og spurte konen om hun hadde sett sauen hennes. — Nei, barnet mitt, det har jeg nok ikke. Men her skal du få låne en fløite, den skal du ta med dig ut til ørneredet igjen, der skal du sanke sammen så mange ørnefjær som du kan finne og slippe dem ut for flåget der redet ligger, og med det samme skal du blåse i fløiten. — Ja Kari takket for godt råd og gjorde som konen hadde sagt, og straks hun hadde blåst i fløiten, hørte hun en susen og brusen fra alle kanter, og en mengde ørner samlet sig på bergkanten ved redet. En stor ørn med krone på hodet spurte hvad hun vilde, og Kari, som var nesten forskremt av angst, fikk da endelig frem sitt spørsmål om den forsvunne sauen sin. Det blev nu en mumlen mellem alle ørnene, som Kari ikke forstod det plukk av. Endelig er det en gammel, lurvet ørn som sier: — Jeg har røvet sauen din, men om et øieblikk skal du få den igjen, og straks lettet ørnen som hadde talt, og fløi sin vei, mens de andre blev sittende. Ikke lenge efter kom den tilbake med „Karine" i sine sterke klør. — Nu skal vi hjelpe til med å bringe både dig og sauen din hjem igjen, sa den fineste av ørnene, den med krone på hodet. — Ja, men vent litt først, sa Kari, og så løp hun

avsted gjennem den lange korridoren, med alle dørene, inn i fjellet. — Her har du fløiten din, og tusen takk for lånet! sa hun til den snille gamle kjerringen. — Å ingen årsak, svarte konen, slik vakker og snill jente som du kan en ikke gjøre annet enn godt imot. Kari neiet pent og sa: — Fordi du var så hjelpsom og god, skal du få denne posen med risengryn. — Nei nu har jeg aldri sett på maken! Risengryn som jeg ikke har smakt på nesten hundre år! Da skal du til gjengjeld få beholde fløiten. Har du bare ørnefjær og kan slippe ut i luften og så blåser i denne fløiten, så vil ørnene komme å hjelpe dig hvad knipe du så er i og hvad slags hjelp du behøver i alle dine levedager. Kari neiet atter dypt, takket igjen og sprang så ut til ørneredet. Her had-

de i mellemtiden ørnene laget den fineste brisk av kvister og gress, på denne fikk Kari og „Karine" legge sig, og så fløi ørnene med brisken mellom sig ned til Karis hjem.

Aldri hadde folk sett en slik flyvemaskine før, og først lenge efter at de mange ørner var forsvunnet bak fjellene våget man å komme bort til Kari og den gjenfunne sauen hennes, som begge danset og sprang alt de kunde av glede over å være vel og vakkert hjemme igjen.

Karis mor var til å begynne med nokså sint for jentens ulydighet, men hun tilgav henne fordi hun herved hadde vist sin trofasthet i forholdet til en god venn, selv om det nu denne gang bare var en sau.

Men ingen fikk vite hvorfor Kari bestandig gikk og samlet på ørnefjær og bar dem og en liten fløite med sig overalt i vor hun ferdedes.

JENTEN SOM SANG.

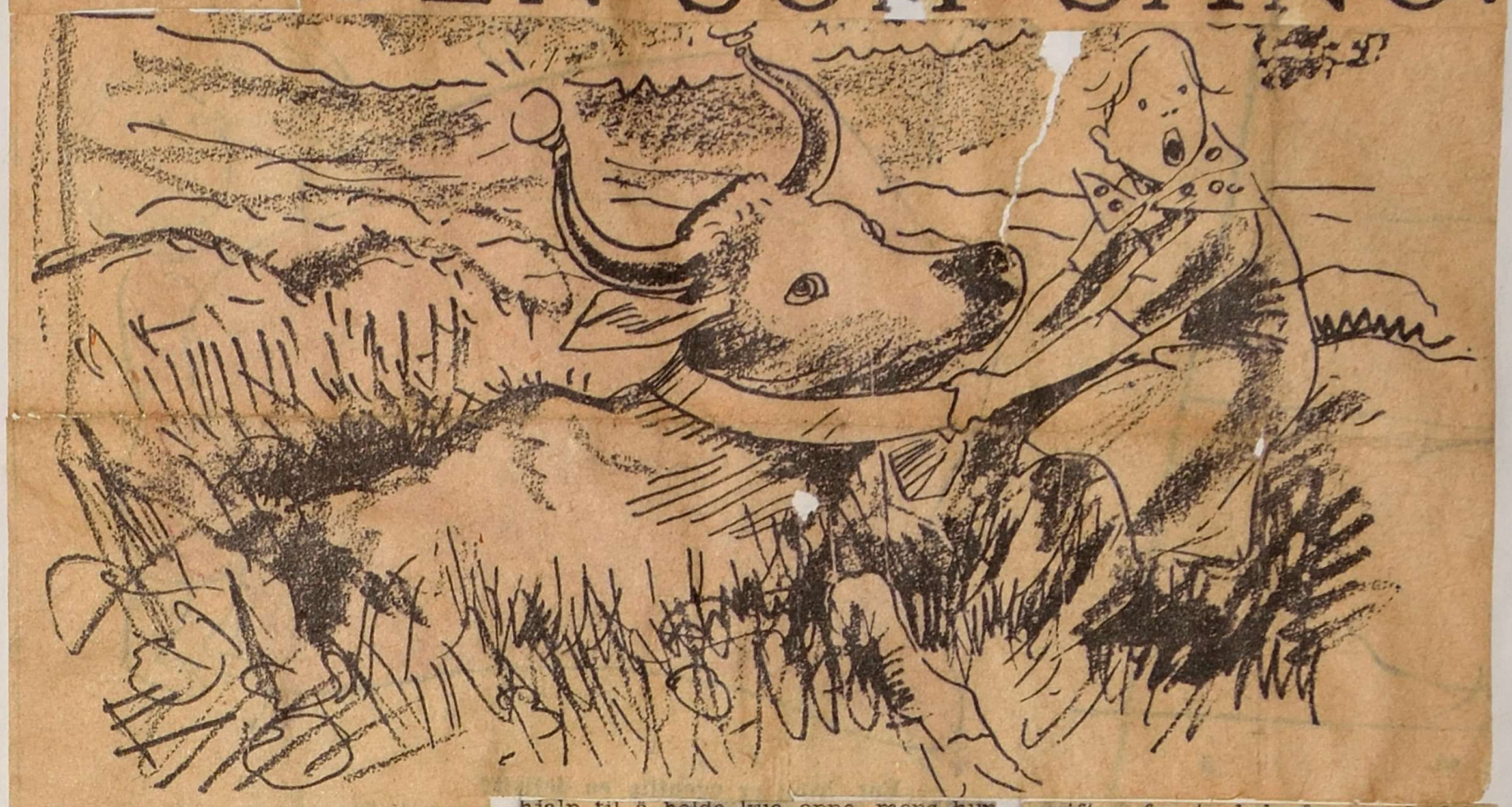

Farmor forteller:

Vårill het en liten jente i den bygden hvor jeg tjente som ung. Hun var vakker som en prinsesse, men fattig som en Kari Trestakk, stakkar, for mor hennes var bare en fattig husmannskone, enke efter en fisker som kom bort på sjøen under et overhendig uvær. Men Vårill var like glad for det om hun ikke hadde hverken så fine klær eller så god mat å spise som de andre barna i nabolaget. Hun sang alltid der hun gikk ute i marken og gjette buskapen til jordherren på Havstad. Intet kunde få tatt humøret fra den vesle jentungen, ikke engang budeien på Havstad, som stødt var gretten og grinete av sig mot gjeterjenten. Ingenting var tillags åt h e n n e.

Men Vårill hun sang nu likegodt der ute i marken, hvor hun gikk omkring og passet på at kjyrene ikke gikk sig fast ute i myrsumper og dønske tjern, eller at gjeitene ikke kløv for høit op i berghamrene og blev stående fast på s i t t vis. De fikk nu bare skjenne som skjenne vilde, hun syntes nu best om å synge og være glad.

Havstadbonden var streng med å kreve inn plassavgiften, og husmannsenken måtte slite hårdt og spare, alt hun kunde for ikke å bli kastet ut av både huset og den skarve plassen hun satt på. Og det gikk da på et vis så lenge hun åtte sine fulle arbeidskrefter. Men så blev hun syk og sengeliggende; hun hadde slitt sig fordervet under storvask oppe på Havstad, og så var nok hundreogett ute for både henne og lille Vårill.

Vårill gjette som vanlig Havstadbuskapen. En dag hun satt oppe på en kolle og sang, mens hun flettet på en lyngkrans, fikk hun se en stor blå ku som sank dypere og dypere ned i et myrhull. Jentungen satte avgårde det beste hun orket bortover til myrhullet. Hun fikk tak i bjelleklaven og hjalp til å holde kua oppe, mens hun ropte og skrek efter hjelp. Det var slik en merkelig ku dette, syntes Vårill. Hun husket ikke å ha sett den før der i marken. Og så blå og fin som den var, med knopper av det pure gull på hornspissene. Kua arbeidet av alle krefter for å komme sig løs av dyndet, men den sank bare dypere i, og Vårill kjente at kom det ikke nu snart hjelp, så måtte hun slippe taket for ikke gå på hodet ut i gjørmen, hun også.

Plutselig hørte hun tråkk av rappe føtter bak sig, og med ett stod der en kall og ei kjerring ved siden av jenten, — men de var like fremmed for henne som kua var det. Nu tok de alle tre til å hale og slite på den svære kuskrotten, og da gikk det. Kua måtte op av elendigheten, og berget var den.

Du var flink jente, du, sa både kallen og kjerringen, og du skal nok ikke ha gjort dette for intet.

Nu var det på tredje året moren hadde vært syk og arbeidsudyktig. Den lille gjeterlønnen Vårill fikk strakk knapt nok til maten, og plassavgiften for to hele år var forfalle til betaling. Men ikke eide de säp- som en halvdaler i husmannsstuen å betale med. Vårill satt ofte ve morens seng og gråt de bitreste tåre sammen med henne, men ikke før hadde sorgen og bedrøvelsen lagt sig litt, så måtte hun til å synge igjen og være glad. For ute var det solskinn og fuglekvidder, det rødmet av blomster bortover engene, og livet var så deilig å leve, selv om en var fattigere enn sjura på søppeldyngen.

Så kom Havstadbonden med selveste lensmannen en dag og tok husmannsenkens eneste ku med sig for den skyldige plassavgiften. Det var loven det, sa lensmannen, og den måtte efterkommes i stort som i smått.

Det blev så trist og tomt borte i fjøset efter ho „Løkkros". Og nu hadde de ikke melkskvetten heller å berge livet med. Den kvelden satt Vårill ute på dørhella og storgutet. Hun forsøkte efterpå med en liten sang, men tonene vilde ikke frem av

den hese hals. Hun kunde ikke hjelpe for det, men sangen blev til bare gråt og elendighet for henne denne gang.

Men næste morgen kom hun riktig op i stor undring da hun skulde bort i fjøset med noen brødsmuler til de par hønsene. Stod der ikke en stor, blå ku på „Løkkros" sin bås, så fin og så feit at det glinset i den, med et jure som rakk næsten ned i lunnen og med to skinnende gullknopper på hornspissene? Vårild måtte riktig gni øinene sine for å være sikker på at hun så rett. Jo, en ku var det, og var det ikke akkurat maken til den som hun hadde klaveholdt oppe i myrhullet her først på sommeren, så kunde de kalle hende for en tomse. Nu fikk hun sangstemmen igjen, og inn til moren bare det i en fykende fart.

Både Vårill og moren skjønte nok hvor den kua var kommet fra, og de karene som hadde gitt dem denne foræring hadde ingen skam av gaven sin. For maken til ku fantes der ikke i mange kirkesogn. Den melket for to-tre almindelige kjyr, og slik melk da — mest bares mør altsammen.

Hver lørdag kunde Vårill bringe en stor dall av det fineste gule smør til Handelsmannen og få mange dalere med sig hjem igjen. Og Havstadbonden fikk avgiften sin på dagen efter den tid.

Huldrene viser ofte meget bedre sinnelag enn mange mennesker gjør, tenkte Vårill, og så sang hun en av sine gladeste sanger, mens hun med en stor dall med smør på trillebøren vandret veien innover til bygden for å avhandle det.

Ja slik gikk fortellingen der i bygden om jenten som sang.

Branduly.

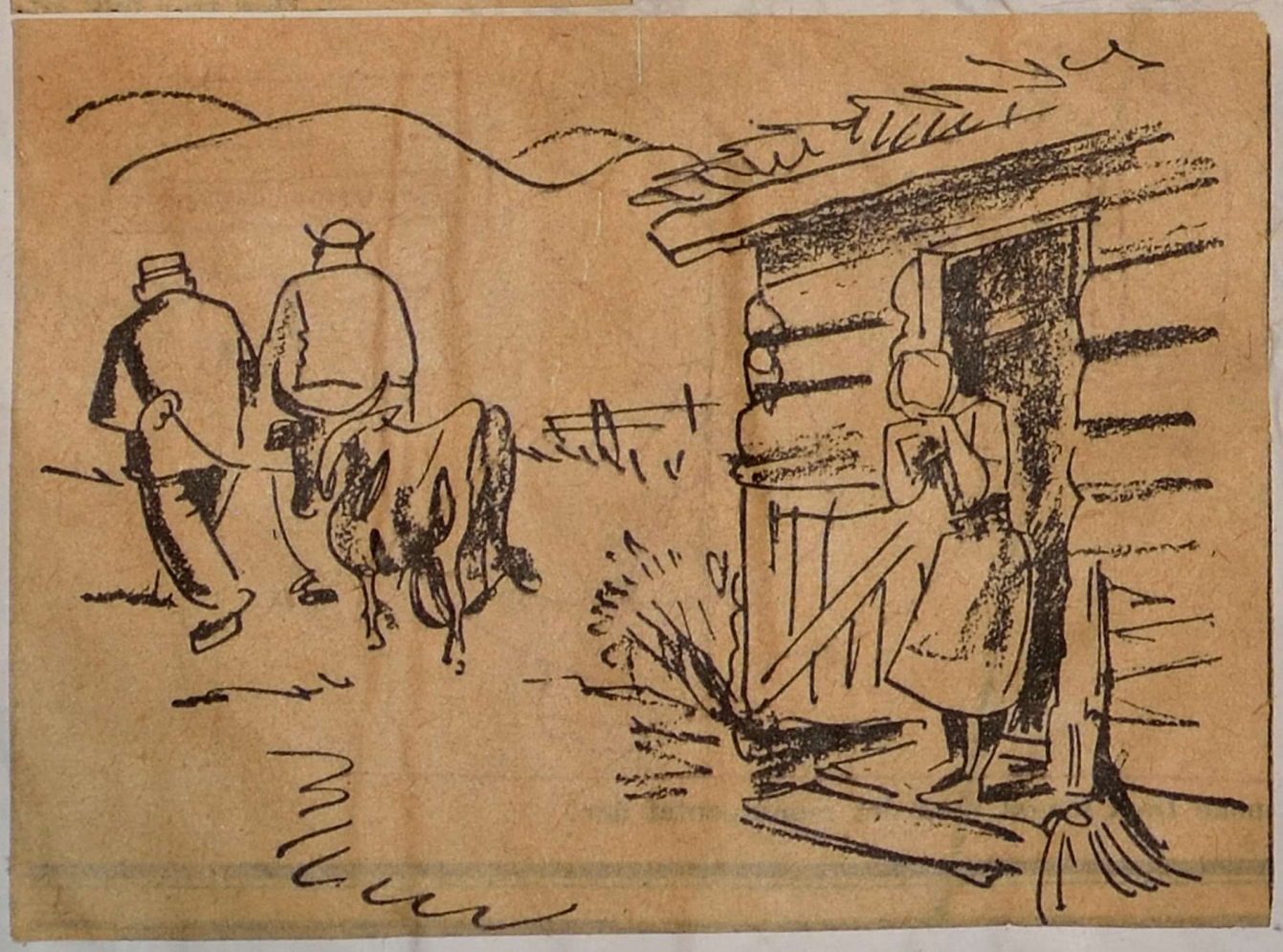

huldre-steinen

EVENTYR AV
PER BERG.

I en værslitt og lav liten hytte langt op i åsen bodde enken Grete med sine to små barn, Sven og Lydia. Det var lang vei til nærmeste nabo, og de to søsken hadde bare hverandre å leke med. De var bestandig gode venner og hjalp sin gamle og sykelige mor det beste de kunde med å skaffe det nødvendige til livsophold. Sven hadde mest å sørge for brensel til huset, og var både tidlig og sent på ferde ute i skogen for å sanke sammen tørrved, som han så bar hjem på ryggen. Og de behøvde aldri å fryse i den vesle hytten oppe i åsen, for Sven var en både flink og sterk gutt, enda han var bare ti år gammel. Lydia, som var to år yngre, hadde som *sin* opgave å passe gjeten og de to små killingene dens, at de ikke tullet sig bort i marken, og hun måtte også melke og sile melken og ellers være til nytte i huset.

Tross sin fattigdom og ensomhet var de lykkelige og glade disse tre mennesker. Vårherre hadde alltid hjulpet dem når det så som mest mørkt og trist ut, og de glemte heller aldri å takke ham for det.

Så en dag døde gamle Grete, og der stod Sven og Lydia helt alene i verden; men de lovte hverandre alltid å holde sammen og hjelpe hverandre slik moren hadde sagt at menneskene, og især søsken, burde gjøre. — De fortsatte som hittil å bo i hytten, — noe annet sted hadde de jo heller ikke å flytte til. Sven sørget for brenslet og Lydia passet gjetene og husstellet. Efterhvert som sorgen over den bortvandrede snilde mor deres la sig, fant de sig igjen godt til rette, og selv om fattigdommen var stor så led de nu ikke akkurat noen nød.

Men så hendte det en dag at gjeten og killingene var blitt borte. Både Lydia og Sven lette alle steder i nærheten, men forgjeves var det. Da de var kommet et godt stykke vei inn i skogen hørte de plutselig en gjet breke oppe fra en bratt bakke, og jo så sannelig, der stod den med ungene sine øverst på bakkekanten ved en stor stein og la hodet på skakke og så ned på dem. Sven og Lydia opover, lett på fot og glad til sinns, men da de hadde nådd op på bakketoppen hverken så eller hørte de mere til gjeten. De var alle tre som sunket i jorden. Trette og sultne som de var blitt,

og nesten på gråten over skuffelsen, satte de sig med ryggen op til den store stein for å hvile. Med ett skvetter de begge skremt til, for inne fra steinen hørte de både snakk og annen støi, og de skjønte da straks at det måtte være underjordinger de var kommet til, og at det var disse som hadde tatt gjetene fra dem. Sven, som var en modig gutt, gikk rundt steinen for å se efter en åpning ett eller annet sted. Han vilde kreve dyrene deres tilbake, men steinen var like hel og glatt på alle sider. Da han hadde gått rundt steinen kunde han heller ikke finne søster sin, hun var også som blåst bort. Gutten skar i å gråte av fortvilelse og løp steinen rundt og rundt flere ganger mens han alt i ett ropte på søster sin, men ikke så eller hørte han noe til henne. Hun måtte være tatt av huldren hun også, og med et bristeferdig hjerte vandret han alene hjemover mot natten og den tomme, enslige hytten.

Da Sven morgenen efter kom ut av døren, ser han et vakkert blåmalt skrin på dørhellen, og da han åpner det finner han den fineste mat av alle slags og en stor skål med gjetmelk. Gutten undret sig over denne uventede gave, som han skjønte måtte være fra huldren, og sulten som han var spiste han sig god og mett. Hver dag var han ved huldresteinen og lette efter søster sin, men måtte likeså visst vende skuffet og alene hjem igjen. Men hver lørdags morgen stod det vakre blåmalte skrinet på dørhellen fullt av god mat og drikke — mer enn nok for en hel uke.

På dette vis gikk der tre lange år. — En natt Sven lå og sov våknet han ved at noe strøk ham lett

over kinnet. Da han skulde se sig om fant han et lite stykke bjørknever på hodeputen sin. Der var skrevet noen ord på det og Sven leste: «Hvis du natten til Allehelgensdagen kan bære et brennende alterlys tre ganger rundt huldresteinen, så blir søster din løst fra de underjordiske.» — Dette merkelige brevet gav Sven meget å tenke på, men glad blev han jo. Det måtte være bud fra søster hans, hun levde og nu skulde han få hjelpe henne fri. — Det var akkurat to uker til Allehelgensdagen, og et alterlys måtte det vel kunne bli en råd med. Skjønt så mørkt og fælt det var nu i svarteste høsten, skulde det sannelig både mot og kraft til å gå inn i kirken og hente ett av alterlysene. Han grøsset bare han *tenkte* på det, men for sin egen eiegode og snilde søster vilde han våge hvad det skulde være.

Allehelgensnatten snek Sven sig stille inn av kirkedøren og op mot alteret, fant det ene av de store alterlys og gikk likeså stille ut igjen. Så bar det i fullt sprang innover skogen og op til huldresteinen på bakken. Her fikk han lyset tendt og gikk så med det de omskrevne tre ganger rundt steinen. Da han hadde gått den siste runden ventet han så sikkert å møte søster sin, men intet hverken så eller hørte han. Bare stjernene lyste der høit oppe på himmelen og en egen tung susen drog mellem trærne. — Aldri hadde Sven følt sig så skuffet og forlatt som i dette øieblikk. Aldri, aldri mer skulde han vel få se sin kjære søster igjen. Han var blitt narret. Og den lange natten blev han sittende oppe ved steinen for å gråte ut sin sorg og skuffelse. — Da den første svake lysning av ny dag løftet sig over åsene i øst husket han på alterlyset som han satt med over fanget sitt. Det måtte jo være på sin plass i kirken til dagens gudstjeneste, og før noen kunde se ham. Og så løp han alt han orket ned mot bygden og kirken og fikk satt lyset i sin blanke, store messingstake. — Traurig og tung til sinns vandret han i de tidlige morgentimer opover til hytten og ensomheten oppe i åsen. — Men hvad var det han så? Der kom det jo en stor jente gående ut av skogen med en hel flokk av de gildeste gjeter efter sig. — Det var Lydia! Jovisst var det henne. Han vilde kjent sin søster blandt tusen andre mennesker. Så løp de hinannen til møtes og gråt og lo av glede.

«Men hvem er det som eier alle disse fine gjetene?» spurte Sven da gjensynets lykke og fryd hadde lagt sig noe.

«De er våre alle sammen,» svarte Lydia. «Det er gammelgjeten som har fått så mange killinger at vi nu eier en hel buskap. — Og her,» hun viste frem en fin blå silkepose, «er lønnen min for de tre år jeg har tjent hos huldren. Den er full av gullstykker.»

NILS MED BEINE/

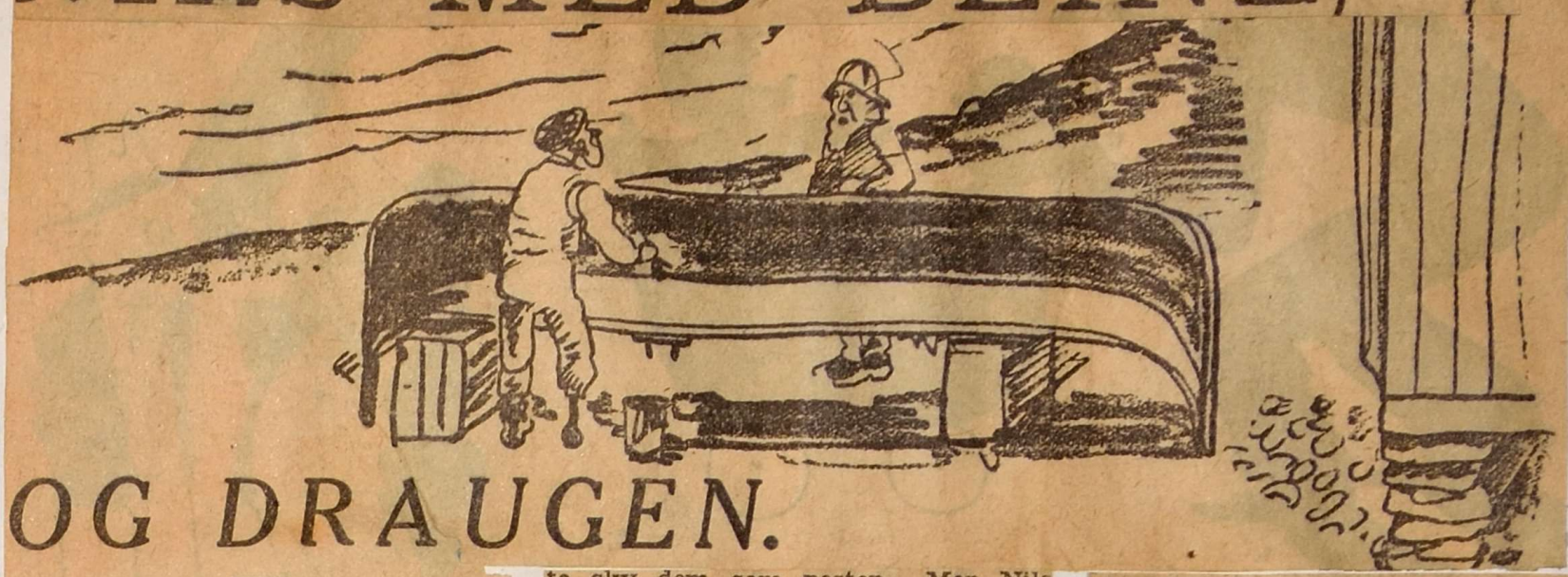

OG DRAUGEN.

AV *BRANDULV.*

Han Nils Jensa, også kalt Nils med beine, avdi han gikk med en trefot, hadde alltid hatt en særs god fiskelykke. Han kunde dorge efter sei og sette sine garn for torsk og flyndre hvor det så var, og bestandig kom han i land med lastet båt. Naboene hans kunde ikke begripe hvordan det hang sammen med dette merkelige hellet som bestandig fulgte han Nils med beine. Der hvor de drog „svarte" redskaper hang det tett med fisk i Nils' garnmasker, og seien kunde være så stur og tverr den bare vilde, på Nils fine dorger bet den sig dog fast og gav stor fangst og øket velstand vest i Bukta.

Ja Nils han var det noe underlig med slik, og det blev nok ymtet om både det ene og annet rundt i naboskapet. At der stakk trolldom og underfundighet av et eller annet slags i dette, det var nå iallfall sikkert nok, og Nils fikk høre mange slengord og rare bemerkninger for sin aparta fiskelykke, — ja det gikk endog så vidt at folk skydde ham. Han var kanskje kyndig i trolldom og satondt på deres redskaper, så fisk måtte sky dem som pesten. Men Nils selv han visste ikke annet enn at han forstod sig på å sette bruket sitt efter de rette me-er i fjell og knauser for gode fiskegrunner, og hadde det rette laget med å skjære seibeitene (lokkeagnet) slik at den grå galningen måtte fristes til å glefse efter dem. Der skal kunst til slikt også, og Nils hadde prøvd sig frem, forsøkt om og om igjen til han fant det han vilde. Folk kunde gjerne kalle det fiskelykke, det var nå ikke annet enn litt god forstand og innsikt, og tålmodighet i å lære fiskens luner å kjenne og finne dens forsamlingssteder, nede på den store rare havsbotnen.

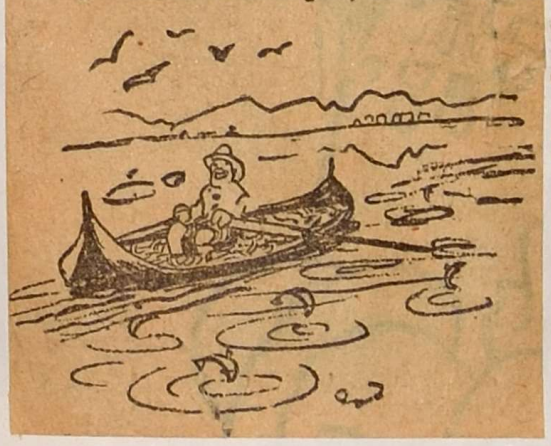

En kveld Nils kom ned til naustet sitt for å lukke døren for natta, fikk han i halvmørket se et liknelse som satt på naustdørstokken og glodde på ham med kvasse morildøine. Brei og veldig var beistet, det fylte ut i hele den store døråpningen, så det var ikke mulig for Nils å komme forbi. Men i øvre røstvegg var det en liten almindelig dør, som blev brukt når ikke båt skulde settes inn eller ut av naustet, kom sig denne vei inn i huset. Han fikk tendt lanternen som hang på tverbjelken, — og jau skjønte han det ikke, det var ingen mindre enn selve det fæle havtrollet draugen som hadde gjort landgang i båtstøen hans og her satt og gjorde sig mektig og myndig i hans egen husdør.

— Tvi han vorde dig ditt avskum vil du sjå til å fore dig dit du høre heime! satte Nils i av full røst, hytet med lanternen og trampet hård i naustgrunnen med den foten han hadde i behold.

Men draugen rørte sig ikke av flekken. Den bare ristet litt på den tanggrodde, uformelige kroppen sin, lynte ilt med de store morildøine og ble sittende. — Denne her fyren skjønt Nils det ikke vilde bli så liketil o lett å komme „over stag" med, me han kunde da ikke godt la naustdøren stå åpen nu høstens natt me storm i vente.

— Du snakser dig vekk! skrek Nil i og var dyktig sint med det samme rev trebeinet av sig og drog til draugen midt over veikryggen så den gamle solide trefoten røk i flere stykker.

Med et målføre som kunde vekke sju kirkesokn rusjet umildheita ned gjennem fjæresteinene og satte til havs med brask og brott som av brenning i høi sjø.

— Jau, der fikk du rett føten for dig, hev Nils efter ham og spyttet langt bortover tangbruket. — Så fikk han slått døren igjen, og fant sig en årelom til å støtte sig hjem på i stedet for det ødelagte trebein.

Men fra den dag var det slutt med Nils Jensas fiskelykke. Han annammet ikke fisk av salten sjø mer, hvor han så prøvde og hvor meget han gjorde sig for både med sine redskaper og nøiaktighet i me-er. Det gikk tvertfor vrangt for ham på alle vis, og om ikke lenge begynte også fattigdommen, alle ulykkers sikre følgesvend, å kikke inn gjennem vindusrutene i stuen vest i Bukta.

En råd måtte han se til å ha med dette, ellers bar det utfor og bent ned på fattigkassa fortere enn svint. — Men hvad råd var det for slikt fanteskap? Nils visste det ikke, og naboene, som i ulykken igjen var kommet ham nærmere, kunde heller ikke så støtt si hvad der var å gjøre med trollskapen. Han fikk vel prøve presten, mente de. — Høh, presten! Hadde det nå enda vært en av dem fra Wittenberg med svarteboksunster og slikt, men en ganske al-

mindelig landsens sognepresT, som knapt kunde mane litt skrømt ned fra et mørkeloft ,nei der var det nok ingen bistand å hente. Ånei, hans ulykke vilde nok vare for resten av levetiden, den.

Så hendte det en dag at der kom en gammel tufsett kall rekende langs fjæren og stanset op ved båtstøen i Bukta, hvor Nils holdt på å tjærebre lettfæringen sin.

— Velsenge arbeidet, hilste kallen.

— Å det er nok ikke stor velsignelsen med noe for mig mere, sa Nils og drog tjærekvasten med lange strøk efter båtbunnen.

— Ka meine du med det? spurte kallen.

Så fikk han vite hvordan det hang sammen med draug og ulykke og alt sammen. — Det kan nok rettes på, mente kallen. Du skal bare finne flisene av det gamle trebeinet ditt, som du dæljet til draugen med, og med dem under armen skal du en søndagsnatt gå tre ganger forlengs og tre ganger baklengs rundt en grav i innviet jord, hvor et sjødruknet menneske ligger begravet. Så skal du binde flisene fast til en stein og kaste dem i sjøen akkurat der hvor draugen bykset uti. Hjelper ikke det, så har jeg ingen råd med din ulykke, sa kallkroken og humpet videre sin vei langs fjæren.

Nils gikk straks igang med å gjøre som den rare fremmede kalltufsen hadde sagt. Trebeinflisene hadde han liggende under sengen, og grave med sjødruknede døde i var det ingen nød på i en kirkegård ute i skjærgården. — Da han hivet det hele på sjøen rett ut for båtstøen sin, var det som hele fjordbukten kom i kok, og ut til havs for det undersjøiske trollskap med et bublende og hvirvlende stryk efter sig som efter en stor Amerikadampers propeller.

Men fra den dag fikk Nils med beine sin fiskelykke igjen.

Dumbjellen

Ill. av Sonja Ottesen Hirsch

eventyr av Per Berg

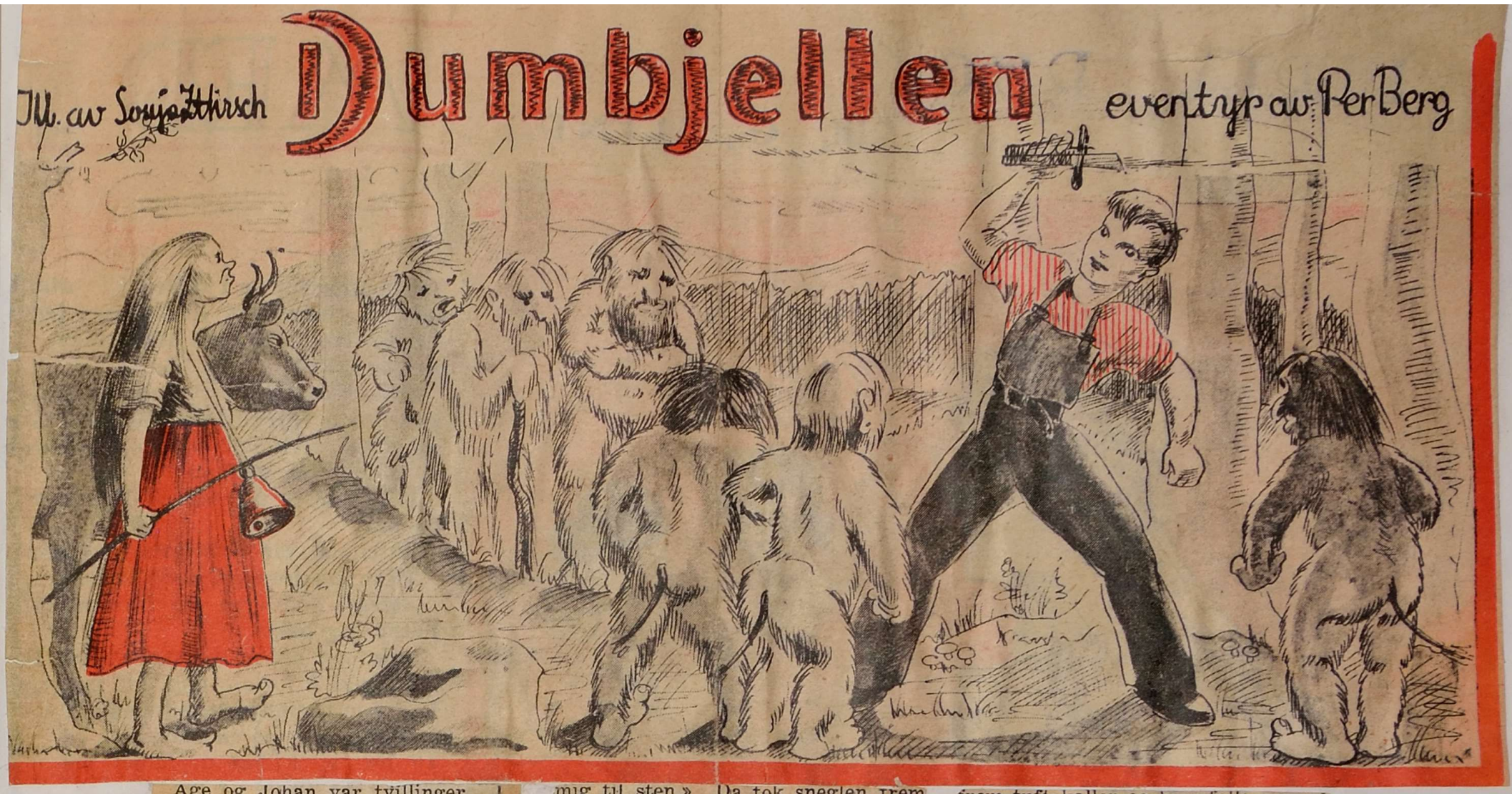

Åge og Johan var tvillinger. I guttene var i 10 års-alderen døde begge foreldrene deres, og det gikk for sig på den måten: En dag skulde faren ro en gammel kramkar over elven, og på tilbaketuren kom han for nær fossen. Han rodde for livog sterk som han var hadde han tatt for hårdt i slik at den ene knekket tvers av, og så var han solgt. Fossen tok ham. Kohans, hun Malene, stod på elvelden og så på den sørgelige tilelse. Hun fant en morken pram, satte sig et par garstaurer til årer og la ivei ut på elven. Fossen tok også henne, og så var det bare tvillingbrødrene tilbake i den vesle husmannsstuen ved elvesvingen langt inn på skogen. Åge var en lettvint og livlig gutt, men Johan var en dovenknekt som ikke gad ta sig til noen verdens ting. Hver dag var Åge ute i skogen for å hente never og kvist til brensel, mens Johan lå hjemme i sengbenken og dro sig og spilte på en blikkfløite.

En gang Åge var langt nord i skogen fikk han med ett høre slik en fin dumbjelleklang langt borte. Gutten stod lenge og tenkte hvad dette vel kunde være for slags folk som var ute og kjørte med dumbjeller nu midt på sommeren. Så skyndte han sig hjem med veden, og bad bror sin være med for å undersøke hvor den underlige bjelleklangen skrev sig fra. Men John orket som sedvanlig ikke å røre sig av flekken. Det raget ikke ham hvem det var og hvor de skulde hen, og så blåste han videre på sin fløite. Åge la i vei alene. Stuslig syntes han nok det var, men han syntes han måtte ha greie på dette.

Da han hadde gått et stykke så han en snegle som lå i solen og vred sig og holdt på å forgå av den sterke varmen. «Å kjære, hjelp mig ut av dette glødende ildlyset, for ellers må jeg omkomme,» bad den. Og Åge tok straks sneglen og bar den bort i skyggen av et stort tre. Nu sa sneglen: «Siden du var så snild å hjelpe mig, skal du få lov til å ønske dig en ting.» Åge stod lenge og tenkte sig om hvad han skulde ønske. Til slutt sa han: «Midt høieste ønske er å eie et sverd som er slik at når jeg svinger det en gang rundt hodet mitt blir alt omkring mig til sten.» Da tok sneglen frem en liten pipe og fløitet i den, og straks kom der en hel flokk med snegler krypende, og på ryggen av dem lå der et ørlite sverd. Sneglen han hadde hjulpet ut av solsteken mumlet noen ord, som Åge ikke forstod, og litt efter litt begynte sverdet å vokse, til slutt var det like stort som et almindelig sverd. Åge grep det nu i det fine gullforsirede håndtaket, takket for gaven, sa far vel til sneglene og gikk videre gjennem skogen.

Da han var kommet op på en haug hørte han atter dumbjelleklangen, og fortsatte videre i den retning lyden kom fra. Langt om lenge kom han frem til en grønn eng med de vakreste blomster og det frodigste gress, men det var hverken hus eller folk å se noen steder. Og bjelleklangen var også blitt borte. Skuffet satte han sig ned på en tue, og sulten og trett som han var efter den lange marsj, sovnet han straks av. Ut på kvelden ved solnedgang våknet han plutselig ved å høre dumbjelleklangen igjen, og nu så sterkt at den hadde vekket ham.

Borte fra en bratt haug på andre siden av den grønne eng så han en jente komme jagende med en flokk kyr. Åge krøp straks i skjul bak en sten, og der satt han musestill i flere timer mens jenten med dumbjellen gikk og gjetet kyrene, som beitet på engen. Det var slett ingen vakker jente, hun var nærmest grim å se til, og slem var hun også, for det som det var slo hun til dyrene med en stor stav. Da det led frem mot morgen og de første rødmer av solen begynte å vise sig over skogranden i øst, kom det en gammel kall op på toppen av den bratte haugen og gav sig til å hauke til jenten. Det var signalet til at hun skulde jage buskapen hjem. For det var nok underjordiske vesener dette, og de tålte ikke solen. Jenten straks til å samle bølingen sammen for å jage den hjem, men en stor blå ku vilde ikke følge med de andre, den fortsatte stadig med å ete av det saftige grønne gresset. Jenten fløi på den og slo alt hun orket med staven sin, så blodet rant. Da blev Åge harm i hu, sprang frem og rev stokken fra den slemme jenten. Straks begynte hun å ringe med dumbjellen sin, og fra alle kanter myldret det frem tuftekaller og haugfolk, som så riktig så fæle og sinte ut. Åge stakkar blev først ordentlig redd, men så husket han på sverdet sneglene hadde forært ham, løp bak om stenen og hentet det og svang det rundt hodet på sig. Øieblikkelig blev alt omkring gutten til sten, kyr og tuftekaller, den grønne eng og den slemme gjeterjente — ja dumbjellen også, naturligvis.

Åge gikk bort til jenten og tok den forstenede dumbjellen. Den skinte som gull, men alt det han ristet med den så gav den ikke lyd fra sig. Mismodig vandret han hjemover med dumbjellen i lommen. Da han var kommet et stykke på vei fikk han se en liten mannsling som holdt på å hugge trær med en flintøks.

«Velsigne arbeidet,» hilste Åge. — «Takk skal du ha,» svarte mannen, «men ellers så er det nu vel ikke synlig velsignelsen med dette. For nu har jeg holdt på i tre år med å felle dette treet, og enda er jeg ikke kommet mer enn halvveis, som du ser.» — «Vil du låne sverdet mitt å hugge med?» spurte Åge. Jo, det vilde mannen svært gjerne, og i en-to-tre hadde han fått lagt treet til jorden. «Det var en riktig gild øks,» sa mannen, «hvad vil du ha for den, du gutten min.» — «Å, du kan godt få den til forærings av mig, for jeg gjør visst bare ugagn med den.» — «Takk skal du sannelig ha for det,» svarte mannen, «og kan jeg gjøre dig en hjelp igjen så bare si fra.» — Åge tok dumbjellen op av lommen sin og viste mannen den. «Kan du få denne til å ringle igjen, så er jeg mer enn godt betalt for sverdet.» — «Det kan det nok bli en råd med,» svarte mannen, han tok bjellen med sig og var borte et øieblikk bak om en berghammer, og da han kom tilbake hadde dumbjellen fått den fine klangen sin igjen.

Glad sprang Åge hjem og viste broren sin den singlende fine dumbjellen. Johan var ikke mindre glad. Han hadde lært å spille de fineste sanger og slåtter på blikkfløiten sin, og så blev guttene enige om at de skulde dra ut i verden og spille for folk, så meget de kunde leve av det. Og det gjorde de.

DE FIRE BUSKENE.

Et sagn fra Lofoten.

Av

Ola Berg.

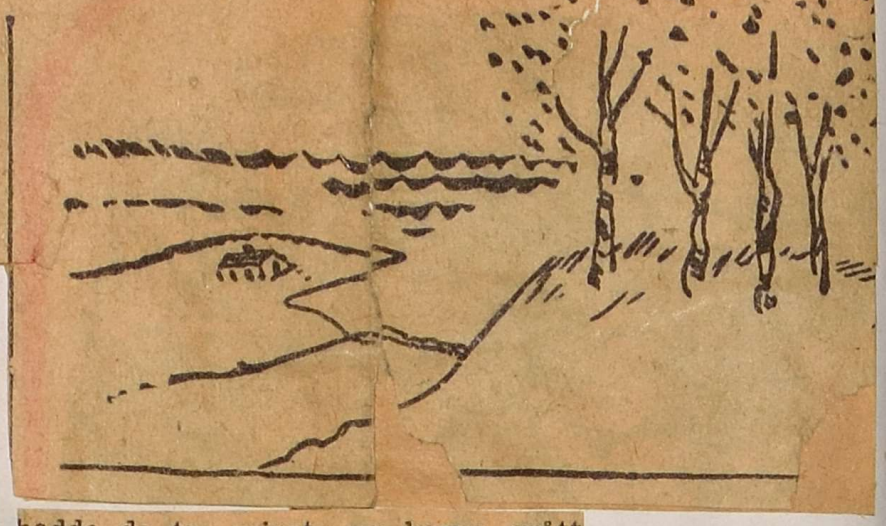

Lofoten er sikkert et av de skogfattigste distrikter i vårt land. På de ytterste øier mot storhavet er en stakkars forkrøblet busk et særsyn, og en klynge trær leter du forgjeves efter blandt de bratte fjellene derute.

Men langt der vest i dette skogløse øilandet forekommer den merkverdighet at der på øverste pynten av en bratt tinde, som med svarte svaberg vokser likesom op av selve Vestfjorden, står fire ranke bjørkebusker, som i mange menneskealdre har trosset storme og alskens uvær uten å ta minste skade. Ja de fire buskene på Stamstinden er så gamle at sagnet om dem — som du kan få høre fortalt mange steder i Vest-Lofoten — går flere hundre år tilbake i tiden:

I en liten bukt av fjorden ved Stamsvåg fiskevær bodde den fattige Kresten husmann med sin kone og deres fire små barn. Kresten var en flittig fisker som strevde fra tidlig morgen til sent på kveld for å skaffe det aller nødvendigste til sin families underhold; men alt det han slet og arbeidet blev det aldri til mere enn det tørre brød, og det hadde hendt også at nøden var kommet som den ubudne og uhyggelige gjest i den gråslitte husmannsstue.

Den rike væreieren i Stamsvåg, som eiet både husmannsstuen og bukten hvor den stod, var en streng herre med alle sine værbuer. Han betalte deres fisk dårlig, og krevde stadig arbeide av dem for at ikke skylden deres i hans store folianter skulde vokse dem over hodet.

— — —

Kresten husmann hadde vært syk i lang tid utover høsten, og da julen nærmet sig var det fritt for mat i huset. To ganger var han ydmyk og redd kommet inn på kontoret til væreieren, men denne hadde barskt vist ham fra sig med den beskjed at det ingen hjelp og kreditt mere var å hente i Stamsvåg før han kom sig i arbeide. Man kunde da ikke i det uendelige fø på folk som intet gad bestille.

De let juledagene over i husmannsstuen. Gode naboer, som det ikke var stort bedre med enn hos Kresten husmann, hjalp til efter fattig evne; men tredje juledag kjente Kresten sig såpas frisk at han vilde våge sig på en seiltur med færingen sin over til naboværet en mils vei borte, for å høre sig om litt hjelp der, til han kom sig i vinterfisket, som snart skulde begynne. Konen skulde være med, og imens skulde hennes far passe huset og de små barna deres.

Det var godt vær da Kresten husmann og konen hans seilte avsted tidlig i grålysningen til naboværet. Bestefar og barna stod i fjæren og vinket farvel og ønsket god tur da de heiste seilet og styrte ut mellem holmene mot Vestfjorden. — Dagene er ikke lange oppe i Nordlandet ved juletider. Allerede ved 3-tiden kommer mørket sigende og kort efter er natten der for alvor.

Den største av småpikene hadde alt flere ganger vært oppe på haugen og sett efter far og mor, som skulde være tilbake før mørket kom, men klokken blev både fem og seks uten at det brunbarkede seil kunde øines ute mellem holmene. Gamle bestefar gikk ut og inn i døren og så efterhvert som dagen led mer og mer bekymret ut i sitt rynkede ansikt ... Det blev kveld og det blev natt, men fremdeles ingen båt som stevnet inn den lille bukten til husmannsstuen ..

Barna var sovnet efter å ha bedt med bestefar en bønn for mor og far, men den gamle mann gikk fremdeles ut og inn i døren, stod nede ved fjæren og lyttet efter åreplask eller annen lyd fra båt derute, men skvulp av bølgeslag og det tunge drøn av dønningene mot den ytterste skjærgård var det eneste han kunde høre.

Dagen efter kom vissheten. En færingsbåt var drevet i land ikke langt fra Stamsvåg. Masten var brukket tvers av, og det forklarte hvad som hadde hendt. Ved siden av båten fantes en bomme med varer. Det var hjelpen fra handelsmannen i naboværet, den hjelpen som aldri skulde rekke frem ...

Bestefar fikk en tung stund med å forklare de fire små om ulykken som hadde innhentet far og mor om kvelden ute på fjorden. Men de skulde ikke gråte, bad han, for nu var de begge kommet hjem til Gud, han som troner i de lyse sale der høit oppe over stjernene de kunde se der ovenfor Stamstinden. Der skulde de få være evig og ha det så godt, så godt, og der vilde de vente på bestefar og de fire små barna sine ...

Det blev atter natt — så månelys og stjerneklar og vakker.

Bestefar lå som vanlig oppe på loftet. I de to senger nede i stuen hadde de tre minste av barna grått sig i søvn, men den største piken kunde ikke få sove. Hun satt fremme ved vinduet og så op mot Stamstinden og mot himlen bak den med alle stjernene som blinket og den store runde månen som gled så vakker og lydløs avsted over fjellkammene ... Der oppe var nu far og mor — i en lys sal hos den kjære, gode Gud, som de var så godt kjent med og hadde lært å be til hver eneste kveld ... Om de nu bare kunde kommet sig op på Stamstinden, så vilde de sikkert bli sett av mor og far, eller i det minste av Gud selv, og da vilde han nok hjelpe dem over til sitt hjem, han som hadde lovet å hjelpe alle som bad ham alvorlig derom.

Slik satt den lille piken og tenkte frem og tilbake, mens hun gråt og stirret op mot himlen efter et vink eller noget som kunde tydes som et tegn fra de bortflyttede foreldre. Men himlen var like taus som ellers. Det var nok for langt herfra bukten ditopp ... Den som bare kunde nådd op på Stamstinden ...

Og så fattet hun den store beslutning: Hun vekket sine småsøsken, fikk dem klædd på i all stillhet for ikke å vekke gamle bestefar, og så gav de sig alle fire på vei op mot den høie, bratte Stamstinden for å kunne påkalle hjelp til å komme sig over til den lyse sal hos Gud, hvor mor og far nu var og satt og ventet på dem, — slik som bestefar hadde fortalt. —

— Og op til Stamstindens topp nådde de fire små. Så hadde de ropt og vinket op mot stjernene, op til Gud og til far og mor ... Og Gud hadde hørt deres bønn. Han var kanskje allerede samme natt kommet ned til de bedende og ropende små barn og hadde tatt dem med sig hjem til sin lyse, lune sal i himlen, til far og mor og alle tusener av gode, syngende engler ...

Våren efter begynte de fire buskene å spire oppe på Stamstindens høieste pynt, og på nogen få år var de fullt utvokset. De er et sjeldent syn, og ingen storm har kunnet knekke dem. De står der og peker op

mot himlen og stjernene, og når folk ser dit op husker de alltid på sagnet om de fire barn som en desembernatt gikk dit op for å skynde sig hjem til Gud og til far og mor i himlen ... Deres små skjeletter fantes kort efter

på mosen mellem de fire buskene, hvis røtter er slynget om hinannen som i et felles kraftig tak. — Står man buskene nær kan man selv en blikkstille sommerdag høre det suse i løvet som en stille sørgmodig nynnen ... Men i storm bruser de som et orgelverk, og man vet å fortelle at natten til hver femte juledag — natten for de smås vandring op til Stamstinden — beveger alle fire trær, selv i stille vær, sine kroner, og det er som de vilde vinke mot himlen, og det høres som sukk deroppe.

Da Elias kappseilte med troll kjærringen.

Eventyr fra Lofoten

for Tidens Tegn av Brandulv.

Fra en gård i Øst-Lofoten reiste en sommer for mange, mange år siden tre mann til det lille fiskevær Tuv, som ligger helt vest på Lofoten, for å fiske flyndre. Den ene av dem, som hette Elias, var høvedsmann. Han var både ung og vakker, og dertil kjent som en flink fisker og sjømann.

Kvelden før de skulde reise hjem med lastet båt av den fineste gullflyndre, gikk Elias et snarerinde ut av rorbua, men da han ikke kom tilbake efter en rimelig tid, gikk kameratene ut for å se hvor det kunde være blitt av ham. Den som det ikke var noe hverken å se eller høre til var Elias, og så blev alle folkene i fiskeværet alarmert for å lete efter ham. Langt om lenge fantes treskoene hans like under et bratt berg nede ved sjøen, og det var klart for alle at han måtte være bergtatt. Det var forresten kjent nok, at der i Svaberget på Tuv bodde en trollkjerring med datter sin. Et par ganger før hadde det hendt at unge, vakre gutter var forsvunnet der på stedet, uten å efterlate sig noe spor, og man hadde gjettet på, at det kanskje var en svigersønn til huset trollkjerringen var ute efter.

Med Elias forholdt det sig slik:

Nettop som han stod nede på steinvoren ved båtstøen for å bedømme været til næste dags hjemreise hørte han noen harke og spytte bak sig, og da Elias snudde sig så han en gammel, grim kjerring stå der med en stor bøtte i den ene hånden.

— Å du vil vel ikke bære denne bøtten hjem for mig, bad kjerringen. Det er skuresand til storrengjøringen imorgen. Jeg er så gammel og veik, så jeg orker visst ikke bære den lenger.

Jo, Elias var da straks villig til å gjøre det gamle mennesket en tjeneste, og så tok han bøtten og fulgte efter kjerringen. Bent bort til Svaberget bar det. Der åpnet det sig en dør, og Elias blev buden inn. Som skikk og bruk var satte han treskoene sine igjen utenfor; men da den svære steindøren lukket sig efter ham med et kraftig brak, skjønte han straks det var noen underlige folk han var kommet til. Han bad med en gang om å få slippe ut igjen, men da flirte kjerringen med sin store, tannløse munn og mente på, at det kunde det nok ikke være tale om. Denne døra kunde en bare gå i n n av, sa hun. — Jeg har forresten utsett dig til mann for datter min, og skikker du dig vel imot henne, skal du arve både rikdom og et langt liv, men gjør du det i k k e, har du ikke meget godt i vente, truet den gamle heksen og banket i det samme med en tykk stav under loftet. En luke åpnet sig, og datteren kom ned efter en stige. — Var kjerringen grim og fel, så var datteren hennes ikke mindre stygg. Og så rent ung var hun nok heller ikke, for hun var både rynket og krokrygget, og hadde et par lange armer med fingrer næsten som krabbeklør. Hun tok straks til å gjøre sig lekker for Elias, mens moren stelte istand aftensbordet. Det var både sølvtallerkener og gullfat, og maten var som hos de fineste storkarer. Men allikevel, dette giftermålet skulde Elias ikke ha noe av, det fikk nu gå som det vilde. For ikke å komme i ulykke med en gang gjorde han gode miner til slett spill og lot som han var både glad og tilfreds.

Det meste av sommeren gikk. Endelig hadde Elias fått avlurt kjerringen hemmeligheten med å åpne døra ut til det fri. Det var bare å ta et glo fra gruesteinen, spytte tre ganger på den og si: Heks, teks helop o igjen.

En godværskveld bestemte Elias sig for å rømme om natten. Da kjerringen og datter hennes var sovnet godt inn og snøste som smiebelger, gjorde Elias kunsten med døren og stakk av det forteste kan kunde. Nede ved støen fant han sig en ny treroringsbåt, som han låntok, heiste seilet og satte kurs østover Vestfjorden. Nu var han da endelig fri heksen og den fæle datteren hennes. Han sang og var lystig av glede over snart å være hjemme igjen.

Men Elias var ikke kommet langt stykke på vei før det begynte å blåse op til en frisk kuling av sydvest — riktig fin bør var det, og båten skjøt god fart. Det laget sig jo riktig fint for ham. — Vinden økte efter hvert til storm, så Elias måtte stadig minke seil for ikke å gå under. Han kunde ikke riktig skjønne dette, for himmelen var både blank og blå. Til slutt var uværet så voldsomt, at han ikke kunde føre seil men måtte lense med bare snaue masten. — Rett som det var hørte han hui og rop, og da han skulde se bak sig så han trollkjerringen komme seilende i en stamp. Nu skjønte Elias hvem det var som styrte været, og det visste han av erfaring at klarte kjerringen i stampen å komme fremfor båten hans, så vilde det bli grunnbrott med undergang og død.

Han gav båten en liten lapp av seilet og lot det stå til på lykke og fromme, og da hun var kommet op på siden av båten, måtte Elias gi den enda mere seil. Sjøen stod i en foss på begge sider av båten, som ofte truet med å gå under; men Elias tenkte, at skal det være kappseilas så skal det være det tilgangs, og stakk op enda mere av seilet. Maken til fart hadde han aldri vært med på. Den smidige nordlandsbåten rente som en ål gjennem sjøene, styrt av Elias' kyndige hånd, men stampen med trollkjerringen åt sig stadig lenger og lenger frem, og Elias skjønte han snart vilde være fortapt.

Da husket han med ett at han i trøielommen hadde den salmeboken han fikk i konfirmasjonsgave av presten. Han fant den straks frem og kastet den foran stampen just som kjerringen med en ildevarslende kald-

flir var ifjerd med å styre den foran båten.

Det under som da skjedde kunde Elias aldri riktig forklare. Men såpas er sikkert at det med ett var blikkstille, og både kjerringen og stampen hennes var som blåst bort eller sunket i havet. Og så var Elias berget.

Døren til svaberget står åpen den dag idag. Kjerringen hadde vel hatt slikt hastverk med å innhente Elias at hun hadde glemt å lukke den efter sig, da hun la ivei med stampen. Og nede ved fjæren på Tuv er det en stein av lignelse som et kvinnemenneske som sitter på huk. Det er kjerringdatteren som satt og ventet på mor sin så lenge til solen steg over fjellene og forstenet henne.

Ja, så fortelles det.

Brandulv

Den rustne kården.

EVENTYR AV PER BERG

Dypt inne i den store skogen gikk Svend med den vesle øksen sin og lette efter gammelt vindfall, som han kunde hugge op til en bør og ta med sig hjem. Det var alt et godt stykke ut på høsten, snart kom den kalde vinteren for alvor settende, og da gjaldt det om å ha litt bra forsyning med brensel i huset.

Plutselig stod Svend ved en stor furu, som var falt overende, og med ett kjente han den igjen, enda det nu var tre-fire år siden han hadde vært på denne kant av skogen. Det var denne furuen som blev hans fars bane. — Svend hadde en dag fått følge med moren sin da hun skulde med middagsmat til far, som var på tømmerhugst for brukseieren, og da moren vendte hjem efter endt erinde, fikk Svend være tilbake hos faren for å følge med ham hjem om kvelden. En annen av tømmerhuggerne felte akkurat et tre til den kant hvor Svend stod, i siste øieblikk fikk faren reddet gutten, men blev selv rammet av den veldige trestammen og drept. Han husket så tydelig da de fire alvorlige tømmerhuggere laget en båre av staur og kvister og bar hans far hjem gjennem den halvmørke skog. — Og der lå den stygge furustammen. Brukseieren var overtroisk og hadde sagt, at det treet skulde ligge der det var falt. Det var et ulykkestre, og han vilde ikke se det på sagbruket sitt.

Svend blev lenge stående og se på den tykke trestammen. Tårene presset sig frem i hans øine og han måte sette sig for riktig å kunne gråte ut. — Da han reiste sig for å fortsette hjemover med sin vedbør, var det blitt tett skumring, og Svend var ikke fri for å kjenne sig litt redd der han gikk og rugget under den tunge børen sin. Vinden suste oppe i de høie tretoppene, en og annen skremt fugl flakset avsted og skrek i ergrelse over å bli forstyrret på denne tid av døgnet. Alt var så uhyggelig og trist, syntes Svend. Bare han vel var hjemme.

Da hørte han plutselig en stemme et steds i nærheten. Det var en tynn og pipende stemme, og straks fikk han øie på en gammel kjerring som stavret sig frem på dårlige ben og støttet sig til en kjepp i den ene hånden. Svend tenkte først å kaste vedbøren sin fra sig og løpe avsted for å gjemme sig, men før han fikk utføre sin beslutning, snakket den gamle kjerringen til ham:

«Vær ikke redd, du gutten min, jeg er ikke så farlig som jeg ser ut til. Når du blir så gammel som jeg er nu, blir du nok både rynket og skrøpelig, du også».

Svend mest skammet sig der han stod. Hun så da så blid og godslig ut den gamle konen, at gutten rent fikk godt for henne.

«Jeg skal hjelpe dig å bære bylten», tilbød han sig.

«Takk skal du ha for det», sa konen, og så fulgtes de ad til en bekk som det lå en gammel planke over til bro.

«Ja, nå er jeg straks fremme, jeg» sa konen, «og nu skal du såvisst ha takk for hjelpen».

Men da hun var kommet midt ut på plankebroen snudde hun sig og myste mot gutten.

«Velg ikke det nye og blankpussede, gutten min. Rusten og gusten er ofte det beste». Og så humpet hun videre ivei.

Moren var gått til sengs da Svend omsider hadde fått strevet sig hjem med vedbøren sin. Men hun hadde satt frem mat til ham på bordet i den vesle, fattigslie stuen. — Det var bare blitt armoden der i huset siden faren forulykket. Moren strevet det beste hun kunne, men det blev knapt til matsmulene, enn si til å reparere huset med.

Da Svend hadde spist og lest sin bordbønn med takk for maten, gikk han op den bratte loftstrappen for å legge sig. Slitt og trett som han var efter dagens strev, sovnet han straks. Men ut på natten våknet han av en støi ett eller annet sted fra. Han blev liggende og lye. Det blåste en ganske kraftig vind, hørte han, så det var vel bare den store rognen som slo med grenene sine mot loftsveggen og det lille firerutede vinduet, tenkte han og snudde sig for å sove videre. — Men der hørte han tydelig at det banket med tunge slag mot veggen utenfor. Svend blev ordentlig redd. Hvem i al verden kunne det være som var ute på denne ensomme plassen nu midt på natten og vilde ha folk våken ved dunk i veggene. Månen var fremme, det kunde Svend se av stripen innefter gulvet. Han krøp frem av sengen og lurte sig stille bort til vinduet og tittet ut. Nede ved rognen stod det en stor mann med en trekantet hatt på hodet, og nu banket han ordentlig hårdt i veggen med skaftet av sitt lange spyd.

Svend vilde nesten dåne til av redsel.

«Lukk op!» kommanderte mannen derute, og så bestemt var denne befaling at Svend som mekanisk lystret ordren, løp ned av trappen og fikk dratt slåen fra ytterdøren.

«Jeg er kongens kar», sa mannen, som mest av alt minnet om en kosakk eller en grenader i full krigsrustning. «Har du sett noe røverpakk fare forbi her igår eller inatt?» spurte mannen og var brysk i mælet.

«Nei», svarte Svend som sant var, han hadde hverken sett eller hørt noe til fremmede på mange dager.

«Du skal vite», fortsatte mannen, «at kongens eneste barn, prinsesse Julie er blitt røvet og ført bort mens hun lekte i slottshaven, og man mistenker noe røverpakk, som skal ha tilhold her i skogene et sted for å være gjerningsmennene. Nå, hvor så er, kongen har befalt at alle våbenføre menn her i omegnen skal komme til ham på slottet i denne dag for å delta i letingen efter prinsessen, og du gutt ser mig da å være såpass til kar at du kan løfte et sverd, så det er best du blir med mig med det samme.

Og Svend hadde intet å si til slik myndig tale. Han fikk bare sagt farvel til mor sin, og trasket avsted efter kongens sendebud. Ut på dagen kom det folk på alle veier som førte til kongeslottet. Det var både bolde riddere og tarvelige arbeidskarer, og alle var de kommandert ut for å lete efter den forsvundne prinsesse. Ridderne møtte i sine fine, gullsnorede rustninger og var bevebnet til tennene, der de satt høit i sadlen på sine stolte, skinnende gangere Men de simplere folk av den brede almue var kommet slik de gikk og stod.

Kongen kom ut på slottstrappen og holdt en kort tale.

«Alle våbenløse kan forsyne sig med de våben de vil fra min våbensal», sa han». Og den av dere som finner min datter, prinsessen, vil jeg gjøre til general».

I kongens våbensal var det fullt op av alle slags våpen, og alle sammen skyndte sig å finne de blankeste spyd og sverd som fantes.

Svend, som var blandt de aller yngste, blev skubbet til alle sider og fikk skjenn fordi han bare stod iveien for voksne folk. Snart var det ikke stort igjen å velge av i våbenlageret, men plutselig kom det i guttens tanker hvad den gamle konen ute i skogen hadde sagt igår. Enn om han fulgte det rådet. Alder gir visdom, hadde han hørt, og så fant han frem en rik-

tig gammel og rusten kårde, som lå slengt avsides i en krok i salen.

Da hele mannskapsstyrken hadde vebnet sig skulde den defilere for kongen, som fremdeles stod på slottstrappen. Jo, dette så ut til å være et bra mannskap, men da Svend kom med sin rustne kårde, satte kongen øinene på ham og spurte:

«Hvad vil du med det skramlet?»

«Det er ikke alltid alderen det kommer an på — hverken hos en kårde eller hos en mann», svarte gutten kjapt, idet kongen vinket ham av.

Og så bar det ivei for å lete efter kongsdateren. Noen strøk mot øst og andre mot vest, noen tog veien nordefter mot fjellene og andre sørefter til havet. Alle bar de på en vordende general i sine tanker — Svend valgte sin egen vei. Han var både liten og ung og turde ikke legge ut i fremmed terreng. Best å holde sig på hjemlige trakter, tenkte han. Som han slik gikk og ruslet ut i senkvelden langt inne i skogen, kom han igjen til den furuen som hadde drept far hans. Han satte sig på den og blev så stur og trist til sinns, ja var mest på gråten.

Da hører han med ett noen snakke et stykke borte. Han syntes forresten å kunne kjenne den stemmen, så tynn og så pipende den var. Og ikke før hadde han tenkt på den gamle kjerringen, så fikk han se henne humpende med bylten og staven sin borte mellem trærne. Svend blev straks i bedre humør, så snild og godmodig som hun var denne kjerringen. Han løp bort til og bød sig å hjelpe henne med å bære bylten.

«Takk som byr», sa hun. «En trenger alltid hjelp når en drar på arene og blir støl og stiv i kroppen».

De kom atter til plankebroen over bekken, og konen sa som sist, at nu var hun straks fremme, så nå skulde han såvisst ha takk for hjelpen.

«Men hvad erinde er du ellers ute i?» spurte hun plutselig og så på den gamle, rustne kården gutten bar på.

«Jeg er ute for å finne prinsesse Julie», svarte Svend.

«Ja lykke til med det», sa konen og gikk til hun stod midt på plankebroen. Da snudde hun sig bratt om mot gutten og sa:

«Ser du det berget derborte?»

«Jo», det gjorde da gutten.

«Gå rett mot det, så vil resten ordne sig av sig selv», sa konen og humpet videre.

Gutten til å gå rett mot berget, han såvidt kunne skimte i avdagningen; omkring midnatt var han fremme, men da var det også bekkende mørkt. Han fikk sette sig ned og vente til månen kom frem, men der han satt og biet på månen sovnet han av, og våknet av at det bråket like i nærheten. Svend avsted efter lyden, og i det samme stakk månen frem det blekrøde fjeset sitt. Det møtte ham et syn, skal jeg si. To riddere sloss med en veldig kjempe av en røver, som slo fra sig som rasende og ropte, at før de skulde få prinsessen fra ham før skulde hele kongeriket gå til grunde. Og det endte med at ridderne måtte spore sine hester og redde sig ved en ilsom flukt.

Svend stod som fjetret av redsel bak en trestamme. Røveren kastet store sten efter ridderne og freste som en tirret løve av argskap. Gutten holdt på å ta til bens, da han plutselig hørte gråt av en jente borte fra huleåpningen, der røveren var forsvunnet.

«Au! Au! slå ikke mig, det var jo ikke min skyld», hørte han det klynke og be for sig, og Svend skjønte at det måtte være prinsessen som den stygge røveren plaget og pinte. Da tok sinnet ham, og det til gagns. Han grep kården og satte i fullt sprang rett mot hulen, og før røveren fikk summet sig hadde gutten gitt ham et så kraftig stikk av kården, at han seg sammen og bad for livet sitt.

«Vel», sa Svend, «det får bli kongens sak å avgjøre din skjebne». Så bandt han røveren til et tre, tok prinsessen med sig, og da solen rundt møtte han ved slottstrappen og bukket dypt for kongen, som overstrømmende av glede omfavnet sin gjenfundne datter.

Svend stod der med sin rustne kårde og så på, og mange med ham som var kommet tilbake med uforrettet sak.

«Du har gjort store ting med den gamle kårde», sa kongen til ham, «av skal du som min førstegeneral bo i mitt slott».

Og så var Svend landets største mann nest kongen; men helt glad var han bare hjemme i den fattige stuen hos sin mor, og den rustne kården blev hans kjæreste og beste våben.

Røveren blev kastet i fengsel på livstid. Men den gamle konen i skogen møtte Svend aldri siden. Og det var dog hun som fortjente den største takk og ære. Men slik er det så ofte: Det skjulte er det største og beste. Under den brune rust kan der skjule sig edelt og godt metall.

Per Berg.

Kari hos de underjordiske.

EVENTYR AV BRANDULV.

Ho Kari Andersdatter var tjene-
stejente på Nypenplassen langt nord i
bygda — helt oppe under de bratte
bakkene der fjellet begynner. Det
var ikke stor lønnen hun fikk hos han
Per Nypenplassen, og derfor gikk hun
bestandig i lappete gamle klær og
skjevslitte tresko.

En kveld Kari kom fra sommer-
fjøset med melkebøttene fikk hun
plutselig se noe som blinket borte i
gresset, som en stor duggdråpe. Da
hun bøide sig ned for å se nærmere
efter, fant hun det fineste lille gullur.
Hun tok det i hånden og strøk det
rett og varsomt, som var hun redd at
det skulde gå i stykker. — Det var
heldig du fant uret mitt, sa en manns-
stemme bak henne. Kari blev så for-
fjamset at hun slapp gulluret ned i
gresset, og da hun vilde ta det op
igjen var det intet sted å finne. Da
skar hun i å gråte. — Gråt ikke du,
sa mannen, jeg har mange slike gull-
ur, og flere som er meget vakrere enn
det du mistet. Vil du bli med mig, så
skal du få det fineste jeg eier. Jo
Kari hadde ikke noe imot å få slippe
bort fra Nypenplassen, og så gikk hun
sammen med mannen. Rett som de

gikk kom de inn i tett skodde, og da
kjentes det for Kari som om hun gled
nedover et langt stykke. Nettop som
hun vilde til å skrike lettet skodden
og det var klart og lyst omkring hen-
ne igjen. Men nu var hun kommet til
et helt ukjent sted. Skogen var blå
og fjellene var røde. Det rant hvitt
vann i elvene, og det gilde huset borte
på bakken måtte sikkert være av det
pure gull. Kjyrene gikk på åtte føt-
ter, men hadde bare en spenne på ju-
rene sine, og tre gilde hester, som
gikk i tjor borte i den mørkegule en-
gen, hadde seletøi så blankt at det
skinte lang vei av det. — Her ser du
gården og buskapen min, sa mannen,
og jeg håper du vil komme til å like
dig her, for nu slipper du ikke att her-
fra. Den gamle tausa mi forsøkte å
rømme fra mig igår, og så var hun
ferdig med det samme; og det sier jeg
dig, nok skal du få av både mat og
klær, og det gildeste gullur til å hen-
ge på barmen din, men forsøker du å
rømme herfra, så går det dig ilde.

Kari både skjalv og bevret av
angst. Dette var da en nydelig hi-
storie hun hadde rotet sig bort i.
Vakkert var det både ute og inne her
på gården, det var synd å si annet,

men hun kunde næsten bli gal i hodet
av alle disse sterke farvene, og så
bakvendt som det var altsammen. Ik-
ke engang solen og himmelen var til
å kjenne igjen, og Kari ante snart at
det var til en underjordisk hun var
kommet.

Dag efter dag slet hun i tjenesten
og måtte være som en vind alle ste-
der, for mannen, som var det eneste
menneskelige vesen hun så på gården
foruten sig selv, gikk mest bare og la-
tet sig, og var turer oppe på et av
kvistværelsene, hvor han stengte sig
inne. Det værelset var bestandig låst.

En kveld Kari skulde op til melke-
huset efter etpar bunker rømmekoller
til mannen, gikk hun forbi hestehа-
gen. Plutselig spratt hun skremt til,
da den ene av de sorte hestene kom
bort til henne og spurte om hun vilde
så kanskje de kunde hjelpe hverandre
til å komme bort herfra. Jeg er den
forrige tausa, fortalte den, og jeg har
sett hvor du gråter og føler dig ilde
her. Alle hestene her er tjenestejen-
ter som har forsøkt å rømme, og så
er de blitt omskapt til trekkdyr for
den fæle mannen. Men de andre to
er det ikke noe å gjøre med, de har
gått så lenge i tjor og slitt så lenge
for de tunge lassene, at de ikke bryr
sig mere om frihet og menneskeliv.
Anderledes med mig, som bare har
vært i hestehammen etpar ukers tid.

Imorgen, når mannen tar sin vanlige middagslur, skal du lure nøklen til det hemmeligekvistværelset op av lommen på ham og gå op og låse dig inn. Der finner du et kompas og to flasker, som du skal ta med dig og gjemme godt til jeg sier fra. Kari lovte dette og så travet hesten bortover jordet, så det singlet og sang i det sølvblanke tjoret dens.

Næste dag da manen snorksov i sin beste middagslur fikk Kari lurt en fin liten gullnøkkel op av silkevestlommen hans. Så sprang hun op trappen til kvistværelset, hvor hun fant kompasset og de to flasker. Alt gjemte hun i en steinrøis bak fjøset, og så inn for å legge nøklen på plass.

Om kvelden, da hun igjen var i melkehuset efter rømmekolle til husbonden sin, kom den sorte hesten bort til henne og sa, at når den knegget tre ganger måtte hun være klar til å komme å løse den av tjoret. — De lakket og led utover fornatten. Kari lå med øret op til ruten for å høre efter det avtalte hesteknegg. Hun var så spent at hun dirret. Mannen var alt for lenge siden i full gang med å sove, og snorket så det smalt i takbjelkene.

Endelig hørte hun tre korte knegg. Kari ut av sengen og bort til steinrøisen, hvor hun fant frem kompasset og flaskene, så bort til hestehagen for å løise hesten. — Sett dig op, sa hesten, og så travet den avgårde i fullt firsprang. Og det kunde vel trenges at den ikke sparte på kreftene, for ikke hadde Kari ridd lenge før hun hørte drønn og brak bak sig. — Kast den store flasken bak dig, kommanderte hesten, men kast den slik at den knuses. Det gjorde Kari, og da hun skulde se bak sig var det blitt en skoddemur så tett at en kunde hugge

øksen i den. — Den klarer han ikke med det første, sa hesten og gikk over i et mere gemytlig luntetrav. Det varte ikke lenge før de igjen hørte bulder og brak bak sig. Hesten spurtet på igjen det beste den orket, men han som kom efter halte allikevel hurtig inn på, og så måtte den andre flaske til pers. Det blev en enda tettere skoddemur bak dem, og siden hørte de ikke mere til den sinte underjordiske trollmannen. Så med ett kom de selv op i den samme skodde som Kari hadde glidd igjennem på turen ned til det underlige land. Nu kom kompasset til nytte. Hesten gikk bent i øst, og rett som det var gled skodden til side, og der så Kari den fattigslige Nypenplassen og hele bygden foran sig. Hun blev så glad at hun satte i å huje og vilde løpe sin vei med det samme. Men så ropte hesten henne an. — Du må ennu hjelpe mig lite grann, bad den. Gå efter en bøtte med vann og kast den over hodet mitt, idet du sier: Vann fra bekk vask trolldom vekk. Kari så gjorde, og med et stod der en prektig jente foran henne. Hun og Kari blev de beste veninder for livet. Men de tok sig siden alltid vel i akt for å lokkes av alt det som glimrer.

Brandulv.

Da han Mons i myra måtte danse med 26 tuftekjerringer.

AV BRANDULV.

Mons var på mange måter en underlig kar. Alltid gikk han og lusket for sig selv, og hadde rare meninger om alle ting. Og da han var usedvanlig liten og hjulbent gikk han i bygden mest under navnet „Knotten". Det eneste folk skjønte han var riktig glad i var penger og ensomhet. Da brødrene hans giftet sig, fant Mons det ikke værendes lenger i huset, så folksomt som det nu blev, og så flyttet han like godt langt inn på heiene og bygde sig en hytte på en liten enerhaug midt ute på Stormyra. Fra den dag kalte folk ham ikke annet enn Mons i myra.

Utover hele Stormyra var det fullt av tuer hvor der vokste de deiligste multebær, og den lange ettersommer gjorde ikke Mons annet enn å hoppe fra tue til tue og plukke multer, som han solgte og fikk mange penger for. Jo, Mons hadde det riktig storartet deroppe. Sjelden så eller hørte han andre levende vesener enn sneppene som fløi over myra eller satt borte på tuene og lot sin klagende stemme høre, og pengeskrinet hans blev tyngre for hvert år som gikk. — Det var bare en ting han ikke var riktig tilfreds med. Borte i den bratte lyngrabben i nordkanten av myra holdt det en flokk underjordiske til. Det var skikkelige vesener, som det ikke var noe større å utsette på, og det var lenge mellem hver gang de rak i veiene der Mons ferdes. Men Mons likte nu ikke dette naboskapet allikevel, for tuftefolket hadde betinget sig rett til en multebærtue for hvert medlem av familien, og dette hadde han måttet gå med på. Det var avtale at siste lørdagsnatt hver sommer like før multebærplukkingen begynte skulde han telle slagene på hyttedøren sin, og så mange slag han hørte like mange multebærtuer måtte han la stå urørt til tuftefolket. Men holdt han ikke avtalen skulde det bli verst for ham selv, hadde de lagt truende til.

De første årene var Mons ordholden og lot tuftefolket få akkurat så mange tuer som de hadde slått til sig på hyttedøra hans; men hvert år økte slagene med minst fem-seks. Det måtte være fælt som ungeflokken økte der borte i lyngrabben, og skulde det fortsette slik endte det jo med at de karene der borte tok alle multebærtuene fra ham. — Først hadde de femten tuer, og nu var de minsanten kommet op i næsten det firedobbelte. Nei, det fikk da sannelig være måte på forlangende også, syntes Mons, og var harm over den stadig minkende fortjeneste. Hadde ikke dette farkpakket der borte i lyngrabben vært, kunde han nu hatt det første pengeskrinet sitt godt fylt av penger. Nu var det ennu et bra rum å fylle. De to-tre siste årene hadde han snytt dem på etpar tuer hvert år, og det hadde gått bra. De hadde ikke protestert. — Tenk hele seksti tuer måtte han gi fra sig. Ergerlig også. Noe skulde det nu være hvor en så gjorde av sig.

Så kom den lørdagsnatten, da han igjen kunde vente tuftefolkets varsel om deres andel av multebærtuen. Mons lå spent og ventet. — Jo, der hørte han noen som tasset i blautmyra utenfor, og straks efter begynte bankingen. De slo ordentlig hårdt denne gangen, det hørtes mest ut som de var hissig og sint over et eller annet, småfolkene der utenfor. Mons lå i stor spenning og telled slagen. — 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72 — der holdt det endelig op. — Nei så Søren nu fikk de bruke vettet, om de eide noe slikt, disse tufsene. Dette blev jo den rene utplyndring, og det skulde han, takk så visst, ikke ha noe av. Mons fikk ikke blund på øinene den lange natt. Men de skulde få erfare at han selv også vilde ha litt å bestemme over myrene sine. For hans var de da, det hadde han både lensmannens og fogdens brev på.

Og dette året plukket Mons hver eneste tue over hele myra snau for multer. Ikke såpas som en skarve kart engang lot han stå igjen. Så, nu kunde disse snyltegjestene borte i lyngrabben ha det så godt.

Kvelden efter at Mons hadde vært hos handelsmannen nede i bygden og

solgt de siste multebøttene sine, og mens han satt og regnet over fortjenesten, fikk han høre alo og sjau borte på myra. Han fortet sig med å få alle pengene gjemt nede i skrinet, for her kom det nok fremmede til gards. Og det blev også storveies til besøk, skal jeg si. Det var tuftefolket som vilde holde opgjør med hans Mons i myra, fordi han hadde snytt dem i flere år, og denne siste gangen for alt det de efter ord og avtale skulde ha. De stormet inn og tok både ham og pengeskrinet hans med sig til sit underjordiske hjem. Og Mons var ikke videre hverken tørr eller ren da han endelig satt benket i tuftefolkets stue, ti hvert myrhull som de passerte dyppet de ham ned i til haken. Det hjalp ikke alt det han bad for sig, nu skulde han få lære hvordan det lønnet sig å fare med farkestreker og ikke holde avtale, bare for slu pengegriskhets skyld. Straks efter at Mons, utaset, bløt og tilsølet, var kommet sig til setes i den fine stuen hos tuftefolket, kom der en gammel kall inn og gav sig til å spille på et banketre med en viidjekvist til streng. Videre sin musikk var det ikke, men takten var upåklagelig. På langbenker langs alle fire vegger satt det fullt av tuftekvinnfolk, og nu skulde de alle danse med Mons efter tur. Greide han å holde ut i dansen til den

seksogtyvende og siste hadde sluppet ham, skulde både alle pengene og alle multebærtuene for fremtiden være hans, men greide han det ikke, tok tuftefolket alt det som tilkom dem av pengene og forlangte overenskomsten punktlig overholdt, selv om så mer enn halvdelen av multemyrene skulde gå fra ham. Han kunde nu selv se, så mange de var med smått og stort, at de ikke hadde faret med noen uredelighet.

Så drog spillemannen op og dansen begynte. De var lett på foten og snøgg i vendingen disse tuftekjerringene, og spillemannn økte efterhvert tempoet til det rent farlige, så da Mons i myra var ferdig med nr. 21 kjente han sig segneferdig av utmattelse. Men alt det kjæreste han visste stod jo her på spill for ham, så han hang da i med tre-fire stykker til. Da han var kommet midt i dansen med den seksovtyvende og siste orket han ikke mer. Han satte sig pladask ned på gulvet og gjespet efter luft. Og så måtte han da pent gå med på tuftefolkets krav, og takket enda til at han var sluppet fra dette nødtvungne dansegilde med livet.

Da han langt på natt, ussel og forkommen ruslet tilbake over myra med sitt adskillig lettede pengeskrin på ryggen tenkte han: Det er nu allikevel sant dette, at ærlighet er det beste og varer lengst. Og fra den dag fikk tuftefolket hvert år det som tilkom dem.

Brandulv.

Reisen til Gullholmen

Eventyr av PER BERG

LANGT ute i storhavet ligger det en holme. I stygt og disig vær kan ingen se den fra land, da er det som den gjemmer sig; men når himmelen er klar og solen skinner, da går folk gjerne ut på knausene mot sjøen eller op i lien for å stirre på Gullholmen der langt, langt i vest hvor solen går ned. Når kveldsolen kaster sitt skarpe, rødlige lys over den, er det som hele holmen står i brand, den er som et bål av gylne flammer, og derav er det nok den har fått sitt navn, Gullholmen. Kommer man den nær, er det ikke noe gull å merke mere ved denne holmen enn alle de andre. Det sitter bare flokker av skarv og tørker de lange vingene sine, og det er de snehvite «skarvbergene» som lyser slik og likesom flammer op når kveldsolen skinner på skrå innover dem.

Forøvrig går det mange underlige sagn og fortellinger om Gullholmen. Det hadde, blev det sagt, ennu ikke lykkes noe menneske å komme sig velberget i land på holmen. Havet kunde ligge så stille og klart som et speil om natten, men nettop som folk vilde gå i land på den mystiske holmen kom det plutselig en stygg bølge settendes, helt uventet veltet den båten, så folkene omkom. Slikt skulde ha hendt flere ganger blev det fortalt, og det kunde derfor ikke være tvil om at det heftet noe trollsk og merkelig ved Gullholmen. Fiskerne rodde helst utenom den når de engang imellem var så langt ute på sjøen med sine redskaper.

Hans het en liten gutt der i grenden. Nesten hver eneste solskinnsdag måtte han ut på den høie bergknausen ved innseilingen til havnen for å se på Gullholmen. Han blev aldri ferdig med å stå derute og betrakte det rare lille landet der langt ute i havet, helt borte under skyene som solen skinte igjennem og laget gylne kanter på. Holmen lå der som et Soria Moria slott. Og moren hadde sagt at det var nok den store havmannen med alle havfruene sine som bodde der; men Hans skjønte nok at dette sa moren bare for å spøke litt med ham.

Ja, den som bare kunde komme sig ut til den vakre, solblanke holmen, tenkte Hans. Morten ringer, som hadde så meget merkelig å berette om fra sitt lange og omtumlede liv, hadde engang fortalt at efter det morfarens hans visste å meddele, skulde lysestakene på alteret i bygdens gamle kirke være av det pure gull, og det gullet var for mange hundre år siden hentet fra en hule ute på Gullholmen.

Da Hans noen dager senere traff Morten ringer på tomannshånd vilde han vite litt nærmere om hvordan det hang sammen med den gullhentingen fra hulen, men Morten ringer gjorde sig bare mystisk slik han pleide og sa:

— En annen gang, gutt, en annen gang!

Og så måtte Hans gå der med sine egne tanker om saken.

Imens modnedes planen hos ham om ved selvsyn å overbevise sig om dette med hulen og gullet derute på den flammende holmen i storhavet. Men ingen måtte få greie på disse planene hans, og aller minst far og mor, for de vilde nok aldri i livet tillate at han drog ivei på en slik vågsom, ja nærsagt livsfarlig ferd.

Langt ut i havet der solen går ned ligger Gullholmen.

Hans gikk lenge og tenkte over saken, og støtt stod han ute på bergknausen og stirret mot Gullholmen, hans store lengslers og drømmers øy. Han var blitt både som fortryllet og fortrollet av den. Tanken om å finne hulen og gullet gav ham aldri fred.

Og så en stille fin sommersøndag foreldrene var reist til kirke tok Hans godt med niste med sig fra mors spiskammers, skjøv lettfæringen fra land i båtstøen nedenfor nøstet og la i vei utover forbi odder og nes og tanggrodde skjær — mot åpne havet med kurs for Gullholmen.

Nu fikk det bære eller briste. Han holdt ikke ut lenger denne uvissheten og lengselen. I akterskotten hadde han fars blåmalte fiskerorsbomme. Den var sånn passende stor til å ha gullet i. Han orket nok ikke å bære den *helt* full av det røde, tunge gullet; men om han bare kunde orke den halvfylt vilde han være prestegjeldets rikeste mann. Hverken lensmannen, presten eller den tykke gamle rentenisten på Hauge — ja ikke engang handelsmannen i Vågen, som folk sa eide omtrent hele sparebanken, kunde hamle op med ham i velstand.

Hans rodde så det fosset om det skarpe færingstevnet. Nu lå alle skjærene langt bak ham. Havet bredte sig ut over til alle sider, så umåtelig vidt og stort. Det var med ett som han følte sig så ynkelig liten — ja, det var ikke fritt for at han kjente sig litt redd ved denne store, tomme ensomheten.

Han snudde sig på toften og så utover. Jo, der lå Gullholmen. Så nær hadde han aldri vært den; men allikevel, ennu var den langt, langt borte. Først tenkte han å snu om og ro hjem igjen, men holmen lå der så fristende. Nei, han fikk vise sig som en ordentlig kar nu og ikke skvette unda for litt [illegible]følelse. Hei, det var bare å ro på! Og Hans så gjorde. Lenger ute slo etpar niser følger med ham, og Hans syntes det var bra selskap å ha med på veien.

Hans rodde og rodde. Han syntes han hadde holdt på i en hel evighet nu. Han fikk blemmer i hendene og verk i ryggen; men Gullholmen kom stadig nærmere, og det gav mot til å fortsette med årene.

Endelig, da solen var dalet mot senkvelds og stod som en rødflammende skive derute i nordvest, var Hans fremme ved Gullholmen, som viste sig å være meget større enn han hadde trodd.

Det suklet og surret av lett sjødrag opefter de sleipe, taregrodde bergene. Sjøfugl av alle tenkelige slags fløi skrikende omkring og bar sig for unger og egg eller hvad det nu kunde være. Hans kjente sig helt forstyrret av dette uvante og uhyggelige skrålet. På de bratte, helt hvite skrentene satt det store flokker av skarv og tørket vingene sine. De satt der disse ravnsvarte, langhalsede fuglene og svaiet frem og tilbake som rare spøkelser mot kveldshimmelen. Fra en av bergknattene veltet et par digre storkobber sig med veldige plask i sjøen, dukket under, men loftet straks efter de skjeggete snutene sine over vannskorpen et stykke lenger utpå.

Huff! Hans likte sig slett ikke midt op i alt dette merkelige liv, — og landet, hjemmet lå så uendelig langt der inne. Han kunde ikke se husene, ja ikke engang den hvite fyrlykten på Stabbeskjæret. Det var nærpå at han ikke skar i å gråte. Men så tok han sig sammen som en kar og landet med båten sin i en liten fjære mellem to bergnøsser. Nistesekken og den blåmalte bommen for gullet satte han fra sig inne i et bergklipp, og så begynte han å lete efter den hulen som Morten ringer hadde fortalt om. Men alt det han gikk og alt det han så sig omkring til alle kanter, var han ikke god om å finne noen hule, og annet enn gråstein og fuglelort så han ikke hvor han så lette og hvor han så grov.

Mismodig satte han sig for å spise, og efterpå la han sig ned for å hvile litt på nov gress under en berghammer. Han var så trett så trett nu — og før han visste ordet av det var han sovnet.

Langt om lenge våknet han ved at noen ropte hans navn. Han satte sig overende og så sig forvirret omkring. Det ropte igjen:

— Hans! Hans!

— Ja! svarte han og reiste sig.

Da stod faren og to andre karer der like nedenfor ved nistesekken og den blå bommen.

Hans kvakk til. Med ett stod hans gale påfunn klart for ham, og nu blev det vel annet å hente sig enn gull i blåbomme og ry som prestegjeldets rikeste mann.

Men faren kom bare fort bort til ham og tok ham varmt inntil sig:

— Gudskjelov at vi fant dig ilive, gutten min! sa han bare og bar Hans ned til båten. Han så faren hadde tårer i øinene. — Nu skal mor bli glad, fortsatte han, — gladere enn om du hadde funnet all verdens skatter, men selv var mistet for oss! Han kjente farens varme hånd over håret sitt. Da satte Hans i å storgråte.

Med morgensolen kom Hans tilbake fra sin eventyrlige Gullholmen-reise — like fattig på gull som han fòr, men en erfaring rikere: Kjærlighet og lydighet er en større rikdom enn mange blåbommer fulle av gull og dyre skatter.

Trollgrisen.

En historie fra Lofotens ytterside.

I gamle dager å ja, for ikke så felt lenge siden heller forresten — gikk lasteskibene i trelastfarten på Arkangel alltid yttre led, som man kalled det nordpå. Dengang var den indre led, kystleden, mindre opmerket med staker og varder på alle nes og fyrbelysningen var heller ikke som den burde være for å sikre skibsfarten i de mørke nettene. — Ånei, vilde en „lastdrager" være helt sikker for alle lumske grunner og skjær, var det ingen annen råd enn å stikke nesen til havs og ta Nordishavet, Norskehavet og Atlanteren for sig. Men selv da kunde det ofte gå galt med både skib og last og besetning.

Om sommeren er skodden farlig å komme ut for, og høstens tid raser de voldsomme storme. Efter slike nordveststorme, som gjerne er fremherskende på den tid av året, drev der altid vrakgods i land langs kysten, og folket i utgårdene nordpå regnet det til nogen av sine faste inntekter alt det de kunne finne av vrakgods av forskjellig slags i fjæren efter en real storstorm av nordlige og nordvestlige vinde. — Ja hvad kunde man ikke finne i en slik „rakfjære": Planker og bord, svære tømmerstokker og det fineste listverk, kasser og tønner, kagger med brennevin og fustasjer med olje, kister med klær og de fineste ting fra skipperkahytter. En slik rakfjære kunde ofte være som en assortert landhandel, og utgårdsfolkene „handlet" sig her til både det ene og det annet på riktig billig vis.

Så var det en sommerdag i 1860-årene. Skodden hadde i samfulle tre døgn hersket over havet utenfor Lofoten. Et svakt vinddrag av nord førte stadig nye masser av skodde nedover langs kysten, og fiskerne så det ikke mulig å ro ut til seiegrunnene engang. De vilde jo ikke finne sig til rette med nogen ting, og farvannet der utenfor er fullt av grunner og skjær som bryter ved den minste dønning.

Den tredje dag hørte folkene på en gård derute i Lofoten et skib som tutet og brukte dampfløiten time efter time. Det hadde nok tullet sig for nært under land, og Vår Herre måtte bevare det fra å komme helt op i skjærgården. Ut på natten hørte man flere skudd bli avfyrt derute i skoddehavet, og nu skjønte folkene på gården at det var galt fatt på et eller annet vis. Fire mann la i vei utover i en firerumsbåt, for om mulig å være til hjelp for de strandede sjøfolk. Til å begynne med rodde de efter skuddene, men efter en halv times forløp hørte skuddene op, og nu hadde de ingen signaler til å rettede sig efter. De rodde og rodde, men det må nok ha båret galt avsted, for efter skikkelig fem timers arbeide med årene var de kommet op under Skolmennæringen i nord, istedet for å nå frem til Helbøgaren i vest, hvor de formodet skibet hadde støtt på grunn. Det var askelig dønning, og alle visste med sikkerhet, at hadde noget skib støtt på i Helbøgaren i natt, så var det forlist og malet i stykker derute. De fire mann turde ikke legge til havs på nytt, før om morgenen den fjerde dag, da skodden endelig hadde lettet såpas at en kunde ta mé i fjellene og finne frem dit en vilde.

Så bar det igjen utover til Helbøgaren; og det man hadde anet, slog lessverre altfor nøiaktig til. Masser av vrakrester, i stykkerslåtte deler av skibet, sjømannskister, stumper av mastene, en hvelvet livbåt og meget annet lå og drev med vinden. — Et forlis igjen, et av de mange man kan fortelle om fra den tid i disse farlige farvann.

Det gikk et par dager. Så blev det en frisk pålandsvind av nordvest. Da får man ute ved rakfjæren på gården U.... se et ganske merkelig syn. Like under land driver der en stor skibsluke med en gris som „passasjer", en virkelig levende, stor og velfødd gris. Det hadde hendt ikke så sjelden at man hadde funnet fleskekasser og hele døde griser i rakfjæren, men en lyslevende gris, det var jamen noget nytt. Alle gårdens folk strømmet straks ned til fjæren for å overvære denne sjeldne gjests landstigning, og da man syntes det tok litt for lang tid før luken med grisen nådde op i fjæremålet, la to mann avsted i en båt for å få litt mere fart på luken. Men grisen likte nok ikke dette båtbesøk. Jo

døgns drift på en skarve skibsluke på det store ocean hadde vel gjort den litt rar i skolten, og da båten nærmet sig luken, gjorde grisen et veldig byks og satte kursen rett mot land. Her var det mange hender som vilde hjelpe den til rette, men en rasende gris er ikke til å spøke med, og dens fryktinngydende rad av skarpe tenner fikk snart satt folkehopen i bevegelse. Så satte den i full galopp op gjennem fjæren, inn over markene og direkte til fjells. Men en gris er nu en gris enten den er sint eller tam, enten den kommer fra havet eller en almindelig binge, og den store velfødde skibsgrisen skjebnen så å si hadde kastet direkte op i utgårdsfolkenes gryte, skulde da ikke få slippe så lettvint fra det. Snart ryktedes det over hele bygden, at det gikk en kjempegris på skogen, et digert slaktedyr som den kunde eie, som først fikk satt en blykule i dens skalle. Alle som åtte en muskedunner drog nu på jakt. Snart hadde gjeterguttene i marken sett grisen her og snart der. Den hadde faret som en vind over moene og den hadde klart urene som en gemse. En jeger støtte på den helt oppe på Stavtinden, men da han vilde skyte, klikket bøssen — og vips var flesket borte. — Det måtte være en forhekset gris, og nu som den bevislig begynte å gjøre ugagn ved at den åt op både saulam og gjeitkid som den kom over i fjellene, blev det en velferdssak å få gjort ende på udyret. Men det gikk både uker og måneder uten at det lyktes å få has på trollgrisen, som folk nu begynte å kalle den.

Så var det preken i hovedkirken en søndag i slutten av september. Akkurat som klokkeren skulde til å be utgangsbønnen, farer kirkedøren op og inn over gulvet kommer trollgrisen farende i fullt firsprang. Klokkeren fikk bønnen i vrangstrupen, og hele kirkealmuen fløi op på

benkene, menn for å se bedre, andre i redsel for det gale dyr. Kirketreden var forstyrret, det var så, men det fikk nu skure med det; hvad det nu gjaldt om var å fakke det trollforgjorte dyr — om det så var i selve Guds hus. Men grisen var nok smidigere enn menn hadde trodd. Den smatt ut og inn mellom benkeradene som en katt og var ikke til å få hånd på, glatt og fet som den var. Endelig kom belgetrederen, han Stor-Nils til. Stor-Nils var kjent for sin styrke og han hadde mot til hvad det skulde være. Nu skal du til pers, ditt asen, skrek Nils, han stillet sig op bred og svær i kirkedøren og ropte til de andre at nu skulde de bare komme med svinet hit så skulde nok han klare resten. Den åpne dør lokket straks det forjagede dyr, og med all kraft satte det rett på han Nils. Og så skjedde det at Stor-Nils ikke hadde styrke nok til å bremse grisen; han blev sittende baklens overskrevs på grisryggen, og i denne stilling bar det avsted i susende galopp bortover kirkegården, ut grinden og videre over stokk og sten. Det var en farlig ridetur, og det eneste Stor-Nils hadde å holde sig fast til var grisrumpen. Til slutt blev nok grisen lei av å traske rundt med den svære belgetreder på sin rygg, den gjorde et veldig byks, et kast til siden — og der lå Stor-Nils pladask i et myrsøkk med — griserumpen i neven.

Siden den dag forsøkte ingen sig mere på grisejakt. — Tre uker efter fant nogen saueleitere trollgrisen død oppe i en ur. Den hadde brukket sitt ene forben, og så var det ute med den. — Det blev ingen fleskestek for utgårdsfolket av den grisen.

Men ennu får man sig en godlatter der i bygden, når det fortelles om Stor-Nils' ridetur på trollgrisen, som endte med at han blev sittende i et myrsøkk med en krøllet rumpe i neven.

Br—

Steinsprutt i Oseberget

EVENTYR AV P. B.

Engang for lang, lang tid siden lev-
de det en gutt som het August. Han
var en fattig husmannssønn, så noen
råflott levemåte blet det ikke for hans
vedkommende, og dessuten så var her-
ren hans, storbonden på Hov, den ver-
ste gnier og grinebiter som fantes i
sju sogn. Hvor meget så August strev-
de i arbeidet og gjorde sitt beste for
å vinne yndest hos husbonden sin, så
hjalp det aldri det grann. Det var ba-
re stadig det samme: lite og dårlig
kost og mye skjenn. — Lei av alt det-
te bestemte han sig en natt til å rømme fra hele uhyggå. Verden var både vid og stor, hadde han hørt, og han fikk vel, som så mange andre, ut og prøve lykken sin. Om kvelden gikk han rundt og sa farvell med alle dyrene på gården; men da han kom bort til sin beste venn, Gamle-Blakken, for å ta avskjed med den, fikk den plutselig menneskemele og sa: «Siden du alltid har vært så snill og hjelpsom imot mig, vil jeg, nu når vi skal skilles for godt, gi dig et råd: Forsett med å være god mot alle gamle og skrøpelige, det vil du få din lønn for».

— August takket for det gode råd, klappet Gamle-Blakken og la ivei bort på gården og gnierbonden og det he-
Han tok veien gjennem skogen, for
var det beste chansen til å gjem-
g, om det skulde bli leting efter
g dessuten var kanskje lykken
å finne der inne.

Så gikk han da, og gikk — og gikk igjen. Sola stod lavt i vest og skogen var taus — da han med ett fikk øie på en hytte borte mellem trærne. Men en så skrøpelig hytte hadde August aldri sett. Gulv fantes det ikke, og det meste av den ene langveggen var falt ut. «Der hvor det lite er fest, sover en alltid best», sa August, han satte sig på en lyngtue utenfor hyttedøren og fant frem en osteskorpe for å stille den værste hunger før han gikk inn i herligheten og la sig. Mens han satt der og tygget på den harde osten, hørte han grener som knakk borte i skogkanten, og straks efter hinket det en eldgammel, skrøpelig kone frem mellem buskene. Var hytten skrøpelig, så var kjerringen det ti ganger mer. På ryggen bar hun en stor sekk. August sprang straks bort til henne og tok sekken og bar den for henne frem til hytten, som han skjønte var hennes. - «Det var kjekk gutt det», sa kjerringen, og siden du er så god og hjelpsom mot en gammel stakkar, som ingen før har vært, så skal jeg gjøre dig en tjeneste igjen, om det så skal koste både gull og grønne skoger». — «Ånei, det blir nok ikke så dyrt», svarte August, «men kan du hjelpe mig med å finne lykken, skulde du ikke gjøre det snaut for ingenting, for det er nu likesom den jeg er ute og leter efter».

— «Det kan det vel bli en råd med», svarte kjerringen. «Du har vel hørt om trollet i Oseberget? Det har jo alle mennesker i hele kongens rike vært skremt med og båret redsel for».

— Å joss ja, August hadde sagten hørt om det styggelset som hett «Steinsprutt» og var alle menneskers og dyrs fiende. — «Når solen er gått ned», fortsatte kjerringen, «skal du ite dig like bort til bergdøren og rope så høit du orker: «Op «Steinsprutt»! Op «Steinsprutt»! Det knaker i fjell, ho «Tømpatå» mø vil besøke dig i kveld»! Så vil trollet komme fykende ut for å treffe kjæresten sin, trolljenten fra Tømpatånuten; men da skal du passe dig. Får trollet øie på dig, er du fint ferdig. — Resten vil komme av sig selv», fortsatte kjerringen, «for du vil få gode hjelpesmenn med dig».

August takket for sig og begav sig øieblikkelig avsted til Oseberget, og allerede tidlig den tredje dagen var han fremme. Han la sig i lyngen bak en stor stein for å vente på kvelden, da han skulde gå til det farlige verket. Litt reddvoren var han saktens, men skal en finne lykken, får en sandelig våge litt også, tenkte gutten og så sovnet han. — Solen var alt bak åsene i vest da August blev vekket ved at det kriblet under nesen hans. Han skvatt overende i lyngen og så sig skremt omkring. Ved siden av ham satt der en liten tufskall og småflirte i det lange skjegget. «Hvad gjør du her?» spurte han. «Å ,jeg er nu bare her for å hilse litt på han «Steinsprutt», jeg», svarte gutten og spyttet karslig. «Vil du ha hjelp til det arbeidsstykket»? spurte tufsekallen, «for alle er vi sint og harm på det slemme trollet, og vil intet heller enn å omkomme det». — «Takk som byr», svarte gutten.

Som en vind var tufskallen borte bak om steinen, men straks efter kom han tilbake og hadde da i følge med sig en flokk av tufskaller, som bar et langt og tykt tau mellem sig.

Tauet laget de en stor rennesnare av like utfor døren inn til Oseberget, og alle tufskallen tok godt spenntak for å hale løkken sammen når trollet var gått sig fast i den. — Så var det Augusts tur til å handle, slik som kjerringen hadde sagt. Han stillet sig op utfor bergdøren og ropte det beste han kunde: «Op «Steinsprutt!» Op «Steinsprutt»! Det knaker i fjell, ho «Tømpatø» mø vil besøke dig i kveld»! — Straks blev det leven og larm inne i berget, så en kunde tro det var jordens undergang, og like efter spente «Steinsprutt» den tunge døren op med slik kraft at det sprutet av småstein til alle sider. Med engang satt trollet fast i rennesnaren, og tufsekallene dro til alt det de orket. Trollet falt over ende og slo sig platt ihjel mot dørkarmen. Og så dro tufsekallene, med August i spissen, trollet efter sig den lange vei gjennem skogen. Efterhvert kom det fler og fler til og hjalp med å dra på det digre trollet, og endelig var de fremme ved kongens slott, og August gikk straks op til kongen for å fortelle den gledelige tidende at nu var han «Steinsprutt» gjort uskadelig.

Kongen, og mange konger før ham, hadde lovet ut en stor belønning til den som kunde felle trollet i Oseberget, og nu fikk August både belønningen og kongens personlige takk og velsignelse afpå. Kongeriket var blitt kvitt sin største plage, det røvende og ranende troll, og August satt som ridder på sin borg. — Men han glemte ikke de gamle og skrøpelige for det. Både «Gammel-Blakken» og den utfattige stakkars kjerringen fra hytten i skogen tok han til sig, og han ordnet det enn videre så med kongen at alle tufsekallene skulde få bo alle dager, uforstyrret og i fred i Oseberget — i «Steinsprutts tidligere trollslott.

P. B.

DA PER OG MIKKEL REV FANT LYKKEN SIN.-

Det var engang en gutt som hette Per ett og slett Per. Han bodde sammen med mor sin på en liten plass langt nord i dalen, og begge strevde de så godt de kunde for å berge både sig selv og hjemmet, men alikevel truet fattigdommen med å stige dem over hodet. En dag sa Per til moren, hun satt og trødde rokken det beste hun hadde lært for å tjene nogen skillinger til mat: — «Nei, dette går ikke lenger. For vi vet ordet av kommer lensmannen og tar gården fra oss, så nu er det nok best at jeg drar ut for å få mig en plass». — Moren vilde først ikke høre tale om det. Gutten var jo den eneste hun hadde igjen av sine; men da Per ikke vilde gi sig på det, at nu måtte han ut i verden og bli til noe, så gav da moren endelig efter, og ønsket ham lykke på reisen.

Per ruslet glad og fornøid avsted bortefter landeveien, han plystret og sang, som hadde han allerede fått all verdens lykke pakket ned i skreppen sin. Best som han gikk hørte han noe som taslet borte ved veigrøften, og da han skulde se til så lå det en stygg og stor huggorm og vred sig i gresset.

Per tok kjeppen, han hadde i hånden, og vilde slå bestet med den, men da ropte slangen med sin sleske, hvislende stemme: — «Kjære venn, spar livet mitt, så skal jeg si dig noe du gjerne vil vite». — «Hvad kan det være?» spurte Per, han blev med engang nysgjerrig. — «Her på landeveien vil det intet hende dig av det du går og drømmer om; istedet så skal du vandre inn gjennem skogen, der hender det så mangt» — og før Per fikk summet sig var huggormen vekk som en nål i en høisåte.

«Hå, din treske slange», tenkte Per, «der tok du mig godt om nesen. Men neste gang skal du ikke slippe så lett fra mig, din falske orm». — Men som han gikk henover den støvete, kjedelige landevei, kom han mer i tanker om at det kanskje kunde være umaken verdt å følge huggormens råd. En kunde jo aldri vite —. Og så stakk han bent inn på storskogen. Han hadde ikke gått svært lenge før det kom en rev labbende på skrå over stien. — «Hvad gjør du herinne?» spurte mikkel. — «Å, jeg er nu bare ute for å søke mig en plass, jeg» svarte Per. — «Da kan jo vi to slå oss sammen», sa reven, «for jeg er ute akkurat i samme ærend.

«Takk som byr», svarte Per, og så var vennskapet sluttet. Sammen gikk så gutten og reven både langt og lenge. Best som det var fanget den av noen fæle hyl, som kunde høres lang lei. — «Hvad er det?» spurte Per op i undring. «Å, det er nok bare trollkjerringen i Humpen som gir ungen sin juling», svarte reven. «Kanskje vi skal spille henne et lite puss?» — «Gjerne det», svarte Per, «for troll er nå det minste jeg har noe tilovers for». — «Jeg sier det samme, jeg», sa reven, «og når vi kommer bort til Humpen, så skal du liste dig inn bakdøra hos trollkjerringen og gjemme dig under sengen. Så skal jeg opføre en liten «krigsdans» utenfor storstuedøra hennes og narre henne ut, og når det er skjedd skal du ta lakenet av sengen hennes og klæ dig ut som spøkelse og skremme henne når hun kommer inn igjen».

Per gjorde akkurat som reven hadde sagt, og alt gikk efter programmet. Da gutten var kommet sig ve og vakkert under sengen, hørte han

reven hyle og holde spetakkel utenfor, og straks måtte den nysgjerrige trollkjerringen ut for å se hvad det var som stod på. Da var det Pers tur til å lage spetakkel inne, og straks kom trollkjerringen farende inn for å holde styr på ungen sin, hun trodde nok det var den som var ute med strekene sine igjen. Per hoppet og danset under det flagrende hvite lakenet, og jeg skal si at trollkjerringen fikk rappe føtter under sig. Hun satte på dør det beste hun hadde lært med «spøkelset» i hælene på sig. Kjerringen var så vettskremt og sprang så fort at hun ikke sanset sig men hoppet rett utfor et høit stup og slog sig ihjel på flekken. — «Hau, hau», sa reven, den satt borte på en granrot og godtet sig riktig herlig over utfallet. — «Nu har vi bare å samle alt gullet i Humpen til oss, og så er vi begge rike og velberget for resten av livet», sa den. Og det var sant som det var sagt. Per fikk på sin part en diger sekk med det reneste skinnende gull, som han ruslet fornøid hjem med til mor og den fattige hjemgården der langt nord i dalen.

— «Vi fant lykken snart, vi to», sa reven da de skulde skilles fremme i skogbrynet. — «Ja, det er nok ingen sak å komme sig lettvint frem i verden når en har en slik slu mikkel som dig til å hjelpe sig», sa Per, løftet på huen og travet videre hjemover.

P. B.

EVENTYR AV PER BERG

Langt, langt inne i skogen bodde en gutt som hette Øivind. Mor hans var meget fattig. Hun levde av å strikke strømper og utføre husvask for folk i bygden, så det var nok ikke så rart med utkommet, kan en vite. Øivinds far var død for lenge siden. En dag han var på tømmerhugst alene langt innpå storskogen kom det en bjørn luskende forbi, den blev nokså nærgående av sig, og da mannen vilde jage den bort med øksen sin, blev bamsen sint og gikk til angrep for alvor. I det basketaket var mannen helt underlegen, og da folk kom til dagen efter fant de tømmerhuggeren liggende død ved siden av det siste treet han hadde felt.

Øivind var nu 12 år gammel, men han var like sterk som en 15-åring, og hver dag hjalp han moren sin med arbeidet.

Men så en dag kom der en sørgelig tidende også op til den ensomme plassen inne i skogen. Prinsessen i landet var plutselig forsvunnet, og ingen ante hvor hun var blitt av. Det blev stor sorg, for alle syntes det var sørgelig dette med den vakre prinsessen som var blitt sporløst vekk. Far hennes, den gamle kongen, hadde lovet 5000 daler i belønning for den som kunde finne datteren hans og bringe henne hjem til slottet. Det var mange som prøvde sig i denne letingen, både fyrster og prinser og menn av folket, men ingen hadde hellet med sig. Når de langt om lenge kom tilbake, kunde de bare fortelle at de ikke hadde hverken sett eller hørt noe til prinsessen.

Øivind gikk der inne i ensomme, tause skogen og tenkte på hvad han skulde gjøre. Det kunde være gildt, syntes han, å gjøre kongen en slik stor tjeneste, og dessuten var 5000 daler jo en uhorvelig masse penger, som vilde gjøre både han og moren til velstandsfolk. Endelig bestemte han sig til å forsøke lykken, han også. Først vilde moren ikke slippe ham ut på en så vågsom ferd, som hadde mislykkes både for erfarne riddere, høie prinser og annet storfolk; men Øivind gav sig ikke, han, og til slutt fikk han lov. Moren pakket den beste niste hun formådde til ham, og så la Øivind ut på sin lykkeferd.

Da han hadde gått et langt stykke kom han til en åpen slette dypt inne i skogen. Der satte han sig ned for å hvile og spise litt. Best som det var kom det et forferdelig uvær settende over ham, og det begynte å lyne og tordne, så det hørtes mest som om fjellene vilde ramle overende. Uværet gikk snart over, men tordenbrakene holdt fremdeles ved, men nu kom de bare borte fra et stort berg på andre siden av den øde dalen. Øivind, som var svært nysgjerrig, tok nisteskreppen sin på ryggen og satte avsted bortover til det buldrende berget, for dette syntes han han måtte ha greie på, før han gikk videre. Da han var kommet tett inn til berget, opdaget han en stor åpning i det, og på terskelen, som var laget av en kjempefuru, satt der et stort troll med fire hoder og lappet kokekaret sitt. Det var den banningen Øivind hadde hørt. Gutten stod til å begynne med målløs av skrekk, for maken til stort og stygt troll hadde han aldri hørt tale om. Men endelig fikk han da både motet og mælet igjen, gikk bort til trollet og spurte:

«Du skulde vel ikke ha sett prinsessen her i landet, du?»

«Å, det kan vel hende det, du småpøiken. Hvad vil du gjøre her forresten?» spurte trollet og hamret løs med steinsleggen sin så steinen føk.

«Jeg er sendt av kongen for å bringe henne hjem til slottet,» svarte gutten.

«Nei, du sier ikke det,» lo trollet med alle fire kjeftene sine, det syntes å more sig riktig godt over den modige gutten, som hadde våget sig helt bort til trollberget, det som alle mennesker gjorde store omveier utenom. «Du er nok litt for sent ute, skal jeg si dig. Prinsessen er her, hun, og imorgen skal bryllupet stå mellom oss.»

Øivind vilde protestere, men før han visste ordet av tok trollet ham i nakken og puttet ham inn i berget. «Nu kan du få være brudesvein,» sa trollet og humret og lo så berget holdt på å revne.

Inne i berget lå der en stor dynge med gull og sølv. Men gutten la merke til noe som var enda rødere enn gullet. Da trollet var gått inn i storsalen for å fortelle nyheten til prinsessen, rørte det røde på sig. Det var en liten nissekar.

Nissen kom fort, trippende bort til gutten og spurte hvad slags ærend han fôr i. Det fikk den straks vite. Den tok sig i skjegget og spekulerte litt frem og tilbake på dette, så det ut til.

«Siden mor din hver julekveld gir mig et stort fat av den fineste grøt vil jeg til takk herfor hjelpe dig. Jeg er som en slags ærendsvenn for trollet, ser du, og har nattely her for de småtjenester jeg gjør. Inatt klokken tolv skal du gå inn i det værelset hvor trollet ligger, der skal du lete under hodeputen efter en ring, og når du har satt den på fingren skal du ta det sverdet som henger over sengen, og med det skal du hugge hodene av trollet, for når du har ringen har trollet ingen makt. Trollet kan ikke sove med styrkeringen på sig, og gjemmer den derfor hver natt under hodeputen.

Øivind gjorde som nissen hadde sagt og hugg alle fire hodene av bergtrollet. Prinsessen, som var våknet av alt levenet, kom nu til og spurte hvad som stod på her.

«Jeg er kongens kar, jeg,» svarte gutten, «og nu har jeg reddet dig fra fangenskapet og et forsmedelig bryllup.»

Prinsessen blev så glad at hun lo og gråt om hinannen. — Så tok de alt gullet og sølvet med sig og slo bergdøren igjen, da de fôr sin vei.

Mindre glede blev det nok ikke i kongsgården da Øivind kom med prinsessen og de digre gull- og sølvsekkene.

Midt ute i havet ligger en holme. I stygt og sig vær kan ingen se den fra land, men når mmelen er klar og solen skinner, da går folk erne ut på knausene mot sjøen eller opp i lien r å stirre på Gullholmen der langt, langt i vest, r solen går ned.

Når kveldsolen kaster sitt skarpe, rødlige lys er den, er den som et bål av flammer, gylne ammer, og derav er det nok at den har fått tt navn — Gullholmen.

For øvrig går det mange sagn og fortellinger m Gullholmen. Det hadde, ble det sagt, ennå kke lykkes noe menneske å komme seg velberget land på holmen. Havet kunne ligge så stille og klart som et speil, men nettopp som folk ville gå i land, kom det plutselig en stygg bølge settende, helt uventet veltet den båten, så folkene omkom.

Jan het en liten gutt der i grenden. Nesten hver eneste solskinnsdag måtte han ut på den høye bergknausen ved innseilingen til havnen for å se på Gullholmen. Han ble aldri ferdig med å stå derute og betrakte det rare lille landet langt der ute i havet. Holmen lå der som et Soria Moria slott. Og moren hadde sagt det var nok den store havmannen med alle havfruene sine som bodde der; men Jan skjønte nok at moren bare spøkte med ham.

Ja, den som bare kunne komme seg ut til denne vakre, solblanke holmen, tenkte Jan.

Morten ringer, som hadde så meget merkelig å fortelle om fra sitt lange og omtumlede liv, hadde en gang fortalt, at etter det morfaren hadde visst å fortelle, skulle lysestakene på alteret i bygdens gamle kirke være av det pure gull, og det gullet var for mange år siden hentet fra en hule ute på Gullholmen. Men når Jan ville vite nærmere om hvordan det hang sammen med den gullhentingen fra hulen, da gjorde Morten ringer seg bare mystisk, slik som han pleide, og sa: «En annen gang, gutt, en annen gang!»

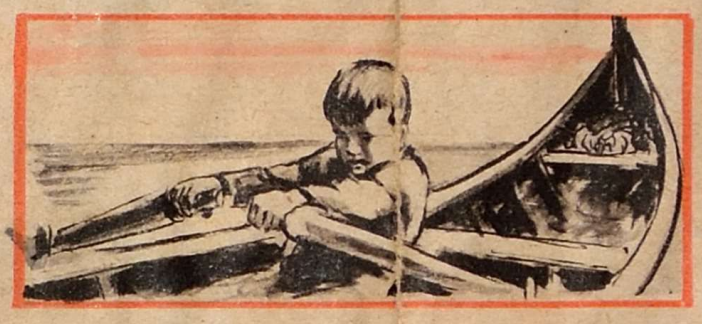

Og så måtte Jan gå der med sine egne tanker om saka.

Men så en stille fin sommersøndag, da foreldrene var reist til kirken, tok Jan godt med niste med seg fra mors spiskammers, skjøv lettfæringen fra land i båtstøen nedenfor nøstet og la i vei utover forbi odder og nes og tanggrodde skjær — mot åpne havet med kurs for Gullholmen.

Nå fikk det bære eller briste. I akterskotten hadde han fars blåmalte fiskerorsbomme. Den var sånn passende stor til å ha gullet i. Han orket nok ikke å bære den helt full av det røde, tunge gullet; men om han bare kunne orke den halvfylt, ville han være prestegjeldets rikeste mann.

Hverken lensmannen, presten eller den tykke, gamle rentenisten i Vågen — ja, ikke en gang handelsmannen på Hauge, kunne hamle opp med ham i rikdom og velstand.

Jan rodde så det fosset om det skarpe væringstevnet. Nå lå alle skjærene langt bak ham. Havet bredte seg utover til alle sider, så umåtelig stort og vidt. Han snudde seg på toften og så utover. Jo, der lå Gullholmen. Så nær hadde han aldri vært den, men allikevel, ennå var den langt, langt borte. Først tenkte han å snu om og ro hjem igjen, men holmen lå der så fristende. Nei, han fikk vise seg som en ordentlig kar nå og ikke skvette unna for litt ensomhetsfølelse. Hei, det var bare å ro på! Lenger ute slo et par niser følge med ham, og Jan syntes det var bra selskap å ha med på veien.

Jan rodde og rodde. Han fikk blemmer i hennene og verk i ryggen, men Gullholmen kom stadig nærmere, og det ga mot til å fortsette med årene.

Endelig, da solen var sunket mot senkvelds og sto som en rødflammete skive der ute i nordvest, var Jan framme ved Gullholmen. Det suklet og surket av lett sjødrag oppetter de sleipe taregrodde bergene. Sjøfugl av alle tenkelige slags fløy skrikende omkring og bar seg for unger og egg eller hva det nu var det kunne være. På de bratte,

elt hvite skrentene satt det store flokker av karv og tørket vingene sine. Fra en av bergnattene veltet et par digre storkobber seg med eldige plask i sjøen, dukket unner, men løftet raks etter de skjeggete snutene sine over vannkorpen et stykke lenger borte.

Huff! Jan likte seg slett ikke midt oppe i alt ette merkelige liv — og landet, hjemmet, lå så endelig langt der inne. Det var nær på at han kke skar i å gråte. Men så tok han seg sammen m en kar og landet med båten sin i en fjære ellom to små bergnøsser. Nistesekken og den låmalte bommen for gullet satte han fra seg ni et bergklipp, og så begynte han å lete etter en hulen som Morten ringer hadde fortalt om. Men alt det han gikk og alt det han så seg omkring til alle kanter, var han ikke go om å finne noen hule, og annet enn gråstein og fuglelort så han ikke hvor han så lette og hvor han så grov.

Mismodig satte han seg for å spise, og etterpå la han seg ned for å hvile litt på en gressbenk unner en berghammer. Han var så trett så trett nå — og før han visste ordet av det var han sovnet.

Langt om lenge våknet han ved at noen ropte navnet hans. Han satte seg overende og så seg forvirret omkring.

«Jan! Jan!» ropte det.

«Ja!» svarte han og reiste seg.

Da sto faren og to andre karer der like nedenfor ved nistesekken og den blå bommen. Jan kvakk til. Med ett sto hans gale påfunn klart for ham, og nå ble det vel annet å hente enn gull i blåbommen og ry som prestegjeldets rikeste mann. Men faren kom bare fort bort til ham og tok ham varmt inn til seg:

«Gudskjelov at vi fant deg i live, gutten min!» sa han bare og bar Jan ned i båten. Han så faren hadde tårer i øynene. «Nå skal mor bli glad,» fortsatte han, «gladere enn om du hadde funnet all verdens skatter, men selv var mistet for oss!»

Han kjente farens varme hånd over hodet sitt.

Med morgensolen kom Jan tilbake fra sin eventyrlige Gulholmen-reise — like fattig på gull som da han fôr, men en erfaring rikere: Kjærlighet og lydighet er en større rikdom enn mange blåbommer fulle av gull og dyre skatter.

EVEN
HUSMANNSGUTT SOM BLEV STORBONDE

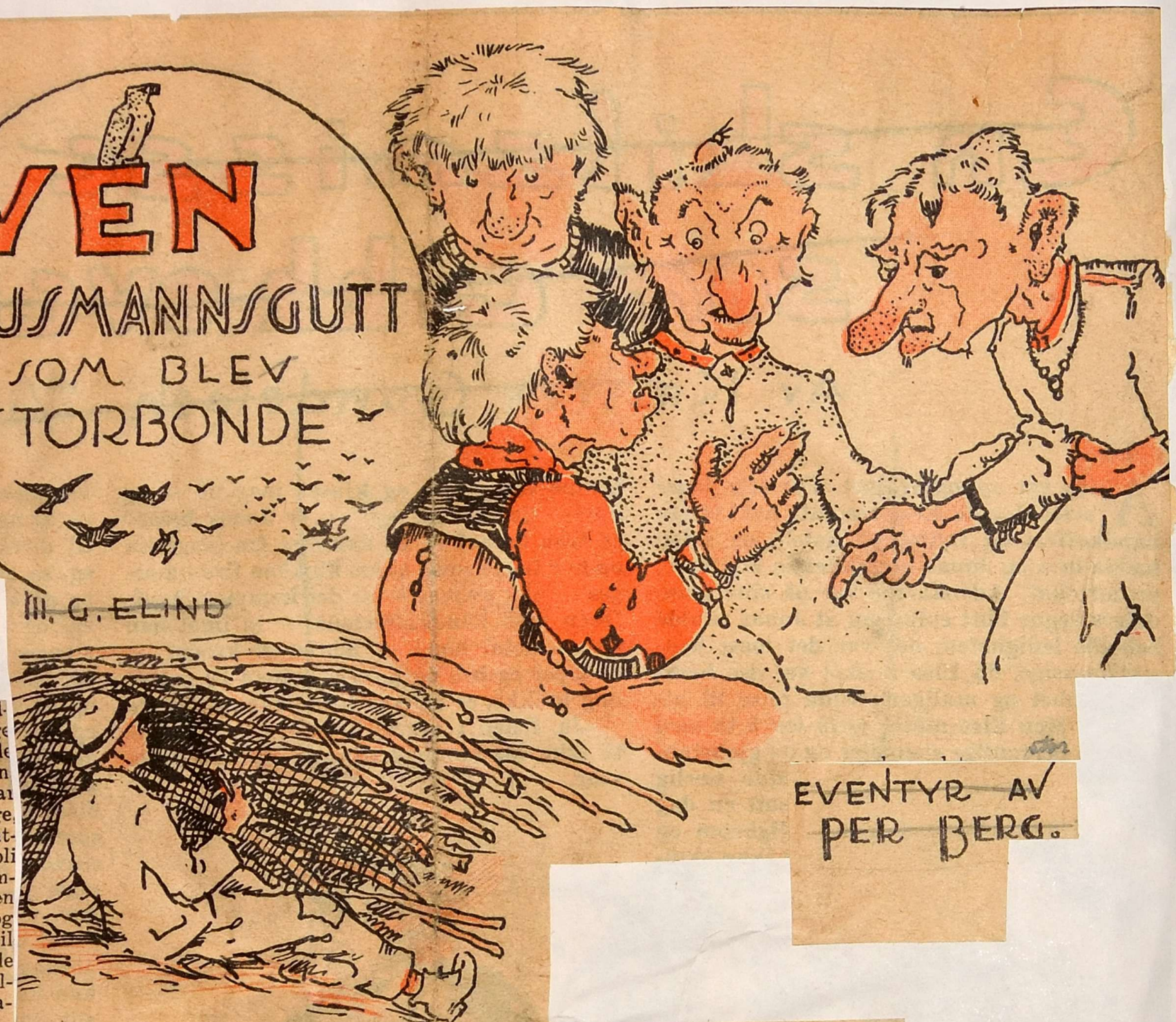

Ill. G. ELIND

EVENTYR AV PER BERG.

Bak om alle åsene bodde der et par fattige husmannsfolk. De hadde en sønn som hette Even, og da foreldrene var både gamle og fattige, satte de sin lit til gutten at han skulde bli deres støtte i alderdommens dager. Og Even var en både villig og flink gutt, som hjalp til alt det han formådde med å livberge både folkene og den vesle buskapen på plassflekken.

En dag var han gått ut i skogen for å hente hjem ved til brensel. Nu hadde han nok lesset på sig altfor stor bør, for da han var kommet på halvveien, måtte han sette sig til å hvile, og trett som han var hadde han sovnet av i solvarmen. Da han våknet var vedbøren forsvunnet, og selv lå han bundet både på hender og føtter. Alt det han strevde for å komme sig fri av båndene, så nyttet det ikke. Han ropte på hjelp, men det var ingen som kunde høre ham her langt inne på svarte skogen. Plutselig var det noe som pistet og bar sig borte i lyngen bak ham, og da han endelig fikk vridd sig om, så han en liten fugl som hadde fått det ene benet sitt fast i en snare.

«Kan du hjelpe mig, så skal jeg hjelpe dig,» sa fuglen og slet for å komme sig løs.

«Her er nok gode råd dyre,» svarte gutten, «men jeg skal iallfall forsøke.»

Og så lenge vrikket og vred han på sig til han var kommet helt bort til renne-snaren og med sine sammenbundne hender fikk løsnet såpass på snaren at fuglen slapp fri.

«Takk for hjelpen! Den skal du ikke ha gjort for ingenting. Det er trollpakket i Raukollen som har ranet veden fra dig, og du kan være glad for at de ikke tok dig med på «kjøpet». Her har du en pipe, og skulde du komme i fare, så bare blås i den alt det du orker, og du skal få all den hjelp du trenger,» sa fuglen, og borte var den over alle trærne.

Trollpakket i Raukollen hadde i mange år vært en sann plage for bygden. De stjal og røvet som ravner og skremte livet av skikkelige mennesker, både tidlig og sent. En visste sig aldri trygg for dem. Særlig var det i de beitende buskaper i marken de huserte, men også andre verdisaker, både gull og sølv hadde de rapset til sig i store mengder i årenes løp. Men ingen hadde ennu våget å binde an med røverpakket, som satt der så godt forskanset i kollen sin der langt borte i avmarken.

Even bestemte sig på stående fot til å se litt nærmere på denne trollhulen. Han kunde ikke komme hjem vedlaus; det var jo alt et stykke ut på hausten med megen nattkulde. Og så gikk han da det beste han orket nord gjennem skogen mot Raukollen. Det var blitt mørkt da han endelig nådde frem til den bortgjemte bergknaus, hvor trollpakket holdt til. Det gikk nok lystig for sig der inne, for han kunde høre hvordan karene skrålte og sang og skrøt av hvem som hadde kunnet utføre de fleste og frekkeste ugjerninger. Even tenkte på pipen fuglen hadde gitt ham og våget sig helt frem til døren; den stod på klem, og kvikt smatt han inn av den og gjemte sig bak den store risbøren sin, som tyvene hadde slengt fra sig i en krok av hulen. Der satt han musestille og hørte på levenet, mens de trettet om hvem som var den største røveren av dem. Plutselig begynte den ene av dem og snufse.

«Her lukter fremmedfolk,» sa han.

«Du har nok fått kristenblod i nesen din,» lo de andre, «du kan da vel kjenne at det bare er fra risveden i børen det lukter så stramt.»

Men han som først hadde snakket om lukten gav sig ikke, han reiste sig og begynte å gå rundt i hulen, mens han snufset og snøftet og trakk været hardt til sig. Even krøp redselsslagen helt inn under børen og gjemte sig. Fakket de ham nu, så var han ikke mange skillinger verd. Fyren sparket til risbøren så det gjorde vondt i både rygg og ben hos Even, men han torde ikke kny. Og så gav røveren sig til tåls med at det nok allikevel bare var den ferske veden som luktet så stramt og fremmed.

Endelig fikk de trettet og skrytt fra sig og krøp til køis under hver sin værskinnpels, og snart snorket de like voldsomt og vedholdende som de hadde skrålt og skrytt og sunget. Da var det Evens tur til å se sig litt nærmere om. I en hule ved siden av fant han mesteparten av alle de stjålne kreaturer fra bygden, både hester og kjyr, geiter og sauer, høns og ender. Og på veggen over bordet i røvernes egen hule fant han

nøklen til skattkisten deres. Den låste han varsomt op, og fikk lesset alt sølv og gull og alle pengestykker i kløv på hestene. Så slapp han hele den store buskapen ut og jaget den foran sig nedover mot bygden til sine rette eiermenn. Men han var ikke kommet langt på vei før han hørte trollpakket var på farten efter ham, og straks tenkte han, nu er det nok best å få lyd i pipen, og det litt faderlig fort. Even til å blåse alt han greide, og akkurat som røverne viste sig oppe på en bakkekant, og satte i med sine fæle hyl og rop, kom det en svær sverm av fugler settende imot dem gjennem luften. Det var både store og små, fra kjempemessige kongeørner til uskyldige små erler og skogmeiser, og så tett var svermen at det lev som en vegg mellem Even og røverne. Gutten jaget på buskapen alt han kunde, og fuglesvermen jaget trollpakket så langt til skogs at ingen aldri siden har sett noe til det.

Men i bygden blev det glede, da Even kom som i triumf jagende med alle de tapte kreaturer. Lensmannen satte ting for at alle kunde få sitt igjen, både av dyr og andre verdisaker, og da alt var rett og riktig fordelt bød lensmannen at nu burde enhver gi gutten lønn eftersom de hadde hjertelaget til. Og hvem vilde ikke vise et godt hjertelag, her som hele bygden kunde se det. Even fikk både hester og kyr, feite ullsauer og melkedigre geiter, verpende høns og rugende endeer. Da han om kvelden kom hjem til husmannsplassen med den store, vakre buskapen sin stod både faren og moren i døren og var op i undring over så megen og rent uventet velstand.

«Hvorfor har du fått alt dette da, gutten min?» spurte de begge som med én stemme.

«Fordi jeg hjalp en liten fugl ut av snaren,» svarte Even og gjorde sig både vis og hemmelighetsfull.

Fra den dag av var Even storbonden i bygden. Men pipen fuglen hadde forært ham, gjemte han med stor omhu. «Den kan sannelig være god å ha,» tenkte han. En kan aldri vite hvad som kommer til å hende et stakkars hjelpeløst menneske. Det er så mangeslags røverpakk i denne verden. Og fuglene det er venner en kan stole på, forstår jeg.»

I kamp mot mal-strømmen.

Gunnar og jeg ligger i en liten nord landsbåt, en såkalt kjeks, ute på sjø en og skal dorge sei på den grunne, v har fått anvist av noen andre, ordent lige fiskere, som vi møtte på vei in fra havet med sine båter fullastet a fisk. — „Men kom ikke for langt vest!" ropte de til oss, „for så kan strøm men dra avsted med dere! advarte de

Gjett om det var sei på grunne dag! Vi nakket inn over båtsripe det ene store trollet efter det anne som sloss med oss i vannskorpen o ikke vilde la sig overmanne. Men t fjorten års nordlandsgutter er, om je så selv må si det, ikke så grei å kom me ut for. Av de mange vi fikk lok ket på krokene var det bare et pa stykker som kom sig løs igjen o stakk loddret ned i dypet. — Det va jeg som mistet den siste, et digert bes på minst 4 kilo, og plutselig var de som om hele seiegrunnen var blitt feie ren for fisk. Det var ikke et eneste bit mere å få.

— „Du skal se", sa Gunnar, „at n har de to krabatene, vi hadde på, fa ret rundt der nede og varslet om farer som truer i en skinnende angel og er lekker viftende beite".

Vi rodde og rodde, langt nye, fine beiter og gjorde alt så innbydende som best vi kunde, men ikke antydninge engang til et napp var å merke.

Plutselig husker jeg at fiskerne oppe i været ofte hadde snakket om, a når strømmen vendte og bar nedove mot Lofotodden, var det brått slut med fisket på grunnene der i farvan net, inntil den igjen snudde og bar ut over. —

Strømmen! Vi husket med ett ad varslen fra fiskerne som rodde forbi og spratt som rammet av lynet op av toftene for å orientere oss. Forskrek ket opdaget vi at båten var drevet langt avsted med den strie strøm, som trakk oss avsted med god fart vest over mot selve den beryktede Moskenstrøm. Vinden blåste godt i samme retning som strømmen bar, og alt det vi brukte årene, så vilde det ikke mon te og bære frem den veien vi strev de. Da blev vi redd. Først ikke så meget, men efter hvert som vi opda get den fare som truet oss, hvis Mo skenstrømmen riktig fikk kloen i båten vår, tok angsten oss slik at vi begge begynte å rope av alle krefter efter hjelp. — Det var ikke plukk morsomt lenger å være heldige seifiskere der langt vest på Lofothavet. Strømmen kom grådig og sterk suget oss med sig, hadde vi hørt og lest så mange uhyggelige fortellinger om, at vi syn tes se den tydelige for oss som en dra ge med minst et dusin fele hoder. Vi gravet og rodde det beste vi hadde lært for å komme oss under land, men ang sten, ropingen og altsammen gjorde det fort av med kreftene våre. Og rent galt blev det jo da Gunnar knekket der ene åren sin og blev sittende der og r bare på skakke. —

Strømmen blev stadig striere. Den begynte alt å få de såkalte „kjeler" som dreide båten rundt. Et par gan ger gikk det så fort, at det var næsten som å kjøre på en vindkjegle. Som de karfolk vi gjerne vil gå for å være, burde vi selvsagt ha tatt situasjonen med iskall ro, men ærlig sagt: vi var stygt redde, og vi fortsatte med å hu je efter hjelp alt det vi orket — og en da litt mer. Der var dog bare måser og tenne, skarv og alker som kunde høre våre ilske nødrop, og så gjerne de nok vilde, så kunde disse skapninger intet gjøre for oss to stakkars guttunger i en kjeksbåt. — Vi danset fra den ene kjele over i den annen sammen med kjempestore maneter, drivtang og an net løst i sjøen som strømmen hadde fått kloen i. Det var døden for øine ne. Vi opgav til slutt helt å bruke årene. Det var jo så allikevel til ingen nytte, og heller ikke brød vi oss om å rope mere. Vi satt bare rett op-ned på hver vår tofte og så forskræmte og fortvilte på hverandre, og på havet som kokte omkring oss. —

De siste seiene var forlengst død i akterskotten. En og annen fugl fløi lavt henover båten vår og skrek ilt, og en enslig hval pustet tungt under hårdt press for å forsere strømmen, som stadig blev mere spillevende og øket i fart. Langt vest på så vi hvor den formelig kokte som i foss over båer og fall. Der borte var alt håp ute, det viste vi. —

Så kvekker Gunnar plutselig til. Var det motordur vi hørte? Jo, ingen tvil om det. Nu hørte vi tydelig de taktfaste slagene. Og frem bak odden kommer en skøite ilende i full fart. — Med ett får vi mælet igjen og roper med fornyede, forente krefter. Jeg henger alpeluen min på en åre og vif ter med den, og Gunnar står to og en halv alen høi på sin tofte og vinker med genseren. — Endelig er vi blitt opdaget. Skøiten skifter kurs og stev ner like ned mot oss, og ti minutter efter har våre redningsmenn oss om bord og båten på slep — bort fra døden og malstrømmen.

— „Ja, nu var dere ikke langt unna det evige besøk i „fiskebygda", sier en gammel fisker bak i rorhuset. „Dette havet her vestpå egner sig ikke for lystfiskere", føier en annen av karene til. Og vi var så enig, så enig, der vi bøier inn forbi odden og er i trygt far vann igjen.

Per Berg.

DE TO SØS

Eventyr fortalt for Ofotens Tidendes sm

Der kongeveien krøkte seg sørover til den ble smal og steinet, lå det en høy bakke. Til venstre var det et solblankt vann hvor sommerbølgene smøg seg opp mot en fredelig, grønn gressvoll. Ute i vannet drev sivene i sommerbrisen. Bortenfor det lille solfagre vannet, reiste det seg som en dyster mur en mørk nåleskog. Oppe på bakkekanten mot skogens mørke bakgrunn, lå det et koselig lysegrønt hus med hvitmalte vinduer. Det var så lysegrønt at det godt kunne kalles hvitt.

På den vene plassen bodde to foreldreløse søstre som het Snøfrid og Veslevakker.

Det var ikke den gutt i hele sognet som ikke hadde prøvd lykken hos dem. Men Snøfrid og Veslevakker var unge og glade, og ennå hadde ikke kjærligheten fanget hjertene deres og de holdt mere av hverandre en av noen annen.

En geit og de to små kjea dens var deres kjæreste og eneste eie.

Men så hendte det en dag at geiten og kjea var blitt borte. Snøfrid og Veslevakker lette alle steder i nærheten, men forgjeves var det.

Da de var kommet et stykke inn i skogen, hørte de plutselig en geit mekre oppe på en bratt bakke, og jo så sannelig, der sto den med ungene sine øverst på bakkekanten ved en stor stein og la hodet på skakke og så ned på dem. Snøfrid og Veslevakker oppover, lett på fot og glad til sinns, men da de hadde nådd opp på bakketoppen, hverken så eller hørte de mere til geitene. De var alle tre som sunket i jorden. Trette og sultne som de var blitt, og nesten på gråten over skuffelsen, satte de seg med ryggen opp til den store steinen for å hvile.

Med ett skvatt de begge til, for inne fra steinen hørte de både snakk og annen støy, og da skjønte de straks at det måtte være underjordinger de var kommet til, og at det var disse som hadde tatt geitene fra dem.

Veslevakker gikk rundt steinen for å se etter en åpning et eller annet sted. Men steinen var like hel og glatt på alle sider.

Da hun hadde gått rundt steinen, kunne hun heller ikke finne søsteren sin, hun var óg som blåst bort. Veslevakker skar i å gråte og løp steinen rundt og rundt flere ganger, mens hun alt i ett ropte på Snøfrid, men ikke hverken så eller hørte hun noe til henne. Hun måtte være tatt av huldra hun også, og med tungt hjerte gikk hun alene hjemover mot natten og den tomme, enslige stuen ved det solblanke vannet.

Da Veslevakker morgenen etter kom ut av døren, så hun et vakkert, blåmalt skrin på dørhellen, og da hun åpnet det, fant hun den fineste mat av alle slags og en stor skål med geitmelk.

Så gikk dagene med solskinn og regn, og den siste dagen i måneden var Veslevakker ved steinen for å lete etter Snøfrid.

Så fikk hun øye på en liten fin marikåpe som sto og vokste så vakkert tett ved steinen.

Marikåpe så vakker og skjær,
kan du si meg hvor Snøfrid er?

spurte Veslevakker.

Når jula er inne
vil du henne finne,

sang marikåpen, og straks tok hun til å visne og forsvant.

Da Veslevakker kom hjem sto det et grønmalt skrin på dørhellen, og denne gangen var det fullt av store og små sølvstykker og det fineste tøy i purpur og skarlagen.

Så gikk dagene med solskinn og regn.

Men Veslevakker syntes det ble lenge å vente til Jonsok, og så gikk hun igjen opp til steinen for å lete etter Snøfrid.

Da satt det en skjære oppe på steinen og skrattet og vippet med den lange stjerten sin.

Du skjære så fager og fin,
veit du av Snøfrid, søster min?

spurte Veslevakker.

Vent til det blir jul igjen,
da skal du finne din søster-venn,

skrattet skjæren med den rustne stemmen sin, og så falt den med ett ned av steinen. Og vekk var den.

Da Veslevakker kom hjem, sto det et rødmalt skrin på dørhellen, og denne gangen var det fullt av tunge, glitrende gullstykker.

Så gikk dagene igjen med solskinn og regn.

Da syntes Veslevakker det ble så lenge, så lenge å vente til Jonsok, og så gikk hun opp til steinen igjen for å lete etter Snøfrid.

Da fikk hun øye på en padde som satt der og kvekket.

Padde, så snill og bli'
hvor skal jeg finne søster mi?

spurte Veslevakker så fin i målet.

Når jula kommer med fryd i sinn,
da vil du finne søster din,

kvekket padden, og borte var den på et blunk.

Da Veslevakker denne gangen kom hjem til den vesle stuen ved det solfagre vannet, fant

Da Jon og jeg fanget en kveite paa 80 kilo

Jeg tilbragte iaar min ferie ved kysten langt nordpaa. Like utenfor holmene laa de herligste seigrunder paa rad, hvor det "kokte" av smaasei, som matberget seg av aate.

Her car liv for oss to bygutter, Jon og jeg, og det skal väre vist vi drev haardt i Bindalskjeksen med dorging baade tidlig og sent. Somme tider bet smaaseien kvikt som glefsne hundehvalper, - saa vi hadde stampen fuld paa et par timer, men saa kunde det gaa dögn som den var inmari ful og var ikke til at friste hverken med den ene eller anden slags beite.

Det var en slik eftermiddag uten bit paa dorgene, vi laa og rodde paa "Ramsböen". Der gik time efter time uten nap i snöret; men vi rodde og rodde, taalmodige, i ring og i ring, med med et efterhaanden sterkt

dalende haab. Hist og her sprat der en knekt i vandskorpen, og krykja slog ned og gasset i aate. Den var der altsaa baade seien og aata, den hadde bare et av sine værste uluner.

Saa er det oplevelsen er der!

Det gjør et ryk i Jons snøre, som sender ham paa ryg i akterskotten. Men Jon er ingen sliphændt kar, han holder allikevel taket, og holder godt — holder efterhvert av alle kræfter, mens han faar reist sig op paa knærne i akterskotten. Begge aarene hans er gaat «tilsjøs».

At det ikke er nogen smaasei, som ner har slaat sig paa lag med os, var let at skjønne, — og skjønte vi det ikke straks, da Jon danset av toften, saa blev det ialfald klart nok, da bindalskjeksen begyndte at sætte farten op, trukket av en eller anden sort undervandsbaat og med smaaseidorgen som bugsertaug.

Kom og hjælp mig og hold fast! ropte Jon. — Javel, saa sat vi der begge i akterskotten og tviholdt og lot kjeksbaaten syte avgaarde vest mellem skjærene.

— Det maa være en storsei, sa Jon. — Det maa minst være en kveite, mente jeg. — End om det er en nise? hurte Jon, og maalte farten, som næsten var optmot en smuglerracers. — Det kan saa godt ogsaa være en hval, log jeg paa. — Hvis det nu var en hval tænkte vi begge og stirret hinanden frydefuldt ræd ind i øinene.

Men taket holdt vi — og farten gik. Vest mot fiskeeggen nærmer vi os en skøite. Folkene staar paa dæk og glaner og undres paa, hvor den kjeksplyten henter drivkraft fra. Men idet vi farer forbi, skjønner de vel situationen, for motoren deres begynder straks efter at hamre løs og skøiten dreier stevnen til og kommer sættende efter os.

Nu blev det kapkjøring; men vor stakkars hval — vi trodde nu helst det maatte være en slik en — holdt nok paa at gaa træt av-leken, og en stund halte den op [illegible] av os. En skjegget kar kom bort til rækken og optok «sjøforklaring». Saa hopper to mand i en dorry og faar tak i «slæpetauget» vort.

Nu skal vi se paa sorten, sa den ene og trækker forsiktig ind paa dorgesnøret. Har han faat ind tre favner, maa han snart gi efter et par. Trollet dernede er godt balstyren endnu, greiene er bare beregnet paa smaasei, saa her faar en nok fare med lempe. Og han kunde gi efter og hale «heim» akkurat i rette øieblik den karen, som nu fangstet med vor dorg og skulde «doksætte» vor »bugserbaat».

Endelig hugger den andre karen en stor «klep» ned i sjøen, — endnu en «klep» gaar samme vei av ham, som har halet i dorgen, og hokus pokus ligger der en svær, glinsende fisk i dorryen.

Det var en kveite. — Et digert bæst paa cirka 80 kilo, takserte den

skjeggete ved rækken.

Vi var dagens helter. I en hel uke snakket man ikke om stort andet der i grænden, og uken efter stod det i lokalavisen om en «merkelig kveitefangst». — Den kundgjørelsen hadde vi forresten selv sørget for.

Men om natten efter den begivenhetsrike dag red vi begge paa en hval tvers gjennem store hav og vaaknet dyvaate av svette.

Det var bra, at det bare var en drøm.

Harstad, 18de august 1926.

Brynjulf Berg

Eventyret om Gullholmen.

Langt i vest av Helgelands ytterste skjær lå Gullholmen — kanskje ligger den der enda — se bare godt etter. Om kvelden når sola gikk ned og skyene skinte som gull, så snart den ene, snart en annen et underlig gyllent skjer over holmen. Men det var bare et øyeblikk det såes. — No skinner Gullholmen, sa man, — no går sola ned.

De som gikk ut på knausene mot sjøen eller opp i lien, så aftenhimmelen enda prektigere og så langt tydeligere det gylne lys over holmen, det var som var den gjort av gull. Og folk så dit ut og ble nesten høgtidelige.

No gikk det lange tider, den ene sa til den annen:

— Skal tro om det er gull der ute på holmen? Den holmen har dog et underlig lys; skulle vi ikke reise dit ut og se litt nøyere etter?

Og de rike folk de seilte, og de fattige de rodde, men reisen ble dem så underlig lang, og da de var kommet et stykke ut på havet, så vendte de om.

No var det just en gutt som ville ha greie på hva det vel skulle være som ga holmen et slikt underlig lys. En dag skjøv han båten fra land og rodde utover forbi odder og nes og tanggrodde skjær — mot åpne havet Han rodde så det fosset om baugen, og snart lå alle skjærene langt bak ham. Havet bredde seg utover til alle kanter, så umåtelig stort og vidt, og alt som han rodde, ble hans bryst mere og mere fylt av havensomheten. Men langt ute slo et par niser følge med ham, og han syntes det var bra følge å ha med på vegen.

Gutten rodde og rodde så han fikk blemmer i hendene, men han ville ikke gi opp, for en rask gutt var han.

— Til holmen vil og må jeg, sa han, — om jeg så skal ro til verdens ende.

Endelig, da sola var sunket mot kveld, var gutten framme ved Gullholmen. Det suklet og surklet av lett sjødrag oppetter de sleipe, taregrodde bergene. Sjøfugl fløy skrikende omkring, redde for egg og unger. Fra bergknattene veltet digre storkobber seg med veldige plask i sjøen.

No gikk sola ned, luften skinte rød

JONAS:

SKUMRINGSTIMENS MYSTIKK

«Disse fjerne år», har professor Emil Smith kalt noen treffende tidsbilder fra parafinlampens nerveberoligende periode. Det var en tid da menneskene ennå bygde sitt liv på enkle livsverdier og la sine planer på lengre sikt med berettiget forventning om at flid den og måteholdet fikk sin belønning. Livsrytmen var roligere og mer behagelig enn den er i dag. Behovene var enklere og lettere å tilfredsstille, og det var før amerikanerne oppfant slagordet: «If you have nothing to do, please don't do it her.»

Før parafinlampene hadde vi talglyset og tranpråsen, som kastet sitt sparsomme lys rundt i stuene. Og den gang hadde vi skumringstimen, «skjøming» kalte vi det i Lofoten, kanskje også andre steder her nord. Og skjømingstimene rommet så meget. de hadde noe av høstens mystikk og eventyr over seg. Når «dagsens auga» sloknet, når sol var gått ned bak vesterfjell, når de siste lange skyggene gled inn i den tiltagende skumring, da var skjømingstimen inne. Folk sparte den gang alt de kunne, og tendte ikke lyset eller lampa før det var nonsmat tid, klokka fem ettermiddag.

I min barndoms heim var det slik at vi unger, og sikkert også de eldre gledet seg til skumringstimen. Mor fyrte da godt i komfyren på kjøkkenet, slik at ilden gjennom trekkåpningen i ovnsdøra flakket og slikket bortover det kvitskurte gulvet og oppetter veggene. Disse lysblaffene tendte stemningen. Vi unger fant oss noe under hodet og la oss i flatseng på gulvet, slik at vi kunne se inn i torvflammen fra ovnen. Vår elskede gammeldadda, Trina, satte seg ved vugga, der veslejenta lå og suget på tåta, og så sang hun alle de gamle visene, kveld etter kveld sang hun dem med sin lett skjelvende tone. Noen av dem var på over tredve vers, fylt til randen av elskov og drama. Da jeg som konfirmert gutt måtte bort fra heimen og dermed gled ut av skumringstimene, kunne jeg noe slikt som 18—20 lange viser, der i blant Gjest Baardsens og den om «Johannes den listige slange», men basen blant dem alle syntes jeg var Telemarksvisa, den var like ny og spennende hver gang Trina sang den, og Einar som reddet sin trolovede fra røvernes voll, var lenge min store helteskikkelse, ja, han satte både Tambarskjelver og Napoleon i skyggen.

Men det var ikke bare visene vi fikk nyte godt av i disse skumringstimene. — Ofte kom gamle Enok og gamle Bolette og flere andre av våre nabofolk innom for å slå skjømingstida ihjel, som de sa, og da ble det mange underlige fortellinger å høre, om tusser og troll, draug og hulder, om gobone og alskens annet fanteskap og underjordiske vesener som viste seg for menneskene, til godt eller ondt, og gjorde det utrygt og spennende å ferdes ute etter mørkets frambrudd.

Når gamle Enok satte seg til framme ved klaffbordet, krøp vi unger tett inn til hverandre i flatsenga på gulvet, og bad mor nøre litt bedre opp i ovnsvarmen, at det ikke skulle bli for mye mørkt og farlig for oss. Men som vi gjerne ville høre! Enok og Bolette kunne fortelle oss så redde, at vi sloss om å ligge innerst ved veggen, hvor det var tryggest.

Enok var en mesterforteller, og Bolette gikk ham en høy gang. — Begge hadde de massevis av mystiske opplevelser å berette om, eller som de hadde hørt gamle før seg berette. Det var Nils i Klatran som en kveld gikk og lette etter den beste melkegeita til mor si, ho Iverine. Det begynte i mens å skumre mot kveld, men geita var ikke til å finne. Plutselig sto det ei gjente på stien. Er det du, Marie? ropte Nils. Men gjenten svarte ikke, hun bare sto der og så på ham. Og maken til ei vakker gjente hadde Nils aldri sett. Hun tok ham i handa og spurte: «Er det ho «Blåsi» du leiter etter?» — «Ja, det er ho «Blåsi»,» svarte Nils. «Kan du sei meg hvor ho er?» — «Det kan jeg», svarte gjenten, og trakk Nils med seg inn i skogen. Plutselig falt de gjennom en lem og var i en opplyst stue. — Gjenten var av huldrefolket og Nils var blitt bergtatt. Han ble huldregift med gjenten og ble en

velstående mann. Mange år seinere traff han blant de underjordiske en gammel kall, som også var blitt bergtatt i sin ungdom. Han var fra en annen bygd og hadde levd hos huldrefolket i snart femti år. På et eller annet vis hadde han fått greie på hvordan et kristent menneske skal kunne fri seg fra de underjordiskes makt, og han lærte Nils fridomsformularen. Sjøl var han blitt for gammel til å ta fatt med jordelivet igjen.

Og Nils gjorde seg straks fri og kom tilbake til Klatran som fullvoksen og rik mann, han hadde vært hos de underjordiske i syv lange år. Det var han som bygde den storgården i Klatran som det ennå står grunnmur etter, den som brente en julenatt for nesten hundre år siden.

Men folk var alltid redd for å ferdes forbi Klatran — i sær i mørke, for utenfor veggene gikk det et kvinnfolk og gråt hver evige kveld i skumringstimen, fortaltes det for sant å være. Det var kona til Nils, huldregjenta som han hadde sveket og forlatt, og hun bar to små barn på sin arm. Slik varte det helt til gården brente hin julenatt, og den samme natta ble Nils borte for alltid. De underjordiske hadde sett sitt snitt til å hente ham igjen, sa Enok og beit seg ei ny skrå.

Bolette fortalte om han Ol-Peder fra Våjevika som en kveld gikk i kjærstebesøk til Snøsen, og ble snoft borte, det var enda en hellamessaftan, og da han Ol-Peder var så meget som farbror til mor mi, så vet jeg det er sant som sagt alt sammen. Om våren fant en gjetarglunt småstøvlene hans ved et bratt berg omtrent midtveis mellom Våjevika og Snøsen. — Der gikk tyve år og vel så det. Så en våren var noen båter her fra bygda på fiske vest ved Bunes i Moskenes. Under en «heil gnuing» til vind kommer der lensende forbi en storbåt med stor farm. På aktertofta står høvedsmannen og befaler sitt mannskap til å fire ned i seglet for å ta farten av båten. Så roper han over til fiskerne: «Kor e dokker i frå?» De ropte beskjed herom tilbake. «Då må dokker vær så snill å hels åt mor mi, ho Ane-Elisabet i Våjevika, og sei at eg har dæ bærre bra, og at nå fløtta eg austover til Sjåholmen!» Så ble seglet heist til topps igjen, og båten forsvant. Det var han Ol-Peder.

Mange av slike fortellinger lå vi i vår flatseng og hørte. Og sant var det hvert eneste ord. Værst var de om dauingene som ikke fant fred i grava og gikk igjen og skremte vettet av folk. Eller om lysene som ingen kunne forklare. Eller om han Hans Evertsa som hadde kikket gjennom nøkkelhullet inn til en mann på likstrå, og som siden all sin dag måtte følge døde på deres tokter om nettene. En gang, saes det, måtte han Hans Evertsa i vei på et slikt nattlig tokt helt fra Jømmerneset, der han bodde, og langt inn i Sverige, hvor de døde skulle tokte en prest som hadde krenket dem storligen. Men den turen løsta ikke han Hans opp igjen. — Og så var det alle draughistoriene. Det var et utall av dem. Den fineste og mest grøssende av dem syntes vi likevel var den om han Karel Klasa som engang hadde deltjet til draugen med en storbåtåre, og siden ikke våget seg på sjøen, for da var draugen stadig etter ham. Men så døde omsider han Karel, men trur dokker ikke det trollet var etter ham også som lik. Kista hans stod i naustet på Måland, og drengen hans, han Stor-Nikolai, ble satt til å holde vakt. Jau seidå, første natta kom draugen, naustdørene sprang opp og der satte han seg på den lange dørstokken. — Ka du e for en kar? spurte han Stor-Nikolai. — Intet svar. Har du ikke kjeft til å snakke med, din bytting. Fremdeles intet svar. Hut deg dit du høyr heime, ropte han Stor-Nikolai, godt forarget og reiste seg fra den hvelvete stampen han satt på. — Men da ble det fart på draugen. Han smatt nett som en ål under likkista og med den på ryggen for han utover naustdørstokken og ned gjennom fjæresteinen så ildmørja stod etter ham.

Men dokker må gi dokker vett på at han Stor-Nekolai fikk føten puin seg, han også, og nede ved fjæremålet nådde han tjyven igjen, og så ble det vel et basketak. Det fauk og rauk av småstein og tarelegger, men draugen gav seg ikke før han Stor-Sivert fekk et godt høvan til å få gitt ham et kraftspenn midt i magen, da skreik han et så høgt «Au» at det kunne høres på langan lei, og han åjøyja seg av verk og ve der han veltet ut i sjøen. Han Stor-Nikolai kom heimatt me-nattes med fire brukne ribbein, en vranket arm og nesen slått aldeles tvertfor i ansiktet, slik han måtte gå med den all sin dag resten, og der fantes nesten ikke ei klefille på hans kropp. — Men han Karel Klasa kom i kristen jord.

Hu, sa vi unger og krøp godt sammen på vår flatseng. — Varmen i ovnen var brent nesten ned. Kanskje falt en torv nedfor trekkåpningen og gjorde det helt mørkt Hu, da frøs det til nedetter ryggene våre. Konturene ble visket ut og de kjente gjenstander inntok nye og mystiske former. Uvirkelighetens skjær la seg over alt og alle.

Skumringstimen virket på samme tid skremmende og tiltrekkende, den var høst- og vinterdagenes store time. Da fikk vi også høre om slekters gang, om menneskenes slit og møye, om lykke og glede, om sorg og sut. Livet passerte revy i skjæret fra ovnen, i sang og i tale, i virkelighet og mystikk.

Det ble så altfor tidlig nonsmattid, syntes vi. Enok, fortell mere, Bolette, gå ikke ennå. Daddа Trine, syng mere.

Men mor var urokkelig. Klokka hadde slått fem, det var arbeidsøkt igjen, og vi hadde vår Luthers lille katekisme og vår Pontoppidan å ta fatt med.

Skumringstimen, den herlige skjømingen, — det elektriske lyset kom og stjal den fra oss. Og nå skal jo ikke barna heller høre om skrømt og slikt, det ødelegger nervene og er så skadelig, sier det moderne menneske. Tøv. Kom bare og kjenn på nervene våre, vi som lå i flatsenga de hundrevis av skumringstimer og hørte om all verdens skrømt. Nervene våre de er som garniler, du kan fortøye en fraktskute med dem.

Og ennå går jeg her og nynner «I Telemark en seter stod, — — ved Gaustads fod — — en hyggelig sommer bolig — — —».

Gammeldadda Trina synger ikke mer. Enok har forlengst sluttet med å fortelle, Bolette gikk fra oss en gang den siste . . .

Og det er ingen skumringstime mere.

Jonas

Hvem kan forklare det?

Nattlig opplevelse i en rorbu i Lofoten.

Tror De på spøkelser? Nå, ikke det. Nei, De er naturligvis et «moderne» menneske, og har likvidert alt som heter ånder og underjordiske vesener og troll med snabler og øyne så store som tinntallerkener, og alt slikt. Men De skal ikke være så alt for sikker i Deres sak dessangående. Naturligvis fikk De en utmerket støtte for Deres synspunkt ved at bankeåndene i Kårvikhamn ble avslørt som den rene svindel. Ja, der kan dere bare se, sa De, alt kan forklares og løses opp til noe ganske naturlig. Alt! Er De sikker på det?

Jeg er ikke langt fra å være enig med Dem, men h e l t enig kan jeg dessverre ikke erklære meg. Jeg har en personlig opplevelse som jeg har gått og grublet på, snart sagt hele mitt liv, uten å komme til noen «naturlig» forklaring av fenomenet.

Nå skal De høre: For 52 år siden, det var i 1899, og jeg var såre ung den gangen, skulle vi tre mann — de andre to var kommet til «skjells år og alder» — føre vårt såkalte vinterbrensel til fiskeværet, det vil si den brenntorven som skulle benyttes under Lofotfisket. Og fiskeværet det var Nusfjord. Vi hadde fire lass med oss i åttringen og seilte for en frisk nordlig bris nedetter Nappstraumen. Det var i slutten av september måned.

Da vi hadde fått båret de fire lassene med torv opp i rorbusvala og hadde stablet den pent opp der inne, var vi ferdige til å fare hjem igjen. Men nei takk, nå var nordavinden frisknet på til veritabel kuling og var oss midt i stevnet. Vi måtte overnatte i bua. Og det var ingen fare med det. Vi hadde for alle tilfelle med oss to gode nappryer, og mat i våre bommer. Kaffe i en pose kjøpte vi oss på krambua hans Dahl. Så kokte vi drikken, spiste og gikk til køys oppe i briskene på tverbjelkene. Det hadde vært en anstrengende dag, nå skulle det smake med søvn og kvile.

Det ble vel en natt, skal jeg si Dem. Da vi godt og vel var sovnet, ble vi vekket med et brak, et veldig brak til og med, en torden så godt som, og like inn på buveggen. Så ble det stille igjen, og vel, det var vel et eller annet «naturlig» brak. Vi sovnet igjen.

Så blir ytterdøra, etter det vi kunne skjønne, sparket opp med vold og makt. Hvem vil besøke oss på denne tid av døgnet — og her? Så springer også den indre dør, den inn til selve rorbua opp, men vi hører ingen fottrinn. Så blir det dødens stille igjen. Men nå var vi blitt observante. Det var godt mørkt. Er det noen her? spurte den mandigste og modigste av oss. Intet svar, ikke bøss av svar.

Vi ligger og lytter med våre seks ører. Bare vinden rusker i noe laus never oppe på taket og tuter litt i ovnsrøret, og sjø som skvulper nede i fjæra under bua — den sto på stolper utover sjøen nemlig. Freden var gjenopprettet. Vi hadde vel bare vært utsatt for noe slikt som hallusinasjoner — hva nå d e t kan være for slags nasjoner. Vi la oss til for å sove videre.

Men nå er det at det virkelig setter i gang. Ringene rasler på den sommerrustne gamle buovnen, noen av dem havner på gulvet, triller rundt der nede, asken blir blåst opp så vi får den inn i våre neser. Og samtidig blir den indre døra slått opp og igjen, og jeg vil bare si at det var ikke på folkvis, nei, det var så hele bua rystet. Noen glasskavl, som lå i en dynge i buas ene krok, fikk det også travelt, de fløy rundt omkring på gulvet, tørnet sammen og noen av dem ble knust. Stigen vi hadde reist for å komme oss til køys ble revet ned, kort sagt, alt var i bevegelse.

Om vi var redd, vil De vite. Ja, det var vi, dyktig redd, og det får De ha oss tilgitt. Det er det uhyggeligste jeg har vært med på, og jeg lyster ikke ha den opplevelsen gjentatt, ikke for det største kontante beløp. Jeg var bare 13—14 år den gangen og var en besvimelse nær. Ja, for her måtte da livet henge i den tynneste tråd.

Tause var vi ørenvitner til all denne rumsteringen. Vi fikk ikke ord for oss, turde ikke si noe. Våre stemmer kunne kanskje påkalle åndene, og så ville hundreogett være ute. Opplagt.

Ytterdøra var låst innvendig. Vi var sikker på det. Men åndene kan krype gjennom et nøklehull, om så behøves. Og dessuten var jo døra sprengt.

Så med ett ble det helt stille, bratt stille. Men var det ikke noen som pustet der nede? Eller var det bare vinden? Nei, det var en slags menneskepust, — inn- og utånding gjennom en nese, slik hørtes det.

Det kunne vel være gått en time eller halvannen, siden det første voldsomme braket. Nå hørte vi ikke pusten heller mere. Bare sjøen suklet nede i fjæra, nevra på taket klappet en og annen gang og i vindrossene tutet det i ovnsrøret . . .

Men åndene var falt til ro. Det stod til liv — forhåpentlig.

Da noen tid var gått begynte vi å hviske til hverandre med redde stemmer, med skjelvende stemmer, det var som vi lå der og hakket tenner. Vi prøvde med diverse forklaringer, men fant ingen brukbare, ikke tilnærmelsesvis brukbare.

Det ble en lang våkenatt, den lengste og mest skremmende jeg har opplevd.

Endelig klokken ved 5—6-tiden begynte dagslyset å sive inn gjennom de skitne ruter. Vi fikk «syn for sagn». Jo, det hadde sin riktighet, ovnsringene lå strødd utover gulvet, minst sju «nakne» glasskavler lå knust, noen til det rene støv nesten. Og stigen sto

reist mot tverrveggen ved døra, langt borte fra våre køyer.

Sannelig, her haddet det rusket i ro. Den eldste av oss tok mot til seg og firte seg ned fra køya, hentet stigen, og så steg også vi to andre ned. Bua var det rene kaos, og tre bleke menn så med oppjagede nerver på ødeleggelsen. Men ytterdøra, ytterdøra? Jo, den var låst som da vi gikk til ro. D e n v a r l å s t, j a, innvendig, og ikke en flis spolert av den.

En gåte det hele. Det hadde spøkt, d e t var iallfall opplagt. Åndene hadde vært på ferde. Men hvorfor? Var vi feige, var det et varsel? Og hadde vi fortrediget åndene på noen måte? Hadde de kanskje tillyst en slags generalforsamling her, og så kom vi dem i veien? Vi overveide med grundighet, men noen forklaring var vi ikke i stand til å finne, ikke den gang og aldri heller siden.

Spøkelsesnatten i rorbua, natten til den 27. september 1899 er en av livets uløste gåter. De vil tro meg eller ikke, den e r det.

Vi hadde ingen matlyst den morgenen, pakket bare så fort vi kunne våre to nappryer, slo et snøre om dem, grep matbommene og forlot det urolige hus, med takk til et nådig forsyn for liv og helse.

Vinden var gått mere vestlig, vi «strakk han» nordetter Nappstraumen og var hjemme ved middagstider.

Men når fisket begynte skulle vi jo befolke den samme rorbu. Hva ville så hende? Det hendte intet mere. — Jo, det hendte noe. En av mannskapet på vår kameratbåt falt om vinteren utfor et berg og rett i sjøen, der han druknet. Vi lot dette være en slags forklaring, men den er vel mer enn tvilsom.

Kan D e forklare dette, min gode leser? De kan det ikke, nei.

Hallusinasjoner, vil De kanskje si, et puss av våre nerver. Umulig. Det hele var for voldsomt. Og dessuten, de mange ovnsringer rundt om på gulvet, de mange knuste glasskavl, den flyttede stige — og den låste ytterdør. Og asken som var blåst oss helt opp i ansiktet.

De har ingen forklaring, De heller, bare tilstå det.

Jonas.

Kom, så går vi...

LIA-BREV

om siste bytur.

Igår var jeg i byen. Jeg gikk på mine ærlig bekomne, avdragsfrie to. Det er fattigfolks skyss, den setter ikke rekorder, men frem kommer en da. Hvad haster det forresten med, graven kommer vi til alle sammen i akkurat rette øieblikk, enten vi lunker avgårde i et par gamle lauparsko eller vi flyr avsted på hjul eller vinger.

Før i tia, hvad gjorde folk da, de gikk, simpelthen gikk. Og spør om de fikk gjort sine ting. Kom de ikke idag, så kom de i mårra eller på torsdag; Vårherre har da laget det så viselig at en har tid nok å ta for sig av — hundre år til manns, hvis en ikke går og faller utfor et takmøne eller får åreforkalkning og velter sig i kista før tia.

Nei, tid er her en da nok av, til alle tider — d. v. s. hvis en ransmann skal løpe fra politiet, eller en bisk hund er i helene på en, er det jo best å rappe beina; men ellers så haster det vist ikke så felt som vi synes tilbøielig å tro.

Morbror min reiste til Amerika ombord i en gammel seilskute, og brukte tre og en halv måned på turen. Han kom frem efter mange stormfulle dikkedarer og krokveier, og blev en rik mann (kjære skattemyndigheter, jeg har ikke arvet ham). Nu til dags gjøres turen på 4—5 døgn, og det er i grunnen altfor lenge — og så er det bare skuffelser og arbeidsløshet å hente blandt de opkavede yankes. — Hastverk er lastverk.

Jeg husker fra min barndom — den var lys som en nordlansk juninatt — en brå mann med mange penger som bygget sig hus. Arbeidsfolkene hans tømret og snekret på det huset i næsten et år, men så var det også noe til våning, da det stod der fiks ferdig, et hjem både for øie og for familie; det lå der så trygt og så fast forankret mellem norske bakker. — Nu til dags skal det gå mest som kjepper i et spolemaskinhjul å få et hus banket sammen. De reiser sig som kakekasser bortefter jordene eller langs gater, funkis og flattaket og fremmede i blandt oss. Kommet noe — skal vi si passende — op i høiden, klapper de «låkkene», det er taket, på dem, og så er det bustad. For mine øine — og for Johan Bojers også, hører jeg — ser det ut som arbeidsfolkene under en fare har slamret låkket igjen på kassen og er løpet sin vei.

Men fort og greit gikk det. Farten op, for guds skyld! Næste bygg, kom an!

Som sagt, tross alt det vi haster avsted og overiler oss, vi kommer ikke et steg lenger enn til graven.

Trikk-tråkk, trikk-tråkk, mine grove, tykksålete beksømmere slår trampetakt mot veiens hårde grusdekke. Biler farer forbi og er vekk på et blunk. Cyklister svinger pedalene og runder svingene, så er de vekk de også. Alle sammen ser de ut til å skulle hente varme. De som ikke eier cykkel og ikke kan få tak i bil, de blir rett og slett hjemme, det får bero med erindet til det blir hjulfart å skaffe. Gå — fan heller.

Jeg går, det monner bra med det også. Og så kan en tenke og movere sig med små stille betraktninger over livets mangfoldighet, dets villighet eller vrangskap, — det siste er nu i majoritet blandt de fleste av oss. Nu har jeg lagt milen bak mig på mindre enn et par timer, en strekning, et areal av vei. Byen ligger der, ikke så langt unna, og strekker sig haustgrå opefter bakkene mot skogsåser.

Men hvad i all verden skal du i byen? spørs det.

Som folk nu bestandig også skal stikke sine nyfikne neser i andres affærer. De er innpåslitne sån. Men jeg har intet å fordølge, jeg ferdes alltid med åpent visir, og mitt erinde er å skaffe mig litt beklædning og et og annet av matrusk til huset. Jeg er godt beslått med kort, stemplet og kartotekisert og fullgyldige som et gullkantet aksjepapir i en statsbank. — På forsyningsnevnden eller nemnda, jeg vet ikke hvilken er den riktige skrivemåten, var de forresten nokså lei, da jeg var der efter attestasjon for at jeg måtte borge mig en vinterfrakk og etpar hverdagsbukser. Efter å ha stått i klælauskøen innpå halvannen time kom da endelig turen til mig å stå for skrifteretten. Jeg blev målt fra hattepullen til støvlesnutene, taksert og omtrentliggjort med sakkyndighet. Om jeg nu også virkelig trengte noen vinterfrakk, om jeg var aldeles uten et slikt plagg? — Og jeg bedyret at det var så, at jeg var så i den grad i mankement for noe til å hyre vinteren over med. Den gamle hadde kjerringa vasket og vølt her om dagen og hengt den ut til lufting, og så var uløkka og ei ku ute og gikk, og den siste gav sig til å ete på frakken, så det bare var halve bolingen og en arm igjen da vi kom til og fikk avverget — ingenting forresten, for da var «pelsen» vandret i kuvomma. — Ja men kan kyr ete tøi? Kom spørsmålet igjen, fylt av gul mistanke. —

For uvidenhet, tenkte jeg, — og så måtte jeg holde en liten forelesning om vissé dyrs og især kyrs attrå efter tøisorter. Bare fra min egen praksis kunde jeg berette om gjentagne tilfeller av arten, og jeg drog frem ho «Blomsterlin» som en gang åt i sig et helt åklætrekk av pure ull, og to lerrets barnebleier.

Da gav forsyningsnevnd(nemnd-)mannen sig, skrev ut for en frakk og stemplet rødt over signaturet. Hverdagsbuksen gikk det helt glatt med å få anvisning på, — jeg håper det gjør så for alle, og i sær damer med blussel.

Prisene er et kapitel for sig. Men jeg vører dem ikke, jeg handlet på borg. Jeg har hus med høgrøstet mønsåstak i Lia, har redskaper og krættur, båt og børnskap og en gammel Ford, som står og humrer i et blikkskur. Den vil ha drikke og farke om på veiene og lage fart og leven og spetakkel. Jeg er slett ikke så aldeles bunnskrapet for middel, slikt spørres også i byen, og derfor stod kjøpmannen selv ved disken og la ut for mig om sine vinterfrakkers edle egenskaper. Siste snitt, silkefor og herkulestykt og bredt skulderstopp, lommer som kunde rumme et marketenteri, en god, solid og moderne frakk — og som skreddert akkurat for mig. — En kan ikke stå imot meget mindre enn som så. Jeg tok den med det beige silkeforet, kjempelommene og Goliatskuldrene, fikk pakken hysinget, blev notert i kladden med det fremmelige tall og fikk smil og kniks fra den smekre butikkfrøkna, da jeg satte min brede, ikke akkurat neglerene tommel på førsteknuten hennes fær en binding om en diger pakke pelskåpe. — Det er slike småting en vokser på, smil med smilehull og utstrakt kredit. Det er alltids noe å komme heim att til Lia med.

Klokken åtte aften var jeg tilbake efter vellykket bytur. En dag av levetiden var gått med. Javel, men den gikk med også for de bilende og cyklende og flyvende. Jeg hadde bare klart et par gode mil, andre hadde klart det femdobbelte og atter andre det tyve- eller hundredobbelte, men i grunnen er vi vel alle sammen like langt, sett i spennet mellem vuggemeien og langkisten.

Det kommer så meget an på hvordan man ser det. Mange sier: tid er penger og piler avgårde som kanonutskutte mammonstreller — og finner kanskje bare den store tomhet. De farer rundt som en ert i et roterende hylse. — Andre sier: tid er lykke og tilfredshet, og så rusler de — ikke forbi, men nøiaktig til bekken efter vannet de behøver på sitt livs mølle.

Men om smak og behag nytter det ikke å diskutere. Fly som vil — vi andre, vi ganske få nu til dags, vi går. Og vel møtt ved kirkegårdshegnet. —

Trond i Lia.

P. s. Jeg glemte å si at hverdagsbuksa b e t a l t e jeg. En skal ikke få kladdet noe så dagligdags. Dessuten fikk jeg den til gammel pris pluss 10 procent, 17 kroner og 60 øre for hele buksa — men så er det nu vist også bare noe stampeloskitt som rakner i sømmen og skyter bong over knærne.

D. s.

På «rangel» med hest og vogn.

Moral: Bonde bli ved ditt grev.

Enda Lia ligger oppe i markebygda og jeg regner mig selv for å være en meget interessert og habil jordbruker, drager sjølivet mig med sterke hender — hvad det nu kan komme av. Og da jeg forleden dag «leste i bladene» (som en meget kjent «Iagttager» i Harstad Tidende pleier si» at den nye hurtigruta skulde holde mottagelse i byen, fikk jeg lyst å være med. Det fikk bare være så lenge med potethyppingen. Godt å få rette ryggen litt, mens en hiver sig ut i litt fest. Jeg spente hesten for kortvogna og la i vei. Sola gløttet bare såvidt over Andørjatindene og trost hoppet på veilina efter åme og makk til maken, som ligger på reir og skal vorde mor. Morgenstemning. Mærra småhompet og småsalutterte. Den hadde nok hatt det for raust i kløverenga utover natten. Jeg smånynnet på veien om Hjalmar og Hulda, den er så gripende og pen, synes jeg. — Klipp-klapp, Klipp-klapp sa det fra hesthovslag mot Seljestadasfalten. Jeg var snart fremme — og i god betids.

Men skibet var forsinket. Det skulde være ved kaia sån omkring halvtitiden, sa en mann som gikk og trillet kasser på en vogn. Sikkert? spurte jeg. Sikkert, svarte han, telegram om det fra Tromsø, og han gikk videre med sin tralle.

Klokken blev halvti. Ingen båt å se. Jeg tenkte på potetgresset som trengte jord om sine stilker. En hel dag kastet bort til fest og lettsindighet. — Jeg stoppet en mann igjen. Om han hadde hørt noe om skibet? Ikke før halvtolv. Andre folk på kaia snakket også om halvtolv, det blev som en sladder om det tallet, så jeg trodde ikke større på det. Men så kom da «Prins Olav» allikevel — litt over kl. 12. Det var det jeg skjønte, en kan aldri lite på hvad folk sier. Og der stod vi da, menneskene, pakket sammen og med øinene på stilk. Jo, det var da et skib. Det skygget for hele Gangsåstoppen og det fylte ut i hele kaiens lengde, og vel så det. En skute til å fare med over alle verdens hav, med villaer på dekket og kommandobroen himmelhøit over alt jordisk forkrenkelig.

Nu var det bare å komme sig ombord, så en kunde få ta herlighetene i øiensyn på kloss hold, og føle på dem. Feststemningen sank litt i mig da jeg opdaget at det bare var utvalgte, forsynt med små kort i handa, som slapp gjennem kontrollen ved landgangen. Ingen hadde naturligvis vist omtanke nok til å sende et slikt advis op til Lia. Men så opdaget jeg, at det var endel svinheldige som slapp forbi «syningen» uten å ha kort å vise for sig. Vel, så fikk jeg våge det, jeg også. Og gikk heltemodig på. — Kort! ropte mannen med kontrollen, og sendte mig et inkvisitorisk blikk. Jeg anstillet mig tunghørt og gikk bare på opefter landgangen. Et mandig rykk bak i trøien, et grep om armen — og jeg med forsmedelse måtte hamle «at-og-bak», til flir for halve byen. Folk er nu engang så ondskapsfulle. Det gikk mange andre som mig, og felles lidelse gir jo trøst. Atter sier jeg: så slette er vi mennesker.

Der stod jeg da i folksvermen og gapte opefter en naken svart skibsside. Det skulde altså bli hele utbyttet av turen med hest og vogn, og i søndagspuss med press i buksene og lommetørklæsnippen fire tommer op av lommen, celloloidsnipp med rødstripet slips og blankpussede sko. Bortkastet altsammen.

Men så var det at jeg fikk en idé. Det hender av og til. Jeg langet av op til Papirforretningen og får kjøpt mig et passe stort visittkort, traver nedover igjen og stiller mig i køen. Min tur kommer. Jeg er mildt nervøs. Skulde det for annen gang skje at jeg blev atvist, var jeg godt utskjemt og til flir for hele Harstad og Opland A.s. — Min tur kommer. — Kort! roper kontrolløren. Med eleganse avleverer jeg mitt visum og går triumferende ombord i den stolte skute, hvor jeg fikk nyte mitt glass sherry med knask til, fikk gløtte inn til dronningen av England og ellers beundre alt det nye og vakre som var lagt for dagen der. Vi må være et stort og rikt folk i dette landet, som kan ha råd til å reise så lukseriøst på klassene både I og III (klasse II er blind ombord i norske ruteskib, jeg lurer på hvorfor).

Men så lever en nu livet bare engang. Og akkurat efter oss kommer kanskje syndfloden. I værste fall så greier staten op med budgettunderskuddene og slikt. — Jeg tømmer glasset og setter det hårdt i bordet. Her skulde det festes, og det hele vilde bare koste mig 5 øre (kortprisen), umframt slitasje på vogn og hest. Der kom mere vin. Jeg følte mig oplagt til en tale. Den skulde bli svært demokratisk, men så sa ordføreren i byen omtrent det samme som jeg hadde på tungen, så jeg lot det være. Men jeg ropte hurra, 3×3=9 ganger, en fikk da gjøre litt rett for bevertningen, og jeg utbragte et leve — for ett eller annet, som gav ekko dypt nede i korridorene.

— — —

Hesten dulter heimover. Det gnisser i et av hjulene — dårlig smurt. Nei der jeg kom fra, der var det smurt. Jeg tenker på et grev og en potethage — og ser for mig en dronnings sengkammers med silketøi på veggene og speilglass i dørene. Sån forskjell det er i denne verden. — Det er hump i veien. Mærra er ennu ikke kommet over dette med kløveren i natt, og jeg har litt vond samvittighet for dette med kortet. Alt ialt blev ikke turen så vellykket som jeg hadde ventet — til slutt.

Jeg skulde heller passet mitt arbeide og holdt mig til grevet. Nu hadde jeg drukket vin, sett innom til de fine og hadde fått kluss med mine blodlegemer. De røde forsøker et fremstøt mot de hvite, mens jeg står her bøiet over grevet og tar muld op til småvokset potetgress. Men jeg får vel snakket dem tilrette — anarkistene.

Og så er jeg rolig bonde igjen, som gjør min plikt — og er på mitt vis stor blandt de store.

Trond i Lia.

Uvær og forvirring i Lia.

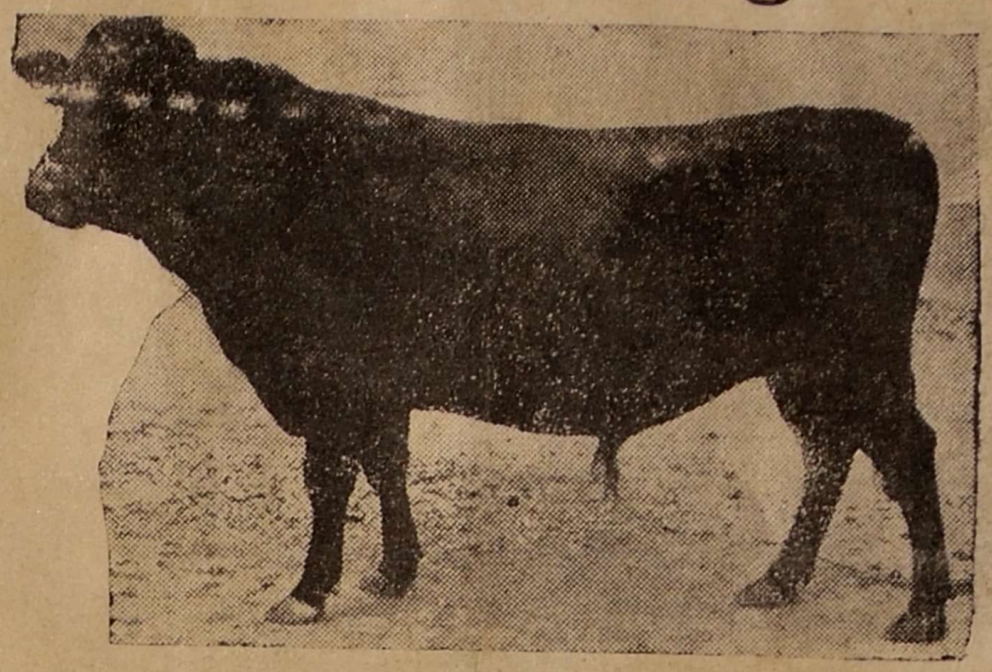

Ja hvad mener dokker, skal jeg nedlegge min storokse nu til pinse? Felle et fjell av kjøtt og gjøre en stor handel, sette penger i banken og erobre meg velstand?

Åjo, jeg blir vel næsten nødt til det. Det er så med «Balder», min fire års veldige stut, at den har fått hele Lia imot seg, at den er blitt et forhatt og fryktet dyr, og naboen sier til meg, at Trond slakter du ikke på flyge flekk den oksen, den manndraper, så gjør vi noe, så går vi til lensmannen og melder både deg og udyret ditt.

Og det har seg slik med dette hat og denne ondskap:

En dag her fornylig kom hun Gurianna med sin rødflekkede ku og sine 2 kroner og vilde låne oksen. Jaja, det var jo ikke noe nytt. Ikke for det «Balder» er alt for lenge siden blitt en farlig herre, så olm og så uvettig i all sin framferd, men den har da ring i nesen og to mann med dertil hørende tau og trosser har da mestret ham.

Nu skulde det imidlertid gå galt — med Guriannas ku. Jeg skal ikke hefte meg med detaljer, men der sprengte altså «Balder» avsted, frigjort fra tauene og trossene og altihop, og bevare min blyant fra å overdrive, men det var et skue, en beruselse for alles øyne. Det gikk et ramaskrik over hele Lia, rop av nød og vånde. Folk løp for livet, alle vegne fra, alle vegne til, løp fra alt, fra redskaper og fra treklomper, fra bøtter og bæretre, fra klævask ved elva og fra siste sladderhistorie på veikrysset. Dører blev slått igjen, vinduer lukket. Krestian i sin åkerflekk berget seg opp i nærmeste bjørk, Jensine lå flat i spranget og fikk reddet seg inn på Teodors lille avlukke bakom eldhusnova. Ansikter i alle ruter, skrekk og oppstandelse. — Oksen raste over hele gården etter noe til å ruinere og legge øde, den var godt opplagt til et mord eller to. Den brølte med tordenrøst, bar rompa høgt i været, løp hit og dit uten mening. Den var som et uvær, ja som en cyklon. — Og der satt Hans Johan på mønet av sin sjå, sin elendige skjitsjå for å reparere lekasjer i taket. Og han satt der å reklamerte med sin ildrøde genser og var som en frekk utfordring til oksen. «Balder» gikk til angrep på sjåen, rente sin brede skalle mot den og rystet den i dens arme grunnvoll. Hans Johan ropte og truet med sin kleft-hammer. Oksen grov jorden opp med sine ben, freste, beljet innætt og stod i en sky av fykende muld. Gang etter gang rente den mot veggen og skadet den alvorlig, fikk bordskier løs og knaste dem, mol dem til pinneved.

Hans Johan ropte i sin nød: Kan dokker ikke skjyt oksen! Har dokker ikke børse!

— Nei hadde vi børse, ikke så meget som en salongrifle.

— Kan dokker ikke få låne en kanon engang! ropte Hans Johan fra sitt tak. Jeg går til grunne, og dokker vil ikke så meget som utstrekke en hand til min hjelp!

Det så virkelig farlig ut. Sjåen det gamle, arme byggverk, truet sannhet med å ramle i grus, og hvordan vilde det så ende med Hans Johan i sin røde genser? Gode råd var dyre, vår ikke til å bekomme for noen pris. — Da gjorde Jensine noe hun løp fra sitt avlukke. Der var intet blivende sted. Gikk oksen til angrep på hennes skjulested, så vilde det være den letteste sak av verden å omkomme både huset og kjerringa. Hun løp over til Teodors bislagdør, og klarte vågestykket. Men «Balder» hadde øynene med seg. Her så han straks en mulighet til et godt overfall og akkurat som Jensine fikk slått døra igjen bak seg, var den med skallen mot kledningen. Jensine lå avsvimt på bislaggulvet etter spenningen, men var reddet. Så tilbake til Hans Johan og sjåen.

Men da er det at lille Geraldine har undfanget en idé. Hun finner en bøtte med godt varmt drikke og står med sin lokkemat ved vår fjøsdør. Og «Balder» trenger vel en hjertestyrkning nu. Han kommer farende. Geraldine inn i fjøset, slenger bøtta i oksbåsen og redder seg selv inn i smalefjøset. Og oksen, den farlige krabat, er gjort uskadelig.

Lia ånder ut etter et uvær, et mareridt. Men nu går de på meg alle sammen og krever mitt farlige dyr avlivet. De gjør meg ansvarlige for enhver ulykke som måtte hende, og som sagt, de går så vidt at de truer meg med lensmannen og loven, så jeg har vel ingen annen utvei enn å la slakteren gå til verket.

Men du kunde ha fått levet, du «Balder», ennu en tid, til Mekeli ialfall, om du ikke hadde laget tyrefektning og tordnet over hele Lia i din balstyrighet. Det er din egen skyld altsammen. Ja jeg kan så bent si at du er en selvmorder.

Trond i Lia.

Kaktus — kjærlighet og husfred.

Problemet kjærlighet hører — ved siden av vinkelens tredeling og perpetuum mobile — antagelig til de fast uløselige. Gjennem alle tider har jordens største skrivende tenkere og dybdepsykologer forsøkt å trenge til bunns i materien kjærlighet, men der dukker stadig frem nye, ukjente sider ved den — og så er det hele like gåtefullt.

Fremdeles er noget slikt som en 70—80 000 forfattere bare her i landet beskjeftiget med å avklæ menneskjehjertet (hvor det påståes at kjærligheten sitter). Fra Eva første gang fremstod i Edens have og til idag har kjærligheten vært et av de problemer virksomme hjerner vilde trenge til bunns i og mekanisere som en symaskine eller totaksmotor. Men som en glatt ål har den glidd dem ut av hendene, og fra Olsen i Roman-Journalen til Nobelpristagerene i sitt solide, fornemme skinnbind er de alle fremdeles travelt optatt med å renne ut og inn i hjertets kammersdører — uten å bli det minste klokere.

Foranledningen til disse små betraktninger er en liten kaktusplante, en aldeles ringe tingest som min kone har stående i den netteste lille kruspotte i vårt stuevindu. Nu har jeg for min del aldri vært istand til, med min beste vilje, å opdage noget skjønt og tiltrekkende ved en kaktus. Den virker nærmest frastøtende på mig, minner om noget ondskapsfullt og giftig.

Vel, i Lia er det min kone som fører tømmene innendørs, mens jeg har hånd over styret utendørs. Det har gått utmerket efter dette «ritual» her oppe, og jeg tør herved anbefale metodene til anvendelse for alle som vil leve lykkelig i sitt ekteskap.

Men det var denne kaktusplanten, som jeg ikke er istand til å fordrage, men som min kone dyrker og beundrer med en kjærlighet og interesse som i lysere stunder virker rent rørende på mig. Det er kaktusen først og kaktusen sist, og det legger jeg mig ikke borti, men min tålmodighet og mitt bekjente likevektige sinn settes ofte på den hårdeste prøve, når hun på liv og død forlanger at også jeg skal falle i henrykkelse over det piggete, grønne avskum, som mest av alt minner om en liten forpuppet djevel.

Når kjærringene fra nabolaget kommer på kaffevisitt er kaktusen riktig i vinden. — Nei så yndig! utbryter den ene. Ågid så skjønn den er! roper den annen. Og min kone er naturligvis i den syvende himmel — minst.

Jeg går med en stille mistanke om at fikk min kone valget mellem å miste mig eller kaktusen, så valgte hun å beholde kaktusen. Slikt kan jo sette litt ondt blod og forbitre tilværelsen en smule, men jeg holder mig tappert oppe og forsøker å hevde mig så godt jeg formår.

Nu skal det jo innrømmes at kaktusen ikke er til noget fortred. Den står der helt enkelt i sin krukke og gad ingen verdens ting — ikke vokse engang. I de tre lange år den har holdt til huse i Lia har den neppe lagt såpas som en milimeter til sin vekst. — Nei, det er visst aldri grunn til å klage på dens opførsel, den har øiensynlig ingen uvaner. Jeg, derimot, må ofte nok ta knubbord innover mig.

— «Tar du ikke av dig støvlene før du kommer inn»! — «Har du nu tørket dig på kjøpingshåndklæet igjen! Har jeg ikke sagt du skal bruke sekkhåndduken». — «Enn å være så slurvat og spøtt på ovnspanna». — «Nei sett nu ikke og damprøik tett atmed kaktusen, den har ikke godt av det».

Å, det er daglig et eller annet som er galt og som lager disse små hjemmekoselige knuter på tråden, vi alle gifte mannfolk nok kjenner til.

Min kones ømme kjærlighet til denne rett ut sagt ekle planten har gitt mig adskillig å tenke på. Jeg har filosofert både i dybden og i høiden, lest Freud og studert Salomons høisang (som i parentes bemerket gir svar på mangfoldige spørsmål), men står fremdeles like fjernt fra å finne en brukbar forklaring på min kones, og mange andre kvinners overdrevne elskhug til kaktus.

Jeg har studert og beskuet vår kaktus fra alle sider for om mulig å finne om ikke mere enn et eneste tiltalende og forsonende trekk ved den, men jo nærmere jeg så å si går den inn på livet, jo dypere jeg trenger inn i dens «sjel» desto avskyeligere virker den på mig. Den er tom og tørr, står der bare som en svulstig opsvulmet tommelfinger og er meningsløs og idiotisk.

Men min kones kjærlighet har den tatt omtrent helt og holden. Forklar det hvem som kan.

I julen var min kone på besøk i byen og kom der sammen med ialfall en fin frue, som naturligvis også forstod sig på den høiere klasse av potteplanter. Kaktusen var selvsagt «på tapetet», og min kone har så beklaget sig over at hennes eksemplar ikke vilde vokse og blomstre. — Deres mann røker kanskje i huset? spurte fruen med sakkyndigheten. Og det gjorde han. — Aldeles forkastelig, utbrøt fruen. Kaktusen er en skjær og fintfølende plante, hvis edlere organer tar skade av noget så simpelt som nikotin.

Min kone kom hjem oprørt og til randen fylt av harme over mine manfolkelige uvaner. Forbud mot røkning innen hjemmets fire vegger blev innført på stående fot. En av mine få nydelser i livet skulde skånselløst ofres til fordel for den vemmelige kråkebolle i vinduskarmen. — De få ganger jeg er blitt grepet på fersk gjerning i overtredelse av forbundet, har like så visst ført til foran nevnte knuter på tråden, men de er blitt mer og mer ondartet. Jeg er blitt i den grad distansert av denne kaktus at jeg i det siste har følt mig både forurettet og sjalu.

Og igår, som var en søndag, hendte der noget. Mens min kone stelte med frekkaseen i kjøkkenet stjal jeg mig til en ørliten røk i stuekroken. Hun kom uventet inn, og 101 var igjen ute. Jeg fikk gå ordentlig igjennem, og efter på stod hun gråtende over sin kaktus, hvis helse, ja liv jeg brutalt la mig efter for å ødelegge.

Mannen i mig, husets- herre-følelsen kom, uten at jeg riktig kan forklare mig det, i det voldsomste oprør, og følgende skjedde: Jeg skred som en Bismarck over gulvet, griper potten med kaktusen og kyler det hele med maskuline krefter mot ovnen, idet jeg av et ærlig hjerte utbrøt: «Til helvede med den!»

Ennu idag står barometret på storm heroppe i Lia, men det stiger nok snart igjen. En ting vil jeg imidlertid hardnakket fastholde: Ingen kaktus mere i Lia. Men jeg har opgitt å løse problemet kjærlighet. Det lar sig nemlig ikke løse. — Og for å tale med dikteren: Godt er det noget henger så høit at ikke alle når det.

Trond i Lia.

En røst fra fortiden.

ANDERS PÅ STAUR LUFTER SIN LIVSVISDOM.

Staur heter denne gården jeg er kommet til. Den ligger et sted i Nordland, litt oppe i en sidedal. Her er skog, bjørk og furu, og ener og vierkjerr klatrer helt opp til toppen av fjellet. Jeg har syklet nesten fem mil i dag og er trett, sulten er jeg også, og Staur gård ligger her og er så innbydende. Her er to små våningshus, et større som må være meget gammelt, og et forholdsvis nytt av et mere beskjedent format. Jeg går inn i gamlestua, men takk så vist, her finner jeg bare en katte med sju små, enno blinde unger under komfyren, og en stor humle på vinduet som summer ergerlig og vil ut i fri luft. Jeg kremter og harker og gir meg tydelig til kjenne, men ingen møter opp og tar imot vandringsmannen. Så går jeg over i veslestua. Der møter jeg i kjøkkenet en halvgammel døvstum kvinne, hun grynter bare, men hun kan smile og nikke, og altså er jeg velkommen. Jeg blir vist inn på stua. Der sitter det en olding i en godt putet stol ved bordet framved vinduet og leser i en forsvarlig messingbeslått postile av mektig tykkelse.

Her har du steinaldermennesket, tenker jeg. Gubben ser på meg over stangbrillene, spytter i en bakke mellom beina, tørker seg i det snøkvite skjegget og ber meg sitta «frampå.» Jeg fikk mat av den døvstumme, rømmekolle og flatbrød, det herligste jeg vet.

Den gamle hører bra, men er nokså fåmælt. Han må ta seg tid med alt. Jeg får vite at ungfolket i «gården» er på slåttarbeid i utmarka, det er dattera hans og svigersønnen, begge over seksti år, og så en dreng, døvstum han også, og bror til henne herute i kjøkkenet. Det var fire barn i den familien, ute fra en nabobygd, og de ble født døvstumme alle fire. En guds straff, sier gubben, far deres skulle i sin ungdom ha faret stygt fram mot Guds glade småfugler i skogen, revet tungen ut av deres halser, og så fikk han bare døvstumme barn.

Jeg får etter hvert Anders mere på glid. Han er 94 år gammel, får jeg vite, er født her på gården, men hans besteforeldre er fra «dalom» sør for Bovre, forteller han. De vandret nordover og ryddet her på Staur. — Jeg graver og spør etter så meget fra gamle dager, og Anders sitter der og rugger på seg og gjør sitt hode klart og blankt — og minnes så meget, når han bare får skyvd det fram i erindringen, som han sier.

— Man har flytta heile året framover, sier han og vil likesom blir bli fortere ferdig med det. No i sommar så grov og bar folk seg fordi de ikke fikk begynne slåtta tidlig nok, omkring 10.—12. juli, men i min ungdom begynte vi aldri med ljåen før fram i mot Olsok. Og likeeins med potetene, vi drygde med opptakinga til nær under Mekeli, og vi rørte ikke slaktekniven om hausten før etter vinterdagen, som er så meget som den 14. oktober. I min barndom husker jeg at vi hadde både kyra og sauene i grinner og det var tre ganger melking om dag. Vi melka også sauene, når de hadde gått en tid på beite, ja for vi fikk vinterlamman vennet av, det var mest bare vinterlam i den tida. Men no er jo slike lam så aldeles ravgale, — høh, blåser gubben, jeg estimer ikke alle disse nye reglane. Og så holdt vi geiter. Jeg var bare 6—7 år gammel da jeg måtte begynne å gjete i marka. Og vi måtte være tidlig oppe dan gang, klokka fire var det vanlige, for førstegangsmelkingas skyld, men var det slåttonn, så var vi oppe også klokka tre. No sover folk til sola står høgt på himlen, sover og røyter seg og lar halve arbeidsøkta gå fra seg.

Mat og klær skaffet vi oss sjøl, spann og vevde, og sydde med handa — til disse maskinan kom i handelen, men det var just ikke alle som så seg «aventas» til å kjøpe dem, så de måtte fortsette med handsømmen. Og det gikk, gudbevaredeg mann kor det gjekk, men lang dag måtte det være, og ingen sleit ondt av det. Jeg for også på fiske, til Lofoten og til Finnmark, ja i Finnmarka var jeg bare tre ganger. Fisken i Lofoten hengte vi, levra og rogna i tønner. Hendte det en skjelden gang at vi solgte fisk — det var en helgelandsskipper vi mest handla med — så fikk vi vannkringle attpå, ei heil honk. Vi rodde og segla og sleit, men fikk ikke ondt av det heller, vi var slike hardbarkede karer den gang, ja det var nett det vi var, øvd med arbeid fra vi var en neve stor. No må du, kjære deg, ikke forslite deg. Høh, gamlingen blåser igjen, vi er blitt et veikt folk, vi må ha sjukehus større en selveste slottet i Kristiania. — Vi kokte heimfartsgraut og vi handset og slo oss laus en gang i blant. Drakk oss en god sjødram, den var så billig, staten skulle ikke ernære seg av slikt dengang. Vi hadde alle sammen nesten være naust nede ved fjorden, de sto der og støttet seg til hverandre og var som de beste venner. No skal det, etter det jeg hører, bare være et eneste igjen av disse mange naustene, og det står skamlaust på skakke og er tilfalls. Nei det forfaller så meget i våre dager, ja jeg sier det bent, vi er i en forfallstid.

— De leser framleis og ser bra? spør jeg.

— Ja, boka er no min beste venn. Det er Johan Arnts sande kristendom. Han for ikke med noe fjusk og fanteri, han der Johan Arnt, skal jeg si deg, men lærte rett og sant. Men ellers så var det smått med skolegangen i min tid, fjorten veker ble all min skolegang, men jeg kunne reinlese før jeg kom på skola, det lærte mor mi meg. Skrive gikk det tyngre med, men jeg klorer da navnet mitt, og vi rekna bare i hodet. Det var etter min tid på skolen at det kom tavler og grifler. Vi hadde bare katkisma og leseboka og matpakken med oss til skola. No «nevler» ongene med en allverdens hop av bøker. Men blir de så meget bedre mennesker? spør jeg. Kan de råveie seg så meget bedre i livet? Ikke det slag.

Anders spytter og rammer ved siden av bakken, han er blitt ivrig, han legger sine gode ord inn for den gamle prektige tid.

Vi pratet mye politikk også dengang. Det var bare høgre og venstre, og det var Johan Sverdrup så det lynte om ørene. Men aviser var en sjelden vare. Fikk vi tak i et gammelt blad her på gården, så leste vi det om og om igjen, noen av avertissementene kunne jeg utenad. Vi var så grundige dengang, ser du, og hadde tid til alt.

Når det gjalt været så hadde vi de beste merker å holde oss til. Det var sjelden vi bedro oss sjøl i det værlige. No er det vitenskapelig værvarsling, men jeg må rett si mang en gang, at dokker tar i mist, dokker nymotens værprofeter, jeg kan sitte her ved mitt vindu og kontrollere karene, skal jeg si deg. De varslet her om dagen sørvest med regn, jeg bare gløtta ut av glaset og visste med

det samme at han ville gå austlig og klåre han opp, og det var jeg og han Anders som fikk rett. Nei vi skulle holde oss litt mere til de gamle guder, det var noe solit og holdverkelig ved dem, ser du.

Og så stygt som de fær åt med maten. Vi er blitt så sløsen med alt. Vi gamle vi kunne spare, uten spesielle sparedager, vi hedret far og mor uten fars- og morsdag. En matsmule var en matsmule, den måtte ikke kastes, det var den største synd, og det ville straffe seg. Gå no og se deg om i søppelkassene, du må korse deg i forferdelse.

Jo, Anders var kommet godt på glid. Han pratet vekk, roste og lastet, moraliserte, og knubbet vår egen tid alt det han vann. Det var blitt så skakk-kjørt alt sammen, sa han. Men så nærmer vi oss også enden. Det står her i boka, og han Johan Arnt farer ikke med tomsnakk og tøv.

— Du mener din tid var en lykkeligere enn vår? spør jeg.

— Lykkeligere ja. Det var noe mere traust over den, enkel og traust var den. Det kostet så lite å skape lykke omkring seg. No syns det meg som alt av lykke må kjøpes i dyre domme. La meg få en pose lykke for, la meg si, 25 kroner. Kona her i gammelgården, ja ho er jo mi eiga kjødelige datter, men her etter krigen så ville ho «avselutt» ha nytt møblemang i stua, de kaller det visst spisestuemøblemang. For no skaffet alle folk seg møblemanger. Det kostet en femten hundre kroner. Det gamle var ikke godt nok lenger, det gamle som far min, han fra dalom, hadde snekret til med sine egne hender, og jeg hadde da også laget et og annet. Nei no var ikke det godt nok lenger. Femten hundre kroner, ja hva du synes? Jeg setter ikke mine bein meire der nede i gammelstua, nei det gjør jeg ikke. Femten hundre kroner for lykke — men tror du det er noen lykke med slikt? Ikke det grand. Nei, jeg sitter no her i min kårstue og venter på enden, den er nær for oss alle. Det står her i boka, at når det blir som en babelsk forvirring i verden, da er enden nær. Og no er verden som et Babel, det surrer som rundt et fugleberg i rugetida. Jeg sitter her i min gode stol og iakttar tiden og runder den av til sin ende.

No kommer den døvstumme i døra ut til kjøkkenet og sier noe på sitt underjordiske språk. Jeg begriper ingenting, men Anders er den språkmektige. Det er kveldsmat, hører jeg. Vi har graut med surmelk til, du spiser vel det?

Takk, sier jeg, det er min beste mat.

Ja du farer ikke ilde etter en grauttallerken. Graut har lagt marg i mange bein. Og var det en pysling til kar, så viste vi ham bare til grautfatet. Et meir graut sa vi, og kom så igjen. Haha, Anders ler og er i godt lune. Han tar skråa ut og legger den i et kuskjell i vinduskarmen, som øyensynlig er til det bruk.

Så spiser vi den døvstummes tykke, gode graut og svelger ned med surmelk fra en blåmalt dall under kjøkkenbenken.

Du enkle, gode, gamle tid, tenker jeg og legger skjeia bort.

Og du gode, gamle Anders i din stol ved bordet. Tiden er gått fra deg. Men du levde i en lykkeligere tid enn vår, og det er rimelig du ikke vil gi slipp på den, men vil ha den med deg utover stupet til alts ende....

Brandulv.

Fiskelykke i Roglasundet.

Amalia driver meg hardt, somme tider synes jeg litt for hardt. Ikke før var jeg og gammelhoppa, ho «Dedotia», ferdig med å ale ned poteten og harve over i byggåkeren, så står hun i bislagdøra og glofatter meg med en ny ordre, og det på selveste pinseaftens sene ettermiddag. Og der står hun og krever meg etter en god hank fersk fisk til helga. Jeg snytter, tørker svette med skjorteermet og vrir på meg av uvilje, og nå burde jeg vel egentlig ha vært den mann at jeg satte kjerringa litt til veggs og blankt avviste hennes urimelighet. Men dere gifte menn vet nok hvordan det har seg med slikt, det fører bare til munnhuggeri, og så ender det med at en taper slaget.

Fisk, sa jeg bare, skal vi ikke ha kjøtt i pinsehelga da? — Jau, men kjære deg, sier Amalia, vi kan da ikke spise kjøtt begge helgedagene — og dessforuten så har vi bare den ene bogen og et par sidebein av den kalven vi slaktet til jul.

Nåja, så fant jeg fram juksa og ruslet nedetter Lia til båten i det sterkt på skakke stående gamle naustet, og i den andre handa bar jeg matbomma og melkespannet. Det skal ikke kunne sies annet på Amalias bak enn at hun ruster meg godt ut til slike turer, fløtemelk i spannet, og i bomma en all verdens herlighet av mat, åtte sneier vørterkake med pålegg av ekte smør og gomme, noen lefsebiter, fem hjortetakker, to amtmaninnekjeks, to berlinerkranser, noen gode råd (Gud vet hvor hun har den fra) og et stykke av noe som hun kaller «Mor Monsen». Jeg kunne sette meg i naustet og be til gjestebud.

Så ror jeg og tøyer pent på årene. Det er en bra fiskeplass et steds her i Roglasundet. Jeg ror og jeg meder — og så er jeg der. Så skjærer jeg meg beite av et gammelt steinbitskinn og får det pent til, det tar liknelse av en sil, og det er noe som gjedden og hysa er galne etter, vet jeg.

Nå er det bare å ta seg en god skrå og så begynne. Men det blir ingen bit. Opp og ned, opp og ned jager jeg med jarsteinen og anglen og den fine silfigurerte beita, men ikke antydningen til et napp.

Jo, jeg ligger rett nok, presis på klakken, inn på landet har jeg flaggstanghaugen hans Nils midt i storveita oppgjennom bakken hos han Sakæus i Velta, og nordpå har jeg støtta på Veloderskjæret rett over austbratten av Gangsåsen. Det er her jeg skal være — men ingen bit. Det passer kanskje ikke med straumen, fisken kan være vår for slikt. Eller det er kanskje steinbitskinnet som er blitt for gammelt og som har mistet sin aroma. Om jeg nå bare hadde hatt, om så bare en eneste fersksild. Jeg hiler og haler, skifter hand på snøret, men nei det blir ikke til noe.

Det blir alo bort på sundet, noen måser og krykjer slår seg sammen om å lage spetakkel, dykker lynrapt, og gjør det om og om igjen. Jo de får såmen matberget seg, mens jeg filer på vabeinet i min stendige tomgang. Da slår en tyvjo ned i måseflokken, pokker som han lager mølje der borte, splitter og hersker, og der får han jaget på en krykje med noe i nebbet, noe ikke lite heller. Krykja gjør seg flid med vingene, arbeider til det ytterste, knappsvinger, stiger, faller, gjør de mest halsbrekkende kunster i lufta, men tyvjoen henger stedig på, jeg sitter der og banner den ned i den dypeste avgrunn, og er på krykjas beste. Så må krykja, som vanlig stakkar, slippe sin smule mat fra seg — og den faller ned i båten min, like ved matbomma. En sild, en sprellende sild, og det like loddrett ned fra himlen — så å si. Der har jeg agnet til juksaångel. Opp med steinbitskinnet, tvi vorde det forresten, og på med halvparten av silda.

Jeg ror meg nøyaktig til i medet, flaggstanghaugen der, og Veloskjæret der. Nå fisker jeg, friske napp i tur og orden, hyse og gjedd om hverandre, velsigne så visst den tyvjoen. Å jo, Vårherre har da en mening med alt — også da han skapte rotta og jerven tenkte han nok på nytten for menneskene og det hele. Hva kunne jeg lagt på benken til Amalia om ikke tyvjoen hadde trådt meg til unnsetning — ja krykja også forresten, og jeg tok mine onde ord tilbake om joen og dens rakkerstreker.

Der kommer en motorbåt søretter sundet, det er visst en såkalt raser, den lyner av fart, og dens maskine sier drrrrrr og heftighet i stempelslagene. Det er fine folk ombord, byfolk, antar jeg, og de skal vel på pinseutflukt. Det er damer og det er herrer, fem i alt. Båten svinger opp på siden av min gamle og tykt tjæresmurte kjeks, som for mer en femti år siden gikk av stabel langt oppe i Korgenbygda.

Om jeg kunne selge dem fisk, mange fisk. — Jeg nevner Amalia og det, og har betenkeligheter. Fan i hele Amalia, sier en av karene — hvilken Amalia forresten? spør han, hun som «satt i lunden og ventet på sin hjertenskjær, eller hun som var født Schwanenflugel? Mannen var nok litt beskjenkt, skjønte jeg. Vi skal på en allverdens herlig pinseutflukt, skjønner du, sier han videre, du må ikke sitte her, min gode mann, og tviholde på fiskemortene dine. Vi betaler dagens pris, pluss avgiften til Råfisklaget og skatten til han Peder Holt.

Ho Amalia — — Hold nå opp med denne Amalia, da mann, vi skal ikke myrde henne, ikke det slag. La meg se, vi tar fire gjedder og like mange hyser, Hyseball er godt, ikke sant. — Men det er jo nesten alt jeg har fått ordrer jeg, og hva vil så ho Amalia ——. Du med din Amalia, er det hoppa kanskje, eller katta, eller klokkhøna, eller hva i dundrende for slags Amalia er det du sitter her og skjelver i knærne for? Nå, det kan være oss knusende det samme. Her har du pengene. Han hiver tre tikronesedler inn på båten til meg, — skyver fra, og drrrrrr lyner båten avsted i gjen. Hils Amalia fra oss! roper han den beskjenkte.

Der satt jeg med en hel velstand — men nesten uten skapelset av en fisk. Og nå var bitetiden omme. Jeg agnet min siste sildbite på, jaget opp og slapp ned, forgjeves. Hadde jeg fisket klakken tom? Jo, medene var det i orden med. Tredve kroner var saktens penger, selv i tider som disse, men de dugde ikke til boller eller kaker, og nå var det forsent også å få kjøpt dem på krambua. Bare ene bogen og et par sidebein av kalven tilbake. Jeg falt i tanker og holdt inne med å hile og hale. Jeg satt og forsøkte knekke et nøtt med mitt elendige hode. Jeg kunne ikke knekke et råttent egg engang. Jeg bela juksasnøret på ene tollen og tok til å skaffe av godmaten i bomma. Javel, det smakte fint, jo Amalia kan det med deigene og sånnt. Akkurat som jeg ville bite i den lekre «Mor Monsen», rykker det til på tollen, rykker slik at båten legger seg litt over til siden.

Jeg får løst å kaste om tollen og kjenner på snøret. Ja, er ikke dette storfisk, så fins den ikke i sjøen. — Først tenker jeg en storsei, eller det er kanskje en havkatt. Vel, det får tiden vise. Jeg haler, pent og forsiktig, og vinner inn på «tampen». Må gi etter igjen, og slik tar vi tak om tak i hver vår ende, jeg og den karen der nede. — Til sjøen koker utenfor ripa og vabeinet. Det er en kveite, en fisk på minst femti kilo.... Og der ligger den og breier seg i akterskotten.

Så ror jeg hjem. Går til gårds og spenner for ho «Dedotia». Amalia kommer forfjamset fram i bislagdøra. Hva i Guds namn, sier hun, skal du — — — Ja, jeg skal på kanefart, sier jeg og er dørgende full av hemmelighet. Nei hun skal ikke få et ord ut av meg, før jeg kan slå trumfen i bordet til henne, to trumfer, en diger kveite og tre tiersedler.

Dette ble min store dag på aldri så lenge. Nå som jeg sitter her og skriver dette, har jeg førti kilo kveite liggende for salg like over helga — da har vi selv forsynt oss rikelig, og så har jeg tredve kroner kontant. Vi er som holdne folk å regne for, vi Lia-ensere. Og da Amalia bad aftenbønna sent ut på pinseaftenskvelden, hørte jeg hun tok Roglasundet med i den.

Og det gjorde hun rett i. Det er et aparta godt sund. Det er det nå forresten mange som sier — foruten ho Amalia og han

Trond i Lia.

Olm okse løs.

Den store olme oksen er kommet løs, og sprer skrekk og redsel omkring sig. Folk løper forvirret omkring og søker dekkning hvor de først og best kan. Det gjelder liv og lemmer, og livet det er nu det likeste lell, synger Sivle.

Det er også meget farlig med slike olme okser, når de slipper løs, de krummer nakken, går bums på og skyr ingen verdens ting. De er ikke til å få til forhandlingsbordet, og det er spilt umake å spandere demokrati og parlamentarisme på dem. De bare stenger løs i villen sky, umotivert og hensynsløst. De er som selveste ragnarokk.

Amalie foreslår at vi skal gå i kjelleren og ha det trygt sammen med potetene. Men jeg nekter, jeg vil se på og være vidne til utviklingen. Nysgjerrigheten skal også tilgodesees. — Oksen går amokk. Ho, der velter han Petters grisehus — og purken løper med skrik og jammer. Det blir lurveleven. Men oksen formår ikke å innhente en ti måneders livredd purke, flesket kan røre på sig, når det bare ikke er gjort for juletykt. Oksen gir op jakten. Tilskuerne puster lettet ut. — Der kommer Olais unge fjording løpende gjennem porten. Den er blitt nyssgjerrig og vil undersøke saken nærmere. Oksen gjør straks front, graver med forbena så jordspruten gyver langt bak den, bøier den prustende og beljende snuten ned til marken, slik at hornene står som to lange sabler ut i været. Den ovalt buede nakken strutter av styrke. Øinene er blodunderløpne. Et stolt dyr, hanespent urkraft. — Blakken er til å begynne med dessorientert. Den er kommet fra Davik i Nordfjord, og altså ikke fra Sevilla og er ubekjent med spansk tyrefekting. Oksen arbeider sig op til det aller ytterste av harme, så setter den rett på den troskyldige blakke mærra. Og nu blir det springmarsj. Olai som har gått her og vært misnøgd med nyhesten sin og skjelt den ut for en doven jelg, en sta vestlending og mye annet som ikke egner sig for trykksverte, — han skulde sett den nu. Det var Bjerkebanetrav, kan jeg hilse og si. Men oksen var ikke borte, han heller. Blakken satte med et Charles Hoff-flott stavhopp over et høit piggtråd-gjerde, men oksen som vilde gjøre spranget efter, dalte ned på piggene — og blev hengende. Den klarte ikke grenselinjen.

Det er godt det finnes grenser for hvad utøilet villskap og morderisk uforstand kan ta sig til.

Nu har oksen fått ring i nesen og må igjen opføre sig som en skikkelig stut.

Men purken hadde sprengt sig, den stakkar og stod ikke til bøtters, og Blakken tar sig nok i vare for en annen gang og stikke nesen i andres affærer.

*

Nede på veien kommer det en mann kjørende med et tungt mellass, og efter ham en annen med et digert lass sukker og kaffe m. m.

— Hvor skal dere hen med alt dette? spør jeg.

— Hjem svarer de, og smetter på hestene sine. Vet du ikke at det er krig, sier de og skal du ikke forsyne dig, så du kan pakke i din mave til velvære, mens du leser beretningene om dine brødres redsel og undergang.

— Krigen er slutt, den forteller jeg.

— Slutt?

— Ja, oksen sprengte sig på et grensegjerde, den fikk pigger i vommen og var ferdig. — Pass dere for maven godtfolk, så den ikke sprenger oss. Det kan skje på så mange måter — både blandt okser og folk.

Uvett, panikk, hamstring, fall mellem to stoler og meget annet irregulært, og alt sammen fordi en olm okse har slitt sig og farer vettløst omkring, men var allikevel ikke bedre til kar enn at han lå der godt ferdig med bare noen små pikker i vommen.

Maven er vårt ømme punkt. Den kan stanse ennog store kriger.

Trond.

Liabrev.

Bensin og bytur.

Der kom bensinen tilbake. Kom så å si at regjeringen ikke kan snu sig!

Et sukk av lettelse går gjennem folket. Det var slitsomt med dette infanteriet. Nu kan en trille på hjul igjen, bare dreie på en urliten nøkkel, og så går det. Bensinen er blitt et livsbehov. Vi visste det ikke før regjeringen vår satte sin nøkkel i tanklåsene og dreiet om. Den kan det, regjeringen. Den lovte noe sånt i vinter engang — og så gikk det troll i ord.

Da jeg idag morges kom inn på «garasjen» med et tyveliters spand bensin, snøftet Ford-en som en løve av innestengt energi. Den humpet og hoppet, ennu før jeg hadde fått låst fra for hestekreftene. Og jeg skal si den vilde det da vi omsider var kommet oss klar av bislagnoven og det smale sideveisporet og hadde bygdeautostradaen åpen foran oss. Jeg hadde min fulle hyre med å holde den i tømme. Sneslapset stod femten meter ut til sidene og det rumlet og ramlet som av hektisk vindkollikk i dens innvolder.

Jeg kjørte flott, men jeg blev gjentagne ganger truet med både fut og lensmann for tilsvinede kåper og bukselegger. — Hvad rager det mig at folk ennu ikke er kommet sig ut over fotturiststadiet, at de går her og går.

Det finnes ingen lovparagraf til å dømme efter for slikt som søleskvett. Jeg har undersøkt det, og så skulde pokker bremse og vise hensyn.

Innefter Seljestadasfalten satte jeg farten op i 75. Jeg våget det. Doktor og sykehus var jo like for hånden. Men over de 75 nytter det ikke å presse min maskine. 75 er dens maksimum.

Jeg svinget op foran meieriporten og bråstanset, låste av for trekkraften og steg ut — høi i hatten, selv om den bare er en lue.

Folk strømmet straks til. Skal en vekke opmerksomhet i våre dager nytter det ikke å komme med strømlinje og speilblank lakering, den har mest alle. Nei, en må kunne vise frem det antikke. Min vogn ruller høit på strå. Den løfter karosseriet i været som en gammeljomfru heiser skjørtene når hun skal hoppe over en bekk. Den viser leggene, og er for såvidt en moderne dame. Og så fløiten min da. Den står utvendig og peker demonstrativt fremover med en lur av størrelse som et middels basshorn. Når jeg slår knyttneven i vindblåsa blir det alverdens jammer, som kan høres fra Oldra til Bottenbrua. Vi i Lia mangler ikke sirene for flyvarsel — om det skulde bli påkrevet.

Folk går omkring vognen min og betrakter den fra alle sider. Noen chauffører går den særlig grundig efter. De blir våt i øinene, husker vel gode gamle dager, — det er så rart med kjære minner.

Det er jeg som har det som vekker folks opmerksomhet. Min vogn er det som har severdigheten, som bringer attraksjonen. Det finnes ikke det menneske med respekt for sig selv som snur sig og ser hengivent efter en av de lave, smygende strømlinjene. De er for ordinære og kjedelige, de markerer ingen ting. Men jeg kommer rullende med et langt avsnitt av verdenshistorien, og folk faller hen i vemodige minner om dengang, og den gang, og ennu noen ganger til. De husker sig unge og yre med gammeldags vals og masurka til enkeltraders trekkspill med snaut etpar basser.

Det var dengang da — — tenker Petrine og vugger i gangen. Og det var dengang da — — tenker Lars og blir fraværende i blikket. De står og ser efter den søte fortid som ruller forbi og er borte i første sving.

Jeg går rundt i byen — ja for det er jo nesten ikke kjørendes her. Skattegravere er på ferde overalt i gatene. Det er naturligvis denne oljen i Nord-Norges undergrunn de er ute efter. Folk er om sig sån. Jeg løper spent bortil efter at et skudd er gått av. Nei, det bragte ingen olje. Men karene gir sig ikke, de borer videre i undergrunnen. Harstad kan bli et Pennsylvania — bare en kommer dypt nok —.

Og olje trenger vi jo alle. Det skjønner nu også regjeringen. Den har gitt ordre til øket import.

Da nyssgjerrige begynte å bli for nærgående mot min vogn, blev jeg nødt til å sette et skilt på frontglasset. På det står det: «Åtkomme livhett». Det skal være av beste sort norsk, men folk kunde visst ikke skjønne stort av dette «livhettet», for de rumsterte rundt vognen og for inn og ut av den like fullt. De har vel ikke gått nok på «skule», de kan ikke morsmålet sitt, og så skrev jeg om plakaten på simpelt bokmål: «Berøring livsfarlig». Det hjalp, nu holdt de sig på avstand. Norsk i fri form biter ikke på Ola Nordmann, han vil ha det i bokform. Men i skulekrinsane er det mye «livhett» for tiden. Folk stemmer for det — enda de ikke skjønner at det er livsfarlig.

Jeg har fått en sekk blandsikt og to pakker juletrelys som «passasjerer» i baksetet, og styrer hjemover. Op bakkene til Lia sliter det på kreftene for den gamle raringen min, men endelig er vi på tunet. Amalia står på dørhellen og byr velkommen. Bilen er hennes stolthet. Det er noe aparta ved motorvogn her i grenda — ennu.

Du glemte vel ikke julelysene? spør hun. Jeg er så redd for at de ikke kan bli å få nærmere under storhelga.

Amalia, som folk flest, kan ikke tenke sig jul uten kjøpelys. Julegleden og julefreden og alt det der må kjøpes over disk akkurat som Tomtevask og grønnerter. — Og jeg har to pakker med i bilen, røde og blå og gule. Så det skal ikke komme til å mankere på julelys i Lia i år heller. Det skal ialfall bli lys i øinene, om ikke i hjertet.

Men det er nu en annen historie, som Kipling sa.

Trond i Lia.

MARKEBYGDBREV TIL «OFOTENS TIDENDE»

En skinnfellhistorie med moral i enden.

Nei tjueri det har no alle dager vært noe — ja no holdt jeg virkelig på å skulle skrive noe riktig stygt, skjønner dere, men dokker forstår meg såvel, er jeg sikker på. En skal aldri ta med geiteskinnshansker på folk som ikke holder seg budet etterrettelig, men støtt og stendig må legge seg inne med andres gods, nei om en så skal.

Og nett no, ja hva må en ikke høre om tjueri! Det kan rent grøsse i en ærlig sjel. Bladene er jo mest som proppet av slike synderes meritter. Små og store ting så går de over i urette hender, fordufter rett for nesen på en så å si. Jeg har lagt meg på minne endel tilfeller fra den aller siste tida: Sau i bumark slaktes, flåes og blir vekk. Sauer klippes, og ulda forsvinner. Potet- og grønnsakhager hjemsøkes, sykler snakker jeg ikke om engang, der drives jo gesjeften en gross. Penger — nå det er jo ikke nytt for tjuehånd. Og nede på sørvestlandet et sted forsvant det, forlate min synd, en hel brønn her om dagen, og for ikke så felt lenge siden ble et helt jernbanetog borte for innehaveren — men det var ikke her i landet. Ja selv kirkene kan en ikke lenger føle seg helt trygge for. Det har hendt det med — i utlandet at en katedral ble «kidnappet». Så jeg sier bare, du store verden for en verden vi i grunnen lever i. Ja det sier jeg.

Og er vi i så måte usjenert her i Markebygda? Jau, du sa ikke smør! Nei, Markebygda er nok allikevel ikke så bra som sitt rykte, skal jeg si dokker. Også her tråkker folk utafor lovens ramme og går forbudne veger i nattens mulm og mørke. Og mulm og mørke er det no begynt å bli såpass meget av, at det går an å skreve litt av siden, med for lange fingrer på hendene.

Jeg hadde en gammel skinnfell hengende ute til lufting. Den har i sommer vært nyttet til losji for et par farende fanter, som fikk holde til bortpå låven. No er de reist, men de glemte å ta med seg sine medlosjerende. Det krydde av dem i skinnfellen. Så hang den borte på klehjellen for seinere å gå over i lut og vatn. Men her forleden natt var fellen borte. — Du skal no gjerne sjå — det var min første tanke — at krypet har dratt av med den. Det er jo utrolig hva en klarer, når det bare er mange nok og godt samarbeid. Men nei, det var no en tung og solit skinnfell, tilvirket av fem fors gjeldværer, så allikevel, lus er no bare lus. — Fellen var ankelig å miste. Du får sjå til å finne den att, tenkte jeg, det må være gode naboer som har glemt sin barnelærdom. Ja så ruslet jeg da rundt og snakket med folk, nevnte ikke noe om mitt tap. Den som klødde seg var mistenkelig, for jeg skal si dokker vi her i Markebygda lar det ikke gå over hos oss, slik er vi ikke nei. Jeg gikk fra hus til hus og ga meg god tid som en Herlok Sjelmes. Nei, folk klødde seg ikke det minste. De lot til å være renska rein for alt som snylteri heter. Tredje dagen var jeg kommet helt opp i Kjærran, til de siste stuene, før bygda gir opp og overlater terrenget til lyngmark og bratte fjellier. Jeg var innom i alle stuene og hilste på folk og forega at jeg var på leiting etter et bortkommet graværslam, om de hadde sett noe til det. I den aller siste stuen, den som ligger likesom og klorer seg fast til selve storfjellfoten, syntes det å klarne for meg. Her var det ikke trygt. Mens kallen pratet klødde han seg, så her, så der, nede på leggene, i armhulene, framme på brøstet, bak på ryggen. En gang, det var bak i nakken, tror jeg, forlate min synd enda en gang, han fikk noe mistenkelig under langfingerneglen. Han kikket fort på det og forsøkte kvitte seg med det bak ene hofta. Men det var ikke bare kallen som hadde det ondt med å saumfare sin kropp med uroingsangrep, hele huslyden lot til å være sterkt smittet.

Her får du ha øya med deg, tenkte jeg, her lukter det sknnfell. Jeg hilste adjø og gikk for å leite videre etter graværslammet. Men borte i et seljekjærr la jeg meg på lur. Jeg lå der både lenge og vel. Jeg tenkte: dette er no tross alt renslige folk. De må da vel foreta seg et eller annet. To timer lå jeg i mitt bakhold. Da kommer røstloftvinduet opp, og like etter stikker snippen av en skinnfell fram i åpningen. Det er kjerringa som er oppe og presser på fellen for å få den ut gjennom slagvinduet, nedenfor står kallen og tar imot. Så, der falt fellen så det gov etter. Og min var det — med alt hva i den bodde. Den var så kjennelig avdi det er et mere gråaktig skinn i den ene snippen.

Jaja, så visste jeg no det. No kunne jeg gått fram og holdt et syndig hus med ektefolkene i Kjærran, halt dem til lensmannen og satt hele Markebygda på sladderenden. Men slik vilde jeg ikke fare fram bare for en gammel lusat skinnfells skyld. Min plan var en annen, og da kvelden kom og mørket la seg over jorderik, snek jeg meg som en tyv oppover og hentet mitt rørlige gods. — Men så har vel folk sett meg, iallfall så har jeg fått rykte, jeg med, her i Markebygda. Om noen hadde mistet en skinnfell? — visse folk var blitt iakttatt med en slik en på ryggen senkvelds, snikende seg bakveger. Jo mannen i Kjærran hadde vært utsatt for rov og ran, ryktedes det. Men til no har han visst ikke vært hos lensmannen, og gjør det vel ikke heller. Det er for så vidt gode utsikter til at jeg får beholde min skinnfell med innvånere.

Men mistet har jeg mitt gode omdømme. Det har en igjen for å vise mildhet. Derfor sier jeg som sant er, at tjueri det skulle en ikke ta på med hverken geit- eller gjeldværskinnhansker.

Det er så galt med tjueri no, at selv ærlige folk stjeler fra seg sjøl.

Når får en sjå enden? som han sa mannen.

Markbygding.

Vargjakt på „trollsk" vis

22/8-42

Markebygdbrev til «Ofotens Tidende».

Forleden gikk det et ramaskrik over Markebygda. Kjerringene løp oppskjørtet omkring og åjøyet seg. Om de hadde hørt det — forferdelset — uløkka? Jo, hadde de ikke hørt det, hvem hadde ikke hørt det. Slikt der farer som ild i tørt preriegras. En hjort kan ikke løpe omkapp med et slikt røkte, det er tusen umulig.

Ja, men hva skulde man så gjøre, gripe til. Oi oi, de stakkars krøttera, de velsigna små lammene, især ble lemstret på en slik bestialt de troskyldige små ulldottene som måte!

To gluntunger var kommet ned fra fjellet med ryggsekk og fiskestenger og knipper med ørretter — og med den ulykksalige tiend at de hadde funnet en skamfert sau og to ihjelbitte lam nordunder Høgkollen.

Ka dokker fortell?! — Joda, to virkelig ihjelbitte lam, og en sau som bare såvidt henglet ved livet.

Vargen — javist var det vargen. No var den helvetesbranden ute med tennene igjen. Eller var det jerven — eller kanskje bare reksterbikjer som hadde sluppet rovdyrinstinketet sitt løs og trøyet tiden med å drive jakt på godtfolks sauekjøtt? Hva det no var for slags utyske, så måtte det ialfall gjøres kort prosess her, statueres et eksempel.

Tankene samlet seg om Mattis. No fikk han ta lettkomagene på og gjøre åt oppe i fjellet.

Gjøre åt ja, sier dokker, når en ikke har så mye gevær som en kan legge på auet. Ka vil dokker en skal gjøre.

Gande, sa de, joyke og gande, Mattismann. Du kan det jo.

Jaja, han var no vel ikke så helt fri for å kunne litt av slikt, nei rent lens for det var han no slettes ikke.

Mattis ble alles håp og trøst. Han stakk nyslipt tollekniv i sliren, øks over skuldra, fikk den beste niste Markebygda kunne oppdrive med i randselen, og strøk til fjells. Mattis var ingen ringe person lenger. Var ikke Markebygdas ve og vell avhengig av ham kanskje. — Gande, haha, jaja, han fikk no prøve. Iallfall så hadde han no her bak på en ryggebør av god mat, og Mattis hadde ikke spist seg mett på den dag han kunne minnes. En gammel lappkall, som all sin dag har måttet slåss med armoa, kan vel ikke vente å komme på de feite grasganger i sin alderdom. Men kjenn på denne meisen, et slikt uventet besøk av fru Fortuna skulde du aldri ha drømt om. — Bare han no kunne gjøre åt mot vargen så — —.

Og Mattis gikk og gikk, mens han tygde med tannløse gommer og mesket seg i materiell velstand.

Men gande, nei gudhjelpe ham såvisst det kunne han ikke. De sa far hans kunne, bare tøv. Han satte uløkker på folk og fe, sa de, og ble forhatt, ja gikk kanskje i en fortidlig grav av den årsak. Og no gikk det samme røktet om ham selv. Gande — han kunne ramse formularer, javel, det kunne han, lutter tomme ord. Og han kunne joyke og geberde seg og falle i avmakt på passende steder og til passende tider. Det kunne han, og det hadde hjulpet ham til mangen matbetten, når folk var redd han skulle fare ille fram mot dem. En fikk ta næringa som best en kunne.

No skulle han altså gande bort varg og jerv og gneldrebikjer. Og her var han, langt nordunder Høgknollen, mett og glad og rede til å gande alle satans makter bort fra jorderike. — Hihi, Mattis lo og bet seg fram gjennom Bergittas frodige eggekake.

Hørte han ikke nokko? Der kom det en skokk sauer. De rente for livet, peste, var mest sprengte av overanstrengelse, fauk forbi som en kastevind. Og der — skjønte han ikke det, en bikje, med kjeften på spil og den raue tunga hengende til siden som et bolsjevikflagg.

Mattis til å lokke med en godbit fra randslen, en skive med kjøttrull som enno duftet nykokt og fristende som et kunnskapstreeple. Jo, bikja var ikke så aldeles umulig, den var åpen for forhandling. Mattis lurte kniven opp av sliren. Stakkars bissevoven, godlåtet han og klappet hunden, som tok for seg av retten. — Så blinket kniven — —.

En bikje mindre, javel, men så ble det også ro i fjellet.

Mattis grov hunden ned. Han lukker sin hemmelighet inne, så kan folk tro det de vil, eller rettere sagt det h a n vil, og det er no at han gandet vargen, et stort avrakkels av en russeulv, ned og nord så langt, og slik for både tid og evighet, og at de kunne sove trygt for sau og lam så lenge gamle Mattis hadde hodet over gravkanten. Det kunne de — heile Markebygda og omliggende grender.

Ja er det ikke godt med en slik Mattis i en Markebygd? spør jeg. — Og Mattis han får vel gode dager etter dette. Hvem tør nekte et slikt allmektig menneske det han tryter og ber om.

Markebygding.

Et nattlig „overfall" på Sør-Helgeland

Fortalt for «Brønnøysunds Avis» av Truls.

Vi var på nordtur fra Bergen. Det hadde vært en langsommelig tur. Elleve uker var gått siden vi løyste fra Ballstad i Lofoten. Skipperen rystet sitt lange skjegg og var i farlig humør. Det trakk på hyrene til 6 mann. Turen var en av de aller lengste han hadde vært med på i de 33 årene han hadde reist som skipper og jekteier på Bergen. Nei, skipperen var nesten ikke til å snakke med. No vilde han heim og få en endskap på denne tilstand. Så datt han i blankstilla. Det var like på høyde med Torghatten. Datt i stilla, og der lå vi med vår store søkklastede jekt og kom ingen verdens steder hen.

Skipperen kommanderte oss i skjebåten. Vi skulde buksere, vi måtte iallfall nå inn til et land, en havn, så vi kunde få ankret opp. Straumen bar sørover, vi skulde ikke den vegen, nei ved Gud den vegen skulde vi no aller minst. Vi ble satt tre mann i båten til å buksere, og når de første tre var utkjørt, så rykket de andre tre ut og i årene. Det var et sisyfosarbeide, en galskap av skipperen. Sitte der og ro på en tunglastet jekt i motstraum. Det bar ingen steder hen. Vi kunde like så godt ha belagt sleperen omkring Torghatten og buksert. Men skipperen stod framme på bakken, ved svinryggen og ropte: Hurra glunta! Det er rett, ro bare på! Ja rodde vi ikke? Vi lå hardt fram i, gav rykk i trossen og ble rykket tilbake. Jekta rikket seg ikke. Den satt fast i sjøen som i en bekk-kjuke.

Fram til det landet der, det sundet, varskuet skipperen og pekte nordover. Bare dit, såpass at vi kan finne ankerbunn. Javel, det var ingen all verdens veg fram til det landet og det sundet, det lå der ikke i noen blåne og var fjernt som et månelandskap, men når som at denne jekta, denne brya ikke vilde umake seg med å følge etter i våre nykk og rykk på tauet.

Det var tidlig om ettermiddagen vi begynte med dette sleperiet, denne bukseringen, klokken var blitt betydelig over midnatt, da vi endelig hadde nådd så langt at ankerkjetting kunne rekke til bunns. Sundet var fremdeles et bra stykke unna.

Det var langt ute i august måned. Ikke en sky på himlen ,ikke et vindpust over jorden. Natten var halvmørk. Vi var også gått lens for vatn. Vi tok våre to tønner i båten og rodde nordetter sundet for å finne en bekk eller en brønn. Det var fem av oss, skipperen var ikke med. Han satt vel der bak i sin kahytt og syndet seg ned i ondskap og forargelse over dene sene og dårlige Bergenstur. — Der kom ingen sildrende nedetter svabergene. Var her noen nedslagsdistrikter for en bekk, langt mindre for en elv? Vi rodde og kom fram dit sundet smalnet av og gjorde seg trangt. Et hus oppe på en bakke, et rødt stort hus. Fjøs ved siden av, to sjåer. Et brønnhus nede i bakken. Vi var fremme. Batsmannen varskuet oss om å fare stilt og ikke uroe folkene i huset no midt på natta. Vi bar vatn i våre bøtter og fyllte tønnene, bar og fylte. Den siste færa, den siste påfyllingen, så var vi ferdige.

Men Ferdinant, den himmelhund og den brand, han kunde vel ikke bare seg, han syntes vel det var for godt for disse folkene i den store røde stua at de skulde ligge der og sove og aldri det minste gran synde, men vi måtte slepe og slite. Han tar en passe nevestein og slenger i vei oppover. Den rammer bølgeblikktaket på en av sjåene og gjør en larm, slår opp et tordenskrall av alo. To skjurer flakser vettskremte opp og lager syndeleven. Et vindu slås opp i annen etasje, en røst roper:

Ka e dæ for nåkkå, E her folk?

Ja det kan du be han strekke deg på at her e, svarer han Ferdinand, han legger i sprang ned over til båten.

En dør åpnes, en hund halser og ligger i flate byks nedover mot oss.

Vi skyver fra, men Ferdinand blir igjen oppe i fjæra. Og hunden har mot og har tender. Den skyr ingen ting. Ferdinand leter etter stein, men det er ikke en fjære med stein, bare flate svaberg. Så ser han seg omkommen. Han kaster seg i sjøen, men hunden etter. Og bikja er bedre svømmer enn Ferdinand, den tar ham igjen, hugger tennene i buksa hans og lager en stor flerre, en remse fra linningen og ned til kneet. Ferdinand beljer av redsel. Han roper om hjelp. Kan dokker ikkje snask og kom og hjelp meg! skriker han. Hunden er på ham igjen, den var en bunt av energi og pågangsmot. Men no kunde det være nok lærepenge for den pokkers Ferdinand. Vi iler til og får gjort en ende på tragedien.

Hunden svømmer til land, den står og rister sitt våte skinn nede på bergene. En mann kommer springende nedover, en eldre kar. Han spør: Ka dokker e for slags folk? og kor dokker e ifrå — Det skulde han bra få vite. — Ja dokker skal få lensmannsbesøk imorra den dag, hujer han etter oss.

Men tidlig om morgenen blåste landvinden opp. Vi slapp den lensmannshistorien.

Noen år seinere var jeg der i traktene. Jeg lette etter det sund og etter den gård og det brønnhus, men var ikke god for å finne noen av delene. Det var en halvmørk augustnatt, fyllt av sin mystisme. Det var kanskje et trollsund og en huldregård.....

Flere år etter: Jeg sitter i en rorbu vest i Lofoten. Det er landligge og praten går. En gammel helgelending har ordet. Han forteller om noe tjyvpakk som en natt for sju lange siden vilde gjøre overfall på hans hus og heim. De bombarderte med stein. Men så var det altså, forteller han, at jeg slapp ut min eitersinte hund, og da kan det vel være det ble fart på taterpakket. Den ene av dem reiv bikja mest ihjel, tror jeg. Han skreik og bar seg som ei geit, og vårherre må vite om de fikk ham berget.

Hva var det for slags folk, er det en som spør.

—«Nei kem som veit. Det var vel noen splinter og rakarfanter, og det var et Guds under at vi ikke ble plyndret og drept den natta, slutter gamlingen.

Jeg tidde og gikk stille ut som den ene av de fryktelige plyndrere og illgjerningsmenn.

Truls.

KOLLISJON I HÆTTBAKKEN

Den kollisjonen hvorom her skal berettes hendte for noen dager siden. Vil dere vite den nøyaktige dag og dato, så var det onsdag den 27. august, og vil dere ydermere ha greie på klokkeslettet, så viste tambakkuret omtrent 35 minutter over 19. Beretningen har jeg fra den ene av aktørenes egen munn, den andre er forhindret fra å avlegge noen muntlig rapport.

Jeg traff en mann, sånn ca. 25 år gammel, like etter at tildragelsen hadde funnet sted, jeg vil ikke kalle det noe drama, for så ille gikk det ikke. Hans ene bukselår var stygt flenget, fra oppslaget og til et stykke ovenfor kneet, og syklen sin mere bar enn skjøv han. Det forreste hjulet hadde nemlig inntatt en for slike hjul høyst uvanlig stilling og var lovlig unnskyldt for å kunne trille rundt på sitt kulelager.

Jeg stanser mannen, og han forteller: Det var i Hættbakken det hendte. Jeg hadde vært oppe i bygda et ærind for å se på en kalv jeg akter å kjøpe. På nedturen var jeg innom en butikk og sikret meg et ekstra kilo svisker. Denne sydens frukt hang i sin pose framme på sykkelstyret. Da jeg kommer til svingen i øvre kant av Hættbakken, ser jeg midtveis nede i bakken noen kyr som gresser ved veikanten, og som tar sine siste munnfull mat før de skal til fjøset for å avlevere dagsproduksjonen av det Leknes gamle meieri skal pasteurisere og lage mysost og gauda av, eller selge over disk som såkalt konsummelk. Den ene av kyrne hadde forresten allerede avsluttet matbergingen og sto på veikanten og jortet med øyensynlig stort velbehag.

Jeg tenkte: Her skulle det vel ikke være noen risiko, selv om min sykkels frihjulsbremse nesten er ute av funksjon for tiden. Kua som sto der og hjortet kunne være et visst faremoment, men som regel går det jo godt, tenkte jeg og lot det stå til nedetter den ganske lange og ganske bratte bakken. Men jeg hadde ikke regnet med at alle kyr er naut, og da den kua det her gjelder var et temmelig stort dyr, burde jeg ha tatt i betraktning at den også var et tilsvarende stort naut. Det gjorde jeg altså ikke — og så hendte det. Farten økte, og da sykkelen hadde så omtrent frie tøyler, økte den farten for hver 5-meter nedetter bakken. Kua står til høyre på veikanten, ergo styrer jeg til venstre, for å være helt på den sikre siden. Kua sto helt rolig, blinket ikke, såvidt jeg kunne se, viftet ikke med halen og viste absolutt ingen onde hensikter. Men plutselig blir den energisk, på 10—15 meters avstand mellom oss setter den gangen i gang, tvert over veien. Kort sagt: jeg kjører rett inn i kua's velfylte gressvom, den gir et vræl fra seg, og jeg, ja, jeg fløy altså ganske enkelt over kua's korsrygg og nødlandet ca. 4 meter nedenfor med følgende resultat, og her peker mannen på sin sykkel og sitt flærrede bukselår.

— Men sviskerne? spør jeg.

— Jo, de spredte seg for alle vinde, naturligvis, det var visst ikke mere enn 20—30 igjen av dem i posen, eller rettere sagt i restene av posen. Men dyre var de, så jeg satte straks i gang innsamling av de mange villfarne — de kan jo vaskes, tenkte jeg. Men da så kua ville hjelpe meg med å plukke, kom jeg straks på en meget dårlig fot med den og ba den reise og ryke. Jeg følte meg sterkt fristet til også å gi den et velrettet spark, bare frykten for bygdas energiske og alltid aktpågivende dyrevern avholdt meg fra denne direkte aksjon.

Alt i alt får jeg være sjeleglad over at det ikke gikk mye verre, noen skrubbsår på nevene og oppetter ene skarpleggen er bare blåbær å regne for, — og jeg tror ikke jeg har mistet mer enn noen ganske få svisker som gikk i kukjeften før jeg fikk grepet inn og stanset medarbeiderskapet.

— Nei, sier mannen, da gikk det mye verre med en mann som for noen år siden skulle frakte på sykkel et fullt 6 liters spann med egg til mottakerstasjonen på Leknes. Da han skulle bremse av farten oppe Hættbakken, hoppet kjeden av, akkurat som visse sportsfolk fra land med politisk stramkjøring gjør det i disse dagene. Dermed var mannens vilje satt ut av betraktning, og syklen raste nedover — mot en hest med et stort høylass, som fylte nesten hele veibanen. Og så var eneste utveien å hoppe av — også for mannen. Da han fant spannet igjen, var det så godt som flattrykt, og av aggene var ikke et eneste helt, absolutt ikke ett. Og den pene, sorte dressen, som engang hadde vært hans brudgomsdress, måtte heftes sammen med et helt brev knappenåler, og siden gikk den bent i fillehaugen.

— Men syklen da? spør jeg.

— I to deler. Den var brukket tvers over.

— Hva sa så konen hans da han kom hjem?

— Hun bare takket Vårherre for at mannen kom hjem så noenlunde hel-lemmet og med helse — og ikke som en kjøttkakedeig, for hun er av den sorten koner som Gudbrand i Lia's, ser du, alt det mannen gjør er rett og riktig.

— Du tror ikke kua fikk noen slags skade på fordøyelsen?

— Langtifra, en slik fullproppet kuvom er, skal jeg si deg, holdbar som støtfangeren på et lokomotiv, og var den ikke for uveielig og så overdimensjonert, ville den være den ypperligste fotball under landskamper.

— Men, legger han til, denne Hættbakken skal man ta seg litt i akt for. Det går gjerne kuer der og gasser seg, og de er alle sammen noen store naut. Og som du vet, har det hendt før i tiden at folk har kjørt seg i hjel i den bakken, eller rettere sagt mot brugelenderet i bakkens underkant.

Moral: Vær oppmerksom på at en ku når som helst kan overse og overtre trafikkreglene, i alle fall i Hættbakken.

Mons.

Kua har fått kvast i seg

I Lofoten has rekord hva kvast angår.

Det hender, og det hender temmelig ofte at kyr en dag plutselig står der og vil ikke ta til seg hverken vått eller tørt. Matlysten er som hugd tvers av. Kua eter ikke. — Hva kan der så være kommet åt ho ?

Hadde det nå vært i gamle dager, ville saken vært svært grei: Det e: gann- og trollskap som er satt på dyret, og så var det ganske enkelt bare å hente den rette, og med slike kyndige menn eller kvinner, å få styggedommen manet bort ved hjelp av besvergelser, glorøde tollekniver, brukt på den rette måten, ringer på gulvet bak kua, eller under taket og kors over fjøsdøra, m. m. m. — og kua ble frisk — ja, eller den kreperte.

Nå tror man jo ikke på slike kureringmåter, hvor effektive de enn kan være. Nei, for nå er vi så opplyste, at det er nesten ikke måte. Fjøstausa krøsser snart hverken presten eller telegrafbestyreren hva som kunnskaper og all verdens viden anbelanger, og dokker må bare ikke by henne skolemeisteren. Han er ingen autoritet nå lenger.

Men der står også den moderne kua en vakker vinterdag og bare tråkker i høyvondlen framme i båsen, sutrer og er sturen, og siner av.

— Hent dyrlægen, sier budeia, — ho «Gullfjær» e sjuk, ho fylles opp og står som en gassballong. Det må være vattersott. —

Ja, så ringer man til dyrlægen ,og han kommer og betrakter det arme dyret med kjennermine, bøyer seg og lytter, trykker og tommer også litt her og der omkring på kukroppen. Tenker, og så nikker han og har det.

— Jaha, sier han.

— Dæ e vel vattersott ? spør budeia.

Han måler henne — sånn litt passende ovenfra og ned, og drar aldri så fint på smilebåndet.

— Den har fått kvast i seg, avgjør hán, og skriver ut resepten.

Men ikke skjønner ho, tausa, at medisin kan hjelpe for en fire toms spiker som står på tvers i et kusvelg. eller kanskje en kveiteangel som har huka seg fast midt oppe i vombuken.

— Værsogod, der er resepten. Det koster 40 kroner, iflg. biltaksameter og honorar — tariff.

Den gamle kallen med en glødet tollekniv og en kvittering, eller kjerringa med en tjæreklut og et kors over dørkarmen, var så vel nøgd med en loppe ull eller eit kvart anna i sekken, etter velgjort kur og pleie.

— Og hjelper ikke medisinen, sier dyrlægen og setter foten på stigbrettet, — får vi ta en operasjon.

Det er den nye tid, vitenskapens tid som taler, og at den kan sine ting, er skråsikkert. — Vattersott — tausa, — ei ku kan fylles av så meget, en møbelstift, som setter seg forkjært fast, kan få dyret til å svulme, en glassbite kan være døden med knokler i krips under et kranium. Ja, en liten stein bare, kan gjøre krav på slaktermasken og blod i dallen.

Medisinen hjalp. Da tre dager var gått, åt og drakk ho «Gullfjær» igjen, og var svanet til å være en alminnelig lankens boredøs vinterdrektige premieku.

Det er så mangt og så meget ei ku kan ete i seg, tollekniver, dåselåkk, spiker og saum, angler, sikkerhetsnåler og andre farlige nåler, skomakersyler og bordsakser og hårnåler fra i sommer, da tausa graserte sammen med drengen i høystålet i middagskvilen. Uløkka kan så lett være ute — ja både for tausa og for kua.

Men så er det altså resepten og medisinen. Opp med kukjeften. Skål gamla ! Og så slankes den av og kommer seg, og rauter etter mere høy, og en skvett til med sildmeldrikke. — Og ingen livet i dag kan få seg til å tru ,at det ville nytte med en gloheit tollekniv eller et krittkors over fjøsdøra — om så med de argeste formularer fra den beste wittenbergske svartbok.

Kua har kvast i seg. Og kvast er så mangt, en hel isenkramforretning — nesten.

Men rekorden av «kvast», skal tro om den ikke innehas av ei lofotku, som, såvidt jeg vet, også denne vinter står i bås, med klave rundt halsen og emner på å «bære» en kalv fram mot kyndelsmesse.

En dag fikk denne kua «stur i seg». Den ville ikke ete. Fyltes opp, med buk som en stor garnblåse, og — kort sagt — den bar døden i — klauvane. Bud etter dyrlægen. Diagnose: Kvast i seg. — Men hva står der og stritter ut mellom kuhånere ? Tre spisse pigger. En tang, og dra i, og fram kommer, — rett ut av kua — en alminnelig norsk spisegaffel av den sorten med 3 tenner og svart treskaft.

Da brast kona på gården ut i både frykt og glede: — Der kjæm gaffeln som e ha sakna sia førledenår !

Ville en tjæreklut på halsen ha hjulpet for slikt ? Tausa snøser bare til ei slik toskat overtru. Og nå vet hun det: Svulmer dyret opp, har det kvast i seg, og skal ha resept og «megesin».

Men oldemora, med 90 år og mange rukker i huda, hun står på sitt, på kniver, tjærekluten, korset og ringen, og hemmelige rare ord dertil. Og i allfall — og der gir hun ikke tommen etter — så nøtta dæ nu ikkje mæ drank å dråppa, når dæ e alskåttpil di har fått i seg. For ho må drives ut a krættura mæ same sorten trolldomsmakt, som ha drev ho inn — dæ kain e nu bære fortæl dokk — og gamla støyter med staven i gulvet.

— Ja, alskottpil, ja, dæ blir jo nokke aina, sier tausa, og glir litt att i tida, hun med. — Men dæ e ailtså når di ha fått alminneleg kvast i seg!

Men en hel gaffel — det er nå det værste, jeg har hørt, — og det neste er, — at det er sant.

Dix.

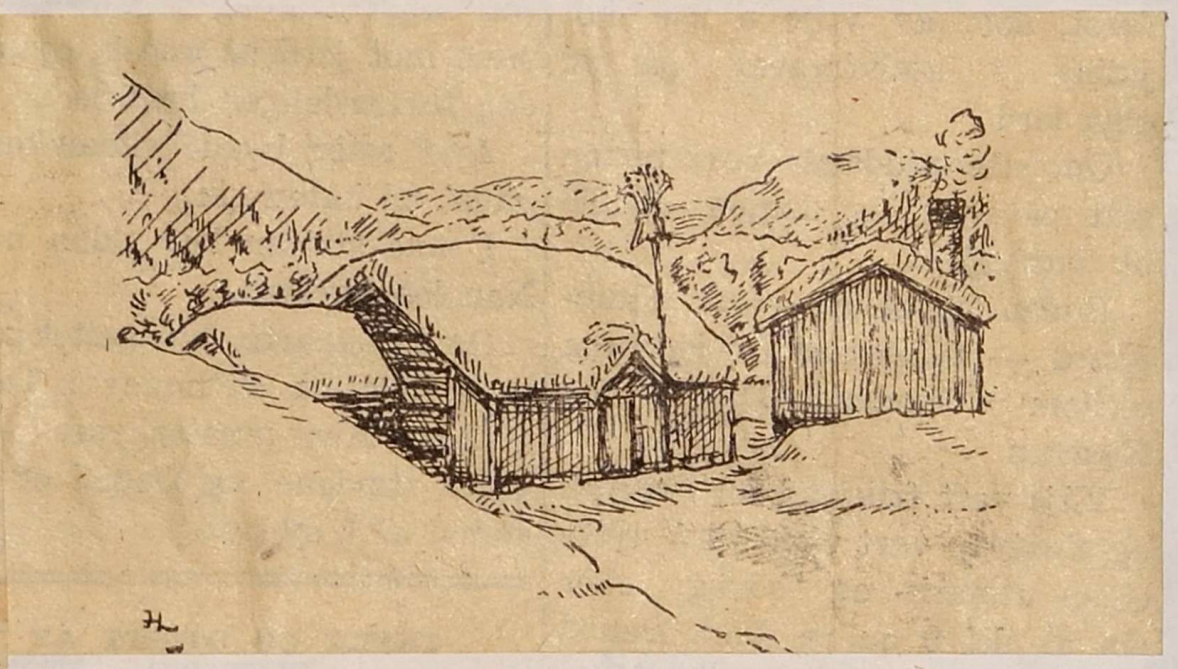

Grøftgravning — og pokker til høne, samt meget mere.

Den fordelen har da ialfall vi som forsøker å holde liv i oss ved hjelp av jordbruk, vi blir aldri riktig arbeidslause.

Nu har jeg på tredje veka drevet på med å ta op grøfter. Et skitt arbeid er det, det skal være visst, men et lønnsomt arbeide ialfall. Jeg har over 30 meter liggende bak mig av åpen grøft, og efter en løselig oversikt pr. hoderegning skal det utgjøre omkring 63 000 skufler opkastet jord og gjørme.

Du har vel bidrag for dette her? spurte en vandrer forbi mig her om dagen. Da jeg svarte med et bestemt n e i, blev han rent op i undring. Folk kan jo i våre dager ikke tenke sig en smule nybrottsarbeide uten klekkelig statsbidrag med fylkesagronom og jordstyre og skjemaer satt i sving. — Frie norske bønder! Du får lete efter de karene nå for tia. — Hvad skal jeg med statsbidrag og nygaardsvoldske nådepenger til min gårdsdrift. En næringsvei — som jeg freidig nok ennu regner mitt gårdsbruk å være — skal da vel ikke holdes oppe ved nogen slags fattigunderstøttelse, da er det jo efter mitt ringe skjønn ophørt med å være næringsvei. — Tvi, sier jeg og har godt op med avsky for heile greia. — Og det er akkurat på samme viset i fiskerinæringen. Nu setter vel snart ikke en eneste fisker «op» en bolk småline, hvis han ikke får redskapsbidrag og tilskudd og nedskrivning og hunden må vite hvad det heter altsammen dette rotet fra departement og nevnder, som gror op omkring oss som vassarve rundt en gjødseldynge i fri natur.

— Der galer hanen vår. Han står på askedyngen at med sjåen og strekker hals og kykilekyer mot middagssola så en operasanger kunde bli gul av misundelse. Men så er nå vår hane da en fremragende galer, med hele åtte strofer i sin symfoni. Hanen på nabogården svarer, og så holder da de to hønsegårdsbestyrere det gående med svar og gjensvar i det endeløse. Jeg må sette mig ned på grøftekanten og lytte. Det gir slik stemning dette, det er gårdens lyd.

Ved hele gårdsdriften er det vel intet som interesserer mig så meget som hønsene. Det morsomste jeg vet, næstefter å lese Mark Twain, er å gå i verpehuset og «plukke» de ovale hvite klumpene som gir slik fin dosis for grever og baroner, og — jeg hadde nær sagt — forsorgsunderstøttede. Vi bønder selv har jo ikke råd til delikatessene utenfor jul og påske og sølvbryllupsfest eller lignende. — Og tro bare ikke annet enn at jeg kan min hønselitteratur bra. Jeg vet f. eks. at våre høns — også de som kakler og sparker, og verper sig og gjør ugagn her oppe i Lia — de stammer fra Lilleasia og Palestina og levde der mest av planter og insekter og mark. Vi har jo fått meget bra fra Palestina, med undtagelse av jødene. De — altså h ø n s e n e — hører til sparkefuglenes familie — omtrent på samme måte som ballettpiker. — De — fremdeles hønsene — er meget flittige dyr, som er glad i frisk luft, noget til stadighet å sparke i, sier ikke neitakk til litt grønnsaker (de er jo så i vinden) og må ha svært lite av salt i maten, helst ikke over 0,5 — 1 pct. i sine rasjoner. Får hønemor det efter sin smak både med maten og den friske luft og lyset så «hun sovner inn med hode i ving på sin runde pinn». — Ja, dere får undskylde, men jeg har så lett for å bli poetisk når jeg snakker om hønsa mine. — Amalia har det ikke slik, hun kan skjenne og smelle som en furie inne i hønseflokken, vifte med sekkeforklæet og kaste kokte poteter efter hånen, hvis han viser sig for brysk. Den stadige anledning til småtretter oss i mellem er problemet hønseavl. Amalia vil ha besetningen redusert til 15, mens jeg hårdnakket holder på at lønnsomhetslinjen ligger nøiaktig et steds mellem 25 og 30 stykker. Når Amalia er infernalsk og vil ha dette med linjen nøiaktigere påvist, så står jeg godt fast, jeg redder mig bare best mulig ved talemåter og tall av den høiere arimitikk og tvilholder på 29 a 30 + hanen.

Igår hadde vi — Amalia og jeg — oss en god prat om høne senior i flokken. Min kone påstod at nu burde vi da se til å få kverket det gamle spetakkel, «Sirianna» heter hun forresten, som jeg fikk satt igjennem å holde på pensjon, efter at hun var holdt op med å gå på visitt til hanen og legge egg. Amalia vilde absolutt ha kreket slått ihjel, mens jeg leverte mange gode innlegg for den huldes liv. Jo, det blev en prat, skal jeg si. Amalia kalte mig til slutt bent frem for en knehøna og satte mig godt ned i min selvaktelse. — Og vet du, sa hun, ho «Sirianna» er til og med begynt å gale som en hane, og nu står 3—4 andre av de eldste hønsa og anstrenger sig for å klare kunsten, de også. Det ender vel med at hele hønsegården vår galer — og gjør oss til narr for hele bygda, sier Amalia og smelder kjøkkendøra i lås bak sig. — Jeg har i smugg sett efter i min fjærfæavlsbok, men kan ikke finne støttepunkter for dette med høns som blir lidderlige på sine gamle dager og gir sig til å agere hane. Derimot leste jeg forleden dag i avisen om en høne fra Brevikskanten som hadde begitt sig til sjøs og som blev skutt ute i havgapet av en alkejæger. Han tok den for en alke. Jeg vet ikke hvem som var galest, høna eller jægeren. — Nu kunde jeg vel spurt herredsagronomen ut om dette med vår galende «Sirianna», men jeg fordrar ikke landbruksfunksjonærer. Jeg har simpelthen imot dem. Det skriver sig fra en tildragelse for nokså mange år siden. Jeg hadde blomsterkua vår, «Roselin», på «fesjå». Hun blev tommet og befaret og betraktet fra alle sider — og kassert som vrak. Vår «Roselin»!! Amalia gråt sine modige tårer på hjemveien, og jeg — ærlig talt — forbante hele den norske landbruksinstitusjon. Så ille var det

å få «Roselin» vraket som et utskut av et naut. To år efter troppet jeg, frekke knekt, igjen op på «fesjået» med «Roselin» — og tok annen pris på henne. Men da var jeg også ferdig med både «fesjåer» og forskjellige andre grener av landbruksteorier. Takk, jeg skal ikke ha noget av bidragene deres heller. Jeg klarer mig som praktikus med mine to never, og det går det også, upåklagelig bra. Jeg avler like meget pr. ar som de andre som drifter og gjør kruseduller efter de boklærdes forskrifter. Mange av dem har måttet akkordere og søke gjeldsnedskrivning, og har fått sitt vita røntgenbehandlet i herredsstyret. Jeg, med «bare» praktisk erfaring og uten departementale nådesmuler, har klart mig utenom alt dette fornedrende. —

— — — Hanene driver på med galingen sin. Det er middagsvarsel. Nu er de så smått blitt rustne i mælet.

Der kommer Amalia ut på bislagdørhella. Ho-o-o! heim å få mat! roper hun.

Jeg rusler i tunge rånete støvler heimover myra.

«Sirianna» står oppe på låvebrua og strekker hals. Hvad hører jeg, galer hun ikke det gamle avskum.

Nei, så må jeg vel føie Amalia og vri halsen om på det naraktige spetakkel av en høne.

Trond i hia.

Bytur til Harstad med lang nese.

«Pol»-avstemningen ikke noe for landsfolk, men ei og anna butelja får vi vel kjøpt.

Ho sa det, ho Ovedia, som er kona mi, ja for både Gud og mennesker, ho sa det, at du Rulle, sa ho, nå skal du få på deg stripaboksa og pjekkert-trøya og stivhatten og Selbuvottan, og så går vi til byen. Og da jeg ville vite hvorfor i søtten vi skulle til byen i dag, nå som at jeg hadde tenkt meg ned på Roglasundet med en stamp småline, så svarte ho Ovedia med en blåst: Du bli nå rett for gammel for meg, du Rullemann, veit du ikke at det er brennevinsavstemning i byen i dag, og nå skal du berre fort deg med å få på deg klean. Vi skal da vel ikke ha noe slikt svineri i naboskapet som et samlag. Jaja, du skjønner vel hva jeg meiner, for så kom du berre idelig til å få slike, hm. nødvendig ærind til byen, både jamt og samt. Vi skal stemme beint imot disse fylle-fantene som vil kaste oss ut i dette — ja det seier jeg på min sannhet, dette ytterste mørke.

Ja som dokker høre, så var ho Ovedia nesten ikke medlegganes denne dagen. Jeg ordet frampå om smålina og Roglasundet og en bit fersk fisk attåt poteten, men ho slo meg av marka med den sildhalvtynna vi har stående nede i naustet, så jeg hadde ikke annet å gjøre enn å dresse meg opp i min forlorne stas og begi meg i lag med henne.

Skal vi ta bussen? spurte jeg. Men nei det ville ho ikke. Jeg skal innom hos ho Krestense og få ho også med. Og dessforuten så har vi berre godt av å strekke litt på beinan og gå litt gikt ut av dem. Jaja, sa jeg og viste bare føyelighet, vi holder jo på å få spatt så smått, både du og jeg.

Her har du stemmesedlen, jeg fikk den alt for fjorten dager siden hos han avholdspredikanten inne i byen. Det er den du skal bruke, forstår du, den som setter kork i flaska og tørr-legger heile sulamitten. Jaja, sa jeg bare og jattet med kjerringa. Men i mitt aller innerste og stilleste sinn hadde jeg nå andre små planer. Skulle jeg hompe og gå til byen, så neimen om jeg skulle stemme meg bort i synd og fordervelse. Hvordan har jeg ikke måttet holde på sånn halvveis ut i adventa, de siste årene, brenne heime og fare som en tjyvbrann om natta bort i eldhuset hos en av naboene, som også meiner som så at ei jul uten dram, det er som ei pekke uten skaft. Ble det nå et lite sinner Pol i byen, så ble det så snoft, og vi slapp å gå kongens lover for nær på noe vis — slik iallfall.

Ja, så fekk vi ho Krestense med oss, og så troppa vi opp i lokalet der kampen om Lysholms akkevitt og skotsk whisky skulle stå. Først seilte ho Ovedia innover til dem som satt med bøkene og manntallet og krys-singsblyantan, så fulgte ho Krestense, og til slutt kom så jeg. Men det ble en på nesen for oss alle sammen. Karene leita og grov og la seg flat fram på protokollan for å se bedre, men nei så betterdø om de fant hver-ken oss eller ho Krestense. — Kor dokker er fra? spurte så den ene, den gløggeste av dem. — Vi, svarte ho Ovedia, vi er i fra så meget som Sand-torg, og der er vi både født og opp-alen, og det samme ho Krestense som her står, født og døpt og konfirmert og gift og har bala all vår dag der i bygda. Og nå er vi kommet hit for å bruke våre åndens sverd, om jeg skulle bruke så stort et ord, slå troppa sa fast i flaskehalsen, at ingen makt i denne syndige verden kan få trukket den opp. Her har dokker seddelen.

Nei, nei, stopp nå, min gode kone. Det er bare byens innvånere som har stemmerett i dette tilfelle. — Berre byen! nesten skrek ho Ovedia. Nei nå har jeg aldri hørt på maken. Har ikke vi landsens gode folk stemme-rett heller nå lenger. Jeg høyrer ikke annet, det er bare byen og byen, — men byen meg både her og der, dok-ker får no, korsom er, vise oss den gemeinslighet at dokker tar imot sed-lan våres, når vi nå har strevd og gått denne lange vegen.

Kort fortalt, vi måtte gå heim igjen med uforrettet sak, ho Ovedia, ho Krestense og jeg. Mens ho Ovedia prekte og protesterte framme ved protokollbordet, hadde jeg sett meg snittet til å fiske en seddel av den for lause propper og dreibare kraner og slikt. Nå passet jeg et hovan sør i Breivika og fikk kastet den i vei-grøfta.

Heile den dagen var ikke ho Ovedia snakkanes med, og da ho dagen etter satte spekesild på middagsbordet for sjuende gang på rad, kunne jeg ikke dy meg for å lirke litt frampå om det sjøværet på Roglasundet med smålina som jeg hadde gått tapt av formedelst hennes toskete påfunn. — Men det var nå forresten som jeg likevel ikke gikk til byen den dagen i måfå. — Harstadværingene klarte biffen uten våres bistand, og vi har alt snakket om det, han naboen min med eldhu-set og jeg, at til denne jula så må vi nå vel slippe klusset med denne stimingen til en liten juleknert i all beskjedenhet. — Skjønt i dag leste jeg i bladet at han Lindemann, direktøren i Oslo, meiner det kan knipe om å få tak i høvelige lokaler i byen før nyttår. Det er jo denne husnøa be-standig. Jaja, korsom er og i verste fall, vi har nå eldhuset. Og til påske må vel han Lindemann ha fått det husværet han trenger, slik at vi kan komme innom med huva i handa og noen skillinger i boka på revlommen. Ja, for jeg skal si dokker, det er ikke så verst med en liten oppstiver også i påskehelga. — Vi som er litt opp i åran, vi har det liksom sittende i oss fra ungdommen, at ei storhelg uten så meget som en dram til å ta imot den med, det er som ei både synd og skam.

Jaja, så får jeg vel gratulere de 1099 og kondolere de 916, — alle de andre, denne bastante massen av heimesittere, er vel bare smuggdrik-kere, så dem estimerer jeg ikke.

Rulle.

„Happy end"!

(God avslutning).

Denne overskriften er engelsk, hvilket beviser at jeg kan litt mere enn snaut mitt morsmål — og noen gloser vestlandsdialekt fra Vannylven og Volda.

Nei, jeg står ikke sån akkurat fast i english spoking, jeg for min lille del.

Og det henger nærmest slik sammen med mine engelske sprogkunnskaper: For mange, mange år siden, jeg var mye ung den gangen, gikk jeg en sommerkveld og drev som lediggjenger nede ved kaiene i Stavanger. Hvordan jeg var havnet dernede i mortepompenes by er en historie for sig, men jeg drev altså omkring langs før bemeldte kaier for å slå ihjel noen timer av levetiden. Da blir jeg plutselig halt inn til virkeligheten ved at en mann bakfra gir mig et slag på skulderen. Han presenterer sig som skipper Salvesen og spør om jeg er sjømann. — Jaha, det var jeg da ialfall. Om jeg ikke kunde ha lyst på en snoptur over til England, nærmere bestemt Aberdeen. Han skulde over dit med skiferstenlast og var i mankement av en mann. — Og jeg hadde på stående fot lyst til hvadsomhelst, også en snoptur til Aberdeen. Knappe to timer hadde jeg rystet fedrelandets støv av mine nokså utgåtte Romsdalssko. Jeg var altmuligmann ombord i «Simonette» av Egersund og kursen var sydsydvest over Nordsjøen.

På morgenkvisten den tredje dag dukket gamle Englands kyst op av horisonten og mot kveldingen lå vi dokket og vel prekevert i Aberdeen. Jeg hadde fått en smakebit av den store verden. Nordsjøen er jo ikke akkurat noe vaskevannsfat, og England er et imperium av verdensformat.

En dag, vi hadde losset skiferen og lå og ventet på en megler som skulde skaffe oss noe skitt til returfrakt, var jeg på egen hånd oppe i byen, og gikk der og glante og så mig om. Til slutt hadde jeg nok tullet mig bort i skumle strøk med slum og alt det derre som det skal være så mye av i næsten alle engelske byer. — Plutselig er det en fyr som går rett på mig. Efter utseendet å dømme kunde det være en av Edgar Wallaces aller fineste mordere.

— Hau du e dau sjøl, svarer slenger ene neven op til den skitne skyggeluen.

— Hau du ju dau sjøl, svarer jeg, og vil kroke forbi mordbrenneren.

— Vatt, sier han høit og bestemt.

— Nei, bare skifer, svarer jeg på måfå.

Fyren blir, av en eller anner årsak, fornærmet og bruker kjeft som jeg av gode grunner ikke skjønner det mukk av. Han tar tak i mitt trøieslag, og da jeg vil slite mig løs, blir han enda morskere. Han vil ned i bukselommen min. Der hadde jeg tilfeldigvis en deilig norsk femkrone, som jeg aktet å verge som en mor verger sitt lille barn. — Da Wallacen blev stadig mere nærgående, øinet jeg ingen annen utvei enn å sende min godt barkede norske neve mitt i trynet på ham.

Men da begynte det for alvor. Han blødde litt neseblod mens han ropte og bar sig som en barselkone. — Og så kom politiet. Og jeg kom i arresten. Der blev jeg natten over. En av de lengste netter jeg har oplevet, og de kan være lange nok de nordnorske adventsnetter — som bekjent. Jeg fablet og fantaserte om redslene i Tower, så skyggen av en høi galge med tilhørende utstyr av løkke og fallem etc. på den fuktige, grå cellevegg, kort sagt jeg led dødens alle hånde kvaler.

Først henimot middag raslet det i den store låsen og inn trær en politimann, skipper Salvesen og en pen fullskjegget herre som viste sig å være den norske konsulfullmektig der i staden. I optog marsjerte vi alle sammen frem til et kontor hvor det satt enda flere av ordenens strenge voktere. Ja så fikk jeg da forklart mig ved konsulfullmektigens hjelp, og min barnlig blå uskyldighet blev bevist efter alle kunstens regler.

Da jeg gikk fulgte den samme politimann, som hadde smekket jernene på mig der borte i slumkvarteret, mig til porten. Midt i porten slo han helene sammen, hilste stramt med hånden til hjelmen og sa: «Happy end».

Næste dag seilte vi hjemover igjen og havnet lykkelig ved en gammel fillekai i Stavanger.

«Happy end» igjen. — Jeg var ferdig som altmuligmann tilsjøs.

Dessværre har det ikke alltid siden vært «Happy end». Nei, for det går bestandig op og ned her i verden, mest op for noen og mest ned for andre, som er de fleste; men til slutt bærer det ned og nedenom med alle: Vi muldes ned.

Og da gjelder det mere enn noensinne om at vaktmannen kan slå helene sammen, hilse og si: «Happy end!»

Trond i Lia.

Farten opp i Lia.

Mens sola varmer og gjæra æser.

I går kom sola. Til min og manges store forbauselse kunne den fremdeles skinne, og den var akkurat så trille rund som den alltid har vært. Så kunne man slenge fra seg paraplyene, vrenge av seg regnhyret, pusse skoene og i hele tatt kle seg såvidt netto som den moralske lov tillater. Og ungene var allerede den første solskinnsdags ettermiddag og stakk tærne i sjøen for å ta stikkprøver på badevannet.

Amalia har tatt av seg ullstrømpene, ser jeg, og opptrer barføtt i de lærtøflene jeg forærte henne til jul. Hun har en vinterkalv som er hennes stolthet. Den er en slukhals etter alt som er drikkendes, og jeg går omkring med en begrunnet mistanke om at den får meldrikke minst to ganger på dag. En melsekk jeg her i våres kjøpte hos Brødrene Henriksen, minker så fort, den står her borte i sjåen og er falt helt sammen. Men kalven trives. I formiddag skulle Amalia flytte den til et bedre beite, men det ble vel noe til oppstyr. Kalven «la på bandet» og rykket Amalia ut av sine tøfler, og da den først hadde fått revet kjerringa laus, ble det en makeløs oppvisning i løp. Aldri før har jeg sett en kone på over seksti prestere så meget i det sportslige, hun ytet virkelig det utrolige, bakke opp og bakke ned, over grøfter, over et lavt steingjerde, jo, det utviklet seg til et hinderløp av de store — inntil Amalia gikk overende og måtte slippe taket i tampen.

- Da sto jeg tvekoket av latter. Men det skulle jeg ikke ha gjort, For nå var Amalia sint, på kalven og på meg, ja på den ganske verden, tror jeg. Hun hadde fått revet en stor flerre i sommarskjørtet, blødde fra en rift i ene armen og hadde fått den ene ankelen forstuvet. Hun måtte støtte seg heim på børtreet, mens kalven, helt uforstående, sto borte i engen og så på. — En skjit skal du få mere meldrikke, truet Amalia til den med knyttneven, ja hun lovte den kniven på strupen og var i hele tatt uten styring i sin vrede.

Men en kan jo ikke godt gå omkring og være gretten nå som sola er kommet til makta igjen. Og nå er den kommet, forklaringen på hvorfor det har vært så sollaust i våre trakter hele forsommeren. Det er Bindalen som må ta skylden for det. Bindalen har hamstret sol i sommer. Den begynte trafikken sjølvest[illegible] Sankt Hansaften og klarte å tilvende s[illegible] ikke mindre enn 6 soler, etter det avisen i Brønnøysund forteller. På Austlandet dreier hamstringstrafikken seg om svensk sukker, og det rager jo egentlig ikke oss, men når bindalingene beslaglegger alt sollyset og all sommervarmen, da er det grunn for oss i skodda og i regnet til å protestere. Det får da sannelig være grenser også! Og hvorfor ble det ikke interpellert om saken i Stortinget, før dette tok på seg kalosjene og reiste hjem?

Nå, det har jo ordnet seg likevel. Bindalingene har frigitt en av sine soler, som nå allernådigst skinner til oss andre, men de fem andre beholder de altså for sin egen part.

Vi har fått mus i huset. Og Amalia er redd mus. En morgen satt det to på kjøkkenbordet og godgjorde seg av restene på en grøttallerken med smørøye. Amalia skrek av skrekk, og da jeg i underbuksene tok sikte på et godt dobbeltmord ved hjelp av askeskufla endte det så bedrøvelig, jeg maltrakterte melkekommen — mens musene reddet seg lykkelig under sengen og forsvant gjennom en flenge i bordkledningen..

For det er slik med musa, den stikker seg vekk som et olja lyn og har smutthuller for handa overalt. Og den stikker sin nese opp i alt. Da vi skulle se vel etter, så hadde den ett opp halve sagogrynposen og griset til resten. Hva skulle vi så gjøre med disse avskummene? Den gamle fella var rustet bort, og så var det ingen annen råd, jeg fikk gi meg ut på bygda etter en kattunge. Hos ho Petrina kunne jeg velge mellom sju to måneder gamle og aldeles nydelige puselinker. De veltet seg om hverandre i sin lek, og jeg valte meg en monse, for jeg vil ikke holde på med avliving av kattunger, og ei hokatta — ja dokker veit hvor-

dan hun får det, straks hun er kommet i satt og moden alder.

Jeg stakk kattungen i trøyelommen og gikk heimover. På veien traff jeg han Olvar og vi satte oss på vegkanten og drøset vekk en god halvtime. Olvar kom fra presten, han har forlangt lysning, jo så pokkern, nå vil han forandre sin stilling. Vi drøftet dette og gikk tingene og mulighetene grundig igjennom. Satt jeg ikke inne med digre lass av erfaring og kunne gi gode råd. — Jaja, sa han Olvar, det får nå bare våge seg, men noe storbryllup det holder vi ikke, så jeg kan dessverre ikke «be deg». Nei den Olvaren, han har alltid hand om sine penger og er ikke sløsen av seg, selv ikke nå som han vil lykksaliggjøre hun Arnolda, som slo til med begge hender da han fridde til henne.

— Kattungen? — Lommen tom! Fa.. jeg mener fabelaktig til en kattunge. Den har stukket av. Det måtte være mens jeg drøftet ekteskapelige plikter og ansvar med han Olvar. Amalia fikk et godt overtak på meg, å som hun lekset opp og var uforstandig i sin kritikk. — Tilbake til møtestedet med Olvar, jeg først og Amalia i helene. Her var det, men ingen kattunge. — Men den reven der borte, hva var det den drev på med, under oppsyn av en flokk kråker? Jo, det var kattungen, den hadde fått den i flabben. Her var bare ett å gjøre: Løpe reven opp og redde den vordende musefanger. Skal si jeg fikk farten opp, i revens fotspor. Jeg fikk dreid dens kurs tilbake, men der satt Amalia på en stein og var bare tilskuer til olympiaden. Jeg ble harm over hennes likegyldighet og ropte: Kan du ikke møte reven ditt — nå jeg fikk stanset tungen i tide. — Fikk jeg ikke nok av slikt med kalven, svarer Amalia og rikker seg ikke av flekken, men hun sitter der og storflirer til meg. Du er da en aparta dårlig kar til å renne, sier hun og gapskratter. Jeg må stanse, både for å hive etter pusten og for å gi Amalia en velfortjent skrape. Og reven nytter høvet til å forsvinne med sitt bytte.

Jaja, sier jeg og tørker svetten med trøyeermet, så kan du nå snask å ha musa då!

Jeg har ordet til skolelæreren om at jeg en viss dato i august fyller 65 år. For så vil han vel skrive litt om det i avisen. Jeg har da vært med i skoletilsynet, og jeg har lagt om et dusin mål nesten av steinet mark. Har jeg så ikke gjort meg fortjent til noen superlativer i bladet. Samfunnet har ingen grunn til å angre på at jeg blandet meg opp i det og la små sentimeter til dets vekst.

Jo, det skal jeg sannelig notere meg, sa skolelæreren. Nei, det skal du ikke vør, svarte jeg og la min falske beskjedenhet for dagen. Det er ikke noe å skrive om meg, stakkars alminnelige mennesket. Men han bare noterte og smilte polisk. Så nå må dokker følge godt med i bladet, særlig omkring 9. søndag etter trefoldighet. Og er det noen av dere som ser inn til oss her i Lia ved den tid, så kan det hende — — — jeg har kjøpt 2 kilo gjær. Jaja, jeg sier nå ikke mer.

Trond i Lia.

Hjemkomst.

Hva som angår Lofoten, så ble det en dårlig affære for oss som landarbeidere skulle være. Og det utpåtrøan vi som juksafiskere gjorde med båten hennes Alette på Trøa, ble endest bare mislykket. — Nei, for fisken han var jo som omsnudd i hele vinter, formedelst dette med overgangsvatnet i havet, hva det nå kan være for slags vatn- — Men vi sparte da heimreisebillettene våre, han Olvar og jeg, vi fikk følge med en Ibestadskøyte. — Og det var vel så meget til lystige karer der ombord, ja dokker veit astøingene, det er livets glade gutter. Da vi var utenfor Hopen eller der så omtrent, så var det noen av karene som fikk det plutselig oppi at de hadde det aller nødvendigste ærind til «Lofotsmeden» i Kabelvåg, ja han er jo, såvidt jeg vet, ibestadværing han også. Jo, det var noe i veien med spillet ombord. Jaja, spillene må en ha i orden, men som i gamle dager, så måtte vi bruke armmusklene til alt, nå er det bare å sette spillene i gang og stå ved siden av og late seg.

Kabelvåg skal likesom fare med å agere by, vet dokker, og var det kanskje ikke her det gamle Vågar lå, det som Snorre lærer oss om og som vi bli overhørt om av skolemesteren, han den gamle som hadde bjørkkvistene stående bakom veggtavla som en stadig trusel for oss unger. Og her var det jo også tvillingkongen Øystein engang gikk i gang med å tømre opp noen rorbuer til fiskarkallene. Her skulle Lofotbyen ligge, her ved Kabelvågen. Men det ville likesom ikke trives noe videre for dette byanlegget, det manglet vel livsmotet, og senere så kom Svolvær og la det i skyggen likesom. Men det forstår seg, «Lofotsmeden» han er en mann til å løfte hatten av for, han har gjort Kabelvåg og alle de nordlandske fiskere en stor hjelp, og fra hans verksteder høres hammerlydene både sent og tidlig. Vi var ikke lenge i Kabelvåg, gluntan hadde nok heimhug, og vi alle forsåvidt, det skal ikke benektes. Men noe med spillet, nei det bli det visst ikke gjort. Og det kom forresten snart for en dag hva for slags ærind det gjaldt. Der kom vinflasker på bordet, og det ble løftet ytterligere på humøret.

Drikk, sa de, vin er godt. Og det skal være visst og sant i alle måter, som skrevet står. Det gikk nå ikke annerledes til enn at før vi var rukket opp i Tjeldsundet, var vi heile kula på en perial, og da vi lå på siden av Rogla og hamret løs med våre ca. 50 hestekrefter på svinghjulet, ville en av karene prøve krefter med han Olvar. Ser du den, sa han og bad Olvar lukte på knyttneven, hva mener du om den karen? Nei, Olvar mente nå ingenting om den og ville holde på freden og fordrageligheten. — Lukt på den, bare lukt på den, vennen min, det lukter kjøtt og stein av den, og Norges krefter. Det er vel slik med vinen, iallfall den fra Kabelvåg, at den setter marg og manndom i en mann. Men ettersom Olvar plent nektet å lukte, så stilnet det hele av, og så var vi forresten straks ved kaien i Harstad og måtte skikke oss som anstendige mennesker, det kunne ellers komme til å gå kjedelige rykter austover Vågsfjorden til Rolløya.

Dere vet jo alle sammen hvordan det har seg med slikt, man blir nokså raus under påvirkningen av Madeira og sånnt, og dermed så gikk Olvar og jeg på Bondeheimen og rev i en mektig kanne med kaffe og et hauget fat med klinalefse og sukkerbestrødde kaker. Fanden spare, sa Olvar, og nå falt det ut av ham, at så helt rensket for noen skillinger oppe i Tronesbanken, det var han nå ikke. Alt i Moe sine dager satte jeg inn de første hundrekronene. Men så ble det jo nesten slutt med å rente. Lykke på reisa, han Olvar og jeg skal nok klare oss over livets mange hindere. Hit med mere kaffe, og av det kruttsterke slaget, og har dokker ikke bløtkake? Nå ikke det, de smaker kanskje for dansk. Men kjeks, haha. — Olvar riktig boltret så har dokker vel samnorsk havreseg, han minte litt om den fulle musa som forlangte å få gi katta en omgang.

— — —

Jeg har strevet meg opp bakkene til Lia, mitt gode sted. Vinduene står og ser på meg og er som godmodige øyne. Kattta ligger på dørhella og soler seg. Det er kuraut fra fjøset, to kråker sitter på gjerdet og skravler med hverandre og bekken bakom sjåen er alt blitt vårlig yr og prater i vei nedetter skråningen som et årsmøte for en kvinneforening. Altsammen kjente og kjære lyder, hjemmelyder. Og jeg har kjøkkenkrakken med til Amalie, som slår hendene sammen og sier at jeg er snoft forfært over deg, Trond! At du har gått den lange vinteren og mintes det. Og så vil hun gi meg en klem, ja herregud, det gamle mennesket, det vil hun — for en kjøkkenkrakk, umalt til og med. Men jeg finner fram noe mer og løfter Amalie i en syvende himmel, så omtrent. Og hva sier du om dette? spør jeg og leverer henne et ferdigsydd storblomstret bluseliv og et blått sirtses forklætøy. Nei du store min for deg Trond, sier hun, og må sette seg på stolen med gavene i fanget. Dette er mest som i ungdommens vår, ja for du husker vel den gangen du kom hjem fra Lofoten, året etter vi var blitt gift og altihop, da du hadde med deg til meg både knappesko og silketørkle, og den fineste lyserøde korselett, og enda til et syskrin med den nydeligste perlepynt på låkket, som var til å låse med en bitte liten messingnøkkel. — Amalie blir nesten rørete, men hun skulle bare visst hva det kostet meg av dype innhugg i min pengebok disse lettsindighetens innkjøp i byen. Men det var atter den vinen fra Kabelvåg, denne sydens syndige saft, som gjør en så storartet, som løfter en opp fra denne traurige jord og som gjør en stakkars fiskeriarbeider anno 1952 løpsk i hodet.

Sola skjærer seg opp i stadig høyere buer. Haugene og tuene stikker hodet opp av snøsenga, ser seg forundret omkring, og jamen er det ikke snart full vår igjen, sier de. Bjørka ved gangtrappa står der og bokstavelig formerker noe skje med seg, den kjenner det krible helt ute i de ytterste rottrevlene, den kan drike saft igjen, — friskne til å få noe på kroppen. Jo det skal bli så mye til stas her oppe i Lia, om ikke så lenge, bjørka i grønn kjole og ho Amalie i storblomstret bluseliv. Og så kommer naturligvis nabokonene og skal se på stasen — ja altså Amalias. Og så vil de si, at det måtte nå ha vorre meg som hadde kunnet eie et slikt fint plagg nå mot sommeren. Og jeg må rett si at du har så meget til en staut mann.

Å alt det slike konemennesker kan sitte og si hverandre over en varm kopp kaffe.

Men jeg sitter her og grunner på om det egentlig var noen fordel med den gratis reisen fra Lofoten — når alt kommer til alt. Det var vinens skyld, sier jeg og holder en liten straffetale til meg. Og det er godt at Madeira og Kabelvåg ligger såpass langt unna Lia, at det ikke hver dag kan hende jeg går løs på tierne, som jeg gjorde det i går i Harstad.

Og Olvar, han med bankbøkene i det skjulte, han skal vel ikke ha det for lystig og for godt nå, han heller. — Nei etter slike «Madeiraturer» blir det nesten bestandig anger og ruelse. Men ikke for det, Amalie gjør seg fint i den blomstrende blusen og det blå sirtses forklær, ja det er så jeg kunne skrive frierbrev til henne enda en gang, og forsikre henne om min dype elskov, og at jeg vil forbli henne til døden tro

TROND I LIA.

EFJORDINGEN

Fra mine landgluntdager i Lofoten, dvs. den tiden jeg opererte som kokk for fiskere der borte, husker jeg en leiekar høvesen min hadde en vinter. Han var fra Efjorden og het — nå, det kan no være det samme. Denne efjordingen var litt av en underlig skrue, og han hadde nok ikke vært med den gangen da en fant opp kruttet. Men stor og sterk var han og sviktet ikke i årene. Og han var svært fåmelt. I ledige stunder kunde han derimot gi seg til å filosofere, øynene hans fikk dette fjerne i blikket, mens han småpratet med seg selv. Om han løste noen av livets gåter og problemer, vet jeg ikke, men det er lite trolig.

Han var også ubegripelig «usnop», som man kalte det, og kunne falle overende så snart han kom litt ut av balanse, og det hendte meget ofte. Jeg husker en morgen i grålysningen. Det var jo hver manns sak å bære sin linestamp ned til jollen som skulde frakte bruk og mannskap ombord i åttringen. En var litt seint ute denne morgenen, og høvedsmannen, som var en både hissig og foretaksom kar, jaget på mannskapet, for ikke å bli liggende i «attleksa», og efjordingen måtte også kvikke seg mer enn alminnelig på labbene. Midt nede i fjæra var han så uheldig å trå på en torskemage, og dermed lå han der — og linestampen tømte av seg alt innholdet. Det var 600 lineangler i total vase — midt opp i all travelheten.

Først svor høvedsmannen — og visstnok noen av de andre karene også, og derpå så trekker høvesen av seg den ene sjøvotten og gir seg til å daske efjordingen om ørene med den. No vilde det sikkert for efjordingen vært den minste kunst av verden å underlagt seg den lille iltre høvedsmannen, som i grunnen mest hadde det i argsinnet og i kjeften, men se det gjorde han ikke, den fromme efjording. Han satte seg ned på en tangstein i fjæra og gav seg til å gråte som et banket barn. No burde jo en slik ydmykhet ha bløtgjort selv den hardeste stein, men høvesen bet denne jammer ikke på, han bare forherdet sitt hjerte, tar efjordingen i nakken og skyver ham foran seg ned i jollen, alt mens han bante ham ned og nord og lenger enn langt.

Imidlertid må efjordingen ha kommet ettel at dette ikke var fair behandling likevel, for midt mellom støa og åttringen reiser han seg plutselig, hvit av sinne, utstøter en ed, tar høvedsmannen i nakken og kaster ham som en vott på sjøen. Rop og spetakkel i som utenfor jollen. Alle vil rekke reddende hender — og så velter jollen med den naturlige følge at alle 5 mann, pluss jeg (som skulde ro jollen i land igjen) ligger hjelpeløse i det vemmelige våte element. Det kunne blitt en katastrofe, for ingen av oss kunne svømme, men det klarte seg såvidt til liv, idet en båt just kom forbi og fikk samlet oss opp, men da hadde høvedsmannen vært under for tredje og siste gang, og hva meg selv angår hadde jeg svelget omtrent en vassbøtte skitten sjø.

Inne på bua ble det først skifte av klær, og derpå skulde efjordingen for «beitjarnet». No var de samtlige fire andre av mannskapet sammensvoret om å «ta ham». Men det gikk skitt. Efjordingen var blitt rasende, han filosoferte såmen ikke ved dette høve og da situasjonen syntes bli litt kritisk for ham, griper han resolutt en 15 liters jerngryte som står på ovnen og svinger besluttsomt med den, rundt og rundt. Han var ikke til å komme nær, han var livsfarlig rett og slett.

og alle vi andre fant det med en viss fart rådeligst å rømme på dør. Så beholdt efjordingen valplassen alene.

Et par timers tid gikk vi andre utenfor, i frykt og beven, overveide å søke assistanse hos politiet eller ved annen bistand få det rasende mennesket uskadeliggjort. Men det var jo nokså flaut det hele, så vi lot det være. For min part syntes jeg det hele smakte stramt av «Hjortedreper», «Stifinner» og andre berømte herremenn fra mine Coopers i fargelagte omslag.

Endelig er det en modig sjel som våger seg med ansiktet på ruten, og ser at efjordingen sitter rett opp og ned på en skammel ved bordet og strigråter i anger og ruelse. Freden var gjenopprettet, og det ble ytmyk «omforlatelse» til alle oss fem «forurettede». — Slik var han, denne efjordingen, blauthjertet og tåretrengt, og vilde ikke gjøre ei katt fortred, men ble han tirret, og reiste hans sinn og sinne seg til protest, var det på yttergrensen også til den kanten.

På en eller annen måte var han blitt «dødelig» forelsket i en av værelerens døtre. Og det var ikke så underlig, for hun var vakker som en alpin rose. Han sa ikke noe om sitt hjertes brann, men det gikk smått etter hvert opp for oss, og no begynte guttene å legge sine angler ut for ham. De fortalte at den alpine rose ikke var mindre opptatt av ham, og det var bare ett å gjøre for å få hele knuten løst på tilfredsstillende måte: gå med frierbrevet til selve værelerens.

Og frierbrevet ble skrevet en silde søndag kveld, de var tre menn om den jobben, eksklusive efjordingen, som bare inntok tilskuerens rolle. Det var et rørende kjærlighets- og frierbrev, kan jeg forsikre. — Og mandag ettermiddag etter endt sjøvær gikk efjordingen med det — pyntet i sin beste stas — steg gjennom den store krambua, forserte luka i disken og banket på kontordøra hos «han sjøl». Hva som foregikk der inne, er aldri kommet til menneskenes kunnskap. Men ett er visst: efjordingen kom meget fort ut igjen, eskortert av de skarpeste lynglimt over brilleglassene innenfor skrivebordet, og han ble absolutt ingen svigersønn der i huset.

— Dokker narra meg bare, sa han, og så med slike ulykkelige øyne på oss alle sammen, at jeg for min del følte ærlig og oppriktig med ham i hans ulykke. Det lot jeg også ved flere høve komme til uttrykk ved små gunstbevisninger overfor ham. Og jeg fikk min lønn. Ved avskjeden omkring «sommermåldagen» forærte han meg en pen liten lommekniv med hornskaft og forniklede holker. — Den skal du ha, sa han, og jeg tror det var tårer i øyekrokene hans.

Jeg har enno den kniven i mitt gjemme, og hver gang jeg har den mellom fingrene, tenker jeg på den gode efjordingen fra atten hundre og den tid, og velsigner hans minne.

Br.—

Den gang, da var det kvinnfolk.

Og Korgenveikja var basen.

Den gang da var det kvinnfolk i verda. Ordene er Hans Petters, han var jektstyrmann og døde høgt opp i årene i 1893. Ja den gang, sa han, da var det kvinnfolk til å ta omkring og trøkke til sitt hjarte.

Det var i et godt lag Hans Petter ga til kjenne disse ord til kvinnens pris, og det var i hans eget femtiårsjubileum som styrmann.

Dæ va rett, sa han til kona si, ho Hagbara, dæ va rett, skaff oss ei mugge punsjvatn til. Kallene var blitt glødd så smått, og historiene kom så villig.

Ka gir dokker meg for ho Vesterålsveikja, no har eg gløymt namnet hennes, men det var ho altså som segla en småfembøring mo åleine fra Hundsræva ner i Rødøyfjerdingen til heimstaen nord i Øksnes.

Det bar så til at en mann der oppe skulle ha seg nybåt, og den skulle han kjøpe inne i Korgen. Han ville segle den nordover aleine — det var jo sommer med blå himmel og bakklaust hav. —— Jau seidå, båt fikk han og fullrigga vart han før det bar i veg.

Men mens han lå der nede i Korgen og rigga, kom der ei veikje en dag og bau seg fram til å være tausa hans, hvis så skjønt at han trengte hjelp på gården.

Kan du ro? spurte Øksnesmannen. — Jau bevares det kunne ho då. Kan du segle også kanskje. Jau, svarte veikja, det var no ikkje heilt fritt for at ho kunne det også. — Så kan du bli med meg, sa mannen. Og dagen etterpå kom veikja med kiste og en sekk på trillebøra.

Fredag var de klar til å fare. — Vil dokker ikkje heller vente til i morra? spurte veikja. Nei kofør dæ? Jau for i dag er det fredag, Trur du på trollan? Nei no skulle de løyse, god medbør var det ute i leia og slåttonna var nær.

Og så for di.

Sant nok, bør var det, men ut på neste natta var mannen sjuk, og som de strauk i gjennom Selsøyvika daua han. Veikja breide ei rya over ham i akterskotten, og så segla ha vidare aleine. Ukjent var ho, men fram fant ho, då va som ho lokta leia. I Vestfjorden fikk ho en liten søraustkuling å bale med, måtte hive nedat et par klør, og med Hanøya nord i Rafsundet bar det opp på et skjær med både båten og veikja. Og ka gjorde så Korgenveikja? Ja ka dokker trur? spurte Hans Petter og så seg om i laget. Jau, ho bærre beit fram skræva over ripa, fikk fotfeste på skjæret, skuvde båten av og segla videre. Og ho spurte seg fram til rett hamn og båtstø ute i Øksnesfjerdingen, der ho avleverte både båten og liket, og hadde ikkje mista så mykje som ei flis av fembøringen.

Ja ka dokker synes? spør Hans Petter. Va ikkje dæ jevt gjort av et kvinnfolk.

Jau så men va da det, sier nabostyrmannen, og skål for ho — Ja ka va da no ho heite?

Nei ser dokker, da æ jo så skamlaust kor æg æ vorten gløymsken, æ kan ikkje kom på namnet hennes — men et kvinnfolk til å ta omkring, ja da va ho, på sannhet sagt.

Og så blir det levert den ene historien før og den andre etter om kvinnfolk som var havendes til nesten hva det skulle være — også i kars-arbeid.

Men det forstår seg ingen av historiene kunde hamle opp mot Hans Petters. Korgenveikja var og ble no basen, ho.

Kor vart ho så gift, var det noen som ville vite.

Gift, ho, sier Hans-Petter, jau ho vart saktens gift, og skam ellers, det sier jeg beint. Ho vart gift med en vesterålskipper og satte stor slekt etter seg der oppe.

Men dokker må bærre ikkje tru at døtterdøtrene hennes kjem til å kunne segle så meget som en filla kjeks. Nei for slektene de forfines og forfines etter kvart, ser æg, og til slutt så æ der ikkje dommen gagn i heile smørja — ja forlate mi synd, da trur eg.

Men det blir nok nokken som tar omkring døtterdøtrene også, sier en av karene, æg gruva ikkje for da.

Ja du veit jo sa, medgir Hans Petter.

Og så skålte de også for framtida og dens kvinner.

Brandulv.

Alle gode ting er - fire

Og litt om et brev fra Harstad-kanten

Avisene er for tiden (dette skrives noen få dager før valget) så proppfull av politisk stoff, at det er vel liten sjanse for noe så nøytralt som å fortelle om en liten minnelse jeg her om dagen fikk fra Harstad-kanten. Jo, også i min post slenger det et og annet brevet, vennlige og hyggelige, men også slike, dessverre, som setter meg stolen for døra og som gjør meg bekjent med at «er ikke beløpet betalt innen (og så dato), vil fordringen bli overlevert en sakfører til inkasso». Akk ja sa'n, noen hver av oss har nok disse prokuratorene på nakken.

Men så er det de hyggelige brevene, og gudskjetakk for dem, de er som blomster i denne verdens steinrøys av gjenvordigheter, og gir meg en blomst mens jeg lever. Jeg takker for den.

I går hadde jeg en av mine gode og gledelige dager. De slenger innom en gang i blant. Først våknet jeg med *ikke* å ha denne vemmelige ryggverken hengende nedimot der hvor buksebaken begynner, regnet ovenfra. Dernest ringte det fra basarkomitéens formann at jeg hadde vunnet et flott kaffeservise, og dertil en hårbørste med speil. Den første gevinsten vakte husets udelte begeistring, den andre blir det nok svært lite bruk for, håret faller villig av mitt hode, og speilet har, for mitt vedkommende, ikke noe annet å vise fram enn et magert, rynket ansikt, som faller nokså herjet og vemodig ned mot en hake av den vanlige, litt vikende fasong.

Og for det tredje varslet vedkommende fra Tromsø om at i løpet av dagen, og senest til natten, ville det komme til å falle en bråte millimeter med regn, og dermed håp om at det kan bli vatn i vår brønn, så vi kan slippe å få det kjørt tre og en halv kilometer.

Og endelig, og for det fjerde — alle gode ting er nemlig faktisk *fire,* ikke bare tre som folk vanligvis mener — for det fjerde altså fikk jeg dette brevet fra Harstad-kanten. Fra gamle Kristine — ikke hun i Gressholla, borte i Kvæfjord, og hun er vel forresten kanskje død for lenge siden, men fra en annen Kristine, gammel hun også og på alderstrygd og det, men allikevel så ung i sinnet. Og det er *det* det kommer an på, et ungt sinn, som ikke lar seg dra med i den kroppslige fornedrelse og undergang.

Skam å si hadde jeg nesten glemt gamle, gode Kristine, hun som jeg med lengere eller kortere mellomrom syklet til en lørdagskveld, etter på forhånd å ha bestilt rømmekolle med heimebakt flatbrød til, og flatbrødet var alltid besmurt med smør fra kjerna i bislagkroken og med gammelost fra spisekammersskapet.

Vi hadde disse hyggelige lørdagskveldene, Kristine og jeg. Hun hadde sitt å berette fra livets landeveg, og jeg mitt. Hun hadde gitar også, og kunne synge gamle sanger og viser. Den om Gjest Bårdsen, Sogndalsfjæren, var på minst 35 vers, men hun kunne den vers for vers. Og de gamle bedrøvelige kjærlighetsvisene som fikk oss begge til å småsnufse av rørelse når den grumme fader la seg i mellom, eller når den unge jomfru kastet seg i vannet av pur fortvilelse o.s.v. — Kristine var ikke noen virtuos på gitarstrengene, hun kunne bare stryke sann i sin alminnelighet nenover dem, men det var likevel en liflig musikk for oss.

Og Kristines rømmekolle — den var, uten minste antydning til overdrivelse — den beste i verden. Hun silte, fortalte hun, alltid opp til rømmekolle for meg av melken fra en bestemt ku, som på meieriet holdt en fettprosent på minst 4 til 4,5. Det var Kristines rømmekolleku, og den het «Solinde».

Nu har altså Kristine sendt meg et brev. Jeg så navnet ditt her om dagen i et blad, skriver hun, og så skjønner jeg at du lever, og det gjør du nok saktens, og i like måte med meg, men nu er jeg mer enn 72 og ernærer meg av statens trygd. Men «Solinde» hun ble slaktet forleden haust, hun var da på det sekstende året og ville ikke ta kalv mere. Men jeg hadde henne som gjeldku i to år før jeg overlot den til slakteren og døden.

Å, Kristine skriver om så meget og så mangt. Hun har fått riktig gli på pennen sin, ser det ut til. Hennes norsk er ikke så korrekt akkurat, men en kan spørre *hva* er egentlig god norsk i dag? Ho Kristine skriver god norsk, ypperlig norsk, gammelnorsk og nynorsk, bokmål og det prektigste innslag med dialekt. «Gjekta, som plaga mæg næsten førdærva i lang ti, e' no snoft vække fra mett lekome», står det på en av linjene i brevet. Kristine kan gjøre seg forståelig i det skriftlige på den ypperste måte.

Og når hun nå altså skriver til meg, så hadde det sin grunn i at mitt navn hadde stått i et blad, et eller annet sted i presseverdenen. Du skal se, tenkte jeg, at du er kommet med på en eller annen liste som stortingsmanns kandidat. Men så vel var det nok ikke. Kristine forklarer seg litt lenger nede på arket nærmere om saken. Jeg var bare nevnt som en blant de mange som fyller 70 år, og som i den anledning får en to-trelinjers notis i bladene.

Da jeg så i kveld, lørdag den 3. oktober, sitter og spiser min lille rømmekolle, av kårmelken, «vart dokker så levandes for meg» at jeg måtte skrive til dokker, og likesom takke for sist. Jeg spiller enda på gitaren noen sjeldne ganger, men min røst og min sangstemme er blitt mere fordervet etter hvert. Og Kristine skriver en hel del annet. Om datteren i Amerika som har fått tvillinger, om sønnen som går til sjøs og er blitt styrmann på en «amerikaner»„! om den gamle begonia som fremdeles står og blomstrer i vinduskarmen, og om hun Karen som forleden falt på «slette kjøkkengolvet» og fikk hofta av ledd og vil måtte gå lemster hele hausten, ja kanskje vinteren med.

Nei, nå kunne du vært her og spist rømmekolle. Han er så tjukk som en saueskinnfell, og jeg baker ennå mitt flatbrød sjøll.

Det var et slikt et godt brev, et hjertebrev fra en gammel kone, enkle, hverdagslige ord, om småting i verdens mylder av begivenheter. Kristines verden er ikke stor, dens yttergrenser ville vel ikke gitt stort mer enn startbane bare for et rutefly. Men midt i denne lilleputtverden sitter Kristine og har verdens — hele verdens beste rømmekolle. Og nå har hun invitert meg til sin gjest. Så ville hun synge de gamle visene og sangene, og stryke sine gamle fingre over de noe ustemte strengene.....

Jo, som sagt, i går hadde jeg en av mine virkelige gode dager. Jeg fikk igjen erfare at alle gode ting er fire.

Ram.

Jorden som venter på deg.

Den som har reist litt omkring i «de nordlige lande» og har brukt sine øyne, han vil ha lagt merke til et og annet. For det første er det nu et stort land dette Nord-Norge, ikke mindre enn som 112 282,84 kvadrat kilometer, så endeløst langt der nede fra bindalstraktene til et godt stykke nordaust for Vardøyhus. Du reiser og reiser, og landet tar ingen ende. Det gir deg omlag alt av natur, hard og blid, den umedgjørlige og den «fornuftige». Intet mangler her. Malm i åsen, fiskerikt hav, bufe på beite eller bås, skoger og myrer, fjell med evig snøkrone, fosser og fjorde, åkrer og enger, moer og ur, ja alt hvad du kan ønske deg for et slikt nordenland å være.

Godt, så sier vi altså et rikt land — på sitt vis iallfall. Og rikere enda kan det vel gjøres? Skulde mene det! *Det* lar seg ikke diskutere. Her ligger muligheter og kiker til oss fra alle kanter. De har ligget her og har måttet la livet gå seg forbi. Hvorfor? Fordi menneskene ikke fikk øye på dem, eller ikke kunne, eller bent fram ikke ville trekke dem fram i dagen, opp til nyttighet mellom menneskene og for menneskene.

Jo, så reiser vi litt omkring, og så ser vi et og annet — som kunne ha vært anderledes, meget anderledes. Vi har vel snakket om det i en god stund, jo, vi så nok litt av hvert, tenkte på det, *ville* det jo også — men *gjorde* det bare ikke — ikke så det monnet tilgangs. Det var så meget i veien, vi stablet selv så meget i veien. Og så gikk tiden, gikk årene, og de gikk ikke så aller verst, nesten storartet somme vendinger.

Men så *blev* her jo også gjort ikke så aller verst meget. Jo, la oss ikke nekte *det*.

Etter som det er vår akkurat nu, og det enn videre akkurat nu også skal være «alle tiders» våronn og matauk og slikt, så passer det bra å ta for seg just dette med jorda, nordlandsjorda.

Og hvad har våre øyne ikke sett av jord her i «de nordlige lande», jord som ligger her i lengt etter å bli til hjelp og velsignelse for menneskebørn. Reis i dalene, reis på øyene, du ser den, store flater, lange myrer, runde, vide hager. Mat til mange nye buskaper, plass til duvende kornåkrer, hus og hjem og velstand.

En mann hette Isak. Han gikk den lange vei alene opp i den store almenning, gikk i dager, så og lette, fant sig en høvelig plass og ryddet seg et gods. Sellanrå het det. Han begynte med to tomme hender. Der kom flere etter ham, — vi vil så gjerne gå i flokk. Den ene drar den andre etter seg, det ene og det andre, det kjeder seg sammen. Så blir det en grend, en bygd, et stykke Norge.

Nu er vi jo ikke alle Isaker, ikke en kult med en stålvilje som han. Nei, men det behøves heller ikke, mindre klarer seg.

Javisst, det er da så at meget er gjort både på myrene og på flatene og på haugene. Men her ligger meget, meget igjen og venter på oss, på deg og på meg. — Å, om vi nu hadde det altsammen ferdig, just nu i denne vår, i dette år! Store høylass, mange staur med korn, tyggende bufe, møller i gang, sjølberging over en lav sko.

Men vi har det altså ikke, fordi vi har forsømt en såre vesentlig del. Vi så ikke langt nok ihvertfall. Vi var opptatt med uviktigere ting, og så importerte vi og lot myrene, flatene og bakkene ligge der. Det var så dyrt og det var så strevsomt med den. Vi hadde penger til å kjøpe for i krambuene. Vi hadde ikke Isaks syn på tingen, det var så gammeldags. Muldens evangelium var oss ikke kjært nok og påaktet nok.

Du store verden om vi nu hadde kunnet hat disse myrene, disse flatene og dise haugene omkring oss her med *givende* evne!

Vi har reist omkring og sett alt dette ødeland, sett det mange ganger, og dog ikke sett det, ikke med de rette øyne. Nu ligger det her fremdeles, og nu skjønner vi dets verd.

Det er lurblåst idag, det roper fra jorden, fra de øde marker til alle nordlandske Isaker: Kom og ta oss! Kom og bruk oss! Kom og gjør oss nyttige for din selvberging!

Går vi så? Ja, blir vi ikke pent nødt til det. En går, to kommer etter, mange kommer. Det går i flokk, en vandring til jorden.

Og der står engen og blomstrer, der ligger åkrene og duver og suser, der ringler det kubjeller, og en stor saueflokk går over åsryggen, vi ser den som silhuetter mot den blå sommerhimmel.

Isak nu må du komme inn og få deg mat. Og Isak tørker muld av sine hender, den gode muld, og går til sitt matbord. Det er hans eget avlede og frambragte alt på dette bord.

Vår jord skal fø oss, sier slagordet. — Vi har jorden. Se deg om, den ligger her til alle kanter, ligger her i «nordenlandene» og venter på deg.

Br.

Blåklokker på «Embår»s grav.

Her borte i krinsen og nabolaget et sted var det i gamle dager ei gammelveikje som de kalte Tauskjerring-Ane. Hun gikk omkring på gårdene med en fillet sekk og tigget seg til maten, og som takk herfor spådde hun i kaffegrut eller hendene, og somme tider spådde hun sant. Tauskjerring-Ane oppnådde en viss popularitet, og hvis himmelen skygget stygt over for noen og fremtiden artet seg — ja, altså ikke slik som den Gunnar Knudsenske skyfri himmel, så var det rene velsignelsen og støttestaven, når ho Ane og sekken kom, og hun fikk spådd hell og lykke for de nedstemte og fortvilte. Tauskjerring-Ane ble aldri gift — ikke ordentlig i alle fall. Hun var litt for »rar» til det, og hun ville ikke gjort seg, nei aldri det grann i en skjønnhetskonkurranse. Men hvor det nå var laga eller ikke, nok om det, en ettersommer, da hun var kommet godt og vel opp i skjells år og alder, kunne også Ane vise frem en stor og diger mave. Folk, og mest kvinnfolk slo hendene sammen av forbauselse, de både spyttet og korset seg med katolsk ferdighet. Og kor i svarten har du vært og annammet d e t ? ville mange vite. Men Ane var så tilfreds hun, ja bent frem lykkelig. Det er han Lorns, sa hun, han Lorns oppe i Marka. Javel han Lorns — og nå har du stelt deg pent, sa de formaningsfulle og dydsirede.

Jau, Lorns og Ane hadde da liksom forlova seg, de kunne høve bra i hop, ingen av dem hadde vært med da krutet ble oppfunnet, og aller minst han Lorns, som ikke kunne telle til mere enn 10, tvang situasjonen han lenger opp i tallrekken, sa han bare og så videre. Sant å si var Lorns i Marka en fjott, men likevel ikke verre enn at han ikke — ja altså hadde behøvd dette med seksualundervisning i omgangsskolen for å finne seg tilrette.

Så gikk han Lorns og ho Tauskjerring-Ane til presten, de ville gifte seg og arte seg som andre skikkelige mennesker. Men presten, den strenge herre og mester, nektet både lysning og vielse, men bare refset dem og utgjød seg med skriftens strengeste og hardeste straffende ord. Han kunne ikke bære det over sitt bryst og sitt hjerte å foreta denne vigslen. Tenk på Jæres avkom, sa han. Og det hadde han så vel evig rett i.

Her var da, og er da, fullt nok opp av tullinger i verden. Har vi fremdeles ikke altfor lite av åndssvakehjem?

Men presten kunne ikke stanse Tauskjerring-Anes mave. Og i tidens fylde kom ho Ingeborg, hun som i folkemunn ble kalt «Embår», folk var nå engang så slemme til å forvanske navn dengang. Ho Embår kom, ja — og persten fikk rett og hadde sitt på det tørre: Embår var åndsfattig over en lav sko. Så fikk Ane følge for resten av livet. Embår var nesten bare spebarnet, da hun måtte henge moren i skjørtene under hennes vandringer, og de fulgtes ad helt til Ane døde, langt oppe i de grå hårs alder. Når de gikk var Embår alltid tre—fire skritt bakenfor moren, aldri mer, aldri heller mindre, de var begge ordensmennesker slik.

Så døde Tauskjerring-Ane. Hun og datteren var da på legd hos en bonde i bygda. Embår kunne ikke skjønne dette med at moren la seg plent ned og ikke rørte seg. Mens moren sto på likstrå, tok hun en gang en sukkerbit av skåla i husbondens kjøkkenskap og listet seg inn til moren med den. Da bonden kom til, var Embår i ferd med å tvinge sukkerbiten inn i morens munn. Jau, forklarte hun, ho mor var så glad i sukker, — og nå ville hun altså gjøre henne en siste glede. Velsigne deg, Embår, i all din enfold, du hadde da et hjerte, du med, og du hadde det på rette stedet også.....

Bonden som hadde mor og datter på legd, så seg ikke utkomme til å spandere ordentlig kiste på Ane. Men han viste råd for uråd, han fant seg to gamle tomtønner, føyde dem sammen langs etter, og puttet Ane inn fra den ene botnåpningen, slo botnen i — og gravølet kunne begynne. Men presten, det var forresten en annen, refset bonden for hans ugudelige likkiste. Han lot dog «nåde gå for rett». Ane kom i jorda. Men Embår fortsatte tradisjonen med sekken og kunstene i kaffegrudden — til hun en vinterdag ble borte i et sneskred.

Skjebne, sier vi, og går videre på livets vei.

Jeg husker jeg i min barndom engang fikk vist hvor Embårs grav lå, helt nede i hjørnet av den gamle kirkegård. Det var da mange år siden hun døde, og på den værslitte grå bordspiken på hennes grav sto det innrisset med en tollekniv: I. K. L.» Det var alt, det var Ingeborg Kjerstine Lornsdatters initialer. Det voksste ville planter på hennes nedsunkne grav, en stor og kraftig høymule dominerte ved fotenden, husker jeg, men på hodeenden hadde en duske med blåklokker funnet feste. De sto der og staset så vakkert, de var som Vårherres egenhendige gravpynt på et stakkars menneskebarns etterlatte levninger.

Det gikk, lenge etter denne mor og datters bortgang, mange fortellinger om dem, de gjorde såvisst intet menneske mén, hele bygden kjente dem, og de etterlot seg sannelig også et savn. Hvem kunne nå sitte rugende over de hvelvete kaffekopper, ta dem opp av tefatet og tyde grutens groteske figurer — slik at alt vendte seg til lykke for dem som søkte trøst og husvalelse i disse mystiske tegn.

Tauskjerring-Ane og hennes datter Embår etterlot seg sannelig et savn. Det er nok ikke a l l e som gjør det.

Når jeg herved frisker opp minnet om disse to mennesker fra «skyggenes land», skyldes det at jeg forleden fant noen notater. Det må være lenge siden jeg skrev dem ned. Der står det bl. a.: «Du må bli enfoldig som et barn for å kunne arve himmerikes rike.»

Nokså enfoldig det også, forresten, i alle fall er det blitt en stadig mindre påaktet og etterfulgt leveregel i vår materialistiske tid, da alle — selv de som til enhver tid går med miniatyrbibel i brystlommen — slåss om å nå først frem til smørøyet i grautfatet.

Trond i Lia

I en skumringstime.

Mens jeg sånn sitter og smårugger meg i gyngestolen passerer der forbi mitt såkalte indre blikk en hel serie av minnebilder og tanker. Disse skumringstimene, hvor kan de ikke være hyggelige. Når en ikke har turbine-lys, lyt en tøye dagslyset lengst mulig, for å spare både olje og lampeveker — ja penger med. Vi er jo ikke alle entreprenører og slikt. Fra den friske fyr i ovnen kastes flakkende lysskjær fra trekkventilene utover stuen og tegner mystiske figurer henover tak og tapeter. Det gir en egen og sær stemning, en ro i sinnet, et velvære i sjælen.

Og så er det at minner og tanker kommer lydløst inn av døren og blir meg et både godt og smertende selskap. Værsågod sitt ned, sier jeg, og de omringer meg lik barn hos en bestemor som forteller eventyr.

Der er no for eksempel en stue på stranda ute ved havet. Fjøs og naust og torvsjåer hørte til, og dyr og høns og båter. Et heim, et godt heim, med mat og søvn og gudstro. Der vokste jeg opp, sprang barbent som gjetergutt i marken og var gla i alle dyra og alle fuglene som sang og frydet seg og hadde sine reir i skogens trær eller under jordens tuer og stein. Jeg viste av dem alle sammen i mitt gjeterdistrikt og fulgte utviklingen fra de skjøre små eggene lå der i sine myke dun- og stråsenger, til ungene var blitt voksne og startet fra gul skog og visne strå til den lange reisen sørover. Det var bestandig noe vemodig ved denne avskjeden, noe sorgbetynget og trist. Høsten banket på mitt lille barnebryst. Jeg frøs på mine bare bein. Kulden kom. Siden er det blitt så meget av den. Nå, det er en annen historie.

Tiden kom jeg skulde gå for presten. Jeg ble avkrevet dette løftet, som jeg ikke har kunnet holde, som ingen av mine medbrødre og -søstre har kunnet holde — kanskje ikke engang har gjort større forsøk på å holde. — Jeg burde nok aldri gitt det, det var en meningsløsnet. Jeg knelte for en usannhet, drakk på den og gikk likesel ut til det store følge av medskyldige. — Det fortsetter med dette. Men var jeg femten år i dag, det skulde ikke skjedd for mitt vedkommende — og jeg tror ikke Vårherre vilde sett skjevt til meg av den grunn. —

Så måtte jeg forlate mine gode venner dyrene og fuglene, den susende skogen og de grønne bakkene. Jeg hadde levd meg sammen med det altsammen, elsket det, og de var, hver levende og hver død ting, mine beste venner, som aldri svek meg. Det sang til meg og det leste for meg av sin store og forunderlige bok; naturens bibel, som kan bøye og opphøye like meget som den andre biblen, den som har gjort så uendelig meget godt, men også skapt så megen forvirring og sekterisk svermeri på jorden. Her denger de løs på hverandre med dertil egnete skriftsteder, pro og kontra, slår seg til et grunnlag og bygger menigheter i hundrevis. De virrer mer eller mindre, omkring bibelens og ordets klare linje og nekter anderledes troende plass i nåden og frelsen.

Jeg kom ut blant menneskene, de ordentlige store og voksne. De ble mine nye læremestre. De omskapte meg til mitt eget forderv.

Storartet, sier jeg dere, storartet! Slik kjentes det ialfall den gang. Disse menn som stod der og skrevet over jordens muld og raket inn i skyene med sin viten og sine kunnskaper. De spyttet langt og bante høyt og viste på en prikk hvor de kommunale priveter skulde stå. Dette var noe annet enn å gå i gjetermarken og telle sauer og jage kyr. Verden fikk et nytt utseende, den ble stor og mangesidig og full av rare ting, gode og onde, især det siste. Jeg lærte snart å ta meg i akt for å støte de gode herrer på mansjettene. Det var så mange store menn, så forunderlig mange, at de fleste var det bare i sin egen uransakelige innbildning, lærte jeg også snart å skjønne. En hvilken som helst «null i fattigkommisjonen» ble plutselig til en allvitende og altmenende bygdefar, straks han hadde slumpet til å få et litt større formuestall i skattelikningen. Slik var pengenes makt. Da kunde en frimodig uttale seg om tangloppens antall rygghvirvler, som om Andromedatåkens beskaffenhet og de sosiale forholds irganger, og folk la andektig ørene til og stemte mannen inn i samtlige utvalg og komitéer — i forståelse med løgnen om at den Vårherre gir et embete, skjenker han også forstand. Det kan klikke med det. — Det er pengene som gjør det. Det er svært som de kan imponere og underlegge seg passe smalsporete menneskesjeler.

Nå, og jeg sier gudskjelov for det, det store flertallet beholder jo fatningen, i medgang som i motgang og er urokkelige i sin jordiske likevekt. Og det er disse som holder ballanse i tingene.

Den gang menneskene fikk sparken ut av Paradisets have fulgte det adskillig slangegift med under flyttingen. De ble falske, onde og forskjellig annet av slikt som en må skrive opp på deres brøde-konto. Men alle har de jo sin konto — større eller mindre — også for gode gjerninger. Det bor noe godt, ofte meget godt i alle mennesker. Det gjelder bare å få åpnet hos dem for det rette hjerterommet — så strømmer det fram, kanskje der hvor vi mente det ikke var noe slikt å finne. Det gode er — tror jeg tross alt — majoritet og ligger tyngst i vektskålen. Ofte kan det se så helt anderledes og svart ut; overalt krøkte kloer og kløftede tunger som vil klare og forgifte og ødelegge. Men rir en stormen av blir det solskinn igjen. — Det onde har ikke utholdenhet i normale menneskers sinn, det ligger i lengden under for de gode kreftene, som seirer. Og denne lærdom har gitt meg troen på lyset, selv i den mørkeste adventsnatt.

Barmhjertighet, vi ser utallige eksempler på den. — Men det var en prest engang, og det er ikke så mange årene siden — som ikke vilde yte bidrag til Røde Kors' barmhjertighetsarbeide. Han stod frimodig opp i bygdens herredsstyre og forsvarte sitt standpunkt og hevdet seg som en gjenganger av leviten på vegen. — Det var da merkelig, tenkte jeg den gang dette hendte, og det synes jeg fremdeles. Men så er det no det, at det er så mangt som er enda mye mere merkeligere enn tilfellet, jeg var nærved å si fenomenet teologen og Røde Kors. Kanskje var det hele en missforståelse. La oss tro det — for levitens skyld.

Jeg legger en ny kubbe inn på ovnen og rugger meg videre i min gyngestol, mens kvelden sprenger på fra øst og dagens siste veike skjær brenner ned bak fjellene i vest.

Stua på stranda, min barndoms og ungdoms hage er langt borte. Jeg har siden passert geleder av mennesker og fundert litt på mange av dem, snudd litt på dem og beskuet dem fra alle sider, den mørkvendte og den solvendte, og funnet dem alle sammen akkurat så menneskelig dobbeltsidig som vi no engang er det, mer eller mindre, alle sammen. — de store som må nøye seg med nyaktig 6 fot jord, som de små er takknemlige for å få utlevert. Sarkofogen eller den simple kisten, side om side på det stedet hvor alle veger møtes, hvor likheten er gjennomført til ytterste konsekvens. —

Det lyser fra min barndoms morgen, det mørkner mot min livsens kveld. —

Hva vilde jeg her i stredet og i menneskevrimlen, hvor alle tråkket på alle. Hva fant jeg her? Bare hildring. Grep jeg etter noe, glapp taket som regel, det var sleipt for hånden. Jeg ble hudret ned i kjevl og bakvaskelse, i tom ærgjerrighet og av onde øyne. Det store ingenting ståheiet, brølet dominerte og tomheten hersket midt i mangfoldigheten.

Men de gode kreftene virket også med utholdende og frimodig styrke.

Og det gode jeg bar med meg fra stua på stranda brente som hellig ild under kuldens tæleskorpe. — O, du sorgløse og lykkelig barndom da dagen stod i lyset og nettene lå i ubekymret hvile.

Hva vilde jeg her i stredet, som gjorde min sjel tjafset og la mine idealer øde?

Skjebne? Tøv! Skjebne, det er noe vi skylder på når vi selv ikke vil ta ansvaret. Skjebnen vilde det så, sier vi og holder oss godt utenfor, — og så var det kanskje vi som på tross av «skjebnen» innrettet oss akkurat slik og slik.

Stua på stranda er vel også mørk no. Alt er mørkt, og no er det brent ut i ovnen også.

Tenn oljelampen! sier jeg.

Har du olje? blir det spurt.

Nei, jeg har kanskje ikke det.

Det er så meget en vanter av nødvendige ting, så også den meget viktige olje.

Og olje på lampene burde jeg dog ha, og vi alle sammen, no mot kveld især.

Men se bare hvor her rår oljemangel — helt inn i bedehusene. Ja mange har vel ennog ikke lamper.

Akme.

Oplevelser til sjøs.

Eller: Når fisken går en på nervene.

«Spis mer fisk! Spis stadig mer fisk!»

Disse så å si bevingede ord blev for lengere tid gjennem pressen og på møtestederne hamret inn i hodet på oss. Dette med en økt fiskespising var først og fremst et nasjonaløkonomisk spørsmål av rang, men det hadde også sin store ernæringsmessige og fysiologiske betydning. For eksempel har fisken den egenskapen at den holder strumaen i sjakk. Det kunde lettvint påvises at i land med liten tilgang på fisk, som også var tilfellet i visse norske østlandsdistrikter, gikk mange mennesker med strumaposer på halsen og var vanskapte og ulykkelige ut. Spis mere fisk, det hjelper.

Og så spiste vi da naturligvis mere fisk, både fordi fisk er god mat og fordi vi vilde gardere oss mot slike grenserende halsposer.

Men det kan som kjent bli i meste laget også av en god ting. Og de siste månedene synes jeg ærlig talt vårt dukede bord har bydd vel ofte på denne havets rikdom. Når jeg ved 9-tiden har ruslet ivei til kontoret, har jeg i døren spurt min kone hun hadde å by på til middag idag. Fisk, svarte hun ganske kort og tørt. — Jaha, naturligvis fisk, sa jeg resignerende, og gikk. Vi har da gu skjelov fisken, trøstet jeg mig selv og åpnet foliantene.

En eller annen eksotisk videnskapsmann har, efter grundige undersøkelser, kommet til det resultat at kosten over stor innflydelse på menneskenes åndelige egenskaper. Spiser man tørrfisk, strekkfisk og gjennem lengere tid okseskjøtt, risikerer man å bli dum, sier han. Overdreven nytelse av rypestek ytrer sig som kakling i sovne, og setter man til livs for svære kvanta av fisk, begynner man uvilkårlig å ta svømmetak — på de utroligste steder. Dette siste har jeg nu ialfall fått erfare har sin riktighet.

Gjennem flere uker har jeg gått og tenkt bare på fiskearter og fiske, og hver gang jeg fikk mig rakt fisk-fatet over bordet hørte jeg det skvulpe langs Nordhavets strand. Og inatt fikk jeg den store opplevelsen. Jeg la mig i rimelig tid, leste en kort kriminalnovelle med noen ekstra gode mord og opdagelsesbetjentens geniale løsning av problemene, og sovnet.

Så hender det: Jeg er plutselig blitt fisk — av den eller annen art. Jeg har fått finner og hjeller og spor og alt annet tilbehør, og med alt dette tipptopp utstyr kaster jeg mig utfor Ekspedisjonskaiens utstikker nr. 2 — og er i mitt rette element. Enda jeg som menneske ikke har lært å svømme sapass at jeg vilde kunne klare mig i et middels stort badekar, gjørde jeg nu flere knob bortover i passe avstand fra havsbotnen, og syntes det var herlig å fare. —

Den første jeg møtte av [illegible] var en gammel torsk, som [illegible] omkring og tok livet [illegible] blev rent opromt da han i [illegible] hilste og spurte til mitt velbefinnende, og da vi hadde passiart litt om vær og vind og sånt som troskyldige og intetsigende vesener gjerne slår av en prat om, innviterte han mig hjem til familien, som holdt til et steds ute i Vågsfjorden. Han hadde bare for troisomhet tatt sig en liten bytur, og skulde nu hjemover så alikevel. Underveis fortalte han at han flere år hadde vært både ved Lofoten, Senja og Finnmarka, men særlig i Lofoten var det i grunnen et hundeliv for en stakkars torsk. Folk var ute efter den på alle vis, så en var aldri trygg på livet. Nu var han blitt såpass op i årene at han ikke gadd farte slik omkring i havskapet, og hadde slått sig ned for godt her borte i Vågsfjorden, ved en grunne hvor det var bra tilgang på mat. — Vi møtte flokker av hyse og sei, noen for inn- andre for utgående. Ute i Vågasundet var det en trafikk som i solveste Storgaten en lørdag eftermiddag.

Borte ved en berghammer stod det noen uere og stanget mot steinen. De virket dovne og ugiddelige. Et ektepar av hr. og fru Steinbit skottet til mig med sinte øine og en madam Lange hadde øiensynlig ikke noe imot litt kurtise. Seien hadde det svinaktig travelt, den gasset i åte av et eller annet slag og hadde hverken tid eller ro, slukhalsen. Lenger utpå, ved en gruppe besindige hyser, var det noe på ferde. Vi svømte bortil. En blank angel jaget ned og op, ned og op i et avmålt, beregnende tempo. Aha, tenkte jeg, der har du den — menneskenes sleskhet og ondskap. Der hang en fristende fersk sild på kroken, og småhysene vimset omkring og slikket sig om truten efter delikatessen. Men de hadde øiensynlig sine betenkeligheter. De hadde vel visse erfaringer. Men plutselig var det en av de yngre og uerfarne i laget som nappet til — og dermed var den i heisen. Jeg syntes se for mig fiskeren deroppe, hvordan han halte så det freste sjø av valbeinet, og fikk det griske uttrykket i øinene, som ulven når den værer rov. Men småhysene dernede satte sig på sporen og så med drømmende, uforstående blikk efter den bortdragende kamerat.

En småhval peset forbi efter en flokk pilende sil og en større kveite lå pladask stille ned på en sandflekk og gad ingen verdens ting.

Efter å ha tilbragt noen tid i familiens hyggelige skjød hos min venn torsken svømte jeg videre utefter i fiskebygden. Det er så mye en råker borti langs havsbotnen. Landskapet er sterkt variert. Der borte f. eks. ligger det et gammelt skibsskrog. Lenger ute fant jeg en samling stykkgods — kastet overbord i en storm, tenkte jeg. Og korstrollene hadde likesom sin egen verden sammen med sjøpølsene. De vegeterer og flytter ikke mye på sig i tidens løp. De holder sig hjemme på tunet.

Ute i Toppsundet kom jeg snart bort i garn. Håhå, tenkte jeg, der har du grytlendingene. De er om sig de karene. Men mig tar dere ikke hvor godt dere så kamuflerer maskene. Jeg hørte støi av mange stemmer oppe ved havskorpen. Nu var de kommet ut for å trekke, og da fangsten var liten akkurat denne natta skjente og smelte de over vanheppa og drøftet hvor de skulde sette for næste natt.

Plutselig lød det et veldig brak. Sjøen kokte om ørene på mig. Jeg pilte avgårde. Det var nok en dynamittfisker. Nu får lensmannen det sikkert travelt, og til pass til dem som skyter så uvørrent.

Ellers hadde jeg det bare hyggelig. Svømte smått og lot mig stund i mellem drive med strømmen. Her var albuerum nok, havet er så umåtelig, det mankerer ikke på livsrum — og allikevel er det kamp så mangen gang også her.

Men hvad så jeg ikke der like borte i naboskapet mellem to svære rusker av noen berg, hvor småmor lekte og bauhund sat på sin bak og filosoferte? En spekkhugger? Jo det var en spekkhugger, med mord i blikket og med kurs rett mot mig. Jeg gjorde brennfort helt om og langet ut med spor og finner det beste jeg hadde lært. Spekkhuggeren hang på som en sprinter i et 100 meters løp. Nu hadde jeg den like innpå sporen. Der gjorde den sig klar til å hugge løs — — da våknet jeg, badet i sved, som det heter. Jeg hadde sparket dynen ut på gulvet og lå og kavet med armene.

— Hvad i all verden går det av dig? spurte min kone i stor forferdelse.

— Det var en spekkhugger! næsten ropte jeg.

— Du er blitt gal, sa hun.

— Nei, protesterte jeg, jeg er blitt det som næsten værre er, jeg er blitt fisk.

— Du er gal, avgjorde hun meget bestemt.

— Jaja, så er jeg vel det også da, medgikk jeg.

Og så blev det morgen igjen også efter denne natt.

Da jeg litt før 9 stod ved døren for å gå spurte jeg som vanlig: Hvad sier du til middag idag, kjære kone?

— Fisk, svarte hun, tørt og konsist som vanlig.

— Nei! brølte jeg, slamret døren igjen, stormet ut av huset og steg henover gaten i stort fiskesinne.

Perko.

«Aslak».

Det var i Bodø, og det var i går, som var en tirsdag. En rødbrun hest med slede i akterkant står borte ved et skur og luter sørgmodig med hodet. Men det er jo «Aslak». Javisst er det «Aslak», og jeg tar uvilkårlig til min gamle hatt. Men nei, så var det jo ikke «Aslak» likevel, mannen på kassen var ikke Harstad-«Aslak»s sjef.

Men Bodø-hesten ga meg en minnelse, den gjenopplivet gamle, trofaste «Aslak» for meg. Alle litt mer til skjells år og alder komne Harstad-borgere husker sikkert hesten «Aslak». Daglig møtte man den i gatene — med eller uten lass. Og daglig var den å se, i taus tålmodighet, stående nede ved Administrasjonsbygningen. I sol og regn, i kuldé og i sommers milde dager stod den der og ventet på at det skulle bli et eller annet på sleden eller i vognen til å dra avsted med. Noen interesse for omgivelsene viste den nesten aldri, og dens gemytt var ikke slik at den glefset etter forbipasserende godtfolks jakkeermer eller bukselår. Dens filosofi var sikkert av enkleste slag, og når den hang med hodet og man kunne lese melankoli av dens drømmende øyne, var det vel helst krubba og høyvondlen den tenkte på.

«Aslak» var eslet til hingst, men så kom dyrlægen og gjorde noe med den, og så ble den vallak, og blant de tause i landet. Den vrelte aldri opp med en vrinsken som skremte duene fra taket, og dens gangart var bedagelig og med avmålte skritt. Noen løper var den ikke, og den møtte aldri opp på Møkkelandsvannet for å konkurrere om vandrepokaler og slikt. I høyden kunne den drive det til et slags luntetrav, og da stod dens herre på sleden eller i vogna, med svepen under armen og kjente seg synlig stolt og godt med i fartens århundre. «Aslak», den trofaste sliter gjennom herrens mange år, stod ut med alt den kastet aldri sine øyne til andre hester, la aldri ørene inntil hodet og viste amper stemning. Den var så passelig likegyldig med alt i denne verden. Bare når den om sommersøndagene gasset seg på feit beite oppe ved parken eller hvor det nå kunne være, lot den til å være på hatt med tilværelsen, og da ville den helst ha matfred.

En gang, og det var våren 1932, skulle den trekke et flyttelass for meg opp til en hytte ved Grunnvannet. Det ble en stor «farm» på langvogna, og hypp-hypp så bar det avsted. Er det nå surret godt? spurte jeg. — Ja, bevars, svarte kjøreren, hypp-hypp.

Vi ' «hyslyden» kom vandrende etter. Ovenfor Skaret fant vi en pute, som vi dro kjensel på. Straks etter enda en, så en jorastol, kaffekjelen, brødboksen, en eske med diverse, og der lå det såmen tre kasseroller. Vi plukket opp og ergret oss, men måtte samtidig le. Kjøreren hadde den vanen at han etter hvert hespet inn på tømmene, til han gikk helt framme ved hestens hode, og ante således ikke hva som foregikk bak ham. Da vi endelig var fremme, bar vi med oss omtrent fjerdeparten av lasset. Men det var ikke «Aslak»s skyld at det gikk så ille. Den gjorde sin plikt, og vel så det, og da den for velgjort arbeid fikk nesten et halvt nybakt brød fra Johansens bakeri til å gumle på, ristet den på hodet og takket med et friskt glimt i sine gode øyne.

Det var «Aslak», men nå er den ikke mer. Og den var hele Harstads hest gjennom mange år. Den har en gjenganger her i Bodø. Vi har kanskje alle gjengangere — et eller annet sted, dårlige eller gode. «Aslak»s gjenganger er sikkert en bra hest. Den hang med hodet og filosoferte — kanskje over verdens ondskap, når lassene legges for tunge og bakkene er i strieste laget.

Jeg klappet den på halsen, men klappene var egentlig adressert til min venn «Aslak».

Truls.

Skrømt i Skaret.

Vi har avskaffet så meget. For enge siden tok vi også livet av det siste spøkelset. Huldra er vandret til sine fedre, nissen har fullstendig gjemt seg og draugen er stukket til havs — langt utenfor den norske nordlandske territorialgrense. Underjordiske, i hvilken som helst form og med hvilket som helst slags utstyr nytter det ikke å by godtfolk av idag. De blåser dem en lang marsj. — Ikke banker det i veggene heller eller farer med sopelimer over gulv nattens tid. Og hører en puskeri og rasling på mørkeloftet, i kjelleren eller bak panelingen, så er det bare musa som er på ferde. En materialiserer det alt sammen, gir det kjøtt og blod, trivialiserer og ifører det naturlige kledebon.

Hist og herfra kan en riktignok enno en sjelden gang høre om «svarte» eller «hvite» damer eller herrer som opptrer fordekt og skremmer vettet av troskyldige mennesker som er ute i borgerlige ærend, men i de aller fleste tilfeller kommer politiet og setter sine håndjern på disse spøkelser og ødelegger hele historien.

Noe slikt fikk en pent la være med spøkelsene av den gamle gode sorten. De forsvant som en ånd i en fillehaug, når menneskene ble for nærgående i sin nysgjerrighet.

I hine dager måtte en mann med aktelse for sitt gode navn og rykte ha minst et par-tre selvopplevde spøkelseshistorier å oppvarte med i et godt lag, og de måtte helst være av den sorten som fikk satt i veg kuldegysninger nedetter langs ryggraden. Dauingshistorier var avgjort de beste til dette bruk, og hele likfølger som drog avsted i nattens mulm og mørke, med sang og alt annet tilbehør, var den rene sukcess i skrømthistorienes bindsterke verker.

Det hendte ikke sjelden at folk plutselig forsvant, en fant bare et par treklomper, en støvel eller et strømpebånd etter dem. De var bergtatt og slapp vel aldri løs mer fra de underjordiske.

No lager vi, når slikt hender, manngar eller bråker med etterlysing i kringkastinga. Litt eventyr, en aldri så sparsommelig liten kribling i fantasien slipper vi ikke til.

Husker dere vi unge fra den tiden da draugen satt på naustdørstokkene og freste ildmørje, da hvite spøkelser gikk omkring og krevde sitt igjen midt i synet på folk, og når merkelige nøster trillet i mellom og smatt f. eks. inn av fjøsdøra og laget ulykke på buskapen, husker dere hvordan vi satt sammenkrøpet under bord og benker, med knærne under haka, mens fortellingenes mystiske ord la seg som tunge flak av redsel under taket i stuen med det matte lampelys. Vinduet med det stummende haustmørke like inn på sprossene var det især farlig å komme nær. Der ute, der ..... Hysj, hørte du noe? Så du noe?

No ler folk til alt slikt. Og barna nekter plent å tro endog på noe så selvfølgelig som en julenisse eller en smellvakker huldregjente på en tue i skauen. — Ser en noe som ikke straks kan klassifiseres konkret, så gir de seg til å forklare fenomenet ut fra ideologiens grindstolpe eller kjøtthermetikk. Ånd, haha, nei den må en lenger enn langt ut på landet med, og selv der er det grindstolper og kjøtthermetikk.

Men enno lever det folk av det gamle slaget, som minnes sin «barnelærdom», og som framleis for alt det jeg vet, kanskje opplever hemmelige møter med åndene, som får et godt donk i veggen, ser «fegdlys», hører sang i lufta og har mester Gobone som innlosjerende på mørkeloftet eller i vedskjulet.

Men det blir færre og færre av disse «troende». Og de tør nesten ikke vedkjenne seg sin lære. Da blir de ledd ut av tidens børn, som bare kan tro på det kosteskaftet eller den motorsveiva de holder mellom fingra.

Akkja! sukker de gamle. Dokker skulde bare vite. — Det var en gang jeg — å nei forresten, det kan være det samme. Men dokker skulde bare vite.....

Br.

Omkring en ørefik.

"Det var en gang",-

For Haalogaland av RAM.

Det er en ørefik som i dag bringer med til å utføre dette skriveverket, en heller kanskje nokså uskyldig ørefik. Jeg visste ikke at det var så mye impulsivitet borte på Grytlandet. Folket der borte har jeg alltid ansett for meget sedat, for å si det med et pent og fornemt latinsk ord. Men jeg har altså tatt feil — iallfall når det gjelder siste generasjon av grytlendinger.

Nu er jo en ørefik i virkeligheten ikke noe å gjøre blest av, det var i dette tilfelle bare det at den kom fra den gale siden. Og dermed ble den foranledningen til et større oppstus, som lik olje på vann bredte seg utover, og som fettet til også Harstad-avisene. En ørefik er altså ikke en ørefik — i alle tilfeller. Den kan være noe meget mer, f. eks. en skandale.

Først reagerte jeg på mottakerens side, men da jeg siden leste at gutten med den slagferdige neve hadde bedt sitt «offer» om forlatelse, uten å få den, ble det gutten som fikk min sympati — på sett og vis.

For flere år siden tok man «hustukten» ut av skolestuene. — Man gjorde lærerne forsvarsløse. Det kan være sundt med en lusing nu og da, når ord og formaninger prel ler av som vannet på gåsa, men lærerne har fått sitt våpen slått ut av hendene, — og så hender det altså at elevene tar dem — og bruker dem.

Men det skulle vært i min skoletid, fra 1895 til 1903. Da var den korporlige refselse en nesten dagligdags foreteelse. Allerede min første dag på skolen fikk jeg erfaring for at det ville lønne seg å opptre med disiplin. Vår lærerinne var en sinnatagge av en kjerring som føk på oss uskyldige små for et godt ord. Jeg kom i skade for å spytte på tavlen til min sidemann. Han satte i et vrel som fikk hele klassen til å bli skrekkblandet, og dermed hadde jeg gamle frøken furie Heggedal over meg. Hendene på benken! kommanderte hun med oberstmyndig stemme. Jeg parerte ordre. Så hentet hun en halv meter lang linjal. Reis dere alle sammen! ropte hun til klassen. Alle reiste seg. Maken til ærbødighet for noen slag med en skarpkantet linjal mot en 7 år gammel gutts små hender, som fikk valper og svidde noe aldeles forferdelig. — Tenk om jeg hadde gitt gamla en ørefik. Da ville jeg formentlig blitt halshugget, og siden vist bort fra skolen for godt.

Det VAR hard kustus den gang. Riset bak speilet i bokstavelig forstand. For det minste lille feiltrinn ble vi vist på gangen, eller satt i skammekroken, eller mørbanket. Jeg vil ikke engang nevne de mange gangene vi gutter ble dratt etter hårene ved våre ører, disse å så små ømme hårene. Og var forbrytelsene av mere alvorlig art, ble tilsynsmennene hentet, tre stykker for da skulle det være ris på den bare blanke enden. Ned med buksene, opp med skjortene, og så trådte den ene av tilsynsmennene til og svinget bjørkekvistene, — 12 slag, 15, 20, opptil 30 ved særlig grove forbrytelser. Aron tilsynsmann var en hard og hensynsløs tuktens mester, han var den verste der i krinsen i min tid. Han brukte makt, la hele sin sjel i slagene. — Det var ikke godt å sitte på den harde trebenken etterpå og følge med i frøknas utleggelse av bønner og artikler, hustavla og sentensen, eller skrive pene bokstaver, når he le høyrehanda faktisk skalv som det aspeløpet, dere vet.

Men det var ikke finere å få det DEN gangen. Og jeg vet ikke om vi alt i alt hadde så særdeles vondt av det.

Verre var det nv den urette måtte lide straffens kvaler og forsmedelse. Vi kastet den gang, som nu, papirkuler over til pikene. Det kun ne være «tomme» kuler, men det kunne også være kuler med beskjed om ett eller annet. Frøkna fikk en dag se en slik meteor sveve over midtgangen og havne i lille Reiduns skjød. Det var min sidemann som sendte den, jeg viste ikke en gang om at skytset var reist avgårde. Så kom frøkna busende, hummerrød i ansiktet og med lynskytende øyne. Reis deg! ropte hun til meg — jo, hun hadde det med å rope. Jeg reiste meg, men skjønte ingen ting. Hent den kulen du sendte!!! Hvilken kule? Frøkna enda mere sint, rasende. — Hent den, sier jeg, øyeblikkelig. Kulen — hente — jeg begrep ikke det kvekk. Så tar hun tak i mitt ene øre og geleider meg bort til søte lille Reidun, som har tårer i sine brune øyne. Hun leverer lærerinnen kulen, men jeg får ordre om å ta den, brette den ut og lese høyt og tydelig hva som skrevet stod på dette fordekte papir. Der stod: «Du skal få låne gummiballen min i kveld, hvis du vil være kjæresten min.»

Uff da! Dette var ikke bare brøde, det var en slags helligbrøde. Aron og de andre ble hentet. Det hjalp ikke at jeg nektet, og han som sendte kulen forholdt seg taus — jeg visste heller ikke hvem det var — da. Det ble 20 slag på min blanke, og Aron den satan brukte kreftene.

Fra den dag hatet jeg frøkna, og Aron, og hele skolestellet, og svor hevn. Og jeg fikk den. — Far hadde en nett liten såkalt kirkebåt, en pent pyntet og malt bindalskjeks med godt sete i akterskotten. Hele sommeren lå den på dragtau utenfor båtstøen og var som en åpenbaring å skue. Denne båten ville frk. Heggedal gjerne bruke, og jev var med den som skysskar, når hun skulle over «Vika» for å hente post eller besøke sin kollega-lærerinne sør i bygda.

Fjorten dager etter hendelsen med papirkulen kom hun. Nu var hevnens time inne. Jeg hadde også ventet og lengtet etter den, bedre var jeg ikke, jeg lille syndige menneske. — Jo, båten fikk hun låne, og så rodde vi. Fin bris, og strømmen bar ut av vika. Midtveis mistet jeg plutselig begge årene. Ingen flere årer ombord i bindalingen. Vi lå der hjelpeløse. Frøkna forholdt seg merkelig spak. Hun var redd på sjøen, viste jeg — og det er kanskje alle hadelendinger — og nu var hun i min vold. Hun bad meg for guds skyld sørge for å få fatt i årene igjen, men det var — med min vilje — håpløst. Vi drev utover, lenger og lenger utover, det siste neset ble rundet. — Da begynte hun å rope etter hjelp, angstens og den nære undergangs forferdelige rop. — Hjelp meg å rope, bad hun. Jeg satt stum som en hummer, bare satt der og nøt situasjonen, delikaterte meg av den.

Den satans Aron, der kom han igjen. Han hadde vært ute med smålina, hørte frøkenropene og foretok den storartede redning. Ja detta kunne blitt siste reisa det, frøken, sa han. Var dere rekt til havs, ville ingen mere fått spurning om dere. — Å, Aron ville bare gjøre sin redningsdåd størst mu

lig.

— Frøkna oppdaget aldri mitt «skjelmstykke». Derimot oppdaget jeg et halvt års tid serene at det var min sidekamerat Angel som hadde vært papirkuleavsender hin gang. Jeg gav frøkna beskjed herom, men hun ville ikke «ta i seg igjen» den julingen jeg hadde fått. La oss bare glemme det hele, sa hun. Men barn glemmer ikke så lett en urettferdighet. Faktisk sitter den ennu nokså fast i min gamle bringebrusk.

Så tok man kustusen ut av skolestuene, helt bort, så å si. Det var for mye av slikt før, etter min ringe mening. Men er det ikke for lite nu, mon tro? Jeg mener da korporlig tuktelse. Jeg tror det.

Og det kan gjøre gutter litt dristigere enn de bør være. De smeller ivei med en ørefik.

Men ber de om forlatelse viser det godt stoff under vesten. De bør få den — tilgivelsen, og så ferdig med det.

Jeg fikk bære Arons merker med meg gjennom hele livet — urettferdig og ufortjent. — Det har naget, men det har ikke skaffet meg noen slags komplekser, det har jeg merket. Forresten alt dette med komplekser er noe stort sludder, jeg hadde nær sagt noe hønsesludder, som såkalte psykologer sitter og brygger sammen for å gjøre bl. a. lærergjerningen mere innviklet enn den behøver å være.

En ørefik er en ørefik, vil kanskje noen si. Nei takk så visst, det ER forskjell. Som f. eks. den De gir Deres kone, hvis hun setter huset på ende, og den en elev gir sin lærer. Forskjell ja, men begge er totalt feil anbragt.

Det er nu min mening, og mitt navn er bare **Ram.**

Fra de umælendes leir.

Brev fra Bumarka.

Mitt navn er Blomsterlin, far min heter Trym og jeg hører hjemme et sted her sør i bygda, som dem kaller Håjen. Min fulle adresse blir således Blomsterlin Trymsdatter, Håjen pr. Harstad. — Det skal, som dere ser ikke være noen anonymitet fra min side i aviskorrespondansen.

Jeg kan hilse fra alle kyrene her oppe i Bumarka og si at vi har det bare bra. Det har vært riktig slik en deilig sommer, mye sol og liten fuktighet. Bare det at mygga har vært stygt frampå i de riktig varme dagene. Vi kyr spekulerer ofte på hvad Vårherre vel kan ha ment med slikt ukjo som mygg og klegg. Kan det påvises at de gjør noen nytte i verdenshusholdningen? Vi spør dokker mennesker, som er så overlag kloke. Men, ha, dokker kan naturligvis ikke svare på det, dokker heller. Dokker er ikke så klok. Og så kan dokker bare slutte med å si «dom som ei ku», for det stemmer ikke så overvettes, som dokker trur.

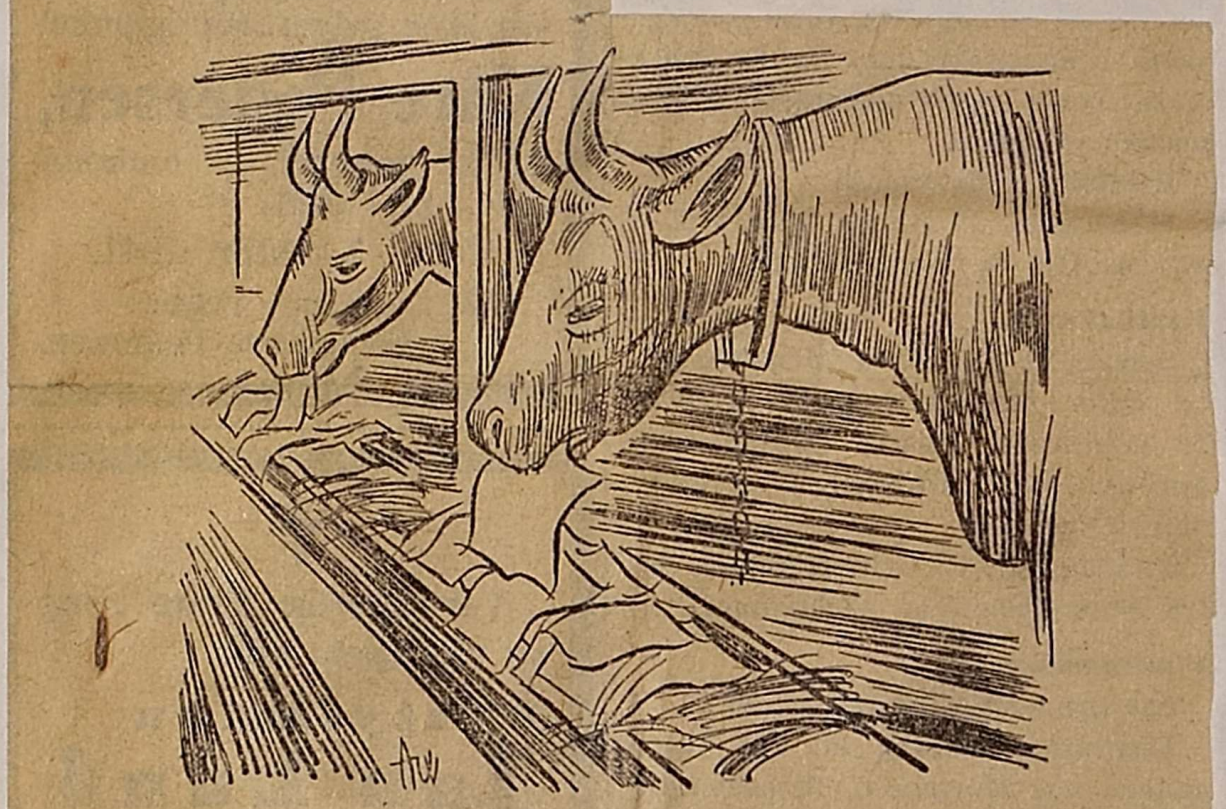

Vi kyr har da et stort hode, som dokker vel har lagt merke til. Og inne i det hodet er det heile — eller som det også heter, hjerne. Det er bare det at vi kyr settes ikke i skole, vi læres ikke op, vi må klare oss som best vi kan som — er det ikke autodidakter det heter? Allikevel klarer vi oss aldeles bra. Vi lever ialfall til vi dør, og dokker mennesker kommer ikke hårsbredda lenger enn akkurat til gravkanten, der bærs det utfor.

Jeg har ikke lært å skrive, så den blir nok ikke så rar denne aviskorrespondansen. Når jeg allikevel legger i vei, er det fordi jeg synes det er en stor mangel ved bladene, at de aldri bringer noe nytt fra bumarka, — som om ikke den var noe tess, ikke betydde noe i denne mataukingstida.

Nu lakker det snart mot båsen med oss. Frihetens og gledens tid er forbi. Sola søkker sig djupere for hver dag som går over Hinnøya, skyggene blir vanskapelsaktig lange og lauvet drysser omkring mulene på oss. Det er haust, sier folk og blir så melankolske i ansiktsfasongen. Og vi kyr blir også traurige og drar tunge sukk mellem mattuggene. Den korte sommeren gikk så altfor fort, sier både de på to og vi på fire. — Men det var da sommer engang. Bak om åsen hadde vi det trøilig mangen stund. En stund lekte jeg sån småforlovet med en liten halvmarkokse, men det blev ikke til noe videre. Han var så ungdommelig og ustadig, for og flørtet med alle damene i bølingen, og så spilte jeg fornærmet og gav ham på båten. En skal da virke opdragende.

Et steds her i nærheten finner dokker en tegning. Den er fra i vinter var. Den nærmeste kua det er mig, og hun ved siden av er veninnen min, og heter Litago. Dokker ser oss der vi står på båsen og eter celluloseför. — Skal tro om vi skal nødes ete det til vinteren også? Vi gruer oss lite grand for det. Riktignok leste vi i bladene at det var så storartet dette fôret, og at kyrene var efter det som rene lekkerbiskener, men det var nu små, milde overdrivelser i bladene. Jeg tenker det smaker oss omtrent som kaffeerstatningen smaker kjerringer på misjonsmøte. — Men i mangel av tobakk røker man andre blade, det vet de nok alle tobakkskallene i denne tiden. — Celluloseför er bra, det, ja næsten godt.

Hausten er alltid en usikker tid for oss kreaturer. Da skal der likesom ryddes op i buskapen, og det pleier menneskene å utføre med lange kniver og slikt styggedom. Hvert år omkring Mikkelsmesse går vi alle sammen i konstant angst, særlig de som er eldre av oss. Der skal lages vei for ungdommen. og så ma vi eldre bite i gresset på den særegne måten, som bare slakterne kan arrangere. Jeg er jo alt et godt stykke vei op i alder, men iår tar jeg det allikevel med ro. Det blev slikt godt lo-år iår, sier han Elling, tyve procent over middels, og da berger vi nok livet alle sammen både av smale og storfe. Det får klare sig med grisen, sier hun Olina, og grisen har vi andre dyra ikke noe med å gjøre, den er oss en ganske likegyldig ting, så den for ha det så bra, når det lakker under storhøgtid ute i adventa. — Dessuten er jeg en god melkeku, sier Olina, når hun har besøk av andre kjerringer i fjøset. Min beste, sier hun og klapper mig kjælent på korsryggen. Og så slik feit melk hun gir, hun Blomsterlin, prater hun videre. Men det er både kors og plage å få smør av den, hvis jeg ikke har annen rømme å blande med. Litago gir ikke så meget i bøtta, men ho er god smørku. — Derav skjønner jeg at Litago og jeg vi utfyller hverandre, hører likesom sammen i liv og død. Var ikke Litago vilde de vel ha slaktet mig, for denne vanskelige kjerningens skyld. og var ikke jeg, vilde vel Litago ha måttet gå nedenom og hjem, fordi hun ikke har så meget å yde fra spennene.

Her en vinter kom det sjukdom i fjøset oppe i Håjen. Vi var klein og nedfor alle dyra. Dårlig matlyst, orket mest ikke stå på beina og gav næsten ingen undadrott. Det så rent ilde ut, og husbondsfolket vårt var ganske uløkkelige. De gjettet på galskap både i milten og levra, ja de snakket ennog om kjeft- og klauvsjuke (munn- og klovsyke er jo ,,æredansk, og dansk skal vi jo nu være så ferdig med, hører jeg). Vi må hente dyrlægen, mente husmora, men kallen klødde sig langs med huvekanten og ordet om kor dyrt det var. Så endte det med at det kom en såkalt signekjerring. Hun eldet en tollekniv kvitrød og for med den rundt i alle båsene, mens hun mumlet rare formularer, vrengte med øinene, spyttet og gestikulerte som en svovlpredikant. Til slutt kritet hun kors over døra og grov så tollekniven ned utenfor ytterdørstokken. Nu skulde alt bli bra igjen, sa hun. Hun fikk 10 kroner for heksekunstene sine — og friske blev vi. — Det er vel så mye skjult i naturen og en gammel tollekniv, som vi kyr ikke begriper og forstår.

To ganger har jeg og ho Litago vært på såkalt dyrskue. Der fikk jeg engang sløife, og Litago fikk hederlig omtale. Men vi likte oss ikke på dyrskue, hverken Litago eller jeg. De andre kyrene var så uopdragne. De rautet og beljet og bar sig hele tiden og holdt et syndig hus. Slikt synes jeg er en skam for hele standen. At de ikke eier opdragelse — ikke de engang som kommer fra fine familier og fra fjøs med hvitkalkede murer, patentvanning og sveitser i snøhvit trøie. Kjedelig syntes vi også det var med disse manfolka som kom og befølte oss på alle tenkelige steder. Vi måtte jo rødme helt ned i hornrøttene. Men de tror vel vi ikke har følelsesliv og sjenanse.

Gjeteren vår er en menneskebrand. Han slår oss med en stav, når vi ikke er lydige, og nu akter vi å klage til dyrevernet. — Er han selv lydig? Er menneskene overhodet av de lydige skapninger? Har de ikke holdt på med ulydighet helt siden kort tid efter at det første ekteskapet blev inngått. De bryter budene. som kokka bryter brødleiver. Og advarslene og all advaringen, både til ørk og helg, går tvers gjennem hodet på dem, inn det ene og ut det andre øret, uten mellemstasjon. Men de har vel så mye annet rart der inne i hodene sine. De tumler jo med så meget, disse menneskene. De regner og skriver, og tuller og prater, graver sammen mammon, bites og slåss og blir aldri ferdige med å kamse og rake ihop alt mulig rart. De kaller det vist formue. Slår de op i boka så står det der. at man skal ikke samle sig skatter som møll og rust fortærer, men de gjør det nu likevel heile veka. Boka er kanskje bare til søndagsbruk, den? — Ja jeg vet ikke. Det er så vanskelig å bli klok på disse menneskene. De emner med så meget, har så mange sorger og bekymringer, rumsterer med så mange innviklede remedier. Flyr omkring og har det travelt, sladrer, baktaler, setter lange ører til rykter som sveves over vannene, og — ja det går altsammen mange meter over en stakkars kuforstand.

Nei, da er vårt liv meget enklere. Vi går stille til og fra Bumarka. Eter vår mat, yder vår melk. Klager aldri. Stanger ikke hornene i vår nabo for en bagatels skyld. og dør uten å kny, når timen kommer.

Det er trist å se sommeren dra av landet. Der venter oss bare en bås og en klave, og høidotter morgen og kveld, samt trevlet cellulose. Men vi er takksamme. Det er vår skjebne å være kyr, og som kyr tar vi tilværelsen med dens onder og goder.

Menneskene, de vil visst, hvert enkelt av dem, ha godene bare for sig. De misunner hverandre, bærer nag til hverandre og kjører i vei med store rettssaker, når de kan komme til.

Ja, sån går jeg her oppe i Bumarka og filosoferer med min ulærte hjerne.

Det blir naturligvis mye galt i dette tankevellingen min, men en kan da heller ikke vente stort av noe som er «dom som ei ku».

B. T., Håjen.

Skilsmissens stund nærmer seg.

Lia, 20. april.

Idag daterer vi mandag 20. april månen har vokset seg nesten halvfull, det er seks dager etter sommermål, solen har klatret seg mer enn halvhøgt på himmelen og ifølge den naturlige tradisjon skulle våren nå så smått ha begynt å ytre seg. — Men det gjør den ikke, absolutt ikke. Nordvesten står fremdeles hardt inn på husveggene her i Lia, det ryker og fyker, mitt arbeide med å måkke veier med sneræka, bort til fjøsen og sjåen og ned til riksveien, er forgjeves. Vårherre kaster dem fortere igjen enn jeg er istand til å feie og holde dem farbar for Amalia. Og så refser hun meg, mens hun rettelig burde adressere kritikken sin til høyere makter, som jeg for min del ikke kan rå noe med.

Jeg har hele vinteren gått her og grunnet på noe: Skal jeg selge Lia, eller skal jeg bero med det ennå ett år? Det er ikke så lett, skal jeg si dere, å måtte skille seg av med noe en har fått elsk til og gravet så mye av sin kjærlighet ned i. Slik binder og baster, det slår røtter som det volder stort besvær å få rykket opp.

I nærmere førti år har Lia og jeg stått last og brast sammen. Hver tue og hver stein vet jeg av og er bestevenn med, skjulte grøfter på kryss og tvers ligger her og minner meg om kjært arbeide. Jeg har da vitterlig fått det til å vokse to strå, hvor det før vokste bare ett. Steinraukene ligger her og taler til meg, det kostet svette å få dem kastet sammen av stein jeg fikk brudt opp av jorda. Den gamle rogna nord ved potethagen er jeg som en nær slektning av. Stien opp til sommerfjøset går like forbi den og et trostepar har hvert eneste år sitt rede der oppe mellom lauvet. Disse fuglene er etterhvert blitt mine venner, de har lært å skjønne at også mennesker kan være bra skapninger som ikke bare lurer på mord og rov. Når jeg pløyer om våren går de etter i furene og finner seg mat, det samme gjør forresten også noen kråker og sæinger. Vi er da en hel familie som lever sammen i den beste forståelse.

Våren er jo slik en vidunderlig tid, om og om igjen det samme under og vidunder. Da er det som skaperens milde hender kjæler med det altsammen, det er som morshender som stryker barnet og vekker det varsomt. Selv jeg, gamle mennesket, går da som i en rus, lykkerus. Jeg kan stå og se på det altsammen og uvilkårlig folde mine hender. Jeg hører stemmer i skyen, og fra den angende jord, det er livets røst jeg hører. Og når så blomstene begynner å pynte opp alle steder, tenker jeg dette er naturens bryllupssal, og du er blant de innbudne gjestene.

Nå, som jeg går her i tunge tanker og overveier dette med salg, kjenner jeg først tilfulle hvilken samhørighet jeg har fått med mitt sted, det er som alle småtingene kommer og tar meg i handa for å holde meg fast til seg, det snører seg sammen under min bringe, og en hviskende stemme sier ved mitt øre: Nei men Trond, kan du virkelig gjøre dette! — Og så kan jeg ikke, ikke sånn med engang og uten videre. Jeg må tenke saken grundig over ennå en gang. Det er blitt mange slike ganger nå. I snart tre år har jeg gjort henstand med meg selv. Bestandig, når jeg ville avgjøre saken, kommer det noe i veien, det kan være bare en slik liten blåklokke som står der og ringer lydløs med sine små, hvite kolber langs sommerfjøsstien, det kan være den gamle hesten, min trofaste medsliter, som kjelent legger sin mule inntil min trøyelomme, der den vet jeg pleier ha brødskalker liggende på lur for den, eller det kan være suset bare fra den vesle bekken som bakom vinterfjøset haster seg nedover mot sundet. Eller det kan være — ja hundre slike småting som vokser seg sammen til en motstandsstyrke, som holder meg fast og hindrer meg fra å realisere denne smertefulle nødvendighet.

Det har nok ryktes at jeg går omkring med overveielser om å selge Lia. En dag tidlig på vinteren kommer det en mann stampende oppover bakkene. Jeg kjenner ham ikke, men han handhilser, og samtalen vår begynner, som vanlig er, med dette om været, det er jo det man griper til for å komme igang. — Jo, han hadde hørt av en svoger av sin kones tante at jeg aktet å selge gården. Og hva jeg nå monne forlange for det hele, med herligheter og rettigheter og alt det der? Han var fra en bygd lenger nordpå, ja svært langt nordpå og hadde bare snaue tomta til et hus der han nå bodde. — Men jeg bad om henstand med å bestemme meg, det var nå det ene og det var nå det andre som stilte seg hindrende i veien for at jeg kunne ta min beslutning på sittende fot. — Hvis som atte dokker gruer for pengene, sier mannen, så kan jeg betale kontant. — Han skal få høre fra meg.

Så er det at kjøper nummer to kommer innom forleden dag, en fra bygda her, og det er besøket hans som bringer meg til skrivebordet idag. Han byr på gården og er innpåtrengende. 10 000 kroner, sier han og er som en frister på templets tinding. Og dokker skal få kår, legger han til. Mannen synes simpelthen forsluken etter Lia. — Kår, sier jeg, og får vann på mølla, nei, det skal slettes ikke være noe kår her, vi vil ikke sitte som førerådsfolk, ho Amalia og jeg vi er enige om den tingen. Føderåds-folk er bare en forbannelse på en gård, de sitter der og kan aldri bestemme seg for å dø. Det hender kanskje de blir forkjølet og må gå til sengs med influensa, det vekker forhåpninger borte i hovedbygninga, endelig skal de bli kvitt dette helsikes kåret, men gamlingene reiser seg opp igjen, deres standhaftighet er uten grenser, de stortrives videre, fyller åtti, femogåtti, og spiser føderåd — de blir nitti, og livner faktisk opp, avisene skriver at de er i beste vigør og de må gjøre rede for til journalistene hva som kan ha virket til denne uslitelige helse. — Nei, min gode mann, sier jeg, føderåd skal det ikke være her i Lia. For det første er det liten stas med å gå her og være falleferdig i atten—tyve år, gå her å bli ønsket livet av, og for det andre vil jeg ikke — ja ikke ho Amalia heller, for den saks skyld — bli av en alder som gjør meg sløvet og dum, og slik at folk sier som så, at ja det var nå en velsignelse at han fikk vandre bort. Man skal gråte ved en grav, ikke dra lettelsens sukk, man skal tårevanne de blomstene som ledsager en på den siste ferd. En dikter skrev en gang, husker jeg, at det å dø ung var skjønt. Enig med ham. Slik sitter jeg og forklarer meg for denne eventuelle kjøper av min gård og grunn. Vi akter å dra bort fra det hele, når skjøtet og kontrakten er skrevet. Mannen kan ikke forstå dette, enda så tydelig jeg har forklart ham det hele.

Jeg ber om ny henstand, jeg må overveie saken grundig. Det å selge gården er ikke som fot i hose, det. Ikke her til lands og sånn i sin alminnelighet. I Amerika skal det være ganske anderledes, har jeg latt meg fortelle, ja jeg har lest om det også. Der selger man farmene og går sin vei fra dem, gang etter gang, uten å se seg tilbake, på Lots hustrus vis. Det er for dem bare som å skifte skjorte eller tobakksskrå. Men vi her hjemme vi gror fast til jorda, det er det som er saken, den ligger der og tviholder på oss — det vil si hvis vi er av det rette slaget mennesker, slike som har sjel og denslags.

Nå går jeg her og holder øye med vårens gang. Den er sein i siget iår, men det betyr bare at den kommer med desto større kraft. Vi har fått stær i alle kassene, skjura har reiret sitt ferdig, og det paret som sogner til vår gård, er stappfull av kjærlighet, ser jeg. Amalia liker ikke skjura, ja ikke fuglene i hele tatt, ikke når de kliner seg inn på oss. Skjura er en tjyvbrann, sier hun, og dessuten setter den seg på klæsnorene og flir til vasken for meg. Og skrattingen dens, som en trommeild av ulyder. — Det kan ikke jeg være med på, skjura er en hjemmets fugl, den møter meg nede i veien og ledsager meg helt opp til trappa. Og stæren da! Amalia har i flere år maset på meg at jeg skulle fjerne disse kassene og gjøre

stærene nusville. Hun får ikke sove skikkelig om nettene for deres bestyring. Nei, det er slik, dessverre, at Amalia er så lite musikalsk, selv ikke stæremusikk kan hun formå å nyte. Jeg vil da ikke snakke om min munnharmonika. Jo, jeg har et gammelt munnspill, det har fulgt meg fra ungdommen av, dobbeltradet og av italiensk fabrikat, jeg trakterer det ikke så helt dårlig, om jeg så selv skal si det, men mine små musikkstunder må jeg ha for meg selv, jeg gjemmer i høysjåen, eller jeg setter meg borte ved den store rogna nord ved potethagen. Kommer Amalia på meg i disse smålykkelige stundene, får jeg reprimande. Du med din alder, sier hun, og så denne naraktighet. Og kommer hun over meg i en feiende reilender eller masurka med mye ramtirara, får jeg likefrem skjenn. Om det ikke er på tide også for meg å tenke på hinsidige og alvorlige ting. Men jeg passer som regel godt på til i tide å kunne gå over til en Sions herpe eller en hjemlandstone-melodi.

Toner, det blir aldri for meget av toner for meg. De smelter som rim i sinnet, de ligger der og gir etterklang i timevis. Og det er alle disse tonene, alle disse merkene etter mine henders arbeid, stiene for mine føtter, det unge lauv, gresset, steinraukene, den surlende bekken, ja alt hva som opp kan regnes, det er alt dette som ligger her, som lever her, som holder meg fast og gjør meg trist og betenkelig — selv om der viftes meg med 10 tusenkronersedler under nesen.

Men jeg vet at en gang må vi selge, må vi pakke våre små eiendeler sammen og vandre veien nedetter lia. En gang er det slutt, slutt med altsammen, og det samme for oss alle — også for dem som til deres livs ytterste dag graver sammen, pakker i «lader» og aldri blir forsynt, også de må en dag gå fra det hele. Verdens forgjengelige og forkrenkelige virkelighet, et faktum som ikke kan skjules eller forandres.

Det kommer en mann oppetter veien, ser jeg. Amalia og jeg står begge ved kjøkkenvinduet og ser han komme, han går i småstøvler og sneen rekker ham til langt på legg. En ny kjøper? Jo, antagelig en ny kjøper.

Nå skal du bestemme deg for salg, sier Amalia, for nå vinn vi ikke mer med alt dette. — Du har vel nesten rett i det, Amalia-mor, sier jeg, og er føyelig.

Mannen stamper sneen av seg ute i forgangen, banker på og kommer inn. Det blir litt snakk om vinden og været og sneen, om den sene vår og om han der Hallesby som går så hardt og alvorlig inn for helvedes evige pine. — Jeg regner imidlertid på min gårds pris, og runder den frekt av oppover til 12 000 kroner. Alt stiger jo, til majestetiske priser. 12 000 avgjør jeg i mitt stille sinn, ikke en tomme under den prisen.

Men så skal mannen bare forhøre seg om det muligens kunne være en førstekalvskvige å få kjøpt her i nabolaget.

Jeg puster lettet ut. Lia og jeg kan ennå virke sammen i fellesskap og kjærlighet med hverandre. Slik er det, hver liten henstand klynger vi oss til, vi går på akkord med det uungåelige, går utenom på bøygens vis og lurer oss fra krok til krok.

Men engang vil du komme, det vet jeg for visst, sang ung Solveig ....

Trond i Lia

Vi driver sjøen, han Patroklus og jeg.

Vi driver sjøen, han Patroklus og jeg. Vi har gitt oss til med det ja. Ettersom prisene er slik at en kan fiske seg til mange sedler på et blunk, så å si. Men det er et slit, en kommer ikke sovendes til de grunkene, om noen skulde tro så lettsindig. Byfiskere må drive sin dont om natta, det er vel en slags forbannelse med å være byfisker, for andre fiskere gjør det da på folkvis, ror ut med sola i lett og kommer att igjen mens dag og mennesker er oppe. Når vi har spist kveldsmaten, må vi begynne å tenke på støvler og båt og juksegreier. Langt er det å ro også. Folk spør jo gjerne — skjønt de er ikke så blånøye på det no — «hvor har dere dratt denne fisken? og skal vi så være sanddrue mennesker og si som det er til, at den har vi pilket borte ved Mercur, så griner de på nesen og vender seg bort fra oss og handler med våre konkurrenter midt for våre blå øyne. Og jeg sier ikke noe større om det, for Mercur-fisken har en bismak, og lukter gjør den også rent ut sagt urent. — Nei, ute på det frie havet må vi, tre kvartmil fire kvartmil og ofte enda lenger. Så kan vi med utilsmusset samvittighet bedyre at det er frisk og ubesmittet fisk med en aroma som fruens parfyme. Da går bismeren, og kassen er tømt i en snoping.

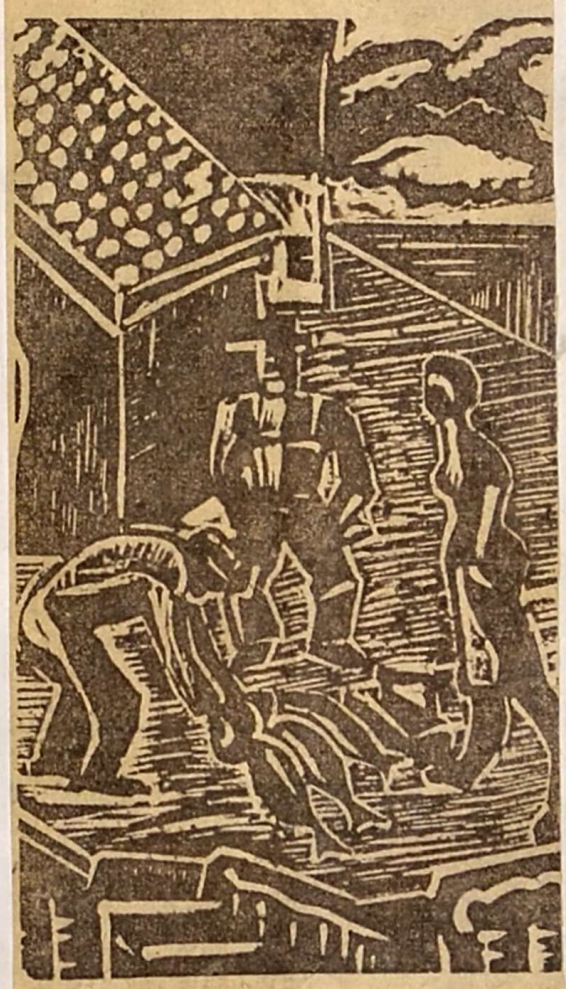

«Skal vi lat ham ei hysa kver?»

Ro og ro, det kan være et nokså kjedelig yrke, især hvis vinden er av den seige sorten, som ligger i stevnen og holder igjen og gjør havet som en deig å ro i. — Vi har spesialisert oss på hyse. Fruene er galn etter den. Nei se der, de har hyse, og så stimer de til, så de river hverandre overende og skal ha store hanker. Gid så fin og blank den er! Det skal bli deilige boller! plaprer de og prutter ikke på prisen, selv om hanken krever både en blå og noe nikkel eller hva det no er forslags metall. Der kommer også mannfolk til. De står der og skal spille sakkyndige, selv om de aldri en eneste gang har hatt saltlake på fingrene. Det går vel ikke grumsmak av den? spør de. Neida langtifra, svarer vi, og tenker: din tosk, har du kjent hyse som det ikke går grunnsmak av. Men en skal som kjent ikke fornerme kundene, de har alltid rett, det ved alle handelens folk, like ned til oss ved en simpel kasse på en kai.

Det er meget variabelt med bitelysten der nede i «fiskebygda». Enkelte netter går det som fot i hose med å fylle midtrommet i kjeksen, til andre tider må vi slime time etter time uten en kjeft på kroken. Det er for det meste repp vi bruker, og vi har etter hvert lært oss mange knep med den.

Igår natt var det slik en svart «dag». Klokka 2 hadde vi enda ikke sett et liv. Vi rodde og prøvde på alle kjente steder. Nei du var fri. Fisken var som evakuert. Kor kan hysa være blet av? spør han Patroklus. Nei kem så veit, svarte jeg. Vi lå til slutt nesten midtfjords mellom Engeneset og Måga. Like svart var det alle steder. Kan du begripe dettan her, sier han Patroklus og begynner å miste slompen av tålmodigheta. Ja kan du begripe slikt. Patroklus sitter bak i båten og jager på den ene siden, jeg sitter framme i båten og jager på den andre siden. Når den ene armen trøytes ut, skifter vi med den andre. Ikke bit, ikke et levandes kryp. Ja vi skal ikke komme til å uroe mange bykasseroller i morra, sier han Patroklus. Nei det skal vi sâmen ikke komme til å gjøre, sier jeg. Vi fører slik sindig tale, han Patroklus og jeg. Den ligger vel ikke så høyt akkurat, men det er vel overveide ord. En lærer det på sjøen. Ka du meine vi skal — —, Patroklus blir brutalt avbrutt. Han kaster seg på snøret med alle sine krefter og hesper inn. Der har du —, —, men så fikk jeg heller ikke' sagt mere. Bit her også og haling i fort tempo. Patroklus kikker utover ripa, blir lang i ansiktet, som ikke er i korteste laget fra før, og hefser inn en — steinbit. Han gammelerek rett, sier han. Steinbiten vrir og ringer seg som en skadet orm, går til angrep, hugger med sine skarpe tenner og er utilnærmelig. Din fark, din f....., freser Patroklus. Man blir hissig og overiler seg i kampen med en slik tykjenk brann, skal jeg si dokker. Der har han sakset kjeften fast tvers over Patroklus' støvlesnute. Men da skal jeg si dokker kameraten min ble malesjørsk han også. Hit med kleppen! roper han i avmektig vrede. Han får den og myrder av et godt hjerte. — No er det min tur å kikke over båtripa. Det ble steinbit nr. 2. Men klok av erfaring får den smake kleppen mens den ligger i anlegg på vabeinet.

Vi ror straks vekk, fornærmet. Vi sier ellers takk, men det er hyse vi har spesialisert oss på, såpass dere vet det. Vi kaster ikke mere i denne ormgar av et hav. Vi ror oss til på et annet sted. Morgensola har alt sendt rødmen foran seg over astøingsfjella. Men da får også hysa plutselig mathug. No biter den. Stor, pen fisk, to på kiloet, ypperlig ballråstoff. Kom til oss, vi har den. Å men vi slipper å alarmere kundene, de står der på ytterste kaikanten og venter på oss med den mest langstrakte langmodighet. Alle kaver seg framtil og vil være først. Kjære velsegne dokker, sier han Patruklus, dokker må ikkje trø ned båten for oss. Dokker skal få alle sammen. Ja dokker skal få alle sammen, sier jeg og supplerer Patroklus. De står der med penger og begjær. En grovkalibret mannsperson trenger seg udannet fram gjennom mengden. Nei, stopp du, sier han Patroklus, damene har rangen. Han står der sloet og fæl i sin båt, ubarbert, hyseblodig på hendene, dropp i nesen, men han kan sin Bonton. Ja damene har rangen, sier jeg, legg merke til det og er ikke mindre bon-ton. Mannen bruker kjeft. Hva vi er for slags fiskere som ikke vil selge, ikke vil handle. Han har gått lang veg, han har det travelt o. s. v. Vi verdiger ham ikke svar, ikke han Patroklus, ikke jeg. Reis og ryk med heile morthysa dokkers, roper han og spytter frekt etter båten vår. Du må ikkje la meg komme opp og klå deg, sier han Patroklus. Ja du må bare ikkje la oss komme opp og klå deg, sier jeg og er nok en trussel i mitt morgentrette ansikt. For så kan du komme til å angre på din kaigang, sier Patroklus. Ja på din kaigang, slutter jeg.

Vi er utsolgt. Det gikk i en fei. Patroklus' bukselomme er som en stappet hodepute av bare sedler. En fin frue leverte en hundrekrone for en hysekoking til pris kr. 2,80. Hun vilde vel sette oss i forlegenhet, men da var hun kommet i feil gate. Patroklus grov opp en dynge sedler av lommen, vekslet på øret og sa værsågod som den likegyldigste ting av verden.

No står vi på kaien med bare våre egne kokinger igjen, og så steinbitene. Dem har vi ikke villet by fram. Da kommer han sintingen av en fyr igjen. Nei, glunta, sier han, dokker må no likevel selge meg om ikke mer enn som et par hyser. Du kan få steinbitene, svarer Patroklus. Dokker høver vel best ihop, sinna alle tre. Haha-ha, ler jeg, ja du Patroklus du kan få sagt det. Mannen mukker ikke, han er ydmyk. Patroklus' og mitt hjerte får en liten klem av medlidenhet. Mannen har vel kone og barn heime. Han eier ikke noe til poteten. Kanskje det er derfor han har vist slikt pågangsmot. Sint kjerring kanskje, som gir ham heile breisiden hvis han kommer tomhendt heim. Skal vi lat ham ei hysa kver? spør Patroklus. Ja det gjør vi, svarer jeg. Og steinbitan får du attpå til gjevings, sier Patroklus. Ja di får du attpå, sier jeg.

Og så er det ut på formiddagen, og to byfiskere ror heim, spiser og hopper i loppekassen.

Truls.

Elven.

Den begynner som små drypp oppe under den evigblå isbre, og fortsetter som en liten, munter og livsglad bekk mellem heilyng og grus.

Lengere ned mot skoggrensen finner vi den igjen. Fra øst og vest har den mottatt forsterkninger og kan alt gjøre rettmessig krav på navnet elv.

Så er den nådd mot de bratte stup, der dalen langt nede begynner. Intet kan stanse en slik elv. Framhuga og likesel kaster den sig ut i alle forhold og tilskikkelser som den møter på sin lange vei. Og utfor stupene bærer det i veldige fall, i styrt efter styrt med bråk og buldr, med en aldri forstummende durr, som bæres langt utover dalen og er dens vante lyd, dens musikk og særkjenne.

Der elven har nådd dalen faller den til ro og

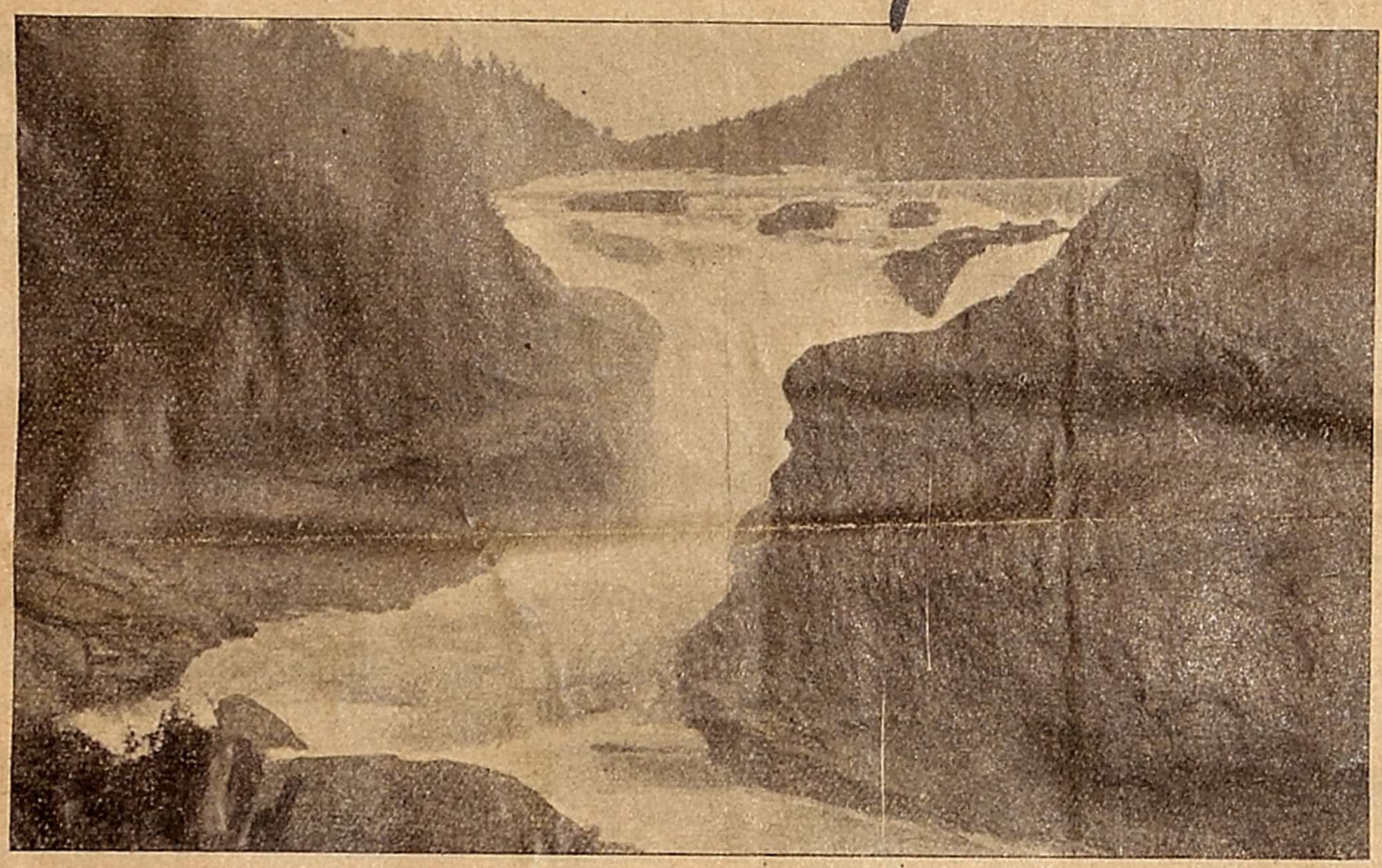

lar tiden dreie, mens den kroker forbi gård efter gård, smyger under broer og farer forbi fergesteder. — I gamle dager måtte den her og der trekke mølle-stener, men det bryderiet er den nu forlengs sluppet fra. Man krever intet annet av den enn at den i vårflommen skal bære tylvt for tylvt av de store tømmerstokkene på sin rygg mot kysten, byen og sagbrukene. Og den er vant til denne «våronn», elven. Tålmodig trekker den de digre stokkene med sig mil efter mil og setter dem av der menneskene vil ha dem klumpet sammen i store lunner. Uten takk, uten betaling utfører elven sitt store tømmer-arbeide, alltid viljug den der rede til å yde menne-skene sin hjelp.

— For lang tid siden var der nogen ingeniører på befaring langs elven, de målte og beregnet og laget karter. Så kom de atter igjen med rare apparater og mange overslag. Det var mange hestekrefter og volt og ampere å vinne ut av dette vassdraget, sa de. Bare med denne fossen der for eksempel kunde man elektrificere hele dalen og vel så det, sa de kloke regnemestre.

Men det var imens blitt dårlige tider i landet, de store kapitaler var reist over «grensen», og kraft-anlegget ved fossen måtte utstå — inntil videre.

Og derfor har elven ennu sin gedigne kraft ube-skåret og ubundet; den leker sig i styrtningene og synger sin dype fossedurr efter de århundre gamle noter, slik dalens folk er vant å høre den gjennem sekel efter sekel.

Men elven glir ut av dalen og slynger sig frem gjennem de brede bygder. Hviler sig ut i en større innsjø, hilser efterpå en småby i forbifarten, blir dyp og doven der den svømmer frem mellem godsets akerland, forbi den gamle stenkirke og inn mot havnebyen, hvor den får så mange ting å ta vare på.

— Og nede på havnebyens bryggekant sitter der en mann og ser ut over denne elven som bærer skiber og båter, prammer og lystseilere av alle slags, elven som er byens hovedpulsåre, dens trafikkcentrum, ja betingelsen for at det her kunde vokse en by op, — og han husker tilbake til gjeterdagene på sæteren der langt inne under høifjellets breer, husker en liten bekk som i all beskjedenhet smøg sig frem mellem lyng og vierkratt og ikke tenkte på annet enn å være en liten surlende bekk, som kunde gi kjørne og gjeitene drikke og yde vann til budeiens kjørler og kar.

Men den samme lille viltre fjellbekken bar alli-kevel spiren i sig til å bli noget stort,

Og her den efter mange gjenvordigheter og op-levelser, efter mange tunge arbeidstak, men også rolige hvilestunder, endelig faller ut i havet er den blitt den store alvorlige flod, dyp og uutgrunnelig, som en der gjemmer på mange og store hemmelig-heter, der aldri skal åpendages.

Slik er elven.

Ola Berg.

Pollens store dag.

Spøk og alvor fra en liten Lofotgrend.

Motorene hadde alt skapt «surubabel» og vært et forargelsens tegn på fiskefeltene her og der og især i Lofoten. Det var jo vel og bra nok og aldeles «hålreit» at de gjorde menneskelig arbeid og hadde god framdrift i seg, men de vilde spolere alt som het fiske, det var nå iallfall brennsikkert. Kallene slo det fast med firetoms trekkspiker.

Einkvart er det nå også folk finner på, sa han Marelius i Tangsprellvika, han hadde ordet i en forsamling av småbåtfiskere borte i Nufsfjorden. Og dokker skal både høyre og sjå, sa han, tar ikkje regjæringa framom i denne galskapen, så piskantull om her blir rått å få av havet meir.

Og det var samstemmighet om dette både i Nufsfjorden og fra Røst til Rinøya.

Men motorenes puls banket videre den. Farkusen han ta alle årene, sa mange som hadde smakt velbehaget ved å ha en parafinhest stående nede i rommet. Nu kunne de stå på dekket og røyke snadde og ha herrens gode dager, de kunne stå der og se på sine fiskarbrødres trelldom nede i robåtene.

Og motorene gikk sin stolte selersgang, og «regjæringa» tok ikke framom. Vårherre nyttet det visst heller ikke å be til om slikt. Og til slutt, vet vi, gikk jo årene farkussen i velt, og seglene råtnet opp. Det blev donkdonk mest i alle farkoster.

Men det var altså i denne motorens barndom. Vi folk ved Pollen hadde ennu ikke anskaffet oss en slik mekanisk innretning, og i Pollen hadde det ennu aldri vært en maskinbåt. Det kom seg nu av både det ene og det andre. Pollen var ingen vei for andre enn de som bodde ved den, og Pollen var et langt stykke ute ved gapet bare støvelhavet, å regne for ved, fjære sjø. Innpå hadde den jo vatn nok, om det så var for både korvetter og lastede oseanfarere.

Et året lå den vesle damperen «Wilhelm Huth» ute på vika, rett utfor Pollen, en hel sommer. Folkene ombord drev på med kartlegging og slikt der i strøket. Så en dag ryktedes det at i morra skal «Wilhelm Huth» ved flo sjø gjøre seg en svipptur innetter Pollen. Flo sjø var det den dagen like over middag, og hele pollgrenda var som i opprør over den store og gledelige hendelsen som skulde vederfares Pollen. Men sjøen flødde opp, og den tok til å fjære igjen, og ingen «Wilhelm Huth» viste seg. Ikke engang den lille skitdampen turde våge seg over grunnvatnet i pollkjeften, enda den ikke var større enn at en Cunardlinjer kunne hatt den i daviden, sa han Bernt Øvereng, som hadde vært over i Junaiten og hadde reist med ordentlige holker.

Stor skuffelse i Pollen, og »Wilhelmen« han kunde bare hute og snaske sin vei. Den var slik slag å mønstre for i Pollen.

Et par år gikk. Så en sommerdag fikk omsider Pollen sin store opplevelse. Ute ved Vika var det etpar driftige brødre som hadde anskaffet seg motorskøyter — den aller første der i traktene. Den het «Molly» og var ingen ringe skøyte, uten at jeg akkurat vet dens antall «kommerlester». Om våren hadde brødrene fått innstallert en aller dundrendes kar av en «Dan»-motor, som kunde ryste et Jerikos murer med sin alarm, ja den slog som med dobbeltforsterkede Torshamrer og satte ikke sitt lys under skjeppa s l i k. Farten stod nok ingenlunde i forhold til «alomeringen», men «Molly» skovlet da iallfall opp litt sjø både for baugen og attom styret.

Og en vakker solskinnsdag i august hørte vi pollværinger larm ute på Vika. Det var han «Dan» som rørte sine stempler. Både måse og kari flaug opp for å undersøke hvad som stod på, og ærfuglskokker berget seg inn i sidebukter over hele Pollen — hvis det bare var trygt nok d e r.

Pollen våknet etter middagsluren, det skal være visst — for «Molly» satte baugen rett mot pollkjeften. Pollens store dag og time var kommet. Mannfolk, kjerringer og unger strømmet ut av hus og hytter, alt som kunne krype og gå var på bena

og stormet ned mot fjæra langs hele Pollens land og rike.

Der kom «Molly» — et syn for guder. Flagg på mesanmasten, til ære for Pollen, og en dundrende «Dan» som herjet med larm og spetakkel, så det kunne høres mest over hele prestegjeldet. Ombord var det nok ikke mindre fest. Damer i lyse sommerkjoler stod på dekket og karer i helgeklær gikk frem og tilbake langs skansekledningen og riktig nøt situasjonen. Det var det rene triumftog med hele Pollengrendas storøide og forundrende og beundrende befolkning som tilskuere.

Vi må da for skinn og bein flagge, ropte han Rasmus. Men så var det nå det da, at i Pollen var det ingen som hadde flagg og flaggstang. Slikt var bare for storkarer, og i Pollen var det ikke såpass som antydningen til så fine folk. — Besett også, sa han Krestian, at vi ikke skulle ha såmeget som ei flagglørve.

La oss saluttere, foreslo han Ol-Israelsa. Ja, salutt ja, det var da meget bedre. — Har dokker krutt eller dynamitt? Nei så søren, det hadde man ikke heller. Han Petter sprang heim for å sjå etter om det ikke skulde være en kvart-lang dynamittpatron igjen i kjellervinduet siden ifjor haust, da han skaut stein på nyåkeren. Men han kom fort opp i kjellerlemmen og ropte at det fantes ikke busta igjen.

Ja einkvart må vi da gjøre, sa han Jens Bentsa, han sprang opp i naustet etter en lang bordfjøl og salvet den tre fire ganger med flatsida mot naustveggen, så det ekkoet i kollene. Og så ropte vi hurra til vi hostet. — Vi var da mennesker med folkeskikk, ingen skulde da komme og si at vi pollværinger ikke viste oppmerksomhet og æraktighet for den hed om vederfores Pollen.

Ja, det var rettelig en s dag, og den blir vist alldri glemt i Pollens historie.

Nu har forlengst Pollen sine mange egne motorskøyter og båter. For noen år siden tellet jeg over tyve som lå til ankers på de forskjellige baier innetter Pollen.

Og flagg og flaggstenger er det mange av. Og folk i Pollen har også kruttet sitt tørt. De skyter stein så det flistrer og legger seg til større åkervidde, samtidig som de reviserer motorer og er på alle hav med sine børnskaper.

Bevars, vi er nok blitt storkarer vi pollværinger også.

Men på Pollens aller største dag måtte vi saluttere med et tre alens bord mot en naustvegg — og være stolte til, i all beskjedenhet.

Du store allverden for et framskritt siden dengang, sa ho Beret-Anna, da jeg snakket med henne i forfjor om dette. «Molly»s skipper var hennes brorsønn, så dagen dengang var nok ikke minst h e n n e s.

Noe dampskip kommer vel aldri til å betre Pollens vanne, for valen ute ved kjeften blir grunnere år for år. — Det er landet som vokser, sier han Martin Evertsa, han er vismann i grenda og forstår seg på litt av hvert, fra stjernene deroppe til jordens indre glohete. Det er jorden som vokser, sier Martin på sitt stive boksprog, når han snakker om slike høiere ting. Og han spår at en vakker dag fram i tida ligger Pollen her som en innsjø. Likesom det slik vil gå med Middelhavet, sier han og oser av allverdens visdom.

Den dag, den sorg, sier folk i Pollen og berger seg ved flo sjø over valen ut til drett og fangst.

Brandulv.

Mennesker jeg møtte
på et moderne pensjonat

I lengere tid har jeg nu vært fastboende på et pensjonat i en av de nordnorske byene, og jeg har måttet dele mitt værelse med en hel hop av tilfeldige reisende. — Det har ergret meg mang en gang, men det har også vært nokså interessant, og det har ikke lite utvidet min kunnskap om menneskene.

I følge skapelseshistorien — som ingen mindre enn Moses g[illegible]od for, skal vi jo alle sammen v[illegible]re skapt i Guds bilde, men lik[illegible], jeg må si vi er blitt nokså [illegible]-skjellige, ja egentlig er det vel ikke så meget som to av oss som er blitt helt like — hva det nu kan komme av.

Jeg sitter og tenker på den gamle mannen fra Borge, som satt her og fortalte meg historier hele tiden, og hadde fond å øse av, om overnaturlige ting han både selv hadde opplevd, men især hørt av andre. At huldra ennu eksisterte, iallfall i Borge, var for ham like sikkert som at der blir sagt amen i bedehusene, og fegdfugler kryr det av fremdeles. — Hadde han kanskje ikke med sine egne to ører hørt det synge i en stor stein borte under fjellfoten, og mer enn én gang, og begge gangene han hadde måttet lukke øynene på sine småbarn, var det kommet en «rar» fugl flyvende og satt seg på vinduskarmen og hakket mot ruten, med hodet vendt nedover.

Derimot var han ingenlunde overbevist om at jorda var rund, for, sa han, det står jo i bibelen at den har fire hjørner, og den kjennsgjerningen må vi i ydmykhet bøye oss for. Jeg protesterte ikke på dette med jordas form, for heter det ikke også at enhver blir salig i sin tro. Han var så gemyttlig og så from denne mannen, jeg kom til å holde av ham, og rager det oss egentlig om jorda er en pannekake eller en fotball, hovedsaken er vel egentlig at vi skikker oss vel og gjør det levelig for hverandre under oppholdet her nede.

Han pratet også meget om syndа, og det er nesten ikke til det han ikke fikk plasert under syndas mørke himmel. Ja, han gjorde stien så trang og så kronglete, at den etter min oppfatning måtte være helt ufremkommelig.

Men her kom jo andre som så større på tingene. En sjømann for eksempel og en glad laks, hjemmehørende hvor som helst, men nu ansatt ved et tivoli eller noe slikt, og siden skulle han over til Venezuela for å besøke kjæresten. De ble kjent for to år siden, da han var derborte etter en oljelast. Hun heter Rosa og er av spansk-indiansk avstamning. Her skal du se henne, sier han og haler frem et slitt og smusset fotografi. Og Rosa er sagtens verd umaken og omkostningene ved en lang reise. — Alle denne sjømanns eventyrer underveis fra Perth til Montreal, fra Arkangel til Santiago tør jeg ikke tenke på å gjengi. Han hadde fisket hai i Golfen, plukket brødfrukt på Pitcarin, forlist i det Gule Hav og sittet arrestert i et hundehull av et fengsel i Celebes. Og engang måtte han dunke til en halvblods i Lima så hardt, at han, såvidt han visste, tok sin død av det. Men det var det rene selvforsvar. Og det tror jeg så gjerne, for sjømannen var en riktig hyggelig kar, og jeg ønsker ham god reise til hans deilige Rosa med de lange øredobbene.

Så er det han med hypekondrien. Han har all verdens sykdommer lesset på seg, fra den dagligdagse og relativt ufarlige tannverk til mystiske lidelser som fortærer livskraften og usvikelig fører til en langsom død. — Han levde i en stadig angst og beven. Nu var det influensaen, den «gikk» akkurat ved denne tid, og det var opplagt at den ville hjemsøke ham. Jeg ville sette ham på prøve og diktet opp en mengde sykdommer jeg hadde vært utsatt for, men det var ikke en eneste han ikke selv hadde vært infisert av eller akkurat nu bar på. Jeg brukte opp hele skalaen av min medisinske viten, men først da jeg kom til beri-beri, måtte han erklære seg som taper. Den sykdommen forstod han ikke å anbringe på høvelig plass i sitt herjede legeme.

Det var han, stakkar.

Men det er så mange jeg kan ta frem av mitt pyloptikon.

En var ateist, men han var det på en uintelligent måte og jeg gad ikke høre på ham noe videre.

Han var forresten en mystifikasjon, hadde ingen reiseeffekter, var sterkt tatovert og hadde lært seg kunsten med å kunne lea på ørene. Han kunne flytte dem 2—3 cm. nedover eller oppover, etter ønske. Dette med de flyttbare ørene var kanskje hans levebrød, gud vet det. — Da han tok meg i hånda til farvel for avreise, var det med sikte på Narvik. En sjømann til, formodentlig.

Og så kom han som bare pratet politikk, stor politikk, og små politikk, den som kretser omkring F.N.s hovedforsamling, Berlinkrisen og Palestinas deling, nedover til kurante vedtak i herredsstyret og debattinnlegg i partiforeningen. Han var kanskje den minst interessante av alle mine medlosjerende. Han var nærpå å bli plagsom med sine uforgripelige meninger om alle løste og uløste problemer i verden.

Akkurat nu har jeg her en av de stille i samfunnet. Han er her visst for å få ryddet opp i noen skjemaer. De har skaffet ham mye bry og besvær og nu er de visst frosset fast her, av en eller annen årsak. Så skal han vel forsøke å få dem tinet løs.

Jeg slår litt på m. h. t. denne skjemaflommen, at den holder på å ta makten fra oss og noe i den lei. Jeg vil oppmuntre mannen og være ham til støtte. Men så sier han ganske enkelt bare, at det er vel Guds vilje, dette også. — Mener De en straffedom? — Nokko slikt ja, svarer han.

Og det er — når det kommer til alt — slik vi bør oppfatte det og ta det.

Aldor.

Mannen som kom og forsvandt.

Det er litt vanskelig å beskrive han Jakob Nilsa, og jeg gir meg da heller ikke av med det, men slik dere ser ham avbildet her ovenfor, vilde han være omtrent til å kjenne igjen, om han hadde levd.

Jakob kom til bygda, hvorfra skal vi la være usagt, noen sa fra finnmarka etsted inne i Ofoten, andre sa fra traktene i øvre Saltdal og atter andre fra helt borte i Sverige, og kan være de siste var sannheten best på skuddhold, for han brøt litt på det svenske, især når det kokte over for ham og han fant det påkrevet å påkalle hinmannens bistand. Det skal sies til Jakobs pris at slikt bare hente en sjelden gang, som f. eks. ved det høve da han skulde slakte saubukken hennes madam Hansen, og han ikke kunne få den lagt i bakken, enda han rett brukte økshammeren med både fynn og klem. Bukken stod der, litt svai i knærne kanskje, men gå overende, nei om den gjorde.

Etter fjerde dasken med uforrettet sak bante Jakob en innviklet og lang svensk ed på at denna här måsta varra sjelfa eldmørja — gubbans sett avlsdyr.

Og så drylte han til for femte gang, og da stod ikke bukken lenger.

Jakob var ellers en meget søkt slakter i bygda, men mest drev han no som dyrlæge, og her kunde han «gjøre åt» for alle slags forekommende tilfeller.

Han samlet urter i skog og mark og destilerte selv den medisin han kurerte med. I særlig alvorlige tilfeller, der medisiner ikke hadde noen hensikt og helbredende virkning, grep han til trolldomskunster og seid og faenskap. Da fikk ingen være i hus med ham, enten det no gjalt mennesker eller dyr han skulde redde liv og helse hos. — Jeg glemte å ta med foran, at han ofte også befattet seg med kurering av mennesker, og da helt slike som doktoren hadde «sagt ut».

De fleste gangene gikk det jo som lægen hadde forutsagt, men det hendte såmen også at Jakob fikk bukt med døden, og det skapte et ry om hans kunster og brakte ham søkning fra langt utenfor bygdas grenser.

Jakob bodde i en liten stue, en mellomting av almindelig trehus og gamme, og der fikk aldri et menneske sette sine bein. Han møtte alltid folk, som søkte ham, utenfor døra.

Jakob Nilsa var elsket og fryktet. Barna skjalv for den stygge mystiske mannen, og de voksne så ham helst avgårde, når han hadde utført sin misjon.

Det var også noe skulende og ondt i blikket hans. Fikk han ikke det han bad om, murret han, gjorde underlige armbevegelser og spyttet innover dørstokken, og etter at slikt hadde hendt noen ganger, og nekterne etterpå fikk uhell både i fjøs og fiskeribedrift, hendte det aldri at noen turde vise Jakob fra seg med et nei. Men det skal også sies til Jakobs pris: han tigget ikke rett ofte. Det var han vel forresten heller ikke nødig om. Det var dem som mente, og andre visste det helt sikkert, at han hadde penger oppspart, og de fremmeligste i viten visste ennog av oppbevaringsstedet. — Ja for det var da så opplagt at Jakob måtte legge seg opp, slik som han tjente — og ikke undte seg det nødvendigste, hvis han ikke fikk det hos andre.

Den nye doktoren protesterte kvast og bestemt mot at Jakob hadde fingrene sine opp i hans gjøremål, og da førstevarslet ikke hjalp, truet han med lovs og retts knyttneve. Det skvatt Jakob for.

En fikk ham siden aldri til å gå inn for mennesker i deres sykdoms kvide. Nei, lov og rettsvesen brød han seg visst ikke om å komme på kant med. Men desto mer hadde han å gjøre i fjøs og stall. Dyrlægen bodde så langt borte, det kostet manns velferd å hente ham, om det så gjalt beste melkekua eller fjordingen. Og dessuten: Kunde han slå kryss på fjøsdøra og herske innenfor med belsebub og alle hans håndlangere slik at de måtte presse seg ut gjennom nøkkelhull og trekklurer for å berge seg unna Jakobs arge list — og buskapen var berget.

Som årene gikk vokste Jakobs middel i folkefantasien, og en haust han overnattet i nabobygda hadde tyver vært i hans gamme. Fangsten var, saes det, omlag 800 kroner i en skinnpose, gjemt i et hull i torvveggen bakom sengbrisken.

Folk korset seg. At noen kunne våge slikt! Jakob som kunde sette tyver og kjeltringer fast som ingenting, ja mane dem ned i svarten jord, om han så vilde. Og no det gjalt ham selv, fikk synderne nok føle tuktens tunge svøpe. — Men det hendte ingenting. Det flimret grønnt og gult og kanskje etpar farger til i Jakobs stikkende øyne hver gang tyveriet ble nevnt, men pengene var og ble tapt for ham.

Dette reduserte Jakob meget i folks omdømme. Var han ikke kar om såpass? Kunne han i hele tatt noe utover almindelige menneskers vett og forstand?

Om Jakob kunde! Jo, flertallet stod ham trofast bi. Og Jakob forklarte det slik, at når det gjalt ham selv, så var det så vrient. Det hadde seg slik, han hadde ikke da den rette makta over tingene. Det hadde seg slik.

De husket da vel den gang det gjalt gjeldværslammet som han Ottar i Tryten hadde stjålet fra sitt tjor i Vestvika.

Mante ikke han Jakob, og besverget ikke han Jakob tyven slik at han selv kom med tyvegodset, og la det med anger og bot for eiermannens føtter?

Nei, så var det vel slik at han stod maktesløs og rådløs i sin egen ulykke.

En dag kom det bud til Jakob fra lensmannen at han vilde snakke med ham. Han måtte komme til kontoret, helst den selvsamme dag.

Fra den samme stund var Jakob forsvunnet fra bygda — plutselig sporløst som han var kommet. Lensmannen fikk ikke det besøket og den praten; men alt det han vilde Jakob var å rådføre seg med ham om et underslag i kassen. Jakob var utvilsomt øvrighetsredd. Hvorfor? Ingen hadde greie på d e t.

Mange år seinere reiste en mann fra bygda vår som kramkar i de nordhelgelandske kystdistrikter. Da han kom inn på en stue, satt Jakob der.

Jakob kjente kramkaren igjen og lusket straks stille ut — og forsvant også fra det bygdelaget.

Hva skjulte han? Hva var det han fryktet?

Flere år seinere kunde en i avisene lese om et likfunn på fjellet over på svensk side nær grensen innenfor Hattfjelldalen, ved et vatn med navnet Tängvatnet. Det var liket av en eldre ukjent mann. For identifiseringens skyld brakte avisene detaljert beskrivelse av liket. Det måtte være Jakob Nilsa, vidunderlægen, trollmannen, rømlingen — og for alt en vet kanskje også forbryteren.

—g.

Klokken nærmer seg 12 —

Jeg har fått noen brev fra en dame. Noen meget hyggelige brev. Damen er bosatt i Chicago, men hun er «barnefødt» i Trondenes, og reiste til Amerika i sine yngre år. Men som hun er med i alt det norske, og i særdeleshet i alt som skjer i barndomsbygda. Og til tross for sine mer enn åtti år fører hun ordene godt i sin penn. Det er en fornøyelse å lese hennes skildringer fra den kjære heimbygda. Hennes far var jekteskipper og hun var med på en Bergenstur. Det var nok en opplevelse for en ung pike med skarpe øyne i hodet og evne til å sortere det stoffet synet avleverte. Nå har jeg i noen brev fått inntrykkene gjengitt i konsentrert form, fra Chicago.

Verden er sannelig ikke stor. For noen år siden, jeg tror det var i 1948, kom det en mann inn til meg, en helt fremmed mann, eksotisk kledd og med en sterk aksent av det engelske i sin tale.

Om mitt navn var Trond? Jo, han hadde lovet å bringe frem en hilsen til meg fra en eldre mann nede på New Zealand, som skulle være min fetter. Hans navn var Alfred Rais. — Farmer og står seg godt. Ja, farmer har han vært, forteller mannen, men nå lever han bare av sine pengers rente. Han sto på bryggen i den lille byen på Syd-New Zealand og vinket til meg da jeg gikk ombord i damperen som skulle føre meg til Melbourne. Glem så ikke å hilse min fetter Trond! ropte han, og min kusine Aleksandra!

Sant å si, jeg hadde nesten glemt Alfred. Jeg var bare smågutten da han for 55 år siden reiste til Australia. Alle andre med utferdstrang og med vilje til å skape seg en glansfullere fremtid i det fremmede, enn det var mulig å stampe opp av jorden eller sjøen her hjemme, de dro til Amerika, Minnesota, Dakota, noen også til Manitoba i Iowa. Men Alfred, den merkelige gutt forresten, han hadde funnet behag i noen skildringer han var kommet over i en gammel avis handelsmannen hadde pakket noen hestesko med tilhørende søm inn i til ham. Der stod det at Queensland var et ideelt sted for norske utvandrere, her kunne unge menn skape seg en glimrende fremtid. Det var ikke mulig å få Alfred fra hans plan om å lykksaliggjøre Queensland med sine arbeidskrefter. — Vi strigråt heile kula den dagen i mai da han reiste. Amerika var så uendelig langt borte, men Australia, Queensland, det var så fantastisk fjernt. Og han reiste bare på innvitten gjennom en gammel avis, en innpakningsavis fra en «skogang» til jelghesten «Blakkmann». Et hasardiøst foretagende, og farvel for evig. Vi sees aldri mer. — Måtte vi så ikke gråte over den galningen.

Reisen tok tre måneder, og det varte to år før det første brevet kom fra ham. Vi har middagssola i nord her, fortalte han, men det ville hans gamle mor og far ikke tro. Stakkars Alfred, sa de, glunten er naturligvis blitt helt fortumla. Hørt på maken til tull, middagssola i nord. Han kan nå vel aldri være gått over til det svarteste hedenskapet.

Siden kom det jevnt med brev noen år. Jeg er nå i New Zealand, skrev han. Queensland var ikke bra, men her på Syd-New Zealand har jeg fanget høna som verper gull-egg. Kom etter, skrev han, jeg kan sette deg i gang med noe fint. Men jeg ville ikke høre med det øret. Så holdt brevene opp. Jeg finner frem til det siste, det er datert «Waytongate, d. 18de september 1904.»

Ikke en lyd mere fra det forvridde landet med midnattsola i nord. Til denne fremmede mannen kommer med Alfreds hilsen og hans adresse. Og nå korresponderer vi igjen. — Men helst ville jeg komme selv, skriver han, reise hjem, til de lyse vår- og sommernetter, til snefjell og nordlys, til de små stiene som snodde seg så vakkert mellom stein og lyngtuver og ble borte ved kanten av en myr, der multene hang røde i august.

Men nå er det blitt slik at jeg kan ikke komme, jeg er blitt her for lenge, skulle ha for meget med meg, jeg gjorde føringen for stor og for tung. Alt dette ser jeg for sent. Jeg er blitt 79 år, det er kveld her i huset, men det er ikke den retteslags kveld — ikke som kveldene der hjemme, enten det nå var med sol gjennom «Giddarskaret» eller med måneskinnets sølv over alle synlige sne-tinder.

Rørende brev — men forsent — forsent, det er refrenget i dem alle sammen.

Slik kan man narres bort og komme i ulykke ved et innpakningspapir rundt en hesteskogang. — For stor føring, og for tung. Kast den da vel! Nei, protesterer ormen, pengeormen, nei, for guds skyld gjør ikke det, ditt livsverk, omgjort i mynt! Er du gal! — Alfred er nok ikke gal, han nei. Han sitter på sin føring, sitter der og beklager seg, grodd fast til sekken, og en skjebne som begynte ved et hesteskopapir.

For tre måneder siden kom det brev fra en Syd-New Zealandsk skifterett. Det gjalt Alfreds føring. Nå skulle den spredes for vindene. Ingen direkte arvinger, staten sitt, resten til kleti og pleti, som snaut nok hadde hørt om Alfred som for herrens mangfoldige år siden reiste ut av landet, det ble sagt til et land der det var midnattsol midt på dagen.

Også d i n føring, kjære Alfred, farer som agner for vinden. Og hvorfor så samle den sammen og gro fast til den, ja slik at selv de sterkeste lengselens tau ikke kan slite deg løs. — Hvor vi drasser og drar, bærer til reiret, og sitter på pinnen foran hullet og vokter det — helt til vi ramler ned.

Jeg er gretten i kveld, derfor skriver jeg om dette og om slike mennesker, støvsamlere. Jeg liker dem ikke, liker ikke gjerrigheten overhodet, den er småskårenhetens søster og påholdenhetens kusine. Hele familien er noe skrap. Skiltet over deres dør lyser med et «Ego».

Slik er ikke den gamle Trondenesdamen i Chicago, det viser hennes brev. Hun kan g i, være fri og ubundet, heise sitt seil og reise. Hun har sitt frie og f e i l f r i e barnesinn i behold.

Ja, den som det hadde! Helt opp i de grånende dager.

Men nå slår veggklokken sine 10 slag. Det er kveld, ja, det er sent på kveld. Viserne nærmer seg 12.....

Trond i Lia.

Med brev i lommen fra „Pontius Pilatus".

Søndagsmøte med en same, som lover tre reinsteiker til jul.

Forrige søndag kom det en finn, jeg mener en lapp, men omforlatelse det var det det jeg cente. Hans mundering var det det jeg mente. Huns mundering var dog bare en knapp fjerdepart av den ekte: det var bare komagene han hadde i behold av sin fargerike samiske drakt. Og det er slik med de aller fleste samer, som stykkevis og delt er gått over til «germanismen» og det norrøna norske, at komagene er det aller siste islettet de beholder av sin prektige og praktiske samiske kledning — menn såvel som kvinner. Og komager er det prektigste fottøy. De er romslige og varme, og de passer til allslags føre og vær. De kniper just ikke over tærne og gir anledning til smertefulle liktorner, og de befordrer ikke gnagsår hverken på hel eller vrist.

Jo, så kom han stigende oppover til oss i Lia, denne samen da. Han bar en rappsekk i et snøre over ene aksla, en heller noe skitten sikspenslue hang med en brukket skygge nedover det ene øret, og en stavet trøye var etter moten fra 1912, sid som en pjekkert og med splitt bak.

Jeg står borte ved min grønnfôrhesje, da han kommer hjulende inn på gårdsplassen, han var nemlig meget hjulbent, Borris, borris, hilser han på lang avstand til Amalia, som er opptatt med å mate hønsene. Men hun veiver han bare bort. Amalia står ikke på noen god og gunstig fot med vårt broderfolk fra vidda, siden den gangen jeg ble snytt opp i stry ved en hestehandel med en lapp fra Sannemarka. Hun viser samen til meg.

Og så blir det borris igjen og aldri så lite løft på sikspensen. Jeg kjenner ikke mannen og spør hvilket prestegjeld han hører hjemme i.

— Kjenner dokker ikkje meg? spør han og er storforundret. — Æ kjenne dokker så godt så fra den tida dokker fôr omkreng og sælte bøker og gode gudsord til oss finna. —

Jeg hevder at han må forveksle meg med en annen mannsperson, men nei, samen står på sitt og jeg lar ham leve videre i sin vranglære. — Jo, innrømmer jeg, det var gjerne slik at jeg engang reiste rundt som kolportør og fremmet opplysningen i disse egne. Nå, jeg solgte altså gudsord også, kanskje jeg også preket til oppbyggelse hist og her? spør jeg og er med på notene.

— Nei, preika, nei dæ gjorde dokker ikkje — ikkje hos oss i alle fall. Men gasta og gode bøker det hadde dokker i dokkers skreppe, både pilgrimens vandring og veien til lysets land, og mykje andre jæve bøker — og gudsord var det ailtihopen, så dokker hadde ikkje nokka skam av den «averasjen». Og dokker tjente visst gode pæng' ogsåså. Jau, æ såg at dokköker hadde ei stappa pængbok.

— Men hvor er du så fra? spør jeg på nytt.

— Æ ifrå æ, æ æ ifrå Lenvikmarka. Ja dokker veit vel kor den marka ligg hen? Altsåså langt inn i Ofoten.

Vi prater litt videre; jeg vil gjerne få gjort meg ferdig snarest mulig med mannen. Han luktet, skam å si, ikke akkurat vinaigre eller La Portugal. Men bli kvitt en same er ikke gjort i en håndvending, og dessuten måtte vel mannen ha et virkelig ærend, siden han var kommet så lang veg, og opp de bratte bakkene til Lia. Han var jo sikkert over de seksti og syntes, etter pustelyden å dømme, å dras med en slags astmabronkitt eller noe slikt.

— Og dokker skriv og driver på ola'an, ser æ, sier han.

Det mumler jeg bare litt til og venter meg til grønnfôrhesja igjen. Men samen klegger seg fast, og enda mere fast.

— Ja dokker skrive som en præst og en utlært mann, sier han, og slipper ikke tråden. — Og veit dokker ka mitt ærend er i dag til dokker? Det visste jeg selvsagt ikke. — Jau, ser dokker, naboen min han vil trakke og trø meg ned, han er min kjødelige tremenning, men ries av den onde sjøl. Han bruka øksa i min skog, og han bruker vassveg over parten min, og ogsåså, så har han nå tatt seg til med å fløtte utmarksgjerdet sitt en tredve meters bredde utafor det gamle grunnfestede skillet. Så kain dokker skjønne, at så er vi vorten uvenna, og deinher uvennskapen tulla meir og meir på seg. Her eine dagen jeg var oppe i skogen for å åtvare ham, trua han meg med øksa og svor både dyrt og hellig på at forta æ mæ ikkje heim igjen, så skuil den her knetta — og så bar han øksa i været — sette godt i kjøttet på mæ. Og kjerringane våres, de står med kjeften åpen i mot kverandre så snart dæ bærre e et høvan.

— Ja, hva raker nå egentlig dette meg da? spør jeg.

— Jau, det var om ikkje dokker, som skriv så jævt, kuinne være mæ behjelpelig med et brev til deinna galningen av et menneskje. Dokker kuinne jo både bruke rettens og rettferdighetens klubbe på ham og samstundes åtvare og refse ham, med nokken gode kriftens ord.

— Hvorfor går du ikke til øvrigheten med ditt klagemål, da mann?

— Voi, voi, dæ æ ikkje så god sak mæ dæ — og så er vi jo som sagt tremenninger og ailt slikt, veit dokker.

Jeg vegrer meg sterkt. Hva kan jeg vite om denne sak og dette nabokivet. Kanskje er det mannen her som er den skyldige. — Men han slipper meg ikke, og jeg må skrive ham et brev. Han står over meg mens jeg gjør det, legger meg sterke ord i pennen og forstyrrer mine tanker. — Dokker skal skriv, dokker Trond, at hvis så skjønt at han ikkje nå begir med sine sataniske gjerninger, så vil han bli dømt til hælvetes pine. — Slik drev mannen på mens jeg gjorde i stand et nærmest fjollete brev for ham.

— Vel, så får du sette deg å underskrive, sa jeg.

— Nei, voi, voi, nei underskrive det ville han ikke. Nei det skulle være som et slags brev fra selveste ailmaktå.

— Godt, la gå med det da, sier jeg. Så underskriver vi Pontius Pilatus.

— Ja så beiskajor, dæ gjær vi ja. Og så flirer finnen og slår seg på knærne, og godter seg som en unge.

— Ja dokker Trond, dokker faint på dæ dokker.

Han stikker brevet i lommen, og ved høve vil han smugle det inn på bordet til sin tremenning.

— Har du rein? spør jeg.

— Jau litt rein har han, han er ikkje essefri for nokken stykker. — Ka då? spør han.

— Jo, om han kunne skikke meg en liten reinsteik til jul for umaken med brevet. — Det tar han meg i handa på at det skal bli gjort.

— Når slakter dere? spør jeg.

— I november eller så.

— Slakter dere finner mere humant nå enn tidligere?

— Å jau, sei då, dæ gjær vi. Vi bruker maske og skiter med en smell. Men, sier han, og kommer kloss inn til meg, — kniven e' no best han — uten smellen. Men dæ gjær dokker ikkje om å seie for nokken.

— Vent et øyeblikk, sier jeg og går inn til Amalia. — Får du ikke denne fyren vekk fra gården, møter hun meg med. Jeg skjønner at her nytter det ikke å fiske etter en skvett kaffe, og går bent inn i kråskapet i stua etter flaska med en liten botnsik av konjakk fra ivåres.

Så skjenker jeg samen bakom grønnfôrhesja. Maken til velsignelse han overstrør meg med. Og han sa, at som han sto her som en skrøpelig syndar for både Gud og mennesker, skulle jeg få to, kanskje tre reinsteiker til jul.

Hvorpå han hjulet seg nedover fra Lia. Lykkelig i all sin ondskap.

Trond i Lia.

„kaller på gammel og på ung....“

For Ofotens Tidende av Br—.

Snart kimer de klokker, og igjen vil de kalle på gammel og på ung, og på sjelen, trett og tung, kalle fra tusener av tårn over det hele land og over den vide verden.

Det er julen tårnenes klokker kaller med sine klangfulle og malmtunge røster. — O, jul med din glede og barnlige fryd, vi ønsker deg alle velkommen!

Julens herlige og hellige budskap. I stille andakt lytter vi til det og stiller oss inn under den freden Han forkynte og brakte oss, barnet fra Betlehemskrybben, fredsfyrsten og frelseren. Vi skal tjene freden, det er hans bud og påbud til oss mennesker. Vi skal leve i lyset, derfor sendte han oss det midt i det dypeste mørket.

Fra barneårene husker jeg hvor den alltid grep meg denne fortellingen om Betlehemstjernen, de fattige hyrdene der ute på gjetermarken, barnet som ble svøpt og lagt i en krybbe og englenes gledessang. Det var så vidunderlig vakkert, som noe rent og hellig og forklaret steg ned til oss. —

Og hver gang kirkeklokkene ringer julen inn, stiger denne skjønne og i alt mørket og all kulden lysende og varmende bibelforestillingen ned til meg, pånу og pånу, fra de lysende himler. — Og min gamle lærer, Ole Isaksen, med det snøhvite håret og de vakre og vennlige øynene bak lorgnetten, står i denne forbindelse så levende for meg. Ingen kunde som han fortelle juleevangeliet for oss barn, slik at vi kjente oss nær og direkte meddelaktige i alt det underlige og vidunderlige som skjedde hin julenatt for 1944 år siden. — Når det kimer i juleklokker, trer denne min kjære gamle lærer fram ved siden av Jesu-barnet, og innvier høgtiden til de langttonende klokkers klang. — Han døde, Ole Isaksen, ute på Røst for bare noen få år siden, nær hundre år gammel.

Men barnet fra krybben lever i dag som den gang, lever og er virksom i vår midte, — selv om det kanske mangen gang kan synes slik at vi er forlatt av de himmelske makter. — Graven brast, Han stod opp med guddoms velde. Han fyller våre sinn og våre hjem, så sant vi holder dørene våre ulåste og åpne.

Har du forsøkt å stanse opp og lytte, lytte med alle dine sanser en slik juleaften med kirkeklokkenes toner bølgende utover byen din eller bygda. Har du det, så har du kunnet fornemme som en bløt undertone englesangen, slik den lød til hyrdene hin første julenatt. Lytter du på den rette måten, så vil du ikke bli skuffet, Himlen åpner seg over deg, du hører et kor av fjerne jublende stemmer: Eder er i dag en frelser født! — Og stemmene, koret kommer stadig nærmere, inntil det ligger og toner inne i ditt eget hjerte og fyller deg med denne uforklarlige og herlige gleden og lykkefølelsen som er så egen og så fast knyttet til julen. — Det er barnet i oss som stiger fram og som rekker sine butte små hender mot lyset, symbolisert i det tendte juletre.

— — —

For mange år tilbake oppholdt jeg meg i et fiskerleie langt nordpå. — Det tellet 20—30 naboer, de aller fleste fiskere, et fiske-etablissement, et trandamperi og en krambu. Jeg hørte til krambua.

Dette fiskerleiet lå — og ligger — helt ute ved havet, og havnen var den gang, før det fikk sin molo, bare så passe betryggende, selv for mindre farkoster. Post hadde vi et par ganger om uken. Men der var godt å være likevel. Menneskene var hyggelige mot hverandre og dannet en eneste stor familie, og det var litt av en fest når presten inne fra Storbygda 3—4 ganger om året kom utover til oss og holdt høgmesse i det lille kapellet vårt, som stod der ute på neset og som med sitt tårn dannet innseilingsmerke. Alle menneskene i fiskerleiet var glade i og stolt av sin kirke. Det hadde kostet megen kamp og mange penger å få den bygget, men no hadde den stått der i snart tjue år.

Og det ble juleaften — med storm fra havkanten, så de små stuene måtte klore seg fast for ikke å blåse overende. Det hadde vært en travel dag i krambua, det er jo så meget en trenger til jul og intet må være glemt. Klokken 5 stengte vi, og jeg gikk til min hybel oppe i bårstua for å stelle meg til helgen. Men så kakket det på ruten. Det var en kone som hadde glemt noe likevel, og dokker vil vel ikke gjære så vell å gå ned i krambua. Jo, det vilde jeg saktens. Jeg fikk i alt tre slike varsel på mitt hybelvindu den kvelden, glemte ting, det siste gjaldt en liten lek til lille Kristine. — Kan skjønne det, lille Kristine kunde ikke sitte der uten en julelek. Jeg visste jo så vel hvordan det er med en slik juleaften, er noe gått i glemmeboka, så er meget av hyggen borte der i huset, så sitter en bare og ergrer seg med lefsa og risengrynsgrøten.

Så gikk gamle Sivert, han var kirketjener, graver og fyrlyktepasser i samme person, så gikk han til tårnet og så begynte kimingen, presis klokka 6, det er 18 no. Og den vesle kapellklokka hadde slik en vakker tone, og Sivert hadde et eget godt lag med kolben. Hele fiskerleiet satt der andektige og hørte på, mens stormen blandet sin ulende stemme inn i symfonien og havets brenning mot klippene var orgelbruset. Klokketonene steg og sank, ble no og da helt borte i stormkastene, men kom så tilbake med dobbelt styrke.

Jeg vet ikke å minnes noen mer høgtidelig juleaften enn denne derute midt i elementenes sterke innblanding. Det var likevel slik dyp og stille fred over det hele. Og da jeg like etter Siverts innsats i tårnet gikk rundt og agerte julenisse i alle heimene, og ble så bevertet, at jeg holdt på å revne, ja, da var det en julestemning blandt både små og store, som jeg aldri har opplevd maken til. At både nissen og sekken hans et par ganger holdt på å blåse på sjøen, forhøyet bare moroen, for no var det draugen også som kom på juleaftens visitt.

I år er det vel ingen som kimer fra dette havkapellets tårn. Nei, det kimer nok ikke i klokker der oppe til denne jul.

Men det kimer så mange andre steder, og det kaller på gammel og på ung. Og se, O herre, her kommer dine arme små. — Ta i mot dem, gi dem alle en god jul.

En svart katt med sløyfe.

La meg med engang få bekjenne mine svakheter overfor katter — ja på den måten altså at jeg ikke tåler deres nærvær. Jeg har med andre ord antipati mot disse søte pusene, dere vet, både proletariatet og de «tantepyntede» med røde og blå sløyfer, med bjelle eller annet slags krimskrams, som sover på husets beste pute og som klorer på døren og mjauer dannet når de vil noe. Berører en katt meg får jeg samme sort fornemmelse som jeg kan tenke meg en bambusneger føler, når en kopraslange kjelent smyger seg oppetter hans nekne bein. Bare med den største overvinnelse kan jeg skyve til en katt som av pur elskverdighet har hoppet opp på mitt «skjød» og kjelent innretter seg der for en aldri så liten siesta. Jeg foretrekker i slike tilfelle å reise meg og riste fraternisøren eller — søsen av meg, og det varer en god stund før jeg igjen er falt tilbake i de rette og normale foldene. Oppriktig talt har jeg flere ganger tenkt å konsultere legen i anledning den sjelelige forstyrrelse katter øver på meg, men denslags sykdom studeres vel ikke ved det medisinske fakultetet, så jeg vil ikke påføre trygdekassen unødvendige utgifter.

Og no er jeg, med et mildt uttrykk sagt, kommet i den rene kattepine. Det henger slik sammen: Utover vinterne har jeg stund imellom anskaffet meg fisk, ekte Lofotskrei, naturligvis, og det er jo, som man vet, ingen billig fornøyelse no for tiden. Når den er dratt opp av sjøen, har lauget seg forskriftsmessig i skyllekaret på brukets brygge, og dernest har tatt seg en landevegstur på et par mils lengde, koster den hos min fiskehandler nøyaktig kr. 1,10 pr. kilo. Vell, det er dyrtid, så det snakker vi ikke mere om. Disse fiskene har jeg i tur og orden hengt opp ved skjelteret i en sjå. Tidligere hengte jeg dem opp utendørs, men da ble det meste av dem føde for kråker ravn og måse, og en hel stortorsk til netto pris kr. 7,60 forsvant sporløst — fomentlig ved hjelp av en tobeins ugangskråke, med fingrer istedetfor klør, og med spor i snøen som ikke kunne forveksles med skapninger som bruker fjær istedenfor ullgensere. Men no, innendørs, skulle den «hellige grav» være vel forvart. Følte jeg meg helt overbevist om.

Men jeg hadde ikke tatt nabolagets katter med i beregningen. En formiddag jeg, bevepnet med min nyslipte tollekniv, bega meg til sjåen for å annette fisk til middag, finner jeg, hengende etter et snøre ved skjelterveggen, bare ryggraden og noen nakkefrynser igjen av hele den fine fisken. Først tenkte jeg på rotter, men min husvert forsikrer meg om at denslags «kjo» finnes ikke her i gården. Dermed falt min mistanke så å si hodekuls på kattene. Og da neste torsk, og den tredje med led samme slags overlast og forsmedelse, var min mistanke grunnfestet. No var det bare å gå til aksjon. Forbryteren eller forbryterne måtte befinne seg på åstedet, da døra inn til sjåen til enhver tid var holdt forsvarlig lukket. Bevæpnet til gebisset satte jeg felttoget i gang. Og ganske riktig, jeg hadde ikke rumstert lenge før en glinsende svart katt, med et blått sløyfebånd rundt halsen, ekvilibristisk entrer seg opp etter en stolpe midt i sjåen, som endte oppe ved en lur på taket, og dermed forsvinner den som det bekjente oljete lynet. Jeg skjøt, så brennfort jeg kunne, en diger nevestein etter den, men den råket minst fem streker fra målet.

Imidlertid var min uinnviterte spisegjest avsløret, og sporene gikk direkte til Mathilde, hun som for nemhets skyld kaller seg Tilda, her borte i nærmeste naboskapet. Flere måltider tapt dyrekjøpt fisk og det totalt mislykte skuddet mot sjåluren, pluss min gamle, no sterkt oppblussende vemmelse for katter, og Tildas svarte sløyfekatt i særdeleshet, hadde brakt min sinnsstemning i det sterkeste opprør, og da et av mine mange valgsprog er å smi mens jernet er varmt, satte jeg uten videre etter katta, som skyldbevist brukte sine fire det beste den hadde lært. Omtrent samtidig havnet vi begge inne på Tildas kjøkken, katta under komfyret, jeg mer beskjeden ute ved døra.

Men da Tilda hadde hørt min anklage, skal jeg hilse og si det ble et defensorat som den beste franske skrankeadvokat kunne vært bekjent av. — Hennes katter — det viste seg nemlig at hun hadde hele fire av dem — var så velloppdragne, de gjorde nesten ikke en mus fortred, det forekom praktisk aldri (uthevet av Tilda) at de stakk seg bort i kroker og sånne steder og gjorde sitt fornødne, og det å stjele — nei, min gode mann, hold deres injurier for Dem selv, det er en uforskammethet mot både mine katter og mot meg, sa Tilda og fikk høgt blodtrykk. Det hjalp ikke at jeg med min høge pekefinger kunne vise under komfyren, ja likefram sette fingeren på forbryteren, som lå der og glodde på meg med sine grønne, skyldbeviste øyne. Tildas katter var de rene gudsengler, og i den dur. «Det må De gi Dem vett på, min gode mann», sa Tilda og dermed basta. Da jeg erfaringsmessig vet at det nesten aldri nytter å komme til fornuft og denslags med kvinner i sin alminnelighet og med kvinner med katteharem i særdeleshet, lot jeg stridens eple falle som nedfallsfrukt til jorden.

Da jeg bukket og ville gå, stanset Tilda meg. No visste hun det, tyvekatta kunne ikke være noen annen enn Josefines lenger nord i gården, en svart brann av en katt med det slettest mulige rykte, den rallet og stjal, konserterte om nettene og lusket omkring på de utenkeligste stedene. En simpel katt, født under et fjøsgolv og uten fnugg av oppdragelse fra sin tidligste barndom. Jo, der hadde jeg tjyvbrannen. Tilda snakket seg etterhvert opp til den største standhaftighet i sin påstand. Enda hun burde vite at jeg visste bedre.

Jeg gikk heimover med en erfaring rikere: La være å kast smuss på en katts gode navn og rykte, særlig hvis samme katt er innlemmet i en eldre, enslig kvinnes kattefamilie, og vandrer omkring med silkesløyfer rundt halsen. Det er i eierens øyne adlede dyr, og de er høgt hevet over lov og retts rammende hånd.

No tror De kanskje, ærede leser, at denne bedrøvelige historie er slutt, men så vell er det nok ikke dessverre. Dagen etter får jeg besøk av Josefine. Og for en Josefine! Om det var jeg som for bygda rundt med det grunnfalske rykte at hennes svarte katt hadde ædt opp all min fisk. Men hun skulle aller nådigst la meg vite at hennes katt var ikke av den sorten. Fisketyvene hadde jeg nok nærmere inn på livet. Ikke så å forstå at hun ville fare med ondskap, men Tilda her borte i gården har no ikke mindre enn fire, eller er det seks katter, og slike katter, De! Av simpleste sort, de stjeler som ravner, og De har vel «sjelv» kjent hvor det lukter rundt det huset hennes.

Jo, jeg må si Tilda hadde satt meg i en bra klemme, for å fri sin egen katt hadde hun hisset Josefine og hennes katt på meg. Josefine var fylt av hellig vrede, og jeg sier ikke noe om det.

Men min antipati mot katter er ved å vokse til det rene hat. Og mine følelser, når jeg hører folk lovpriser sine små nydelige pus og deres gode og bent fram vidunderlige egenskaper — ja de er nærmest ubeskrivelige. Bare med den mset konvilsiviske overvinnelse lar jeg tante Mallas «søte» førstepremiekatt, den, som ifølge selvsamme tante Malla, tilogmed er utrustet med «sjel» og som forstår hennes minste vink — bare med all den overvinnelse jeg kan prestere lar jeg hennes katt kjele mine legger, mens den maler selvtilfreds og reiser sin hale som et periskop. Men tante Malla skulle bare vite med hvilken avsky jeg sitter der og lar hennes elskelige «Gullsko» håre til mine nypressede benklær.

— Er den ikke søt? spør hun og dekker kaffebordet.

— Jo, sier jeg — og skjærer tenner.

Filius.

Med verkefinger.

I Henningsvær og i Lia.

Det følger mange ubehageligheter med det å være fisker. Skitt og urenslighet for eksempel, svuller og blodforgiftning, nattevåking og blemmer i nevene efter slitet med årene — for å nevne noen av de almindeligste. Værst for oss robåtfolk er vel en gasta svull bak i setet, — og de blir gjerne velvoksne de karene. De har jo «råstoff» nok å ta av.

For tiden sitter jeg «i kår» med en verkefinger. Det er snart uken nu siden jeg måtte gå i «tørrdokk» og leie mann i mitt sted, en fyr nede fra Trøndelagstraktene, veik til å ro, reddvoren på havet, men et mannfolk altså og morsk til å spille munnharmonika. Imidlertid har han Sedevart overtatt kommandoen ombord i halvfjerderømmingen, og han Fridleiv Frode o. s. v. har «millombils» avansert til skottkar.

Jeg har nemlig fått verkefinger, efter et angelstikk, eller hvad det nu kan være. Det skal jo så lite til, når synd skal straffes. Jeg våknet midt på natten med ubehagelige fornemmelser i lillefingeren på venstre hånd. Det var svull under utvikling. Smertene forplantet sig op gjennem hele armen, og søvn var det ikke å tenke på mer. Den små finger eset sig op til et ganske uanet omfang, og midt oppe på «knuven» øinet jeg en liten mattgrønn prikk, som tydelig markerte ondets rot.

Utpå næste dag hadde lillefingeren vokset alle sine store brødre over hodet. Nu var det dens tur til å briske sig å være «storkar». Den hadde lenge nok sittet der henne i utkanten, vanvyrdet og sett ned på. Dette skulde det være slutt på nu. Den vilde kaste av sig alle mindreverdighetskomplekssene og ta ledelsen — med vold og makt.

Er det ikke akkurat det samme som skjer i samfundet i våre dager. Man sørger for litt «betennelse» her og der ute blandt massens små. Det fenger godt, det eser og verker, og undermålere øver sig op til å spille basser. Det volder smerte og det forårsaker mange slags galskaper. Hele samfundsmaskineriet rives i stykker, det blir stopp og ugreie og tap for alle parter over hele fronten. Men nu vil lillefingere være store og ta hevn, om det så skal ramle overende altsammen.

Presis som med m i n lillefinger. Den har satt mitt hele legemlige jeg ut av funksjon, bragt mig betydelige tap og enda mere ubehageligheter av annen art. Den formelig hånler til mig: Nu kan du ha de[illegible] Trond. Naboen min fikk gullring engang i en sommergrønn gressbakke. Den lange i midten var alltid førstemann og skulde spille fremragende, og næstemann derefter hadde eneretten, monopolet til å peke ut og fremover og spille solo. For ikke å snakke om tommeltotten, den vemmingen, som formelig var adlet, satt i en særklasse og var betegnet som umistelig. Jeg var stedbarnet, lausungen likesom, den som lite og ingen ting fikk, ialfall av virak, og intet hadde å si. — Nu kan du ha det så godt! Nu er det min tur til å herske og rive ned — i hat og hevnlyst.

Å snakke til rette, å argumentere nytter ikke. Det vet vi da. De «små» har bestandig rett. Spørr bare han Elias Volan og han Kristian Aspenes. De må bare få rase ut.

Men et kors er det.

Gå til doktoren, sier noen og order om blodforgiftning og amputasjon og krøpling og fyda for den lede. Mange takk, jeg vil klare mig uten lægeinstrumenter. Det behøves ingen medisinsk embedseksamen for en lillefingersvull. Den fornøielsen skal det obstruksjonsgale lem ikke få. Det blev da kurert svuller her i landet før Det kgl. Frederiks universitets grunnleggelse. —

Det mangler forresten ikke på gode råd. Det er ikke en eneste fisker, som har sitt lillefingeret med svulsten, som ikke har kunnet gi mig anvisning på det midlet som nettop er det e n e s t e rette. Du skal legge et tobakksblad på, var det en som sa. En tynn skive råpotet gjør dig god på et par dager, sa en annen. Andre har foreslått denaturert sprit, jod, nafta, grøtomslag, svisker, pepermyntedråper m. m. m. Verden er proppfull av amatører på det medisinvidenskapelige område.

Verken er det værste. Den holdt på å gjøre mig gal i forgårs, og da fulgte jeg et råd om å få lest verkeordene på fingret. Jeg var ombord i en skøite hos en lyngsværingskven, som hadde lært den kunsten. Han leste og følte på smertensstedet med en overlag skitten pekefinger, mumlet litt til og sa «tvi» idet han spyttet tvers over matbordet. Nu skulde det bli bra.

Det blev i k k e bra.

At du ikke telegraferer til han Knut Lunde, var det mange som sa. Ja at du ikke har gjort det, istemte enda fler! Han som kan ta bort verk og stille smerter på aldri så lang avstand, ja om så på andre siden av jora. Og så satte der sig mange voksne fremmelige fiskere i ring omkring mig og gav tilbeste eksempler i fleng om Knut Lundes mirakler. Det var de utroligste ting jeg fikk høre — til de mange jeg kjente om hr. Lunde fra før.

Hold op! skrek jeg i sinne. Jeg tror ikke på noe sånt. Det er tull og fantasi. Dere er værre enn negrene i Uganda. Det er gudsbespottelse simpelthen, freste jeg og fant frem av kostkisteleddikken en av Amalias aller tykkeste stoppenåler, for å få satt hull på den vårgrønne, frodige og svampaktige ovalen, som jeg hatet av et opriktig hjerte og som det skulde være mig en apparta fryd å stikke med min stoppenål av groveste kaliber.

Jeg stakk til, dypt og avgjørende. Nervene stod på høikant, smertene bykset op på klimaksen, og — nei la alt dette med materien være usagt. — folk kan jo komme til å lese avisen ved middagsbordet —.

Og nu går det fremover. Fingret svaner og krymper ned til sin naturlige dimensjon. Palmemandag håper jeg å kunne være i arbeide igjen.

Det er altså det som skal til: stikke hull på styggedommen og få det betendte stoff ut av kroppen.

D e t vilde hjelpe også samfundslegemet. Men her driver man stadig på med grøtomslag, leser vredord og kvaksalverer «høk over hane» — alt mens legemet smerter og vrir sig i vånde, og der må foretas den ene amputasjon efter den andre.

Jeg sitter og ser på min lillefinger. Det virker næsten naturlig igjen, og husker ordtaket om at det som er slått til en skilling kan ikke være en daler.

*

Med fisket går det bra. Vi og de fleste andre er bra fornøiet. Og nettop nu har Oscar Sunds ekkolodd rapportert et nytt innsig av torsk mot Høla. Denne siste «floa» skal telle nøiaktig 10 millioner, 7 hundre 31 tusen 4 hundre 3 og tyve stykker. Så dere skjønner vi blir nok ikke så snart ferdig med fisket i vinter.

Amalia skrever at skjura reirer i storrognen i hagen og at ho «Reislin» har fått en fin svartsidet kvigekalv, som vi skal sette på. Det blir sikkert premiku, sier hun — fallen efter en av disse Rørosoksene som gjør det så broket på Harstadmeieriets generalforsamlinger. — Katten har også fått unger, forteller hun, hele åtte stykker, og tre av sauene har fått tvibør, og hun tror den gule gamle mærra vår er «gravid», den også. Jo, Amalia skriver virkelig «gravid». Hun sier de bruker den betegnelsen i byen — det høres likesom mere dannet, og er ikke støtende an mot god tone.

Ja alt er trolig, er vel og bra, men at mærra skal være kommet i velsignede omstendighet, det m å være en misforståelse. Den er jo på attende året alt og har bestandig vist sømmelighet i sin optreden. — Men forresten — moralen i vår tid, den er nå så nedfor og fordervet, som hun sa løitnanten her borte på frelseslokalet forleden kveld.

Tidene er altså gode de. Her kommer han Sedevart med drypplastet halvfjerdrømming iland hver dag, og oppe i Lia yngler det mest alt som liv har.

Det gror, det gror, godtfolk. Og bra skal det nok bli, bare vi kan holde ugresset i tomme.

Vi må ikke la skillingene få øve sig op til å være dalere, og en lillefinger duger ikke til å spille langfingerrollen. Hver til sitt bruk, ellers forrykkes tingene og det blir betennelse og verk, ondt blod — og Elias Volan og Alfred Skar og so burt etter.

Trond i Lia.

Full fart forover.

Eller:

Når enden er god e allting — ja dere ve nok.

Huff for en kjøretur! At vi lever i det rasende tempos århundre skal, efter det jeg oplevde forleden dag, ikke bli benektet av mig.

La mig kort fortelle hvad som hendte:

Jeg var kommet til byen med rutebilen, og samme skyssen skulde jeg ha hjem igjen. Men det skulde bli andre greier. Mens jeg gikk og dro mig i gatene og fjaset litt med de bekjente «kleti og preti» kom min venn (han er det forresten ikke nu lenger) forbi rekende i en noe tilårskommet Chevrolet av årsmodell, ja hvad skal jeg si 1927 eller 28, den var ialfall ikke av strømlinjearten hverken for eller bak. Jeg blev innvitert på gratis tur. Min venn skulde samme veien. Han hadde nylig fått certifikatet i lommen og vilde vel gjerne vise mig sine kunster ved ratt og gasspedal med mere.

Takk, sa jeg selvfølgelig. En krones penge er da valuta å ha spart, det også. Og så bar det avsted. Jeg var ikke lenge om å skjønne at den unge herre ved rattet ennu ikke burde regnes til de helbefarne. Det gikk sån hit og dit fremover gaten, men ikke værre enn at vi kom da frem uten å bli stoppet av årvåkne konstabler.

Men litt utenfor bygrensen — kanskje det var noen kilometer forresten, hendte det. H v a d som egentlig hendte er jeg ikke god til å fortelle, ikke i detaljer ialfall. Men først hørte jeg et lite smell, omtrent som når man fyrer av en leketøipistol. Min venn (ved den tid altså) ved rattet så ut til å bli endel nervøs over smellen. Han gjorde en rask bevegelse med høire ben, og momentant kom smell nummer to, og da skal jeg si det begynte å utvikle sig for oss. Bilen satte op en rasende fart; den peiset plutselig avgårde med en hastighet av minst 80—90 kilometer i klokketimen. Og det var ikke tale om å få stagget den — ikke det grand. Chaufføren tråkket med bena det beste han kunde, det minnet om organisten som slår an akkorder med fotpedalene, men bilen bare fløi avsted, den, og henover veien bar det, så trær og hus og mennesker lynte forbi. Det var som satt jeg på halen av den beryktede Halleys komet, den som skulde lage verdens undergang for et kvart hundre år siden. Jeg knep igjen øinene i de værste situasjonene, og holdt mig fast med begge hender.

Her stod det aldri til liv. Og vet dere hvad jeg plutselig kom til å tenke på: jo, at jeg hadde glemt å gi hesten vatn før jeg dro hjemme fra.

Bare vi nu ikke treffer på kjyr på veien, fikk jeg ropt over til kjørekaren, som var stiv i øinene og som svettet så det dryppet fra skjeggstubbene på haken. — Han svarte ikke, bare drev på med rattet. Ja tenk om vi dumpet op i en skokk med kjyr! Jeg fikk ikke tanken fra mig. Kjyr som ikke eier begrep om trafikkultur og sånt. Jeg syntes høre det svakke i en diger, fullett vom, mens en Chevrolet gjorde kolbøtte utover veiskråningen, braste mot trær og steinur og så la sig til ro. Vi to også.

Men det suste og bruste videre. Det hven i svingene — på to hjul. Stabbestener raste forbi. En mann på en bro. Han så sig et øieblikk rådvill omkring. Viftet med begge hender og ropte. Men vi buste rett på med full speed. Så hoppet hen rett utfor og i elven. Gud være hans sjel nådig, tenkte jeg — hvis han behøver nåden denne gang.

Jeg skrek påny til min sidemann: Er bremsene ødelagt! Hva! Han svarte ikke. Han var som paralysert av redsel. Jeg gjentok ropet. Ikke svar. Han hadde jo også hendene bra fulle for øieblikket. Men jeg var blitt harm, jeg vilde si ham et godt ord, og skrek: Ja går dettane galt, så er du min morder — så meget du vet det. Han så olmt på mig og hev rattet en kvart omdreining. Det var en kjerring som holdt på å få høvlet fason gen av sig av stigbrettene våre. Jeg vendte mig og så efter henne. Hun lå i grøften med sin kurv og truet efter oss med en knyttneve. Gudskjelov hun var altså sluppet svinheldig fra det.

Jeg falt hen i enslags resignasjon. En fet flegma la sig over min ånd. En får det vel slik når alt håp er ute. Lia lå langt bak — både bokstavelig og i overført betydning. Men ingen ting interesserte mig lenger. Jeg holdt ikke engang lenger øie med veibanen foran oss, og de kunde bare komme an alle Faraos både magre og feite kjyr. De skulde pinedød få det. Vi var karer om slikt — og mere til. 90 mil i klokketimen! En kan få utrettet mye, enda med mindre fart. — Jeg falt hen i enslags døs. Nervene var slappet av. Det var ingen spenning lenger. Døden vilde finne mig fullstendig forberedt og likegyldig. I mitt ansikt vilde man kunne tyde heltens måte å ta mot døden på. Jeg vilde få et pent eftermele — som jeg ikke hadde gjort mig fortjent, efter som det forholdt slik, at angsten faktisk hadde pumpet all refleksjonsevne ut av mig. Jeg var død allerede efter den første halvannen mil. Det er vel slik det forholder sig med dødsdømte forbrytere, som hyggelige myndigheter lar sitte i cellen og godgjøre sig med sitt eget lik i måneder, før man foretar den formelle eksekusjon.

Jeg kvakk til. Hvad? Farten var faktisk seget betydelig av Chevroletten. Det hostet og harket og småklukket fremme i maskinrummet. Så kom den som et langt sukk — og så et ørlite smell. Bilen gled ut til siden og blev stående med det ene forhjulet ut i veiskråningen.

Noe smalt også inne i mig. Min åndelige vivasitet vendte tilbake som ved et skudd. Livslysten boblet under den gamle genseren, og med et hopp var jeg ute av det dødstrette ståluhyre, som måtte overgi sig på grunn av manglende blodtilførsel (bensin).

Min venn stod ved siden av mig og så ned for sig. Han dirret i alle lemmer. Han var som et vrak. Men han hadde sikkert lært å kjøre bil. Hvad spesielt det anbelanger å ta svingene skal han ha den aller beste attest. Og hvad kunde han vel egentlig for at forgasseren hadde slått sig vrang samtidig som bremsene gikk av lag. Det skriver jeg n u på papiret. Men d a sa jeg med min aller spydigste stemme: Ja takk for turen da! løftet på skyggelua og gikk. Jeg hadde gode to mil å trave t i l b a k e igjen før jeg nådde Lia.

Siden er min venn og jeg ikke lenger venner. Men det er h a n s skyld. Han påstår at jeg er en Jonas, som bare skaper ulykke, der jeg kommer.

Men det har da gått bra både med rutebilene og den gamle mærra — hittil.

Trond i Lia.

Julestri.

Det nytter ikke med kvindfolk, de turer fram etter sine «kokebøker», enten det er vist eller gale. Denne julestrien for eksempel, hva gir dere meg for den? Ja, det spør jeg rett, at hva gir dere?

Er det noen gang vi mannfolk er huslause så er det under skjørteregimet under julhelga. Alle steder er vi vegen og blir jaget som rev under klappjagt. Vi snåver i vaskebøtter, trør opp i tuer, river kosteskaft overende og er ugagnskråker hvor vi så snur og vender oss.

Og kan dokker si meg hva slikt skal være godt for? Svart er det ute, og hva gjør det så med litt bos og skitt inne, her vi sitter og gjør med en lampegløtt og ikke kan se å matberge oss på folkevis. —

Hvordan var det i røykstuene i gamle dager? Gnudde og vasket de og holdt syndig hus for det minste støvgrannet? Jau, da hadde de fått tid å rumstere med skrubb og pulver, der som røyken lå så tjukk og svart under taket at en kunde hogge den i lomper og bære den ut. — Likevel smakte ølet ved langbordene og klinalefsa satt ikke fast i halsen. Og hva som helsa angår, så hører en ikke annet enn at de kunde kløve en hjelm med alt som inne i den var og danse en foxtrott så gulveplankene bognet. Og ikke hører en om at de måtte legge seg inn hverken på rikshospitalet eller privatklinikker for molester i åndedrett- og fordøyelsesorganene hverken han Bjørn Stallare eller han Vigfus Vigaglumsønn og alle de andre karene som for omkring med øks og spyd og skrev sine navn i vår saga så klart at det ennu er månelyst omkring dem.

Men no og! En urliten sotflekk ved ovnsrøret, et såvidt synlig fingeravtrykk ved dørtrøkkerten, fram med tue og såpe, knikking og gnuing og basilleredsel, så en mest kan bli sjuk av bare omstendighet.

Der står ho Amalia på klaffbordet og sabber med en dyvåt sekktue under taket så det drifser en med såpeskom om ørene. Og på en stol står tausa og plasker løs på kjøkkenlangveggen. Ho er ei stor skravle, kan dokker tru. denne tausa våres. Geraldine Josefa Teofasia Stefaniassen er hennes fulle navn. Når ho ler så er det ikke almindelig latter, det er som en velter et småsteinlass nedover en lang loftstrapp, det er et skred av uartikulerte lyd, en serie skrall i lufta. Men våskefilla kan ho Geraldine Josefa o. s. v. handtere. Og kommanderer ho ikke meg etter både ved og vatn, jeg må rekke henne pulverpakker og skrubbekoster, flytte bord og benker, hefte skjørtet hennes opp med en sikkerhetsnål, — men da skal jeg si ho Amalia gjorde øyne. Det kan ho bare spare seg. For det første skremmer navnet hennes meg som en julebokk en unge, og for det andre så fatter en da ikke noe godt for et streinskred.

Men mest går jeg no ute og trør han av mens innesjauen går for seg. Naboen min ser jeg gjør det samme, så vi er nok i samme båtskarven. Han står og ser i været, jeg går omkring og funderer på hvem det var som fant opp julerundvasken. Det mennesket vilde jeg gjerne sagt et pauli ord.

Naboen min slenger over til meg, felles lidelse er felles trøst.

— Han æ kall, sier han.

— Ja han æ kall, samstemmer jeg.

— Du har rundvask? spør han.

— Ja, vi har da det. Og du også?

— Jau takk som spør, æ kan ikkje klage.

— Han trekk av vestra, sier jeg, for å gi praten en annen venning.

— Ja han gjær dæ, han trekk av vestra.

— Vi får vel sny.

— Vi får nok dæ kanskje.

Pause.

Han hoster. Jeg hoster.

— Han satt læng i deinner forkjølelsen, mæler han.

— Ja for mett vedkommende er han no så godt som gammelongkar. Æ har gått med ham siden nittende søndag etter trefoldighet.

— Han har slått seg på trommehinnan hos meg. Det suser som om æ skulde ha et homlebol inne i hatteholderen.

— Går du ikkje åt dåkter'n?

— Næ-i æ gjær ikkje dæ. Æ trur så lite på di. Æ bruka grautomslag, dæ hjælp for mesta ail slags sjukdom, når bærre grauten æ go. Æ va på førsyningsnemnda og fekk tellæggskort på grautomslag.

— Fekk du, sei du?

— Jauda — men di dro stykt på dæ før di skreiv ut.

Det var en idé. Går ikke jeg også her med øresus. En lærer så lenge en lever, knep også lærer en.

Nabokona roper på sin mann fra bislagdøra.

— Du må komme heim! Han Litt-Jens ha' dott opp i ei varmvassgryte!

Samtidig ramler noe i grus inne på mitt eget kjøkken. Skremt av hendelsen med Litt-Jens løper jeg inn. Der ligger Teofosia Josefa Geraldine, eller omvendt, med kjøkkenkråskapet over seg og Amalia er av lufttrøkket, eller forskrekkelsen falt ned av bordet og har fått håll i ryggen. Tausa er slått fullstendig ut og må til sengs.

All kvindfolkhjelp ut av spillet, og bare halvvasket hus. — No står jeg selv på et bord og gnur klosset med en vasketue under taket, mens tausa ynker seg og Amalia sitter på en stol og instruerer meg i gnu-gnikkekunstens finesser.

Ja denne julestrien. Men hadde jeg hatt den eller de som først fant den opp, så skulde tua ikke blitt dem for god omkring ørstolan.

Stå no forsiktig, så du ikke dætt og lemstra deg du også, advarer Amalia; hun ser vel at det er noe som koker i meg.

Skitten skal ut til jul. Bare en no kunde få noe riktig fint og rent inn i stedet. — Jeg får høre med naboen om han mener en kan få tilleggskort på slikt også.

Trønd i Lia.

LIA-BREV
til Harstad Tidende.

På en papirpose.

Det er blitt litt arbeidsledighet her oppe i Lia. Alt er i hus, og så vil en jo gjerne ta sig et pust i bakken.

Men da jeg ikke er av den sorten mennesker som kan sitte på en stolkrakk og glane op i taket, så famler jeg uvilkårlig efter blyantstubben i vestelommen og gir mig konvulsivisk til å «krote» bokstaver bortover bakside på en papirpose fra kolonialhandleren nede ved elva. — Men så er jeg i mankement for stoff. Nu kunde jeg jo selvsagt velge alle tiders uopslitelige stoff, v æ r e t. Ja, ka du meine? Det kunde blitt en hel liten romanfortelling. Men været — det er slett ikke noe vær lenger. Vekk det også. Hvor det har tatt veien må gudene vite. Vi har med andre ord tapt været; men heldigvis så beholder vi da pusten.

Ja, så var det egentlig ikke mere om den tingen.

Dere husker nok alle sammen den gamle Forden min, som jeg for med efter veiene og laget spetakkel med. Den er ikke mer, den heller. Jeg hadde den stående bakom vedskjulet. Den vegeterte og ventet på andre tider, den med. Først mistet den kalosjene, så falt kalesjen av — tidens tann, vet dere. Men både den og jeg levde ennå i håpet. Så kom krakket igår. Oksen, en brand av en Rørosing, fikk gå laus omkring på gården noen timer før den skulde på vinterbås. Så hadde den vel sett sig forarget på det amerikanske skranglet bak om vedskjulveggen, og hadde gått til angrep. Stakkars gamle Forden, den stod der bærføtt og forkommen og kunde ikke verge sig. På mindre enn ti minutter var den blitt opløst i sine enkelte bestandeler, gått op i limingen og lå strødd utover, mens Rørosingen rasende gramset i vrakrestene.

Vår planlagte sommertur — der for den. Amalia gråt over hosebundingen, og snakket om verdens forkrenkelighet. Men jeg gikk resignerende igang med å samle bruddstykkene sammen. Nu ligger de på vognskjullemmen. Det var engang en automobil. Blank og fin kjørte den ut fra Detroit, gikk til sjøss som eksportvare og svømte i land et eller annet sted på Norges kyst, hvor den vakte stor opsikt. Den var et nytt innslag i landskapsbilledet, et vidunder som satte blanke øine i alle barneansikter og skremte hestene fra forstanden. — Min Ford, skal jeg si dere, vilde nemlig vært 25 årsjubilant næste år — om den hadde fått livdager til så lenge.

Amalia har så evig rett, verdens forkrenkelighet. Knapt 25 år, og der ligger vi — en ruinhaug.

Røros har slått ut Detroit.

Jeg minnes en annen rørosing. Det var oppe i Sulitjelma for en lang remse av år siden. Vi bodde 9 mann i en barakke, deriblandt to rørosinger. Den ene en mannsling på omlag 158 centimeters høide, med sakk i knærne og hall i ryggen. Den annen en goliat med skulderbredde som en låvedør og etpar never som en stor hotellostekjokke. De brune mustasjene feide langt forbi ørene, og skonumret var visst noe slikt som 48—50 — efter bestilling. Det var som hele Rørosvidda kom feiende, når han lå i veien. Som vanlig spiltes det kort (om penger) utover kveldene og på frivakten. Storingen var aldri med på slikt, men så var til gjengjeld 158-centimeteren en av de ivrigste med knektene og damene. En kveld blev det brudulje. Småen hadde sittet i gevinst hele kvelden, og beiarværingen var blitt amper og bante på at det var ugler i mosen. Det ene ordet tok det annet og tredje o. s. v., og før vi utenforstående riktig fikk summet oss gikk beiarværingen over «grensen» til Røros. Småen fikk en upperkutt, eller hvad det heter, så han sporenstreks inntok horisontalen. Men da lettet signor Goliat på sig — og så blev det vei i vellingen. Blå øine, flate neser, feldte tenner, maveknip, blod på haka m. m. m. illustrerte på noen sekunder det nye barakkeinteriør.

Det var rørosingen på to fra Sulis. Min egen eiendes på fire har det også med gode muskler og temparamang.

Nei, nu strekker ikke kolonialhandlerposen lenger. Jeg har skrevet langt forbi og nedenom «Fedevarer i godt utvalg» og står akkurat på høide av 3—4 utvalgte superlativer om delikatesser, frukt etc.

Mine tenner løper i vann ved disse delikate posepåskrifter fra en fjern tid.

Men Lia ligger her så fast forankret. Den er absolutt uflyttbar. Og her har vi våre røtter. De borer sig dypt ned gjennem mange slektledd, er spredt vidt utover og bringer stadig nye skudd. — Hadde posen rukket lenger. vilde jeg skrevet litt om dette. Det får være til en annen gang — hvis det blir noen slik.

Trond i Lia.

Fattigdom.

Var det fattigfolk dere snakket om, men så skulle dere kjent Hartvik Pedersen husmann, han bar med seg den skinnbarlige fattigdom alle sine dager. Ja kjerringa hans, ho Bergitta hjalp ham flittig til å bære.

Kan dere begripe hvorfor enkelte mennesker skal være forpliktet til å hensmuldre i sitt liv og sine dager i den usleste armod.

No var riktignok Hartvik ikke av den sorten som går gjennom ild og vatn og dreper drager for å vinne prinsessen og et halvt kongerike, nei han gjorde nok langt mindre enn som det, men han akslet seg da ikke så aldeles lite i sin dont, skrapet sammen høyforet til melkegeita og de par saueskankene og lå i den steinkulltjærete båten sin ute på klakkan etter både hysa og småtorsken. Men det vilde aldri bære fram for ham hverken med grastustene eller juksogna. Fattigdommen satt stendig på steinhelletrappa og gliste inn gjennom dørsprekka. Og når det kneip som verst med en busserull og ei stompbrødsneie, så måtte ho Bergitta gi seg i veg på bygda med tiggerposen.

Jeg vet ikke så nøye, men det er vist mennesker som er satt slik ihop at de trives i fattigdommen, den er som en tinget og betalt selskapsdame for dem.

Hartvik og Bergitta satte seg, iallfall det jeg hørte, aldri opp i mot forsynet formedelst sin fattigdom. De gikk ikke omkring og knurret og truet med å rykke hjørnestolpene unnav samfundet fordi om ikke akkurat de gikk med gullkjeder og spiste fløyelsgrøt. Harvik var så unerlig tilfreds, og Berta smilte som ei nypussa junisol når noen stakk et gammelt skjørt eller en ostbite ned i vadsekken hennes.

Huset deres forfalt mer og mer etter som årene gikk. Hartvik banket vel inn en ny spiker her og der, men forfallet lot seg ikke stanse med noen tretommer og en skore. Alt hang på skakke og drev mot undergangen. Taket var det kleinest med. Det kunne hva dag som helst gjøre alvor av truslen om å falle ned på seng og bord. Hartvik så saktens ruinen over sitt hode, og han hadde de beste forsetter om å gripe til understøttelse, men hvordan det no kunne ha seg med det, det ble aldri.

Så døde Bergitta, og Hartvik kom på gamleheimen. Da han lå på det siste fikk han besøk av lensmannen. Du hadde en yngre bror, du Hartvik? — spurte lensmannen. — Jo, det stemte. — Han reiste som ung til Amerika? Aldeles riktig, han gjorde så han Elling-bror. — No er han død og du er hans enearving. Det dreier seg om en 15—20 000 kroner i norske penger. — He, he, det skjønner jeg ikke — 15—20 000 kroner til meg. Det kan ikke være sant. — Jo det er faktum, sa lensmannen. — Nå så, et faktum. He, he, et faktum, sier dokker.

Hartvik snudde seg mot veggen og utåndet. Enten han no ikke klarte arvesjokk, eller det var i ren forargelse over å være blitt rik, vet jeg ikke. Han døde iallfall fattig som han hadde levd — og kommunen fikk resten.

Br.—

Soplimer

— i fortid og notid

I krambuene i dag kan en se store bundter av sopelimer. Disse skogens sammenbundne kvister er blitt en artikkel og en salgsvare, ja riktig så, og prisen er vist ikke å klage på, nei den ligger flere etasjer opp.

Salig Sopelim-Jakob, det var anderledes i dine dager. Akkja. Du gikk i skogen med din tollekniv, kvistet og bar, bundtet og batt sammen til sopelimer og til visper, og nette og nyttige saker var det du siden gikk bygdimellom med og forsøkte selge på gårdene. Det gikk nok heller smått og tregt med den handelen din. Forlangte du femten øre stykket for limene og tjue øre for vispene, så bød de henholdsvis ti og tretten, eller helst litt mindre, og gamle Jakob, du måtte la handelen gå, for du skulde leve og ha din kaffetår og ditt tobakksrusk. — Vispene dine var så blanke og fine, så nette og faste i binningen at madam Hansen sa de nesten som gjorde sausene og puddingen sjøl. Og det madam Hansen sa føre, det sa de andre etter og gav et godt ry og rykte. Madam Hansen var autoritet på sitt område, hun kunde sin Hanna Winsnes utenad, fra perm til perm, likegodt som katekisma og Pontoppidan, og var selvskreven der selskapet skulde være litt mere eksklusivt.

Men likevel, Jakob, du bar dine kunstferdige produkter, gikk dagene så lange til ende og kunde knapt få et salg i stand og skrapet sammen til en ort for dagsverket ditt. — Ja de tider, du. — Enda limene var så forseggjort at de kunde stå i både prestens og skrivarens gang, og var til å koste med både pynteragger og mønstrede løpere — for ikke å snakke om nytten de gjorde i godtfolks bislag og fjøs, stall og låve.

Du døde for tidlig, Jakob-mann. I dag vilde du fått avsetning — og priser, sedler i en bundt. Du kunne ruslet heim ved kveldsleite skakk og skjeiv av penger — — men så allikevel hverken kaffe på skåla eller tobakk i den forrøkte og forbrente pipeskolten. Nei, ser du, ett skulde det no også være bestandig som ikke lå flettet og lagt.

Men disse kriselimene i dag. Tilfeldigheter av kvist slått sammen, bustete, laus i binningen og ujevnè i handtaket så en river fingra og sier «han snaski rett». — Nei, så Jakob sine saker. Det var sopelier, og det var kjøkkenvisper av høy kvalitet og standard , enda prisene lå så skamløst nede, og det ofte var like langt mellom en handel og den neste som mellom kirketårna.

Ja, de tider og de sopelimer — og de krav og vilkår og priser — især det siste.

Brandulv.

Truls — og så Grægussen.

Mitt navn er Truls. Og det er da et sterkt og godt navn, og bastant norsk som hugget ut av selveste Dovregubbens slott. Men likevel, jeg kan ikke akkurat si at jeg trives noe større ved det, for det klinger jo ikke så vakkert nettopp hverken etter navneloven eller våre innstilte ører. Men mor leverte navnesedlen til presten og han opplot ikke sin munn til hørlig protest. Og dermed så var jeg Truls.

I guttedagene var de andre småmannfolkene slemme mot meg for dette navnets skyld. De sang «Han Truls han tjente i kongens gård» og «Der kommer Trulsen, han er så kulsen, har ondt i pulsen». Så slo jeg og gav blå øyne og neseblod, og fikk det samme igjen. Jeg stod i mangen hard dyst og hadde ofte tunge, beover døpefonden og innført i kirkenavnet skyld. Men et navn, erverver over dypefonden og innført i kirkebøkene, det sitter klistret på en og kan ikke utslettes — ikke for en fattig «Per Eriksen» som ikke eier de nødvendige kontantene til å kjøpe seg et nytt i Justisdepartementets navnbutikk. 40 kroner skal være prisen, og det nytter vist ikke å prutte ved disken.

Så får en bære sitt kors og fortsette å være Truls. Hver gang jeg ror på sjøen med mine angler og med mine garnmasker, så håper jeg, ja så håper jeg at no skal du se, no skal du piskantull se at idag, Truls, så blir det såpass havets foræring, at du får kjøpt deg dette nye navnet, som du har gått og emnet på i så mange år. Og navnet det er Gaute. Jeg har gransket det fram av Snorres ættesagaer, og der er Gaute Tovesøn, en prektig kar som for med fem hærskip og gjorde seg en seier over de danske kjøpmenn og høstet gods og ære. Gaute, det er klang i det navnet, eller hva synes dere, og det står så godt til Grægussen. Gaute Grægussen, — ja hva synes dere? spør jeg atter. — Jo, dere må da medgi.....

Jeg har altså i alle år hatt dette Grægussen å fallby godtfolk. Grægussen kunde de si og nevne. Jeg har gjort min flid med å få folkene i min omgangskrets til å gå inn for Grægussen, men til fånyttes, de tviholder på Truls. He he, Grægussen, sier du, sier de. Er du blitt stormannsgal. Nei, men hadde jeg no vært et eller annet i det større, enn som bare byfisker — jeg tenker no ikke så langt som til direktør eller materialforvalter, ja så vilde det saktens hett Grægussen. Nei go' moren Grægussen. Hvordan står til hr. Grægussen o. s. v. — Jeg er blitt hengende ved Truls, og Truls ved meg. Nå, ikke for det, vi har trukket bra sammen vi to og har levd oss fram gjennom dager og år, mens jorda gikk rund og småtorsken valoderte nede på havsbotnen. Det er bare aldri blitt så meget av den i min båt at jeg har sett meg utkomme til å få skiftet Truls'en ut med en Gaute. Og no kan det snart være det samme. Når en er blitt 60 helder det såpass mot kvelden at en mere får tenke på gravøl og kiste enn på nytt navn og forfengelighet.

Men det sier jeg dere, i mødre og i fedre, gi ikke eders barn slike navn som blir dem til et kors og en plage. Vi nordlendinger er jo særlig kjent for oppfinsomhet i så måte. Jeg har sett og hørt om navn her oppe som får en til å gyse. De likner hverken fugl eller fisk, og ikke skjønner jeg at prestene, som jo skulde ha bedre vett, har sluppet dem igjennom. De burde brukt sitt «veto» og nektet vatn på galskapen.

Sammenliknet med de verste er dog Truls en manikyrert skjønnhet. Så en får da si jeg har vært heldig, trass i alt, — og «trass i alt», det skriver jeg for å småergre en viss boktrykker, som syns det skurer like ille som jeg syns det selv.

T. Grægussen.

doms avmektighet og vanskeligheter. Men det er ingen lettdreven gård dette, og det blir ingen dans på valmueroser, sa jeg, og fremstilte ikke Lia bedre enn den er. Og den ligger nokså avbakelig til — så langt fra sentrum og det. — Gjør ingenting, svarte han, jeg liker ensomhet, er en tilhenger av den, og det er bl.a. derfor jeg er her oppe idag. — Merkelig til mann i våre dager, tenke jeg. Du skal se han er den fyren som var etterlyst i radioen for en fjorten dagers tid siden som rømte fra sin forpleier nede i — var det ikke Lier eller Modum. En syk mann som det har gått i baklås for oppe i hue. Det ville vært rimelighet og fornuft med hans ord for 80 eller 100 år siden, men i d a g ! Nå som vi bare kan gå i tog og etter hverandre i et skritts avstand.

Mannen var i k k e dum, han var bare skakk-kjørt, etter tidens krav til et gjennomsnittsmenneske, som det går akkurat 12 av på dusinet og som stemmer med Arbeiderpartiet — ja, det kan for den saks skyld også være et annet parti.

Og søndag, som altså var igår, kom han igjen til Lia og han hadde med seg hele kjøpesummen. Amalia var, mildt sagt, utilfreds med at denne gårdhandelen skulle skje på en søndag. — Han må åpenbart være en hedning, denne mannen, mente hun, en av disse mange som ordet preller av på. Jeg gikk til forsvar av mannen, og nevnte dette med oksen eller asenet som det var tillatt å trekke opp av en brønn eller et dike eller en torvdam, om så midt på blanke sabaten. — Ja, men hverken Lia eller du eller jeg er da noe slags dyr som ligger og vil kjøyves i en brønn, innvendte Amalia, og det nytter ikke å diskutere med henne.

Vi skrev skjøte og jeg underskrev det, og det var en helligdagshandling, ja for meg var den det i dobbelt forstand. Men som jeg satt der og skrev under på dette dokumentet med min skjelvende hånd, kjentes det som samvittigheten krympet seg, det føltes nett som jeg satt der og skrev noe av mitt eget og høyst personlige jeg fra meg, ja som jeg forskrev det til den onde sjøl. Det er rart med slikt, vet dere, men det vet dere kanskje i k k e, de fleste av dere, så rart med slikt ja. En vokser sammen og blir likesom ett med det en lever i lag med et langt og møysommelig liv, og jo møysommeligere det er, desto fastere blir sammenvoksingen — om det så gjelder både en stein som ligger der og blir din venn, eller en kronglete bjørk som hver vår staser seg opp for å ærakte deg, eller denne flate trapphella som du har gått på og trådt på tusener av ganger. — Så sitter du der og skriver fra deg alt sammen, og du gjør det som en ond gjerning, slik kjennes det.

« Jeg undertegnede selger og skjøter herved min eiendes gård Lia, gnr. ditt, bnr. datt i X herred og tinglag, med samtlige påstående huse og alt hva deri finnes av naglefaste ting — — med alle tilliggende herligheter og rettigheter» o.s.v..

Det var ingen vrangstaur jeg hadde med å gjøre, bare et par steder under skjøteskrivingen kom han med bemerkninger og ville ha det litt annerledes. Men han var en brann til å få pruttet ned kjøpesummen. Jeg kjøper meg til ensomhet, men jeg vil ha den til rimelig pris. Disse prisene vi har nå for tiden, de er resultatet av galmannsverker, de er rene narrestrekene. Folk går omkring og innbilder seg at de sitter godt i det, dyrt og godt. En dag ramler hele greia unda beina på dem, så sitter de på fillehaugen. Tro meg, Di Trond, de sitter på fillehaugen en vakker dag. Jeg betaler deg en normal tids pris. Værsågod, her har du pengene. 7 500 kroner. Jeg har aldri tidligere vært dus med så mange penger. Og da vi så holdt auksjon på innboet og løsøret — ikke så rare greiene forresten, så ble det jamen et nesten like så stort beløp levert meg av lensmannens hånd. — Amalia snakker allerede om et lite landssted nær en by, med innlagt vann og en snor til å trekke vannet løs med i et avlukke bakom loftstrappen. Amalia har sluppet sin fantasi løs, hun har kanskje en snor for den også, bare til å trekke i, så kommer det — landsstedet med alle dets herligheter nær en by. Vi har jo pengene, de fyller godt opp i handklypa.

Men Lia har vi altså ikke nå lenger. Om få dager skal vi gå den aller siste gang ned herfra. Det blir en canossagang. Hver gang jeg ser på pengene, må jeg tenke på Judas fra Iskariot. Men jeg forsvarer meg med min alderdoms evneløshet. Vi er da flink til å finne frem undskyldninger for våre dårlige handlinger, vi mennesker.

Trond i Lia.

Ola Berg:

SMÅ EKSEMPLER

FRA EN STOR VERDENSMAKT

Den syvende verdensmakt, eller noe sånt er det visst pressen er blitt kalt. Dette er nu kanskje en smule overdrivelse, men pressens store innflytelse er iallfall ikke til å komme forbi. Den kan rive ned det sterkeste byggverk, og den kan bygge op det sønderknuste og ruinerte, så sant den bare setter hele sitt kjempemessige rotasjonsmaskineri igang. Den er en maktfaktor av syvende eller åttende rangklasse, jeg vet ikke så akkurat.

I pressen som blandt nasjonene er det store og små enkeltmakter. Vi hører om de voluminøse dagblad i millionoplag som kastes ut blandt folkesvermen og simpelthen dynger og tynger den ned under sine meningers vekt, og vi hører om de vesle avislappene som kommer slentrende en eller etpar ganger om uken i beskjedent format, og likesom ber om undskyldning for at de må plage sine få lesere med noen korte minutters opphold. De er lilleputter som sitter gjemt i øregangen eller i øienbrynet hos jutulen. Men de er dog bekken som er med til å skape den store floden — våre dagers oversvømmelse av aviser i alle slags politiske farver og format.

Innflytelse. — La mig nevne ett av de riktig små eksempler fra min egen praksis: I byen var det på en vegg en postkasse som efter reguleringen var blitt hengende altfor lavt. Folk klaget over dette. Voksne mennesker måtte nesten gjøre knefall for å få sine brev og andre postsaker puttet i kassen. Det hjalp ikke med alle slags klager. Postkassen blev hengende på samme plass. Ett år, og enda ett år. Så harselerte jeg over den i avisen. Dagen efter var postkassen bragt op i normal høide..

En sammenslutning pleiet, som lag og sammenslutninger ofte gjør, hver sommer å arrangere utflukter i byens nærhet. Dette laget hadde sin faste plass ute i skogen like ved en vei, og her lå det hver eneste gang efterlatenskaper i haugevis. Lederne var i årenes løp ofte blitt tilsnakket for dette griseriet, men det hadde ikke hjulpet det grand. Så tok avisen dem en pen liten omgang, og straks, ja øieblikkelig blev den vakre grønne bak-

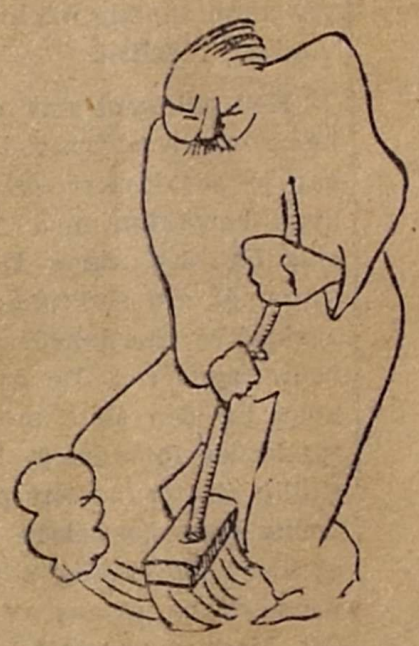

keskråningen fjelget og feid, og siden har rensligheten, der i laget iallfall, vært helt upåklagelig.

Min husvert vilde ikke spandere ny ovn i den ene av stuene. Den gamle var defekt, og det var forsåvidt også husverten. Begge rok de sterkt, men mens verten var svært flink til å trekke, nektet den gamle Ulefosser dette plent. I samfulle to år snakket kona og jeg vekselvis til vår elskelige husvert om denne umulius av en ovn. Han bare slo ut med hånden og forsikret snart det ene, snart det annet. Så en dag ovnen hadde slått sig riktig vrang, gjorde jeg det samme. Jeg avfattet et lengere brev til verten og truet ham til slutt, som skremmeskudd, med et personlig opgjør i avisen. Da kom det omgående — ikke ovn, men en fin og kostbar k a m i n. — Den dagen var jeg stolt på egne og pressens vegne — ja litegrand på husvertens også, tror jeg. Han var altså ikke så verst kar allikevel, når han bare fikk den riktige sort smurning.

En adskillig trafikkert gate var blitt temmelig ramponert ved graving, vannflom etc. Den blev liggende slik. Bilistene skjente, syklistene bante og fotfolket, ja de sa også ofte mindre pene ting om denne gaten og de folk som hadde med dens vedlikehold å gjøre. Ingen ting hjalp. Humpingen

og banningen fikk fortsette. Så fnyste avisen. Da kom de simpelthen løpende med spader og spett og deilig grus.

Jo, pressen er en maktfaktor, i stort som i smått. Nu, det store skal vi la ligge ved denne anledning. Det kjenner vel forresten de fleste bra godt til. — Men så gjelder det naturligvis å holde alt som kan smake som misbruk av makt på avstand. Pressen er et våben som i gale hender kan avstedkomme de største ulykker.

Og det forlanges av en pressemann, først og fremst av en redaktør, at han skal være allvidende — så omtrent iallfall. — «Dåkker som nu veit altt», hører en jo ofte som innledning ved henvendelser til pressefolk. Og i

almindelighet setter vi da heller ikke lyset vårt under skjeppen, men lar det skinne med allvidenhetens styrke for alt folket — et slags måneskinn er det da i det minste..

En dag ringte det i telefonen. En ophisset mannsstemme lød fra den an-

dre ennen av tråden. Jeg fikk beskjed om en hissig trette, som fremdeles var i full gang mellem mannen i telefonen og en annen person på et hotellværelse etsteds ute i byen. Det lot til å være vin med i laget, og da så. Det gjaldt hvilken oldtidsberømthet det var som hadde sagt de «bevingede» ord: «Også du Brutus». — Den telefonerende hadde fastholdt at de skyltes en viss herre Hippokrates, mens hans motpart påstod at det var salig Gaius Cæsar som hadde skjenket efterverdenen denne udødelige gave. Og nu skulde han som «visste alt» avgjøre tretten. Jeg var jo i dette tilfelle i den heldige stilling å kunne gi Cæsar hvad Cæsars var. — «Så fan» sa stemmen i telefonen, og forsvant — — Vanskeligere var det jo dengang — også pr. telefon — da jeg skulde avgjøre en disputt som gjalt hvor lang tid en kanonkule vilde behøve fra jorden til månen. Disse to fyrene hadde kranglet om dette brennaktuelle spørsmål i to stive timer, sa han, og nu vilde de ha en avgjørelse, en slags voldgiftsdom. — Jeg tygget en stund på forlangendet, kikket ut på månen som ravet full mellem skyene, og klemte ivei med 7 dager, 15 timer, 39 minutter og 2½ sekund — forutsatt kulen ikke møtte altfor jevli motvind, tilføiet jeg. Fra et passe høit fjell vilde denne tid formentlig kunne forkortes med ca. 3 sekunder, slengte jeg til dem til slutt, og hørtes sikkert meget belærende. Herren i telefonen bukket (antagelig) og sa tusen takk for oplysningen. — Jeg håper imidlertid denne «min» tid for kulefart til månen ikke blir benyttet i autoriserte læreboker. Men det er den dag idag sikkert to menn som lever fast i troen på disse 7 dager, 15 timer o.s.v.

Gudene skal vite det ikke alltid er så lettvint å få avviklet en kinkig affære.

Jeg hadde i lengere tid vært brydd av et ektepar ute i bygda et steds. De levde, såvidt jeg kunde skjønne, sammen omtrent som hund og katt. Med den ene post kom det innlegg fra den stakkars «Sokrates», og med den neste et fra hans Xantippe. I over et halvt år var jeg utsatt for dette ubehagelige bombardement fra ektefeller som på liv og død vilde lese hverandre teksten gjennem min avis. Og for en tekst var det ikke! Jo, det var skittentøi som hadde «vasket» sig, dette. Men alt gikk naturligvis nedenom til papirkurven. Allikevel gav de ikke op. — Så en dag tropper mannen i egen høie person op på mitt kontor. Da han ikke hadde sett igjen noen av sine produkter, mente han det måtte være en lekasje et eller annet steds innen postvesenet, og nu hadde han sitt manuskript fast og sikkert i neven. Nu var det ikke til å undgå at kjerringen hans skulde få passet sitt påskrevet. Det falt ham visst ikke inn at jeg hadde kunnet kaste noe så oplagt fint stoff som det han hadde sendt min avis.

Jeg leste og han forklarte muntlig det han ikke hadde formådd å få festet på papiret. Han sparte ikke på konfekten. Nu skulde «kåtta røddes», sa han. Jeg bad ham gå til presten eller politiet, eller hvem som helst, bare ikke avisen var det rette bord for all denne delikatessen. Han mente jeg var gal'n, som ikke tok imot med begge armer sånt ekstra fint lesestoff. Bla'e vilde få massevis av nye abonnenter i hele bygdelaget derborte. Han var mann for å gjøre det månelyst i hele kirkesognet..

Best som vi sitter der og diskuterer saken banker det på kontordøren — og der stod fru Xantippe i egen fryktinngydende person. Men da skal jeg hilse op si det blev månelyst. Jeg har aldri fått opklart om hun visste noe om hans besøk hos mig, jeg vet bare at plutselig stod hun der midt iblandt oss — og så kom lavinen. Hun kunde sine ting med kjeften, den kjerringen. Han kunde det også, men hun kunde det ti ganger bedre. Øvelse gjør jo mester. Jeg har ridd av litt av hvert av storm og slikt, men denne var jamen bassen — enda jeg bare var den passive tilhører. — Jeg lot dem «gjøre op», da jeg vet slikt kan lette og forsone. Han knurret og brummet som orgelbasser, tråkket i sinne og slapp tobakssausen ned i skjegget. Hun skar med kniver, flenget, bet, slog sig for brystet, gråt med passe mellemrum og slynget beskyldningene ut som i spiraler.

Jeg satt oplost, og forskjellige familiedramaer jeg hadde lest om passerte revy. For sikkerhets skyld gjemte jeg den store, sylkvasse redaksjonssaksen, og stakk også ovnskroken til side.

Uværet begynte efter hvert å gi sig. Hun hang over en stolarm og snufset, han stod rådvill likesom, midt fremme på gulvet. Situasjonen var kjedelig. Da var det jeg fant øieblikket inne til å holde min første og hittil iallfall eneste tale. Jeg skiftet salomonisk sol og vind og regn mellem dem, slo på hjertets strenger og var erinder innom fornuftens dør. Jeg tør påstå det var en virkelig forstandig tale. Iallfall virket den såpas kraftig på den tunge, sterke mannen at han måtte sette sig. Og hun kom til slutt i den rene anfektelse. Kort sagt: Fra det stormfulle og oprørte hav fikk jeg varpet dem inn i den iallfall noenlunde smule havn hvor der ekteskapelige torumsbåt bør ligge. — De gikk ut sammen, og for ikke rett lenge siden hadde de sitt fjerde barn til dåpen.

Pressens makt er altså stor også i det stille — bak kulissene. Men dette var nu vel forresten et svinehell.

Så er det min gode venn Antonius. Hans alder er ubestemmelig, hans flegma over alle grenser og hans problemer mangfoldige som franske ministerkriser. Antonius er bonde av aller solideste sort. Han er seig og saktmodig, disponerer over en evighet av tid og lar sig aldri rokke i sine meninger. Et fjell som ikke er til å rugge til noen kant. Antonius trakk sig tilbake fra bondepartiet den gang dette gikk hen og forlovet sig med arbeiderpartiet — for bøndernes skyld. Antonius kan ikke fordra arbeiderpartiet. Radikalisme er ham i hele tatt en vederstyggelig ting. Hver gang Antonius er i byen avlegger han mig besøk. Han håndhilser med sin store, hårde og velbrukte neve, setter sig i min beste kurvstol — og da vet jeg hvad klokken er slagen. — «Dåkker har det vel ikke travelt? spør han for ordens skyld, og svarer jeg at jo jeg har nok det akkurat nu, så trøster han mig med at han skal være «svært kort» — og blir sittende minst etpar timer. Det hjelper ikke å vise ham utålmodighet, titte på klokken, avlevere lange kjedsommelighetens åpne gjesp eller nevne noe om at jeg skal til en konferanse. Antonius har sin tid, og bryr sig aldri en døit om andres. Han må få utvikle, langsomt og omstendelig, om sine problemer, salte dagens politiske utskeielser og syre de mange moderne galskaper i vår tid. De forferdelige skattesystemer er han særlig ofte efter. De truer med å knekke rygghvirvlene hos hele vårt folk, sier han. Renteskatten er nok den verste torn i hans øine. Antonius har penger i banken, mange penger tror jeg — sin makelighet til tross, og at skatteklørne nu er og gramser til sig også innenfor bankhvelvet, det har fått ham til å koke over. — Det er totalt nytteløst å motsi ham. Overbevisning preller av hos ham som vann på gåsa. Han overhører ganske enkelt andres argumenter, så her kommer iallfall pressens berømte makt til kort. Antonius kan stå (eller sitte) mo alene i en virrende og vaklende verden og holde fast på standpunkter som forlengst er gått ut

av kurs.

Plutselig som han kommer reiser han sig, uten noen overgang, og går. Han trekker skinnluen godt nedover ørene, drar bladvåttene langt opover, finner staven og min hånd til farvel, og rusler ut, uendelig sakte. Han er et stykke saga kastet inn i moderne tid, en fjellkolle som det er satt føtter under, en bjerkerot som det er nytteløst å hugge i. Ingen makt i verden kan rokke ved denne risen — ikke engang pressens. — Antonius er frisk bare så lenge hen er istand til å gå i m o t strømmen. Tar den ham dør han. Det er brennsikkert.

— — —

Og så alle de andre da som kommer og går i en avisredaksjon — med lyst og sine gleder, med sine sorger og bekymringer, de med ærlighetens lyse og frimodige ansikter, og de med anonymitetens lure fjes. Piken som strålende av nybakt lykke sal ha sin forlovelse kunngjort, mor eller far som kommer med en sortkantet annonse for en kjær avdød. Hun som vil takke for hjelp og imøtekommenhet i en vanskelig stilling, han som skjelver av innestengt forbitrelse over et angrep — uberettiget naturligvis — i avisen. Blå himmel — og tordensvangre skyer. Vi har det i avisen, i mer eller mindre behagelig avveksling.

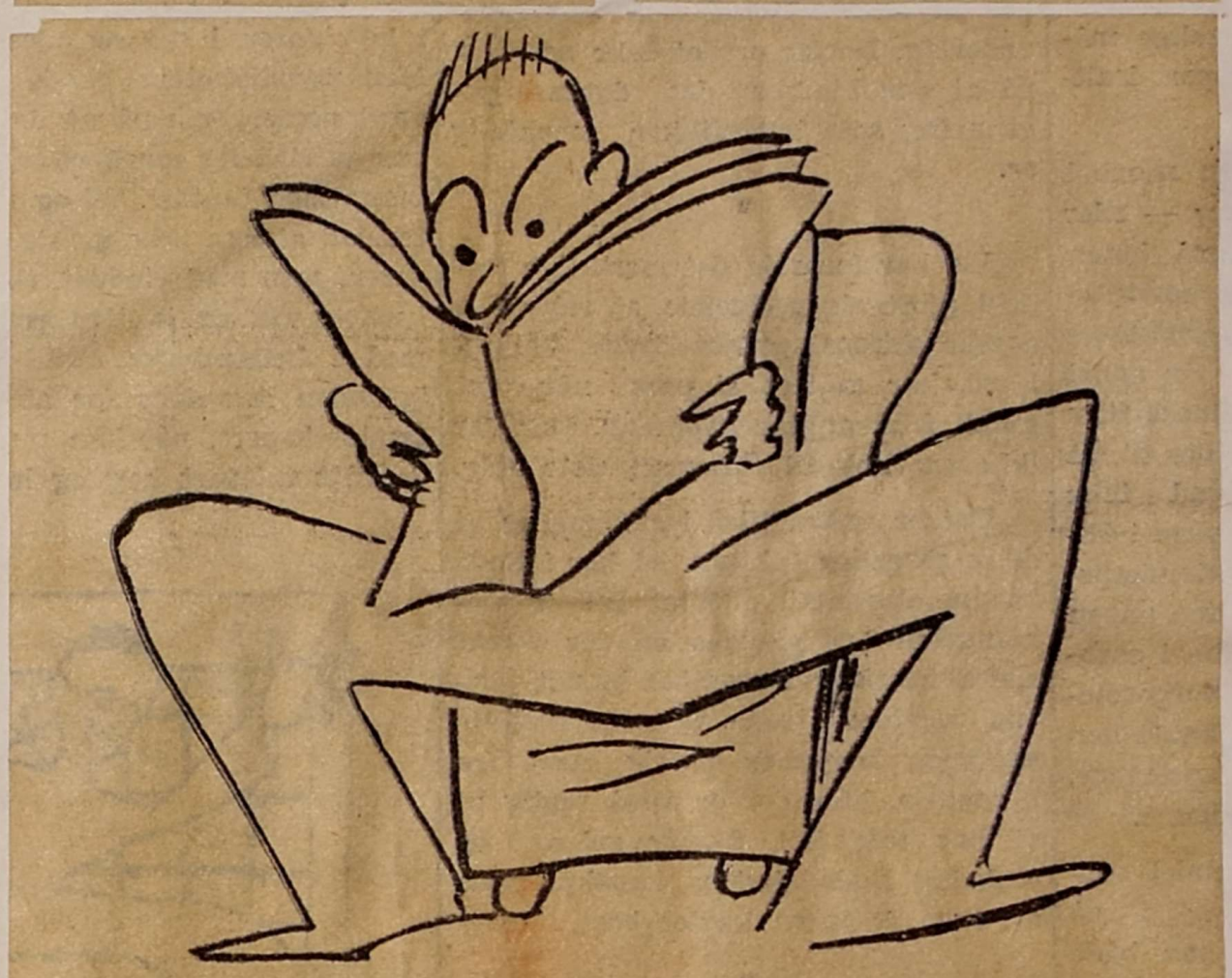

Spredte erindringer ved Blyanten.

Vi metter en stadig like hungrig lesekrets, og menyen er rik og avvekslende. Er den det i k k e sommer det av misnø'e og slengbemerkninger langs postbudenes ruter. Og ustanselig ruller pressens maskiner. Avisspaltenes vei er uten ende og deres makt og innflytelse er noe nær ubegrenset.

Og her som for den «ordentlige» krig er det oprustning og kapprustning uten ophør. Det gjelder om alltid å ligge et hanesskritt foran konkurrenten. Bare det beste er godt — og godt nok er det i grunnen aldri.

Avisen sluker sin mann, heter det med iallfall en v i s s sannhet. Han er bergtatt av den. Bare døden kan skille dem ad.

Pressens makt igjen — også den vei — innad.

En hunde-historie.

Det er en hund her i naboskapet som jeg ikke kunne bli godvenner med. Nei ett mindre enn godvenner var vi. Hunden er en irsk setter, som lyder navnet «Krøll», og jeg er — nå det kan no forresten være det samme, hovedsaken er at «Krøll» og jeg levde og bestod på en høyst uvennskapelig fot med hverandre.

Og det var «Krøll» som begynte, det har jeg flere vitner på. Helt fra den første dagen den som rekstebikkje kom her til grannelaget og slo seg til hos en av mine naboer, viste den sitt forståelsesløse sinnelag overfor meg. Det begynte med at den bjeffet etter meg og reiste bust. Godsnakket jeg til den ble den bare enda verre, og klappet jeg meg på knærne, lokket og gjorde meg riktig så lekker for den, så ble det hundehus til gagns. Alle andre oppførte den seg mot som «verdens snilleste» hund.

Det var i mai «Krøll» kom labbende på skjeve langs landeveien og ble et levende inventar hos min nabo. Hele sommeren framover holdt den og jeg det gående med krangel og spetakkel, d. v. s. det var nå mest «Krøll» da som stod for livenet, jeg holdt meg mere på defensiven. En får da bruke vettet som har det.

Men for omlag tre uker siden, som jeg en kveld kom gående i mine egne — andres kan en vel forresten ikke godt «gå» i -- kommer «Krøll» settende, og denne gangen lot den til å ha de alvorligste hensikter. Den flyr direkte på meg, uten minste forhandsvarsel, setter en stor flerre i min nestbeste bukse, og etterlater seg fire blødende merker i kjøttet like under mitt ene kne. -- Jeg vet ikke om det var den skambitte leggen eller den i denne tiden uerstattelige buksen som brakte «Krøll»s samvittighet til å reagere, ihvertfall lusket den slukøret bort, mens den sendte meg skuende øyekast.

Men no var det min tur til å bli god mannbisk. Først renner jeg rundt i et kokende og fresende sinne, dernest finner jeg en kjepp, og no ser jeg rødt, en farge jeg ellers avskyr, selv på de smukkeste damelepper. No vilde jeg en gang for alle ha meg denne bikkja fra livet — og opptar forfølgelsen med fortettet energi. «Krøll» er øyensynlig straks inne i situasjonen og søker sin redning i ilsom flukt. Men no har jeg los, og avsted går det over grøfter og gjerder, gjennom en potethage, rundt en fjøsnov og så inn gjennom min nabos bislagder. Her burde jo gjengs takt og god tone ha stanset min morderiske aksjon, men så skjedde imidlertid ikke. Først under koppoppvaskbenken på kjøkkenet var jeg ved målet, og i hele familiens påsyn foretok jeg avstraffelsen, med gurglende lyder fra meg og de hjerteligste hyl fra bikkja. — Ungene skreik, kjerringa bad gud trøste og bære seg, og mannen stod opprådd midt i det hele. Kort sagt: det var for et øyeblikks tid et syndens og Sodomas hus. — Min fjerrete bukse og mine blødende sår rettferdiggjorde dog min noe eiendommelige entre i huset, og det hele endte med en kopp rykende Kornelius i familiens skjød. — Men det endte med mere: Fra den samme tid og stund er «Krøll» og jeg de fineste venner. Vi vet ikke hva godt vi skal gjøre hverandre. Om dette skal tilskrives «Krøll»s tenner eller min luktende kjepp får leserne avgjøre. Initiativet var det i hvert fall «Krøll» som tok.

Og i går ble jeg klar over hvorfor «Krøll» hadde dette hornet i siden til meg. Det var en predikant som løste den knuten. Han kjenner meg og han kjenner «Krøll», som er fra nabobygden, og han kunne fortelle at det var just den bikkja jeg i vinter kom i skade for å fornærme på det alvorligste nede ved en dampskipsbrygge.

No er spørsmålet: Har «Krøll» forlagt sin «residens» til mitt naboskap for å få sin hevn, eller er det hele en tilfeldighet? — Jeg er mest tilbøyelig å tro det første.

Men no er altså «Krøll» og jeg i stort og formentlig stedsevarende vennskap. — Tordenvær renser luften.

Hans.

Arbeidshender.

Et par gode, sterke hender, jeg minnes dem. Morfars hender, to grove, furrete og solide hender, to klubber. Eidis-morfar var sterk, en kjempe, bred, firskåren og litt hjulbent. Han rugget når han vandret, det var som gikk han der og veltet på noe tungt, noe han skulde brøyte seg igjennom. Og fram kom han, på hav og på land — en tanks på menneskeføtter.

Men det er især hendene hans jeg husker. De var så vakre i all sin uformelighet, så trauste og tillitvekkende. Og når jeg la min lille guttehånd i hans barkede neve følte jeg meg så sikker, så grunnvollstrygg. No kunne de værsågod bare komme, den bjeffende bikja på Haugen og den olme, beljende oksen med neseringen og sin raslende kjettingslenke, vi var menn for å stå i mot og krysse faren.

Da jeg mange år seinere, julen 1917 leste «Markens grøde» og alt på de første av bokens blade møtte herren Isak på Sellanrå stusset jeg: men det er jo Eidis-morfar. Og etter hvert som jeg leste smeltet Isak og Eidismorfar mer og mer sammen til én person.

To menn som bygget landet, fire arbeidshender av norsk grunnfjell. Og så viljen da til å brøyte seg veg, til å rugge til side alt som var til hinder og hefte.

40—45 år etter, idag, jeg kjenner enno dette faste, ærlige trykket av morfars sterke, grove arbeidshender. Det var noe som Jesu hender ved dem, så tilforlatelig, så usvikelig sikkert og rettledende.

Gjennom årene har jeg trykket mange slike grove, gode arbeidshender. Gudskjelov at her er så mange av dem, en majoritet. Det er disse hender som er de byggende og de bærende. De løfter hakken, de holder i plogen, de griper om skipets ratt, de haler i garn og liner og i notarmer. De er furrete og grove, men så vakre.

«Handi hans far», synger dikterpresten Anders Hovden. — Ja handi hans far, og hans morfar — og alle gode, grove arbeidshender som murer og bygger i dette landet, fra grensen og ut til det drivende garn, vi skylder dem meget. De er der når det røyner på, de har gripekraften, seigheten, de harde trellene. De står det ut, selv om de ofte skjelver ved det seine kveldsleite. — Åpne til en hilsen, trykket til en avskjed, foldet til en bønn, men også løftet til et slag, det er hender for mitt øye, det er grunntonens hender i slektene.

Så har vi de manikyrerte hender, de bløte, innholdsløse, og de med rødfarge på neglene til og med. Vakre hender, vil mange si. No, det er som en ser det til, smak og behag. Men er det sterke hender? Visner de ikke fort og blir uduelige i et knipetak og enda mer i den seige utholdenhetens kamp?

En slik rødneglet hånd, jeg vilde revet meg løs fra den og sprunget i flukt ved det første bjeffet fra bikja på Haugen og det avgrunnsdype vrælet fra tyren i sin lenke. — Men Eidismorfars jernneve fast omsluttet min, den gir trygghet og beskyttelse. Den er som et anker i stormen.

En arbeidsneve, et holdepunkt.

Mange slike, ferre av de manikyrerte, så skal det nok gå både bak plogen og ved rattet.

Handa hans far — og hans morfar — og alle, alle gode, grove, sterke og villende arbeidshender, de vakre hender, gi dem vilkår til byggende liv i dette landet.

Truls.

Pinnestolen.

Når en registrer møblene må en vel — Gud forlate min synd — også ta pinnestolene med. De står der jo i våre stuer, og i våre kjøkkener og kammers og agerer møblemang de au, kleinere er de ikke. Skjønt — noja, vi skal straks komme tilbake til det.

Hvor kommer pinnestolene fra og når ble de oppfunnet? Til det første kan der svares at de kommer alle vegne fra; men hva angår det andre er ikke jeg mann for å gi et tilfredsstillende svar. Jeg vet bare med sikkerhet at de stod der og brisket seg på gulvene alt så tidlig som i våre tippoldforeldres tid, ja kanskje allerede i våre tipp-tipptipp o. s. v.s-tid, og at de hadde de samme egenskapene den gang som idag, behøver en visst ikke tvile på.

Hvilke egenskaper? spør De. — Vet De da ikke det, ikke d e t engang? Åjo, De vet bare så altfor godt, så sant De ikke er av dom helt og aldeles fine, som ikke nedverdiger seg til å furnere bohavet med dette slags proletariat blant møbler.

Til å begynne med står pinnestolen der, den kan være fra Ranen, Vefsn, Soknedal eller Moelva eller hvor som helst fra — står den der på sprikende fire bein og er blank og skinnende, og sier værsågod, sjå å få sitte. Og du sier takk og setter deg og det er godt og vel altsammen. Dens sete, selv om det er hardt, føyer seg bra til d i t t sete, og du sender pinnestolen og dens fabrikant og innehaver en vennlig tanke, som gav deg denne hvile under vandringen gjennom et uvegsomt og mødig liv.

Og tiden går, og pinnestolen slår seg tappert fram gjennom år og dager. En dag kommer du igjen og får atter dens elskverdige invitasjon til et «sitt ned på». Men da merker du noe som gir deg en liten anelse av sjokk: den gir etter, skaker seg, ynker seg under din bak og viser alle symptomer på brøstfeldighet. Kort sagt: pinnestolen er i oppløsning. Og er først en pinnestol begynt med det, så skal du ha takk, da er den å likne med en kreftpasient i de seinere stadier, den står ikke til å redde. Beina flekker seg fra hverandre, pinnene i ryggstøet løsner i limingen, ett bein brekker og gjør den vankelmodig, stolen er i forfall. Reparasjon, sier du. Det er liten hjelp i å reparere en pinnestol, det er no ialfall min erfaring, og den er lang og bitter på dette «umkvervet».

— Snart kommer den tid og time da pinnene i ryggstøet begynner å falle fra og brekkes. Stolen feller dem akkurat som barn i 8—10-årsalderen feller tenner. Det hele foregår med en naturprosess' nødvendige, urokkelige og uavvendelige framskriden. Du kan muligens sinke den, men du formår ikke avverge den. Pinnestolen den står der og er et vrak. Ryggen er borte, beina skrangler løse i tappingen oppe i den runde setefjøla, glansen er borte, helsa er brutt.

Da er det at du tar og koster den ut av din stue med kommoden og florgardinene, med de skjønne kaktusplanter i vinduet og sveitsiske oljetrykk i forgyllt ramme på veggen over oppsatsen og nipsets forlorne stas, kaster den ut i kjøkkenet. Å hvor du degraderer den godt den en gang så prydelige pinnestol, gjør den ubetydelig og ringe ved din kjøkkenbenk eller i din ovnskrok. Og fra no av er den bare en krakk og en vanskapning av et møbel.

Men no er det at den fhv. pinnestol begynner å vise en livskraft og en utholdenhet med alt ondt som er ganske fabelaktig. Den blir kastet og sparket og vanvyrdet på alle vis, den vises ingen skånsel, men den holder ut, står der og er gjenstridig inntil det infernalske og lar seg ikke kue. — Jeg har en slik pinnestolkrakk i mitt kjøkken som har overlevd alle ondskapens demoner og alle uforskammede eselspark i over 28 år, og det er intet som tyder på at den med det første akter å trekke seg tilbake fra valplassen.

Slik er den, pinnestolen. På stas i din stue og som sete for fine kappekjoler og bukser med søndagspress i, der gikk den temmelig fort alt kjøttets gang, men lemlestet og under stadig knubb og skubb i ditt kjøkken der lever den og står ut med alt og eldes med slekten, de nedtråkkete dørstokker og de tynnslitte komfyrringer. Det er en halsstarrighet uten sidestykke i møblenes brokede familie — som idag degraderes så over alle grenser, men det snakker vi ikke om.

Pinnestolen er, psykologisk sett, adskillig av en gåte. Vitenskapen har ikke viet dette fenomenet tilstrekkelig oppmerksomhet. Men racen er jo enno ikke utdødd, så det er framleis høve til å underkaste den prøver og studier ved et dertil passende forskningsinstitutt.

Hvilket herved anbefales.

Truls.

Den fæle hausten.

No skrider hausten over Markebygd,
og nettene de blir så evig lange.
Da er det godt å vite seg i allmakts trygd,
når vegene er bratte, mørk og trange.

Å denne hausten og denne mørketida! No er den her igjen. Slag for slag slår den seg fram, vinner terreng, innkretser oss, mulmer oss ned og gjør oss likesom så utrygge med alt.

Sola orker såvidt å løfte sitt raue flammebål over fjellkarmen i sør. Den kiker som på skrå inn gjennom skaret og forgyller bygda med sitt fargeglade haustskjær. Den slår ild i godtfolks vindusruter, streifer en siste hageklose som krampaktig holder på livet og lager juletreglimmer bortover de rimete bakker. — Men snart er den ikke mer, jorden og tiden dreier og vrir seg slik at sola må bukke under. Om noen dager kan vi bare hilse til dens rødme henover den sørlige kanten av himlen. Og så er adventsmørket her, tett og tungt og trykkende som ubetalte skatterestanser.

Det labber bakom haugene, det er skrømt i skaret. En revtispe jamrer seg oppe i skogkanten, kråker flakser tause bortover de svarte tretoppene ved kveldsleite, en sportsfisker sitter nord ved elva og drømmer seg bort i lyse gode sommerminner, mens han forgjeves venter på bit. En tømt kornhesje står på skakke nede på jordet, noen sauer, som har fått beholde livet, går i sine runde pelser og søker etter mat langs grøftekanter og bekkesik. Det ringler i deres bjeller, en sprukken, melankolsk lyd, det er ulla som legger seg mot malmen og gjør klangen disharmonisk.

En mann kommer kjørende med et vedlass. Anders skyter og alomerer borte i nybrottet sitt, roper «Fyr var det her!» og «Kom igjen!» Anders skal vel til å brødfø seg sjøl. Han velter stein og steller til stor åker. Skitten velter av ham og han bruker dynamitt som en kar. Sveilte ihjel, det skulde han bra gjøre når som at han har fem mål jord å by til bordoppdekning på. «Fyr var det her!»

Andre henger også i med spett og spade, og hestene får ikke løpe ledige omkring. De korte dagene nyttes under et klem av arbeid.

Det skrømter i skaret. Å det er ikke bare i skaret det skrømter. — No har mange mennesker sett et forunderlig lys oppe under Svartflåget. I flere kvelder på rad har det stått der oppe og brent med klart skinn. Det er et «fæglys», sier gamle Petternella, ja det er et «fæglys», sier hele Markebygda — hva det no kan bety, hva det no kan føre med seg. Folk er blitt mørkredde. Det lyset det står der som en trussel mot menneskene. Ungene kryper under bord og benker, og de voksne går helst to og tre sammen mellom gårdene etter mørkets frambrudd.

I går gikk to motige menn med kniv i slire og øks over skuldren opp mot Svartflåget. En kunde ikke ha dette forargelsens og skremmende lyset stående der uten å gripe til noe. De gikk og de var som helter i hele Markebygdas øyne. Vi andre her nede i tryggheten bevet i spenning. Aletta, konen til den ene av heltene, ropte: «Du skal no ikkje kaste deg bort i all elendighet, Albert!»

Det forløp en evighet av tid. — Mørket sank like inn i våre hjerter. Det krøp frysninger nedetter ryggene. Lyset stod der og brente. — Og Albert og Robert var ikke til å høre eller se. Det kjentes som krydrete delikatesser å stå der og vente i spenning — iallfall for oss som ikke var i familie med de to nattens riddere.

Der kom de, gudskjelov, der kom de, grå i sine ansikter, andpusten som etter et maratonløp. — — No hadde de sett lyset på nært hold, men det flyttet seg, det var ikke til å komme på hold. Det hadde holdt dem som for narr. Et slikt lys var dette, og det var ikke til å spøke med. Det kunde skje de utroligste ting med et slikt lys som løp omkring ganske av seg selv i mark og skog. — «Dokker kan være gla som ikke har vært det på kloss hold», sa Albert og gjorde seg dyp av mystikk.

Men de hadde vel slett ikke vært lyset nær. For det hadde ikke flyttet seg. Det var vi tyve personlige øyenvitner på. Heltene hadde vel bare vært et stykke ovenfor utmarkgjerdene og vilde gjøre seg bemerket med sine slirekniver og sine falløkser på nakken. Det er no iallfall min mening om saken.

Og lyset det står der og brenner i kveld også.

Hva skal vi gjøre? Hva skal Markebygda gripe til? Kan dokker sei oss det? — Og samstundes maner hausten oss mer og mer ned i sitt mørke og sin redsel — — —.

Markebygding.

av en usselig jegers dagbok

Såvidt jeg vet har jeg til dags dato ikke tatt et eneste liv — jeg ser da bort fra nesvise mygg og ertende fluer, som jeg i illsinne kan ha lemstret på deres kropp eller gjort til totale lik. Nei ikke engang en mus har jeg vært mann for å avlive. Jeg forsøkte meg en gang, det var i mine riktige unge dager, og jeg hadde den lille mus godt fatt i et spisekammers, den var mitt sikre bytte, der jeg var etter den med en ildskuffel og hadde jegerens flamme i mitt hjerte. Men så kunne jeg se hvordan dens lille hjerte av dødsangst hoppet innenfor den silkefine grå pelsen, og så tenkte jeg: Hva har no i grunnen denne mus forarget deg med, at du skal berøve den livet? Jeg ble meg selv svar skyldig, at den mus slett ikke hadde gått meg i vegen og lagt forargelsens steiner for min fot. Og jeg tok konsekvensen herav, lukket døren opp og bød den forfulgte værsågod besørge seg, jeg skjenket den livet, og la attpåtil en god smørsmurt skive foran dens hull i kroken.

Så var det en annen gang. Det var om høsten og ny snø hadde lagt seg i skogen — den vesle skogen, slik den no kunne være vest i Lofoten. Jeg gikk og drev i lat lediggang og hørte det smelle kvikt og jevt oppe fra liene og fra åsene. Rypestek, sa jeg, javel, sa mor, rypestek det kunne være deilig til søndagsmiddag. Så får jeg på stand låne min kamerats rifle, dertil 10 patroner, nister meg ut og drar til fjells. Rypestek til søndag, jeg vilde glede familien med det og gjøre en stor og god gjerning.

Snart fikk jeg jegerens lurende og ranskende falkeøyne. Noen kråker flakset over tretoppene og sa kra-kar, men jeg så ikke til den kanten. Det var edlere vilt jeg var ute etter. Så skjer det noe. Et rypepar, jeg gikk ialfall ut fra at det var ektefolk, kommer flygende og slår seg ned et stykke borte. Steika var innen rekkevidde. Jeg valgte meg en patron og puttet den på plass i skyteren, og som en herr Stifinner fra Kansan snek jeg meg fram til det vordende åstedet. Der var steinen — og bak den — —. Jeg kunne høre det rasle og murre. Ned på alle fire, børsen i stilling, halsen straks framover og øynene på stilker. En klipp i steinen, det var som laget altsammen, jeg kunne ta viltet på kornet på snaut to meters avstand.

No — smalt det? Det smalt i k k e. — Der sat de to vakre fuglene og hadde noen matsmuler foran seg, de stakk nebbene sammen, kjelte for hverandre, småpratet med sine uartikulerte lyd og var som nyforlovede. Det var en idyll og en kjærlighet bak denne steinen, som kunne smelte — ialfall et slikt ømtålelig jegerhjerte som mitt. Og hvorfor skal du ødelegge altsammen dette, sa jeg. Har du lov og rett til det? Vistnok står det at du skal herske over havets fiske og himmelens fugler og alt som til er. men det står ikke at du skal drepe dem. Nei det står slett ikke skrevet d e r.

Jeg lå der på magen og sank mer og mer ned i min sentimentalitet. Til våren, tenkte jeg, skal disse to, bygge rede og heim sammen og avle barn og ha det deilig i guds frie natur. Så reiste jeg meg opp — og middagssteika fløy sin veg med skremte skrik.

Min jaktsesong var for tid og evighet forbi.

Men så fiskene? vil du spørre. Ja ved gud jeg har mange slike liv på samvittigheten. Men fiskene, sier jeg deg, det er no en annen sak, for de har kalt blod, og jeg har aldri sett deres hjerte beve, ei heller har jeg sett dem elske hverandre, skjønt de kan vel det, de også. Jeg sloss en gang med en fire kilos laks i et stryk i over en halv time, og ble dens overmann, men ikke såpass som at det kvakk meg i samvittigheten. Og da jeg spise den etterpå — i **rømmesaus** — (akk de dager) da gledet jeg meg bare over det fine bytte.

Nei så jeg regner ikke sjøens liv med og setter d e t på denne konto.

Br—.

En kort historie —
eller en korthistorie, om De heller vil.

Dette skal være kort fortalt. Det handler om kort, ikke spillkort, visittkort, prospektkort eller slikt, nei sånne kort som man får stukket i handa på en eller annen nevnd og som er til å gå i butikker med og kjøpe varer på.

Jeg hadde en bra forsyning av slike kort, jeg sier h a d d e, for de hørte en kort (kort igjen) stund fortiden til, altså akkurat disse kortene. Min husstand teller 13 medlemmer, barnerik familie og et uheldig tall (det blir forresten antagelig snart 14). Tilsammenlagt av brød-og-mel, såpe, sukker, kaffe-og-te, fett og tekstil blev det, som dere nok skjønner, nøiaktig halvannen kortstokk av den sorten med stempel på sparesset. Så jeg (vi) var riktig godt rustet til å gå jula og vinteren til møtes.

En dag, det var forresten igår, går jeg til byen for å handle. Kortbundten i den ene jakkelomma og pengeboka i den andre. Selvbevisst stiller jeg mig op ved kjøpmannens disk og rekvirerer. Poser og pakker hoper sig op foran mig. Det skal saktens bli noe å glede kona og barna med. For riktig å sette en stor prikk over i-en får jeg poset 3 kg. epler av den sorten med rosenrøde kinner og en kostpris — nå, den ser vi bort fra. — Epler er det ikke kort på — ennu.

Ja, så ligger varebeholdningen der, diskmannen har summert sammen, og forlanger kortene på bordet.

Selvbevist som den der har det og kan det og alt sånt, griper jeg til min på venstre side beliggende jakkelomme, der de 78 ligger opbevart.

— Blev De syk? spurte diskmannen, han så vel hvor jeg bleknet av.

Konvolutten med kortene var vekk. Så foretok jeg mig det som alle alltid pleier gjøre i slike høve: jeg grov og lette med famlende, nervøse fingre og stift stirrende øine i alle mine lommer, om og om igjen. Forjeves. Det var ikke så meget som frynsen av et såpekort å finne. — Hadde det enda vært pengene, så jeg for nvis jeg ikke hadde skiftet jakke.

Den har imidlertid den fordel fremi det hele å komme til mæle. Men det var altså kortene, 78 livbergingskort for en liten landsby på 13 innvånere.

Diskmannen så meget deltagende på mig. Han deltok øiensynlig oprikt i min sorg og bekymring.

— De må ha mistet dem på veien, sa han meget dypsindig.

— Ja, jeg må vist ha mistet dem på veien, sa jeg.

— Ganske sikkert, sa han.

— Uten tvil, sa jeg hvor efter samtalen gikk istå, mens jeg foretok en aller siste granskende runde gjennem mine lommer.

— Varene får stå her, sa diskmannen, inntil De kan skaffe kort på dem.

Så frisket jeg op min ungdoms Sherlock Holmes og begav mig på hjemveien. Kortene eller livet, tenkte jeg, og nu venter dere antagelig, mine kjære lesere, å få servert en spennende detektiv-opdagelseshistorie. Den skal dere bli pent snytt for.

Jeg var ikke kommet mange skrittene bortover gaten før en av mine søte små poder, nr. 8 eller 9, er ikke riktig sikker, kommer løpende rett på mig og roper:

— Pappa, du hadde glemt kortene heime!

Jeg inntok straks spørsmålstegnets holdning.

— Ja, men jeg puttet dem da vitterlig i lommen — her.

— Ja, men det var i gammeltrøia, og den skiftet du jo av dig før du gikk åt byen, svarte gutten — han er — mellem oss sagt — slikt et lyst hode, akkurat som faren.

Så gikk vi da to mann sterk tilbake til butikken, fikk beklippede kort og en diger ryggsekk med varer, efter først å ha gjort den deltagende diskmann delaktig i min glede og opreisning.

Nu synes dere naturligvis, kjære lesere, at dette var en temmelig flau historie, uten minste antydning av poeng. Og dere har naturligvis rett. Men den kunde blitt meget bedre, eller overhodet ikke blitt noen historie, for de aller fleste andre historier i denne tiden, at den er sand.

Anders

Peder

— vis eller enfoldig?

Det virker avlastende å få snakke litt om andre ting, det blir sån riktig behagelig, hjemmekoselig, bent sagt.

Og der treffer jeg Peder. Peder er ikke som andre mennesker. Nei, han er i grunnen ikke det. Han er noe for sig sjøl.

Og goddag, Peder, sier jeg. Og goddag sier han, og så er kontakten sluttet.

— Ka du meine om været? spør jeg.

Peder løfter sine tunge blå øine og tar et raskt overblikk der oppe hvor været har sine kilder.

— Vi får regn, svarer Peder.

— Hvad du kan se det på?

— På stjernene, de tindrer, det blir nedbør.

— Ja, men det kan jo likesågodt bli sne, nå med all denne kulden, innvender jeg.

— Langtifra, det blir regn. Se bare på skogen der borte, den avgjør det.

— Jeg ser da intet som helst merkelig ved den skogen.

— Fordi du ikke har de rette øine til å se med.

Peder lukker for sin viden. Han innvier ikke hvem som helst i sine hemmeligheter, i sin fortrolighet med naturen.

— Og nu skal presten reise, sier han og skifter emne. Vi får aldri hans make. Har du lagt merke til hans prekener? De er spiraler. Han vingler ikke i teksten. Hans prekener er byggverk med ophøiet kunst. — Hørte du han pastoren som vikarierte her noen søndager. Han kjedet mig. Han kostet omkring med Paulus og radbrekket småprofetene, en for en. Han gikk rundt og kom aldri til døra. Det munnet ikke ut i noe.

— Hvad du mener om krigen?

— Nei, det er ikke alle gitt å forkynne. Det er en gave. En kan nok være prestelært, men er allikevel ikke predikant.

— Du skulde vært prest, du Peder.

— Det var jo også meningen, men menneskene spente fot for mig. Så blev jeg bare Peder i Skaret. Jaja, det klarer sig lenge, det også. Vi kommer ikke utenom skjebnen, det er tusen umulig.

— Det er ikke akkurat fete tider nu, med krig og blokade og sånt? prøver jeg igjen.

— Jeg kunne sagtens drevet det til emissær, men, sa jeg til mig selv, enten skal du være noe helt, eller så ingenting. Det var pengene, ser du, pengene som det skortet på i Skaret. Jeg snakket med gamleprosten da jeg var tyve år, og han sa det kostet sine syv tusen kroner og bli preststudert. Han vilde hjelpe mig til lån, for du har en gave, du Peder, sa han. Men så kom jeg i fall, formedelst onde tunger, og så trakk prosten og kausjonistene sig tilbake. Og en plukker ikke så mange penger op langs veiene.

— Den blev langvarig, denne krigen.

— Jeg gir mig ikke.

— Ho Lise har ikke smakt kaffedråpen på over en uke, skikkelig kaffe altså, og nu er ho sluppet op for erstatning også. Det er vondt å være Peder i Skaret i denne tia. Kvindfolk kan være så urimelige. Det nytter hverken ord eller demonstrasjoner på dem, når de snur vrangsiden ut.

— Det er krigens skyld det, Peder, — og hvad du mener om den?

— Nei skal jeg nå krambua åpen, lyt jeg vel fortsette. Jeg vil prøve med en liten forskudd i kaffebogner, ser du. Kjelen og kjerringa — kan jeg bare fa bogner til såpass som ett opkok, så er freden gjenoprettet — til så lenge.

— Ja men enn med freden — den s t o r e freden, den vi alle går og venter på?

— Handelsmannen er staut kar. Han gir en fattig stakker et sånt lite gudslån i et kremmerhus. — Det er ikke alle som kan forsake. Jeg har holdt mig unna både pipa og brennevinsflaske.

— Ja men du falt jo engang?

— Det var et fall til opreisning. Nu treller folk under tobakk og brennevin og kaffe. De sier verden går under, og så er det bare deres egen kranke lerhytte som henger skjev i stormen. Verden forgår ikke formedelst en liten tørke i jordens dal, en liten skort med frukttræet. Det er bare træet som faller. Jorden forblir, inntil den får den lille kakk i skolten, hvorom vi intet vet. Vi skal bare beskikke vårt hus. M i t t er det vondt å beskikke uten kaffe. Andres står på kant formedelst tobakk eller brennevin — eller andre årsaker.

— Farvel, sier Peder og rekker mig hånden. Hans tunge blå øine hviler på mig, fromme, enfoldige, men Peder ser langt med dem, og dypt, og viselig — tror jeg.

— — —

Det b l e v regn dagen derpå. Skogen løi ikke, og ikke Peder heller.

Men få ham til å snakke om krigen, det nytter ikke. Han er konsekvent slik.

Nå, de andre besørger jo d e t.

Karusell.

Her om dagen leste jeg i en eller annen avis nede fra det helgelandske at under sommerens «tiendebytte» i Mosjøen fil[illegible] publikum anledning til å friske op gamle minner — de kunde kjøre på karusell igjen.

Det er nok sandt dette at livet går i ring. Når en har vært lenge nok ut på, kommer en tilbake til utgangspunktet. Og gudskjelov, holdt jeg på å si, så tuller en sig ikke rent bort i villfarelse og ørken.

Karusellen var engang, den også, var noe av livets, og ialfall markedenes store attraksjon. Ja, hvad vilde egentlig et marked ha betydd uten karusellen. Det var jo likesom den som, bokstavelig talt, fikk sving på tingen.

Jeg husker mitt første markedsbesøk i Stokmarknes. Det første vi ungdommer — og ja såmen mange av de eldre med — gjorde efter å være kommet velberget iland, var å stime bortefter den overfylte markedsgate til karusellplassen. Den store snurrebassen var alles øienlyst, og trafikken på og av var livlig inntil trengsel. Eieren sopte inn 10-øringer og maskineriet var ustanselig igang til sent på kveld.

Min første karuselltur glemmer jeg vist aldri. Da jeg hadde plasert mig på den spreke trehesten og det begynte så smått og valse rundt, syntes jeg det var herlig å fare. Men efter hvert som farten øket blev det mindre med moroen, og da hastighetsmåleren stod på maksimum, og da hus og mennesker og all verden fortonet sig for mine øine som en eneste forvridd og forvirret masse, da glapp efter hvert alt håp om å slippe levende fra lettsindigheten.

Alt har en overgang, som reven sa, da man flådde skinnet av den, og en karusell er innrettet slik at den kan stanse cirkulasjonen, det er mer enn jorden kan si. Den er dømt til å rotere så lenge der finnes sol og måne og tusener av stjerner, og andre mystiske materier ute i verdensrummet som øver innflydelse på den og holder den evig roterende.

Nei, da er det meget enklere med en slik forholdsvis liten markedskarusell. Direktøren plystrer bare i sin pipe, og straks tar farten til å ebbe, for kort efter helt å ophøre med et lite rykk. Akten er over, værsågod næste kull, stig på. Og folk knubset og puffet hverandre for å kunne stige på, og så var det rullan gå på nytt i 7—8 minutter.

Noen år senere fikk den jevnt og pålitelig løpende gamle karusell konkurranse i en ny og «forbedret» utgave av arten, den såkalte «bjerg og dal-karusell». Men folk reagerte, ialfall til en begynnelse temmelig avgjort mot dette moderne monstrum og betraktet det med mistankens skjerpede blikk. De foretrakk nok gammelmaskinen, som holdt sig mere til jorden og hadde tradisjonens verdighet over sig. «Bjerg og dal» blev vist aldri noen suksess. — Folk er så reaksjonære. Da det engang i våre forlengst hensmuldrende forfedres tid en dag ryktedes at det var jorden og

este

ikke solen som beveget sig, så blev de rystet alle de kloke hoder, og man snakket i lange tider om den store galskap og villfarelse. Og helt ned til våre dager finnes det endel, ellers ganske fornuftige mennesker som ikke er istand til å godta læren om jordklodens rotasjon. De fremmeligste av dem sier bent frem at det er gudsbespottelig tale.

Derimot kan det vel neppe være delte meninger om at det er karusellen og ikke markedsplassen som dreier rundt — skjønt en kan aldri vite. Folk er så rare sån — så bra de ellers kan være.

Og nu dreier altså karusellen igjen nede i Mosjøen til stor attersynsglede for den helgelandske ungdom, — og de eldre lar minnene svive. Det var engang — — —.

Og det kommer igjen. Livet går i ring, alt går i ring, jorden, karusellen og — —.

Nei stopp nu, sier min venn Syversen, ialfall ikke den rømte kassereren hos Hansen på hjørnet. Han er aldri kommet tilbake.

Juff.

DEN BOLDE JEGER.

Det er visst nærmere tre uker nu siden det her i huset begynte å bli snakk om rypestek. Det begynte sånn litt smått og forsiktig. Einar hadde sett mange og fine rypekull nord i Sagfjell-liene en dag han var i vei med sitt spann for «å tine» tyttebær, som hans bestemor sier. Det var da denne rypestekpraten ble satt i gang. Sisilie, Johan og Klara hadde også sett flere rypekull, og det ble efterhvert så mye av denne slags fugl i huset, at det nesten ikke var fremkommelig mellom bord og skap og stoler. Og da det forleden morgen hendte at en spraglet rype fløy rett inn på kjøkkenet til oss, med en blodtørstig falk i kjølvannet, var det klart at her måtte det gjøres noe med børsa og den gamle adstadige «Rapp», som de siste par årene for det meste har lagt foran komfyren og dratt seg i konstant dovenskap og ugiddelighet. Selv nu, med en vettskremt rype på pyntehåndklestativet, orket den såvidt å kikke litt på den med sine filosofiske øyne fra et hode, lagt godt til rette fremover labbene.

Her var altså steika kommet flyvende inn i huset, det var bare å plukke, renske og legge i gryta. Men da flertallet i min familie er edelmodige personer, ble det, efter en hel del høyrøstet diskusjon gjort vedtak om ikke å vise den lompenhet å kverke en flyktning som hadde søkt beskyttelse, så å si under våre vinger. Hvorpå Margrete går hen og åpner vinduet — og lar søndagsmiddagen fare ut av huset.

Så snakkes det videre om rypestek, mer og mer efterhvert som den 20. september rykker oss nærmere. Men det skal være en på jegers ordentlige vis ervervet sådan, en skutt fugl, ikke en snikmyrdet i en kjøkkenkrok. Og de mange megetsigende blikk jeg får oversendt meg under disse debattene, taler sitt utvetydige sprog. Det er jeg som er utsett til å spille en jegermanns rolle.

Nu vet jo noen hver av oss hvordan det kan ha seg med dette angående fred i huset. Man ofrer mye for dens skyld, og det hele endte med at jeg lørdag den 19. ds. gikk opp på sjåloftet, hentet ned den gamle rifla fra sin rustede spiker, blåste storslumpen av støvet av den og geleidet den ned på kjøkkenet for en høyst nødvendig og grundig gjennomført puss, mens Einar stormsyklet til butikken for innkjøp av ammunisjon. Klara var på meieriet efter fløte i et Norges-glass og Johan satt hele tiden ved min side og gav gode råd med hensyn til pussingen. Det skulle være multer til dessert, forkynte Sisilie, og mor var enig. Vi fikk ta spanderbuksene på ved en slik anledning. Alt klappet og klart før sengetid lørdag kveld. Hagbart hadde for sikkerhets skyld vært vest i Raklia og i måneskinn konstatert at det var iallfall e t t godt kull der borte. Ingen chanse mer til å slippe unna denne rollen for en stakkars far i huset, som ikke hadde løsnet skudd på mange herrens år, og med en bikkje så giddeløs at den knapt orket gnage på en feit kalveknokkel.

Før sol rant var jeg oppe søndag morgen. Avtalen kvelden i forveien var at jeg skulle dra tidligst mulig avsted på min nimrodferd, slik at rypesteika kunne serveres i noenlunde normal tid samme dag. Med den likeglade og sleivende «Rapp» i helene drog jeg til fjells, speidende til alle tilgjengelige retninger. Efterhvert som anstrengelsene økte fikk jeg mer og mer blod på tann, og jeg tror «Rapp» også nisset seg bra opp til å ville yde meg all mulig assistanse.

Men ingen ryper var å se eller høre. Bare ravn og kråke og noen kramsfugl, som det lå flere meter under min verdighet å estimere — samt en rødrev i vill flukt bort fra min farlige riflemunning. — Einar hadde gitt meg den beskjed med på veien at jeg måtte skyte rypa under flukt og i løse lufta, for det gjorde alle sammen nu, hevdet han. Javel, jeg ville følge spillereglene og gjøre mitt ytterste. — Fløtesaus — multedessert — det avhang så meget av min skyteferdighet.

Endelig et kull i farvannet. «Rapp» får straks rykninger i kroppen og setter avsted. En bevinget flokk letter. Børse til kinn, hårfint sikte, avtrekk — og bom. Det samme gjentar seg to ganger til i løpet av formiddagstimene. Da bestemmer jeg meg for å sløyfe dette med skudd på flyvende fugl, det fikk heller koste meg en god slump av min skytterære.

«Rapp» og jeg lusker videre i terrenget, vi drikker oss utørste fra en bekk og holder øyne og ører stive efter vilt. En enkelt rype kommer omsider svevende henover det gule høstskoghav og daler ned på en tuve. Dels på magen og dels på fire kryper jeg meg nærmere, mens jeg i tankene gjennomgår flere bind av Coopers indianerfortellinger. Jeg er selveste «Stifinner» og en rypeskalp skal snart være mitt bytte og min trofé. Nu gjelder det bare om å komme i den rette skuddstilling — og ikke bomme, i k k e b o m m e! Jo, rypa sitter dørg stille, den er så godt som min . . . Fløtesaus — multedesert . . .

Jeg legger an, jeg vil ta den på ca. 15 meters avstand, min minste kunst. Der har jeg den på kornet, den skal få styrten i hodet, 25 hylende hagl, ingen skamfert kropp — førsteklasses steik, og ry som en jeger av klasse.

Bang — og en kraftig rekyltrekk i høyre skulder. Rypa, i vill flukt men «Rapp» lå der i sine siste krampetrekninger. Den dumme bikkja hadde plutselig kastet seg inn i skuddlinjen. — Ikke fnugg mer av blod på tann i min munn og mitt sinn. Jeg slengte hundeliket over skuldra og ruslet hjem, mens jeg tenkte: En uheldig laksefisker har den utvei å kunne briljere med kjøpt fisker, en ditto jeger er ikke så heldig stilt, og dessuten var det søndag og alle butikker stengt.

Vi spiste stivsaltet klippfisk til middag søndag den 20. september — uten fløtesaus og multekrem-dessert. Og alle rypesteikforhåpninger er forduftet ut av vårt hus. Men mitt renommé som jeger har fått en alvorlig knekk.

Kornelius Kusk.

LIA-BREV
til Harstad Tidende.

Det er våren.

Det er visse tegn i lufta på at våren er for innsegling, visse små tegn. En galskap i sinnet får vi vel også, et blæff — om vi da ikke er aldeles utbrent. Vi heiser opp i de for vide bukselinningene og får lyst til å stange, vræle, løfte oss opp til noe usedvanlig. Nei vi er ikke aldeles bunnskrapet for energi, det er enno sevje i en gammel morken stokk.

Se no bare på naboen min. han Realian, han tok sin hest av stallen igår og satte seg opp på dens magre rygg for å ride. Han skulde vel til byen, eller kanskje et annet sted, det vet jeg ikke så bestemt. Bussene er til stadighet fylt til under lokket og hans slede er i stykker etter vedkjøringa fra Kvantoa, så måtte vel hr. Realian ride, for han er slett ikke den mann at han går på sine føtter, nei så gammel og gammeldags er han ikke vorten.

Altså tar han sin hest av stall og skal ride. Det er så mye foreldet en får ta i bruk og praktisere i denne tiden. No er det ingen ringe hest min nabo Realian har på sin stall, den har lange skanker som løfter dens rygg høgt til værs. Og hvorledes komme opp på denne rygg? Han forsøkte først ved slipesteinen, så ved vedsjåtrappa og på kjellerlemmen. Nei, det gikk ikke, og hesten vilde ikke stå rolig, alt det han Realian prrrroet og dreide til — tilsprangene var mislykket. Så måtte hun Reobertine, kona, tilkalles for å holde hesten mens han Realian rullet en tønne, en fustasje fram på arenaen og fikk satt den på høykant. Med mye besvær kom han seg opp på den og kommanderte så hun Reobertine å komme til med hesten. Da lyktes det, Realian satt til hest og var som en kavalerist i Lias midte.

Men så vilde ikke hesten rikke seg av flekken. Den stod, sta og halvstarrig og fastholdt sin beslutning. Den er jo ingen Øvrevoller og ridehest, og denne tyngsel og gjenvordighet på ryggraden stod den komplett forståelsesløs overfor. Realian brukte grov munn, slog med helene og øvde voll og makt. Hesten stod der.

Reobertine måtte le, vi naboer måtte le over Realian sin åtferd, og Realian fikk aktelse og respekt å gjenopprette. Han kommanderer Reobertine inn etter limen. Ka du står og flire og fletra etter, hent meg limen. Og Realian får limen og bruker den med kraft og myndighet.

Da begynte rideturen og det med slikt fynn og klem at han Realian ble liggende straks nedenfor brønnhuset.

Men no har vel den gode Realian satt seg i hode at han s k a l ride. Han får etter mye besvær samlet hesten inn igjen og dette med kjerringa og fustasjen gjentar seg. No har imidlertid hesten en erfaring å bygge på. den setter straks avsted, slår opp med bakbeina, kaster seg til side, gjør alle opptenkelige kunster og vil ikke være ridehest, som den ikke er oppdratt til. Realian tviholder, henger på som en klegg og en limkjuke. Det er en forbitret kamp mellom dyret og mennesket. Jeg stod der og så på — det v a r et syn — og tenkte på det som Gud har sagt, at vi skal herske over dem, over dyrene, men der ble altså han Realian kastet av for annen gang, og det var et godt stykke nede i vegen. Hahaha, jo vi hersker som noen skitter, gjør vi. Hesten hans Realian han hersker.

Men Realian var han slått ut? det være langt fra. Han bestiger for tredje gang fra sin fustasje sin prektige gangers rygg, og no ser det ut til at hest og mann vil ett og det samme, — og jeg må atter tenke, at det er vel likevel noe i utsagnet fra skapelseshistorien om herskerretten og -makten. — Realian samt hans hest forsvant i en sprut av snøklomper nede i vegsvingen. Det var den rene Øvrevolloppvisning.

Om kvelden kom han Gardinius over til meg for å låne nebbtanga.

— Du har vel hørt, sier han, at han Realian ligger på sjukhuset

— ?

— Jau, der endte riarturen hans.

— — —

Det er våren. Folk blir så yre, de får små galskaper i sinnet. Og så henner det at man forløfter seg, mister styringen og blir kastet av.

Å den våren! Men skjønn er den no likevel.

Trønd i Lia.

„Petter den store“.

Petter het han og stor var han, derfor fikk han ganske selvfølgelig tilnavnet «Petter den store».

Han var den sterkeste mann i bygden, men godmodig og stillfarende av sig, så han brukte ikke kreftene sine til uvettig adferd. Første gangen man måtte legge merke til kreftene hans Petter, var engang som en 18 års gutt kom i «klammeri» med en sint okse. Det var dyrskue, og en av stutene som stod til utstilling hadde slitt sig løs. Det var en argsint kar denne oksen, som skapte redsel og panikk over hele utstillingsplassen. Da er det han Petter møter op og bokstavelig talt tar stuten ved hornene. Efter et alvorlig basketak, hvor det stadig vippet for overtaket mellem Petter og oksen, lyktes det endelig Petter ved en heldig manøvre å få veltet stuten på rygg, og dermed var slaget tapt for det olmende asen.

En annen gang kom Petter rent uforvarendes i slagsmål med nogen fiskere nord i Vardø. Det var bygutter som hadde lyst på en lørdagsadspredelse, og så valgte de den store Lofotkaren ut til sitt offer. Det kostet en hel del brydderi for Vardøguttene før de fikk sinnet op til kokepunktet hos Petter; men da han endelig hadde bestemt sig til å vise jyplingene godt norsk nevelag i en kamp, drog han ut med sine lange armer, og dermed var krigen i full gang. Byguttene måtte snart tilkalle forsterkninger, og Petter hadde tilslutt over 20 mann å holde sig fra livet; men det gikk godt, sa han selv siden. Efter en times spetakkel hadde jeg ryddet gata, og jeg hørte aldri siden noget om at byguttene vilde ha den moroa om igjen.

Det var ingen sak for «Petter den store» å løfte et sirupsfat fra gulvet op på kramboddisken, og sildetønne håndterte han næsten som neverlauper. Eldre folk har det utallige fortellinger om Petters kjempekref-

er han gammel, jeg tror snart de 90, og ikke stort tess. I sommer så jeg ham utenfor den vesle stuen sin. Han satt og røkte pipe. Blind var han blitt og gikta rumsterte værre enn alt ondt i kroppen hans, sa han. Men han husket godt og hadde mange historier fra atten hundre og den tid å fortelle.

Nu er det bare hammen igjen av mig. Nei, det nytter ikke allverdens krefter når årene siger på en. Jeg har redt stridt imot og nektet all sjukdom adgang til min kropp, — men du ser nu hvad det er blitt til allikevel. Ånei, årene bøier oss alle. Nu er det bare pipen og godt folks hjelp jeg har å trøste mig til utenom vår Herres ord og nåde.

Forleden døde han, fikk jeg høre, og derfor skriver jeg disse linjer til hans minne. Han var et godt menneske, en trofast arbeider og han holdt sig til det sanne og rette i livet. Derfor tror jeg forvisst at han fant frem til det rette sted efter døden.

Lofotgutt.

Ensomhetens folk.

Kan du bo ensomt? Det var no også et spørsmål — men det sier jeg deg, at det kan du vist ikke. Nei, våre dagers mennesker kan nok ikke d e t, om de enn kan så mye annet.

Men i gamle dager da kunne menneskene bo ensomt, iallfall mange av dem, ja de kunne så å si begrave seg i ensomheten, gjemme seg bort fra allverden og finne seg godt tilpass med den store alt oppslukende stillhet, — ikke som no da alle og en enhver må leve i surret og bevege seg inn på albuene til hverandre.

Jeg hadde nettopp her om dagen besøk av en mann og hans kone fra en slik ensomhetens gård ute på Senjas ytterside. Det var gamle mennesker, og no er de i begrep med å flytte fra den vesle vika under fjellet, så stengt og så gjemt og forglemt. De var no blitt for gamle og avfeldige til å kunne stelle seg selv og de få husdyra sine, så var det ingen annen utveg enn å flytte til datteren i byen. De hadde de siste par åra hørt seg om etter hushjelp, men de kunne vel like godt ha gitt seg til å lete etter de vises berømte stein. — No sat de her og grudde seg for bylivet og -larmen, og savnet så sårt den store stille freden i den dype ensomheten på en stripe land mellom havet og fjellet.

Jeg må i denne forbindelsen tenke på de mange ensomme gårdene på yttersiden av Lofoten. Flere av dem er forlatt for flere år siden, andre først i den seinere tid, og noen enkelte står vel for tur til å se flyttelasset dra avsted. — Jeg nevner navn som Tåa, Kallvika, Sversvika i Buksnes, Stokkvika, Kvalvika, Horseidet, Bunes og Hermansdalen på Moskenesøya. De nevnte stedene i Buksnes ligger øde og forlatt for flere menneskealder siden, Stokkvika forlot den siste mannen for omlag tjue år siden, den siste mannen i Kvalvika flyttet over fjellet noen år seinere, og på Horseidet sitter det no, såvidt jeg vet, bare en av naboene tilbake, men hvor lenge. På begge de sistnevnte steder var det tidligere i lange tider to naboer. På Bunes har det vist også vært fraflytting, men mannen i Hermansdalen, sønn til gamle Thomas, som visstnok var første rydningsmannen der på stedet, sitter enno fast i sin ensomhet.

Å hvor folk i hine tider kunne finne seg til rette med det tungvinte og avbakelige, med ensomheten. De kunne så herlig unnvære doktoren og jordmora, og presten fikk det til nød klare seg med for dåp og konfirmasjon, begravelse greide de selv.

No og. — Har dere ikke veg, ikke telefon, ikke kino! At dere består med livet! Få senga og grytene i båten og flytt inn til kulturens goder! Og så de gjør, menneskene av i dag. — Det er slokket på gruesteinene der ute i ensomhetens forlatte gårder, det gror mose på dørstokken og stiene er vokset til med gras.

En gammel mann og hans kone satt her nylig. De var kommet fra ensomheten, og de benektet det ikke, de lengtet tilbake til den, den store, lydløse freden. De kunne visst unnvære nesten alt det andre, bare ikke den, — og likevel, her satt de, plantet om til — kulturens goder.

Thore.